

Poradnik praktyczny EASO na temat oceny wieku

Wydanie drugie

*Seria poradników praktycznych
EASO*

Zastrzeżenie prawne

Właściwe organy krajowe nie sprawdziły niniejszego tłumaczenia pod kątem jakości. W przypadku stwierdzenia, że nie jest ono zgodne z odpowiednią terminologią na poziomie krajowym, uprzejmie prosimy o kontakt z [EASO](#).

***Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu znaleźć odpowiedzi
na pytania dotyczące Unii Europejskiej.***

**Numer bezpłatnej infolinii (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Więcej informacji o Unii Europejskiej można znaleźć w portalu Europa (<http://europa.eu>).

© Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu, 2018

Print	ISBN 978-92-9476-982-4	doi:10.2847/81963	BZ-02-18-896-PL-C
PDF	ISBN 978-92-9476-990-9	doi:10.2847/464589	BZ-02-18-896-PL-N

Zastrzeżenie prawne

Właściwe organy krajowe nie sprawdziły niniejszego tłumaczenia pod kątem jakości. W przypadku stwierdzenia, że nie jest ono zgodne z odpowiednią terminologią na poziomie krajowym, uprzejmie prosimy o kontakt z [EASO](#).

Ani Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu, ani żadna osoba działająca w imieniu Europejskiego Urzędu Wsparcia w dziedzinie Azylu nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania informacji zawartych w niniejszej publikacji.

European Asylum Support Office

Poradnik praktyczny EASO na temat oceny wieku

Wydanie drugie

*Seria poradników praktycznych
EASO*

SUPPORT IS OUR MISSION

Poradnik praktyczny EASO na temat oceny wieku oparto na informacjach i wskazówkach dotyczących procesu oceny wieku oraz na przeglądzie metod oceny wieku, które zostały opisane we wcześniejszej publikacji EASO – *Praktyka oceny wieku w Europie* (2013). W niniejszym przewodniku przedstawiono praktyczne wytyczne, najważniejsze zalecenia i narzędzia służące zabezpieczeniu nadrzędnego interesu dziecka podczas oceny wieku z zastosowaniem podejścia multidyscyplinarnego i całościowego. Zawiera on także aktualne informacje o metodach stosowanych przez państwa UE+ oraz nowych, jeszcze niestosowanych metodach, które mogą być używane w przyszłości jako alternatywa dla obecnych metod.

Spis treści

Skróty.....	7
Streszczenie.....	11
Wprowadzenie.....	13
Rozdział 1 Okoliczności oceny wieku.....	17
Ocena wieku z perspektywy praw podstawowych.....	19
Rozdział 2 Nadrzędny interes dziecka i gwarancje proceduralne.....	22
Nadrzędny interes dziecka.....	22
Ocena nadrzędnego interesu dziecka w celu oceny wieku.....	23
Stosowanie zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy.....	25
Opiekun/przedstawiciel.....	28
Prawo do informacji.....	30
Prawo do wyrażania swoich poglądów i do bycia wysłuchanym.....	31
Świadoma zgoda i prawo do odmowy.....	31
Poufność i ochrona danych ze względów bezpieczeństwa.....	33
Wykwalifikowani specjaliści z doświadczeniem w pracy z dziećmi.....	33
Metoda w najmniejszym stopniu naruszająca prywatność.....	34
Dokładność i margines błędu.....	37
Naruszenie prywatności a dokładność.....	39
Prawo do skutecznego środka prawnego.....	40
Rozdział 3 Proces oceny wieku: zastosowanie multidyscyplinarnego i całościowego podejścia.....	41
Zastosowanie całościowego i multidyscyplinarnego podejścia do procesu oceny wieku.....	41
Diagram procesu oceny wieku.....	43
Wskazówki dotyczące procesu oceny wieku.....	44
Przy ustalaniu, czy ocena wieku jest konieczna, czy nie.....	44
Podczas przeprowadzania oceny wieku.....	46
Rozdział 4 Przegląd metod oceny wieku.....	48
Schemat metod oceny wieku.....	48
Wskazówki dotyczące stopniowego stosowania metod.....	49
A. Metody niemedyczne.....	51
B. Metody medyczne (niewykorzystujące promieniowania).....	57
C. Metody medyczne (wykorzystujące promieniowanie).....	61
Rozdział 5 Zalecenia końcowe.....	65
Załącznik 1 Glosariusz.....	69
Załącznik 2 Nadrzędny interes dziecka i ocena wieku: praktyczne narzędzia.....	80
A. Formularz oceny nadrzędnego interesu dziecka.....	82
B. Lista kontrolna nadrzędnego interesu dziecka w celu oceny wieku.....	84
Załącznik 3 Ramy prawne i ramy polityki.....	87
Załącznik 4 Przegląd metod i gwarancji proceduralnych stosowanych w procesach oceny wieku.....	116
Załącznik 5 Bibliografia.....	125

Skróty

ADCS	Stowarzyszenie Dyrektorów Instytucji Opiekuńczych dla Dzieci to krajowe stowarzyszenie działające w Anglii zrzeszające dyrektorów instytucji opiekuńczych działających na podstawie ustawy oraz kadre kierowniczą tych instytucji
AGFAD	Niemieckie Towarzystwo Medycyny Sądowej
ALARA	skrót stosowany w odniesieniu do bezpieczeństwa radiacyjnego, oznaczający „na najniższym racjonalnie osiągalnym poziomie”
APD (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej. Funkcjonuje także określenie „dyrektywa w sprawie procedur azylowych”
APR	wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólną procedurę ubiegania się o ochronę międzynarodową w Unii i uchylającego dyrektywę 2013/32/UE
AT	Austria
ATD	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW. Jest ona także znana jako „dyrektywa w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi”
BE	Belgia
BG	Bułgaria
BIA	ocena nadrzędnego interesu dziecka
BIC	nadrzędny interes dziecka
BID	ustalenie nadrzędnego interesu dziecka
CFR	Karta praw podstawowych Unii Europejskiej
COI	informacje o kraju pochodzenia
CRC	Konwencja o prawach dziecka
CY	Cypr
DE	Niemcy
DK	Dania
EASO	Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu
EE	Estonia
ES	Hiszpania
ESM	Europejska Sieć Migracyjna
Eurodac	Europejska baza danych odcisków palców do celów azylowych
FAMI	Fundusz Azylu, Migracji i Integracji
FI	Finlandia
FR	Francja
FRA	Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej

HU	Węgry
IE	Irlandia
IOM	Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (agencja ds. migracji Organizacji Narodów Zjednoczonych)
IP	ochrona międzynarodowa
IT	Włochy
JRC	Wspólne Centrum Badawcze, wewnętrzny dział naukowy Komisji Europejskiej zatrudniający naukowców do prowadzenia badań w celu uzyskania niezależnego doradztwa naukowego oraz wspierania polityki Unii Europejskiej
Konwencja genewska z 1951 r.	Konwencja genewska dotycząca statusu uchodźców z 1951 r. (oraz protokół dotyczący statusu uchodźców z 1967 r.)
LT	Litwa
LU	Luksemburg
LV	Łotwa
MKCK	Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża
MS	państwo/państwa członkowskie UE
MT	Malta
NGO	organizacja pozarządowa
NIDOS	fundacja NIDOS (instytucja opiekuńcza w Niderlandach zapewniająca ochronę międzynarodową nieletnim pozbawionym opieki)
NL	Niderlandy
NO	Norwegia
OHCHR	Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka
Państwa UE+	państwa członkowskie UE oraz Norwegia i Szwajcaria
PL	Polska
QD (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona). Jest ona także znana jako „dyrektywa w sprawie kwalifikowania” (wersja przekształcona)
RCD (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona). Jest ona także cytowana jako „dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania” (wersja przekształcona)
RM	rezonans magnetyczny
RO	Rumunia

Rozporządzenie Dublin III (wersja przekształcona)	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona)
Rozporządzenie Eurodac (wersja przekształcona)	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 603/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania rozporządzenia (UE) nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca oraz w sprawie występowania o porównanie z danymi Eurodac przez organy ścigania państw członkowskich i Europol na potrzeby ochrony porządku publicznego, oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1077/2011 ustanawiające Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (wersja przekształcona)
Rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 118/2014	rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 118/2014 z dnia 30 stycznia 2014 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1560/2003 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 343/2003 ustanawiającego kryteria i mechanizmy określania państwa członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego
SCEP	program „Dzieci bez opieki w Europie”
SE	Szwecja
SI	Słowenia
SIS	wielkoskalowy system informatyczny służący do kontroli granic zewnętrznych i ułatwiający współpracę organów ścigania w obszarze Schengen
SK	Słowacja
SLTD	baza danych zawierająca informacje o skradzionych, zagubionych lub cofniętych dokumentach podróży, takich jak paszporty, dowody tożsamości, dokumenty ONZ <i>laissez-passer</i> lub wizy
System VIS	wizowy system informacyjny
THB	handel ludźmi
TK/CAT	tomografia komputerowa/komputerowa tomografia osiowa
UAM	małoletni bez opieki
UE	Unia Europejska
UK	Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej
UNHCR	Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców
Unicef	Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci
WESA	wspólny europejski system azylowy

Streszczenie

Ocena wieku wciąż pozostaje złożonym procesem o daleko idących konsekwencjach dla osób poddawanych takiej ocenie. Państwa członkowskie stosują różne metody i procesy oceny wieku, jednak nie zawsze są to procesy niezawodne, multidyscyplinarne i przeprowadzane z poszanowaniem praw osoby ocenianej. W obliczu tych wyzwań Komisja opublikowała komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady „Ochrona migrujących dzieci” (COM(2017) 211 final, 12 kwietnia 2017 r.), w którym wezwała Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO) do aktualizacji w roku 2017 wytycznych dotyczących oceny wieku.

Głównym celem niniejszej publikacji jest dostarczenie wytycznych dotyczących uwzględniania nadrzędnego interesu dziecka podczas ustalania, czy ocena wieku jest konieczna, ale także podczas planowania i przeprowadzania oceny wieku w oparciu o podejście całościowe i multidyscyplinarne, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb i sytuacji danej osoby.

Aby wesprzeć organy we wprowadzaniu w życie zasady nadrzędnego interesu dziecka, w niniejszej publikacji zawarto:

- analizę wpływu oceny wieku na inne prawa wnioskodawcy oraz powody przeprowadzenia oceny;
- wskazówki dotyczące stosowania wymaganych zasad i gwarancji podczas procesu oceny;
- opis sposobu przeprowadzenia procesu oceny z zastosowaniem podejścia całościowego i multidyscyplinarne;
- ilustrację modelu możliwego przebiegu procesu, wskazując właściwą kolejność stosowania różnych metod w celu uniknięcia niepotrzebnych badań;
- opis nowych metod stosowanych do oceny wieku wnioskodawcy, ostatnie zmiany w obecnie stosowanych metodach oraz wpływ każdej z tych metod na gwarancje i prawa takiej osoby;
- najważniejsze zalecenia dotyczące sposobów radzenia sobie z praktycznymi wyzwaniami, które mogą pojawić się przed samym procesem, po procesie czy też na różnych jego etapach;
- zestaw narzędzi i dokumentów referencyjnych stanowiących uzupełnienie informacji zawartych w tym poradniku:
  - glosariusz z najważniejszymi terminami,
  - międzynarodowe, europejskie i krajowe ramy prawne oraz wytyczne polityk powiązanych z tą kwestią,
  - praktyczne narzędzia służące do zapewnienia uwzględnienia nadrzędnego interesu dziecka (formularz i lista kontrolna) oraz
  - zaktualizowany przegląd metod i gwarancji proceduralnych stosowanych w państwach UE+.

W ramach tej publikacji zidentyfikowano szereg wyzwań towarzyszących procesowi oceny wieku, takich jak (nie)wystarczająca motywacja do przeprowadzenia oceny wieku, ograniczenia stosowanych metod związane z ich charakterem naruszającym prywatność i z dokładnością, niepełne szacunki oparte wyłącznie na ocenie wyglądu zewnętrznego, stosowanie głównie metod medycznych (w niektórych przypadkach są to wyłącznie metody z wykorzystaniem promieniowania jonizującego), powtarzanie badań u tej samej osoby w różnych państwach członkowskich czy też niski poziom realizacji najważniejszych gwarancji w trakcie procesu oceny (np. brak opiekuna/przedstawiciela lub skutecznych środków prawnych). Przedstawiono też możliwe rozwiązania dla wspomnianych wyzwań.

W ramach odpowiedzi na te wyzwania urząd EASO przygotował najważniejsze zalecenia, które zostaną szczegółowo omówione w niniejszej publikacji. Zalecenia te można podsumować w sposób następujący:

- Należy uwzględniać nadrzędny interes dziecka nie tylko wtedy, gdy ustalono, że dana osoba jest dzieckiem, ale także wtedy, gdy istnieją wątpliwości co do jej wieku.
- Ocena wieku nie powinna być rutynowym działaniem. Konieczność przeprowadzenia oceny powinna być należycie uzasadniona na podstawie zasadnych wątpliwości co do podawanego wieku.

- Przestrzeganie zasady nadrzędnego interesu dziecka wymaga przeprowadzenia oceny skupionej na dziecku, gdzie dziecko jest w centrum uwagi, a cały proces jest dostosowany do potrzeb konkretnego wnioskodawcy (z uwzględnieniem jego płci, zakresu spornego wieku, kultury itp.).
- Należy stosować zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy, gdy tylko pojawią się wątpliwości co do podawanego wieku, podczas procesu oceny wieku oraz do momentu uzyskania jednoznacznych wyników. Wnioskodawcę należy uznawać za dziecko i tak traktować, dopóki nie zostanie ustalone, że jest to osoba dorosła.
- Dziecko albo osoba, co do której istnieje przypuszczenie, że jest dzieckiem, powinno mieć przydzielonego opiekuna/przedstawiciela, który zapewni dziecku udział w procesie oceny wieku, przekaże informacje o tym procesie w sposób przyjazny dziecku, dostosowany do jego wieku, uwzględniający jego płeć oraz w zrozumiałym dla niego języku, tak aby dziecko rzeczywiście zrozumiało cały proces. Te informacje są kluczowe, by dziecko mogło wyrazić swoje poglądy, życzenia i opinie i mogło podjąć świadomą decyzję o swoim udziale w procesie.
- Proces oceny wieku należy przeprowadzić, wykorzystując podejście całościowe i multidyscyplinarne, które zapewnia przestrzeganie wszystkich wymaganych gwarancji i zasad oraz ochronę praw wnioskodawcy.
- Ponieważ żadna z obecnie stosowanych metod nie pozwala ustalić dokładnego wieku osoby, jednym ze sposobów na zmniejszenie analizowanego przedziału wiekowego jest łączenie metod oceniających nie tylko rozwój fizyczny, ale także dojrzałość i rozwój psychiczny wnioskodawcy.
- Do oceny wieku nie powinno się stosować żadnych metod wymagających rozbierania się do naga ani badania, obserwacji lub pomiarów genitaliów lub części intymnych.

Wprowadzenie

Dlaczego przygotowano drugie wydanie?

Jak wspomniano w planie działania UE dotyczącym małoletnich bez opieki (2010–2014), ze względu na obawy dotyczące tego, czy obecnie stosowane metody oceny wieku są niezawodne i czy nie naruszają prywatności, EASO otrzymało zadanie przygotowania publikacji na temat najlepszych praktyk w ocenie wieku. Pierwsze wydanie ukazało się w grudniu 2013 r. Organy krajowe poruszyły podobne kwestie związane z wyzwaniem w procesie oceny wieku podczas trzeciej corocznej konferencji EASO dotyczącej dzieci, która miała miejsce w grudniu 2015 r. na Malcie. W praktyce od roku 2013 proces oceny wieku, a w szczególności niektóre metody tej oceny, bardzo się rozwinęły. Wydaje się więc, że jest to dobry moment na dalsze refleksje i analizę najnowszych informacji. Zgodnie z wnioskami z konferencji oraz komunikatem Komisji o ochronie migrujących dzieci ⁽¹⁾ EASO opracowało nowe wydanie, w którym uwzględniono najnowsze informacje oraz zawarto ulepszone zalecenia dotyczące procesu oceny wieku. W tym celu EASO przygotował zestawienie metod oceny wieku oraz gwarancji proceduralnych stosowanych w państwach UE+ w roku 2016. Najważniejsze ustalenia tego badania znajdują się w ramach zatytułowanych „Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+”, a w stosownych przypadkach podano konkretne przykłady tych praktyk, które umieszczono w załączniku 4.

Jaki jest charakter powiązań między drugim wydaniem a innymi instrumentami wsparcia EASO?

Misją EASO jest wspieranie państw członkowskich UE oraz krajów stowarzyszonych (Liechtenstein, Norwegia oraz Szwajcaria) we wdrażaniu wspólnego europejskiego systemu azylowego (WESA). Wsparcie to polega częściowo na zapewnianiu wspólnych szkoleń, jednolitego poziomu jakości oraz wspólnych informacji o kraju pochodzenia (COI). Podobnie jak wszystkie narzędzia wsparcia przygotowane przez EASO niniejsza publikacja opiera się na wspólnych standardach systemu WESA. Ta publikacja powinna być także postrzegana jako uzupełnienie innych narzędzi EASO przeznaczonych do stosowania podczas procesów związanych z ubieganiem się o azyl z udziałem dzieci, w szczególności *poradnika praktycznego EASO dotyczącego poszukiwania rodzin* ⁽²⁾ oraz modułu szkoleniowego EASO dotyczącego przesłuchiwania dzieci ⁽³⁾.

Co znajduje się w tym poradniku?

Drugie wydanie zawiera zestaw materiałów referencyjnych i materiałów obejmujących wytyczne dotyczące oceny wieku oraz opis obecnej sytuacji w państwach UE+.

Zasadniczo struktura tego wydania opiera się na pięciu wzajemnie powiązanych filarach.

- Rozdział pierwszy, **Okoliczności oceny wieku**, stanowi wprowadzenie do tego zagadnienia i przedstawia warunki wstępne, powody przeprowadzenia oceny wieku oraz cele tego procesu oceny.
- W rozdziale drugim, **Nadrzędny interes dziecka oraz gwarancje proceduralne**, skupiono się na tym, jak można zoperacjonalizować zasadę nadrzędnego interesu dziecka, gwarantowaną przez Konwencję o prawach dziecka oraz w dorobku prawnym UE w zakresie prawa azylowego, a także jak w trakcie procesu oceny wieku można realizować gwarancje proceduralne.

⁽¹⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady „Ochrona migrujących dzieci” COM(2017) 211, 12 kwietnia 2017 r., dostępny na stronie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0211&from=PL>.

⁽²⁾ Dostępne na stronie internetowej EASO: <https://www.easo.europa.eu/training-quality/vulnerable-groups>.

⁽³⁾ Więcej informacji na stronie internetowej EASO: https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/EASO_TRAINING_BROCHURE_EN-2016.pdf.

- W trzecim rozdziale, **Proces oceny wieku: zastosowanie multidyscyplinarnego i całościowego podejścia**, znajduje się analiza dotycząca tego, jak powinien wyglądać proces oceny wieku przeprowadzony z wykorzystaniem podejścia multidyscyplinarnego i całościowego oraz zgodnie z wytycznymi określonymi w tej publikacji. W rozdziale tym omówiono schemat ilustrujący główne etapy procesu oceny wieku.
- Z kolei w rozdziale czwartym, **Przegląd metod oceny wieku**, zawarto opis najnowszych osiągnięć w zakresie metod wskazanych w pierwszym wydaniu oraz nowych metod, wraz z przedstawieniem ich możliwego wpływu (zarówno pozytywnego, jak i negatywnego) na gwarancje. Szczególną uwagę poświęcono metodom, które w roku 2013 jeszcze nie były stosowane lub które od tego czasu znacząco się zmieniły.
- Rozdział piąty, **Zalecenia końcowe**, zawiera podsumowanie najważniejszych zaleceń przygotowanych przez EASO dotyczących sposobu zapewnienia lepszego i skuteczniejszego procesu oceny wieku przy jednoczesnym zabezpieczeniu praw dziecka.

Publikację uzupełnia kilka **załączników**.

- **Załącznik 1: Glosariusz**
Celem tego załącznika jest ułatwienie identyfikacji lub zapewnienia takiego samego rozumienia najważniejszych terminów stosowanych w odniesieniu do procesu oceny wieku.
- **Załącznik 2: Nadrzędny interes dziecka i ocena wieku: praktyczne narzędzia**
W tym załączniku znajduje się formularz oceny nadrzędnego interesu dziecka oraz lista kontrolna dotycząca nadrzędnego interesu dziecka. Służą one do oceny, czy konkretny proces oceny wieku gwarantuje przestrzeganie wymaganych gwarancji proceduralnych zapewniających odpowiednią ochronę praw każdego dziecka.
- **Załącznik 3: Ramy prawne oraz wytyczne zawarte w odpowiednich politykach**
Ten załącznik ma być punktem odniesienia przy identyfikacji właściwych instrumentów oraz przepisów na poziomie międzynarodowym, europejskim oraz krajowym. Uwzględniono tu także instrumenty niewiążące takie jak wytyczne, a także stosowne orzecznictwo. Załącznik ten zawiera także odniesienia do polityk powiązanych z tą kwestią.
- **Załącznik 4: Przegląd praktyk oceny wieku stosowanych w państwach UE+**
W tym załączniku zawarto opis metod i gwarancji proceduralnych stosowanych przez państwa UE+ podczas przeprowadzania procesu.
- **Załącznik 5: Bibliografia**
Zestawienie źródeł wykorzystanych do przygotowania tej publikacji lub służących jako inspiracja przy opracowaniu treści zawartych w tym poradniku.

Jaki jest zakres drugiego wydania?

Niniejsza publikacja oferuje dalsze wytyczne dotyczące kluczowych aspektów procesu oceny wieku, przedstawiając całościowe i multidyscyplinarne podejście, realizację zasady nadrzędnego interesu dziecka oraz aktualizację informacji zawartych w pierwszym wydaniu tego poradnika. W publikacji przedstawiono zagadnienie oceny wieku przeprowadzanej w konkretnym celu (procedury zapewnienia ochrony międzynarodowej), taka ocena może być też jednak wykorzystywana jako użyteczny punkt odniesienia w innych kontekstach, gdy wymagana jest ocena wieku (dziecko migrujące, minimalny wiek odpowiedzialności karnej itp.).

Ze względu na fakt, że stosowane metody rozwijają się w bardzo szybkim tempie, celem tego przewodnika nie jest wyczerpujące przedstawienie zagadnienia oceny wieku. W zależności od potrzeb grupy docelowej może okazać się konieczne przygotowanie dodatkowych wydań tego przewodnika.

Jak przygotowano drugie wydanie?

Publikacja została przygotowana przez EASO i sprawdzona przez Komisję Europejską, agencje UE, ekspertów z państw UE+ oraz organizacji międzynarodowych i pozarządowych (NGO). Cenny wkład w przygotowanie publikacji mieli także uczestnicy dwóch doraźnych spotkań grupy roboczej, które odbyły się we wrześniu 2016 r. Skład grup roboczych był zróżnicowany, co zapewniło obszerny i multidyscyplinarny wkład ekspertów. Członkami grup roboczych byli pracownicy opieki społecznej, antropolodzy sądowi oraz badacze z dziedziny radiologii, a także policjanci i urzędnicy zajmujący się przyjmowaniem osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. W skład grup wchodził także urzędnicy zajmujący się sprawami azylowymi mający wiedzę o sprawach z udziałem dzieci będący przedstawicielami z państw UE+ (BE, IE, NL, LT, NO), przedstawiciele Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) oraz Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), a także przedstawiciele organizacji międzynarodowych oraz pozarządowych posiadający wiedzę w tym obszarze, np. z Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM), fundacji Nidos (NIDOS), Czerwonego Krzyża ze Zjednoczonego Królestwa oraz programu „Dzieci bez opieki w Europie” (SCEP) prowadzonego przez organizację Defence for Children International. Publikacja ta opiera się na wiedzy eksperckiej pochodzącej z wielu źródeł i odzwierciedla wspólne standardy i cel, którym jest zapewnienie bezpiecznego i skutecznego procesu oceny wieku w ramach wysokiej jakości procedur ochrony międzynarodowej.

Jak należy korzystać z przewodnika?

Aby ułatwić korzystanie z przewodnika i lepsze zrozumienie kluczowych terminów, poniżej przedstawiono definicje niektórych pojęć często stosowanych w tej publikacji (ocena wieku, wiek biologiczny, wiek chronologiczny, dziecko, opiekun, państwa UE+) tak, jak są one rozumiane w tym poradniku. Więcej informacji o tych terminach oraz dodatkowa terminologia, która może być przydatna dla podmiotów zainteresowanych oceną wieku, znajduje się w glosariuszu (załącznik 1 do publikacji).

Ocena wieku to proces, podczas którego organy starają się oszacować wiek chronologiczny lub zakres wieku danej osoby w celu ustalenia, czy dana osoba jest dzieckiem, czy dorosłym.

Wiek biologiczny jest określany w oparciu o obecną sytuację danej osoby w odniesieniu do potencjalnej długości jej życia, co oznacza, że pod względem wieku biologicznego dana osoba może być młodsza lub starsza niż pod względem wieku chronologicznego.

Wiek chronologiczny to wiek mierzony w latach, miesiącach i dniach od momentu narodzin danej osoby.

Dziecko i małoletni(-a) to terminy uznawane za synonimy (każda osoba poniżej 18 roku życia); w tym przewodniku stosowane są oba terminy. Terminem preferowanym przez EASO jest termin „dziecko”, jednak jeżeli w cytowanych przepisach prawnych występuje termin „małoletni”, wówczas właśnie ten termin jest stosowany. Ponieważ w publikacji skoncentrowano się na dzieciach ubiegających się o azyl, jeżeli wiek osoby nie jest ustalony, stosuje się termin **wnioskodawca**.

Jak już wspomniano, wyrażenie **dziecko bez opieki** jest używane jako synonim **małoletniego bez opieki** i oznacza dziecko lub małoletniego, którzy przybywają na terytorium państw UE+ bez opieki osoby dorosłej odpowiedzialnej za nich zgodnie z prawem lub praktyką danego państwa UE+, dopóki nie zostaną oni skutecznie objęci opieką takiej osoby / takiego dorosłego. Termin ten obejmuje także dziecko lub małoletniego, którzy zostali pozostawieni bez opieki po przybyciu na terytorium państw UE+.

Nie wypracowano ogólnego konsensusu co do definicji terminu **opiekun** i w praktyce termin ten jest stosowany, gdy mowa o **przedstawicielu** dziecka lub pracowniku opieki społecznej. Jednak w tym przewodniku **opiekun** jest rozumiany jako niezależna osoba wyznaczona przez organ krajowy, której zadaniem jest stanie na straży przestrzegania nadrzędnego interesu dziecka oraz jego dobrostanu.

W kontekście reformy systemu WESA ⁽⁴⁾ Komisja Europejska zaproponowała, aby w obecnych instrumentach prawnych UE dotyczących azylu odniesienia do „przedstawiciela” zastąpiono odniesieniami do „opiekuna”. Gdy przygotowywano ten przewodnik, reforma systemu WESA wciąż była na etapie rozmów, w związku z czym w całym tekście stosowane jest wyrażenie **opiekun/przedstawiciel**.

Do **dorobku prawnego UE w zakresie prawa azylowego** należą następujące instrumenty prawne UE: dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona), dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona), dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), dyrektywa w sprawie tymczasowej ochrony, rozporządzenie Dublin III oraz rozporządzenie Eurodac (wersja przekształcona) ⁽⁵⁾. W załączniku 3 do tego przewodnika zatytułowanym „Ramy prawne oraz wytyczne dotyczące polityk” zamieszczono zestawienie międzynarodowych, europejskich i krajowych przepisów oraz instrumentów prawnych dotyczących oceny wieku.

Na potrzeby tego przewodnika państwa członkowskie UE oraz Norwegia i Szwajcaria są łącznie nazywane **państwami UE+**.

⁽⁴⁾ Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólną procedurę ubiegania się o ochronę międzynarodową w Unii i uchylającego dyrektywę 2013/32/UE (COM(2016) 467 final, 2016/0224 (COD)), dostępny na stronie <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/PL/1-2016-467-PL-F1-1.PDF>.

W trakcie tej opracowywania publikacji nie było możliwości stwierdzenia, czy na wniosek Komisji zostanie uchwalone nowe rozporządzenie i jaki dokładny termin będzie stosowany. Z tego względu czytelnik powinien mieć świadomość, że w przyszłości dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) może zostać uchylona i zastąpiona rozporządzeniem z niektórymi zmienionymi przepisami.

⁽⁵⁾ Teksty instrumentów prawnych wraz z tłumaczeniami są dostępne na stronach: dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN>; dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona), na stronie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0032&from=EN>; dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), na stronie <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=celex:32011L0095>; rozporządzenie Dublin III, na stronie <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R0604&from=EN>; rozporządzenie Eurodac, na stronie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R0603&from=EN>.

Rozdział 1 Okoliczności oceny wieku

Wiek jest istotnym elementem tożsamości dziecka. W dorobku prawnym UE ⁽⁶⁾ oraz w Konwencji o prawach dziecka (art. 1) dzieciństwo jest definiowane poprzez odniesienie do wieku:

Dziecko/małoletni to każda osoba poniżej 18 roku życia.

Taka definicja rodzi dwa ważne skutki. Pierwszym skutkiem jest to, że konwencja ma zastosowanie do każdej osoby poniżej 18 roku życia. Po drugie, jak zostało to określone w dorobku prawnym UE, każdy wnioskodawca mający mniej niż 18 lat ma prawo do gwarancji proceduralnych przeznaczonych dla dzieci oraz specjalnych warunków przyjmowania.

Mimo że wiek danej osoby ciągle się zmienia, jest on nieodłączną cechą **jego tożsamości**. To od wieku jako elementu statusu osobowego danej osoby zależą relacje między państwem a tą osobą. W tym sensie zmiana wieku może rodzić określone prawa i obowiązki, na przykład uznanie kogoś za osobę dorosłą w momencie ukończenia 18 lat. Jednak ukończenie 18 lat nie zawsze jest decydującym czynnikiem w nabywaniu nowych praw i obowiązków albo pełnej zdolności w przypadku np. służby wojskowej, usamodzielnienia oraz minimalnego wieku odpowiedzialności karnej, zgody na zawarcie małżeństwa albo zatrudnienia czy też podejmowania stosunków seksualnych. W zależności od prawodawstwa krajowego ten próg wiekowy może przypadać na wcześniejszy wiek chronologiczny.

Kiedy wiek danej osoby jest znany, ma on decydujące znaczenie dla relacji między osobą a państwem, a w szczególności nakłada na państwa-strony Konwencji o prawach dziecka obowiązki związane z wiekiem określone w art. 7 i 8 tej konwencji:

- zarejestrowanie dziecka po urodzeniu;
- poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, a w związku z tym
- jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości.

Zgodnie z tymi przepisami wszystkie dzieci po urodzeniu powinny zostać zarejestrowane i powinny otrzymać dokument potwierdzający ich tożsamość. Jak pokazują jednak statystyki Organizacji Narodów Zjednoczonych ⁽⁷⁾, w latach 2003–2007 w mniej niż 10 % krajów w Afryce ⁽⁸⁾ rejestrowano liczbę żywych urodzeń, podczas gdy w Europie wskaźnik ten wynosi 90 %. Niski odsetek rejestracji urodzeń w krajach pochodzenia jest jednym z powodów, dla których wnioskodawcy przybywają do UE **bez dokumentów** albo z dokumentami, które nie mogą być uznane za wiarygodne. Odsetek zarejestrowanych urodzeń różni się w poszczególnych krajach, z których pochodzi najwięcej wnioskodawców. Na przykład w Somalii jedynie 3 % dzieci poniżej 5 roku życia zostało zarejestrowanych po urodzeniu, podczas gdy w Afganistanie liczba ta wynosi 37 % ⁽⁹⁾ (podane liczby odnoszą się do obecnego współczynnika urodzeń). Według działu statystyki ONZ w przypadku dzieci urodzonych 14–18 lat temu (wiek dzieci bez opieki przybywających do Europy) odsetek rejestracji spada do 6–10 %. Możliwości rejestracji dziecka po urodzeniu mogą być ograniczone także przez inne czynniki, takie jak pochodzenie z obszarów wiejskich, przynależność do mniejszości etnicznej lub określonej grupy społecznej (kasty, plemiona itp.). Na różnice w odsetku rejestracji urodzeń w tym samym kraju wpływa także brak świadomości znaczenia rejestracji dziecka oraz brak wiedzy, w jaki sposób należy zarejestrować urodzenie. Niski odsetek zarejestrowanych urodzeń sprawia, że dzieci mają trudności z potwierdzeniem swojej tożsamości i wieku ze względu na brak odpowiednich dokumentów, co może prowadzić do tego, że nie uzyskają ochrony i zostaną pozbawione przysługujących im praw. Poza brakiem rejestracji kolejnym problemem jest to, że wydawanie aktów urodzenia może być niemożliwe w krajach, w których toczy się wojna albo konflikt zbrojny lub w których organy niechętnie wydają takie akty.

⁽⁶⁾ Zob. art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania, art. 2 lit. l) dyrektywy w sprawie procedur azylowych, art. 2 lit. k) dyrektywy w sprawie kwalifikowania, art. 2 lit. i) rozporządzenia Dublin III oraz art. 2 ust. 6 dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi.

⁽⁷⁾ http://unstats.un.org/unsd/demographic/CRVS/VS_availability.htm

⁽⁸⁾ Tamże, na podstawie pełnych systemów rejestracji.

⁽⁹⁾ http://data.unicef.org/wp-content/uploads/2015/12/Birth_registration_May-2016.xlsx

Brak dokumentów potwierdzających, że dziecko nie ukończyło jeszcze 18 lat, może mieć bezpośredni wpływ na uznanie go za posiadacza praw przysługujących dzieciom. W efekcie tego dzieci mogą znaleźć się w sytuacji, gdy będą traktowane jak osoby dorosłe w kwestiach dotyczących np. służby w wojsku, małżeństwa czy też dostępu do zatrudnienia lub sprawiedliwości.

Ponieważ nie we wszystkich kulturach wiek chronologiczny odgrywa znaczącą rolę w uznawaniu kogoś za osobą dorosłą, ważne jest uwzględnienie także czynnika kulturowego. W niektórych kulturach dzieci są traktowane jak osoby dorosłe, gdy tylko wystąpią u nich pewne zmiany fizyczne lub gdy staną się częścią innej rodziny (na przykład poprzez wczesne małżeństwo). Z tych powodów często zdarzają się sytuacje, gdy dzieci nie znają swojego wieku chronologicznego i jest im trudno zrozumieć, jakie ma to znaczenie w kulturach Zachodu. Ponieważ wiek chronologiczny może nie być cechą określającą miejsce dziecka w jego społeczności lub jego relacje z innymi (w niektórych regionach dzieci są zawsze rejestrowane jako urodzone pierwszego stycznia roku, w którym przyszły na świat, niezależnie od tego, w którym miesiącu naprawdę się urodziły), tego typu **różnice kulturowe** mogą sprawiać, że informacje podawane przez dzieci na temat ich daty urodzenia lub ich wieku mogą być niedokładne.

W kontekście ochrony międzynarodowej wiek wnioskodawcy jest kluczowym czynnikiem decydującym o zaliczeniu danej osoby do grupy o **specjalnych potrzebach** ⁽¹⁰⁾ (dzieci, osoby starsze). Zaliczenie do pewnej grupy wiekowej oznacza automatyczne stosowanie specjalnych/dodatkowych gwarancji proceduralnych podczas procedur ubiegania się o ochronę międzynarodową oraz specjalnych warunków przyjmowania (np. prawa do odpowiedniego i bezpiecznego zakwaterowania, prawa do nauki i określonego zakresu opieki zdrowotnej, w wyjątkowych przypadkach ograniczeń dotyczących zatrzymania (w celu wydalenia) oraz obowiązku poszukiwania realistycznych rozwiązań będących alternatywą dla takiego zatrzymania). Jeżeli procedura dotyczy dziecka lub osoby, w przypadku której istnieją wątpliwości co do jej wieku, należy uwzględnić nadrzędny interes dziecka w trakcie całego przebiegu procedury. Wiek ma także duże znaczenie dla pewnych rodzajów roszczeń przysługujących w szczególności dzieciom (małżeństwo pod przymusem, wczesne małżeństwo, zatrudnienie pod przymusem, okaleczanie żeńskich narządów płciowych, handel dziećmi, przemoc domowa, praca przymusowa, prostytutcja i pornografia dziecięca) ⁽¹¹⁾.

W kontekstach innych niż ochrona międzynarodowa wiek danej osoby także ma określone konsekwencje dla włączenia organów w inne procedury, np. wyrażanie zgody na zawarcie małżeństwa, zgłaszanie stosunków seksualnych z osobą nieletnią, udzielanie świadczeń zdrowotnych lub odmawianie ich udzielenia, dostęp do rynku pracy, gwarantowanie przestrzegania praw (prawo do nauki itp.), a także określone konsekwencje związane z odpowiedzialnością karną (minimalny wiek odpowiedzialności karnej itp.).

Z tego względu, jeżeli wiek danej osoby nie jest znany i istnieją co do tego wieku **uzasadnione wątpliwości**, może być konieczne przeprowadzenie oceny wieku takiej osoby przez odpowiednie organy w celu ustalenia, czy dana osoba jest dorosłym, czy dzieckiem. W sytuacjach, gdy jest oczywiste, że wnioskodawca jest dzieckiem, lub gdy wygląd fizyczny, zachowanie i dojrzałość psychiczna tej osoby jednoznacznie wskazują (w braku dowodów, że jest inaczej), że ta osoba zdecydowanie przekroczyła 18. rok życia, przeprowadzenie takiej oceny może okazać się zbędne. Jednak jeżeli istnieją dowody wskazujące na inny wiek (poza wyglądem fizycznym), na przykład dana osoba wygląda na osobę zdecydowanie starszą niż 18 lat, ale posiadane przez nią dokumenty wskazują, że jest dzieckiem, ocena wieku może okazać się konieczna. W rzeczywistości konieczność przeprowadzenia oceny wieku wskazuje, że istnieją wątpliwości co do wieku osoby i w związku z tym jest możliwe, iż wnioskodawca jest dzieckiem.

Wątpliwości mogą się pojawić nie tylko wtedy, gdy taka osoba twierdzi, że jest dzieckiem, ale także wtedy, gdy utrzymuje, że jest dorosła. Dzieci w drodze mogą udawać osoby dorosłe po to, żeby **uniknąć zastosowania przez organy środków ochronnych**. Przyczyny tego mogą być różne. Dzieci mogą na przykład chcieć migrować dalej do miejsca docelowego i dlatego chcą uniknąć zakwaterowania w miejscu, gdzie istnieje nadzór albo, w pewnych przypadkach, istnieją ograniczenia swobody przemieszczania się. Mogą też chcieć uniknąć oddzielenia ich od osób dorosłych, z którymi przebywają. Często dzieci mogą utrzymywać,

⁽¹⁰⁾ Niepełną listę osób wymagających szczególnego traktowania można znaleźć z w art. 21 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona).

⁽¹¹⁾ Biuro UNHCR, wytyczne „Guidelines on international protection: child asylum claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 convention and/or 1967 protocol relating to the status of refugees”, 22 grudnia 2009 r., HCR/GIP/09/08, dostępne na stronie: <http://www.refworld.org/docid/4b2f4fd2.html>.

że są osobami dorosłymi, by móc pracować, pobrać się albo dlatego, że uważają się za osoby dorosłe odpowiedzialne za dobrostan rodziny, która została w ich ojczyźnie. Mogą też zdarzać się sytuacje, gdy dzieci po prostu wypełniają instrukcje otrzymane od osób dokonujących przerzutu przez granicę lub handlarzy ludźmi. Są to przypadki, gdy takie osoby starają się trzymać dziecko poza systemem, żeby nie mogło ono uzyskać ochrony, co czyni je łatwym łupem dla osób, które je później wykorzystują. Świadomość występowania takich sytuacji może ułatwić wczesną identyfikację⁽¹²⁾ rzeczywistej lub potencjalnej ofiary handlu ludźmi i przerwanie łańcucha handlu i wykorzystywania.

Podsumowując, **ocena wieku** to proces, podczas którego organy starają się oszacować wiek chronologiczny lub zakres wieku danej osoby w celu ustalenia, czy dana osoba jest dzieckiem, czy dorosłym.

Prawidłowa identyfikacja osoby jako dziecka lub osoby dorosłej ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia ochrony i przestrzegania praw dziecka oraz do zapobiegania przypadkom, gdy dorośli są umieszczani wśród dzieci i korzystają z dodatkowych praw lub gwarancji, które normalnie im nie przysługują (np. dostęp do edukacji, przydzielenie opiekuna/przedstawiciela).

Ocena wieku z perspektywy praw podstawowych

W procesie oceny wieku szczególne znaczenie ma szereg praw podstawowych zapisanych w Konwencji o prawach dziecka oraz Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej⁽¹³⁾.

Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka / najlepszy interes dziecka (art. 3 Konwencji o prawach dziecka oraz art. 24 Karty praw podstawowych)

We wszystkich działaniach dotyczących dzieci należy w pierwszej kolejności uwzględniać nadrzędny interes dziecka. Dlatego te artykuły mają zastosowanie od momentu, gdy zostanie uznane, że dany wnioskodawca może mieć mniej niż 18 lat, przez cały proces oceny wieku (jeśli jego przeprowadzenie jest konieczne) do czasu, gdy będą dostępne jednoznaczne wyniki potwierdzające, że jest on osobą dorosłą.

Prawo do niedyskryminacji (art. 2 Konwencji o prawach dziecka oraz art. 21 Karty praw podstawowych)

Każdą osobę należy traktować obiektywnie i rozważać jej przypadek indywidualnie. Niezwykle ważne jest, by podczas procesu oceny wieku unikać z góry przyjętych założeń o pewnych narodowościach, grupach etnicznych itp.

Prawo do tożsamości (art. 1, 7 i 8 Konwencji o prawach dziecka)

Wiek jest w takim samym stopniu elementem tożsamości, jak imię i nazwisko, narodowość, obywatelstwo czy też stan rodzinny i cywilny. Wiek decyduje o prawach i obowiązkach danej osoby oraz obowiązkach państwa względem danej osoby (np. zapewnieniu ochrony, edukacji, ochrony zdrowia). Jednym z tych obowiązków jest przywrócenie tożsamości osobie, która została jej bezprawnie pozbawiona, co faktycznie zobowiązuje państwo do przedstawienia dowodów tejże tożsamości i zagwarantowania uznania i poszanowania tych praw przez innych. Nieprawidłowa ocena wieku może doprowadzić do trwałej szkody, jeżeli utrudni osobie dostęp do przysługujących jej praw i możliwość z nich skorzystania oraz uznawanie tych praw przez innych. W wyniku niewłaściwie przeprowadzonej oceny wieku dziecko może się znaleźć w sytuacji, gdy będzie wymagało szczególnego traktowania. Może to oznaczać, że dziecko zostanie umieszczone wśród dorosłych lub będzie wchodziło z nimi w relacje albo że z kolei dorosły zostanie umieszczony wśród dzieci. Ten drugi scenariusz budzi szczególne obawy.

⁽¹²⁾ EASO przygotowało narzędzie internetowe, które może pomóc organom krajowym w szybkiej identyfikacji osób o specjalnych potrzebach w zakresie procedur lub warunków przyjmowania (IPSN), które jest dostępne na stronie <https://ipsn.easo.europa.eu/pl>.

⁽¹³⁾ Karta praw podstawowych dostępna jest na stronie: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

Prawo do swobodnego wyrażania swoich poglądów i prawo do bycia wysłuchanym (art. 12 i 14 Konwencji o prawach dziecka oraz art. 24 i 41 Kart praw podstawowych)

Jest to podstawowe prawo o daleko idących konsekwencjach. Obejmuje ono prawo dziecka do swobodnego wyrażania swoich poglądów i prawo do tego, by te poglądy były uwzględniane i przyjmowane z należytą wagą stosownie do wieku oraz dojrzałości dziecka. Jeżeli istnieją wątpliwości co do wieku wnioskodawcy, przy uwzględnianiu poglądów dziecka, stosownie do jego dojrzałości, należy zachować szczególną ostrożność, aby zapobiegać subiektywnemu lub arbitralnemu podejściu (np. w odniesieniu do wieku, w którym dziecko potrafi formułować własne poglądy). Szczególną uwagę należy też zachować w przypadku osób z niepełnosprawnościami i innymi specjalnymi potrzebami (np. osób niepotrafiących czytać i pisać).

Z prawem do wyrażania swoich poglądów oraz prawem do skutecznego środka prawnego ściśle powiązane jest prawo do bycia wysłuchanym, zanim podjęte zostaną jakiegokolwiek środki w postępowaniu administracyjnym lub sądowym, które mogłyby być niekorzystne dla danej osoby.

Prawo do informacji

Przekazanie odpowiednich informacji jest kluczowe dla zrozumienia całego procesu oceny wieku, jak też praw i obowiązków związanych z tym procesem. Co więcej, gdy wymagana jest zgoda na proces, dana osoba powinna wyrazić zgodę na podstawie dokładnych i obszernych informacji i powinna móc wyrazić tę zgodę swobodnie, nie będąc pod presją, a zgoda nie powinna być uzależniona od jakichkolwiek warunków.

Prawo do poszanowania godności i prawo do integralności (art. 3 i 37 Konwencji o prawach dziecka oraz art. 1, 3 i 5 Karty praw podstawowych)

Proces oceny wieku powinien przebiegać z poszanowaniem godności oraz integralności cielesnej wnioskodawcy. Badania w ramach oceny wieku, które wymagają pokazywania części intymnych lub rozbierania się do naga, w bardzo wysokim stopniu naruszają prywatność i nie mają medycznego uzasadnienia i z tego względu należy ich unikać. Pokazywanie części intymnych jest szczególnie traumatyczne i trudne do zrozumienia dla dzieci, nastolatków i wnioskodawców z innych kręgów kulturowych. Takie badania są wyjątkowo trudne i mogą stanowić ponowną traumę dla dzieci, które w trakcie migracji mogły być ofiarami nadużyć lub znaleźć się w innych niebezpiecznych sytuacjach albo które doświadczyły prześladowania lub ciężkiej krzywdy.

Poszanowanie życia prywatnego oraz ochrona danych osobowych (art. 16 Konwencji o prawach dziecka i art. 7 i 8 Karty praw podstawowych)

To prawo zapewnia ochronę życia prywatnego dzieci przed arbitralną ingerencją organów publicznych i organizacji prywatnych, np. mediów. Ochrona obejmuje cztery odrębne obszary: życie prywatne, życie rodzinne, dom i korespondencję. Ingerencja organów w życie prywatne musi być uzasadniona, ograniczona w największym możliwym stopniu i uregulowana precyzyjnymi normami. Na mocy przepisów UE dane osobowe mogą być zgodnie z prawem gromadzone tylko w ściśle określonych warunkach, w celu zgodnym z prawem, za zgodą danej osoby lub jej przedstawiciela albo ich gromadzenie musi być prawnie uzasadnione. Jeśli powyższe warunki nie są spełnione, ingerencja ma charakter arbitralny lub bezprawny. Osoby lub organizacje gromadzące i przetwarzające dane osobowe muszą zapewnić ochronę tych danych przed nieprawidłowym użyciem oraz muszą przestrzegać praw właścicieli danych przyznanych im w prawie Unii. Dzieci i ich opiekunowie/przedstawiciele powinni być informowani o tym, jakie dane będą gromadzone zgodnie z właściwymi krajowymi ramami prawnymi. W kontekście ochrony międzynarodowej należy zachować ostrożność podczas gromadzenia danych, aby zapobiec naruszeniu prywatności danych, które mogłyby narazić wnioskodawcę albo jego rodzinę na niebezpieczeństwo.

Prawo do skutecznego środka prawnego (art. 12 i 47 Karty praw podstawowych)

To prawo gwarantuje możliwość odwołania się od wyników procesu oraz oznacza, że dzieci mają dostęp do informacji i pomocy niezbędnych do realizacji tego prawa. Wnioskodawca nie ponosi kosztów zakwestionowania decyzji dotyczącej oceny wieku; gdyby tak było, nie byłby on w stanie skutecznie skorzystać z prawa do środka prawnego.

Większość tych praw podstawowych ma swoje odzwierciedlenie w zasadach (takich jak nadrzędny interes dziecka) oraz gwarancjach proceduralnych uregulowanych w prawodawstwie międzynarodowym i europejskim, w szczególności w dorobku prawnym UE w zakresie prawa azylowego. Kwestia ta zostanie omówiona w następnym rozdziale.

Rozdział 2 Nadrzędny interes dziecka i gwarancje proceduralne

Nadrzędny interes dziecka

Zasada nadrzędnego interesu dziecka jest głęboko zakorzeniona w prawodawstwie europejskim dotyczącym praw człowieka i azylu oraz w międzynarodowych ramach prawnych ⁽¹⁴⁾.

„We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka” (art. 24 Karty praw podstawowych).

Nadrzędny interes dziecka jako zasada naczelna oznacza, że dobro dziecka musi być uwzględniane na każdym etapie: od momentu odnalezienia dziecka do momentu wyboru trwałego rozwiązania jego sytuacji.

W kontekście ochrony międzynarodowej jakiegokolwiek oznaki, że wnioskodawca może być dzieckiem, powinny prowadzić do natychmiastowego uwzględnienia nadrzędnego interesu dziecka we wszystkich działaniach, które mają na dziecko wpływ, czyli także przez cały czas trwania procedury azylowej. W tym względzie państwa UE+ będące gospodarzami ponoszą odpowiedzialność za przestrzeganie zasady nadrzędnego interesu dziecka nie tylko w procedurach azylowych, ale także podczas wszystkich innych procesów i decyzji mających wpływ na dzieci, np. podczas procesu oceny wieku.

Według Komitetu Praw Dziecka ⁽¹⁵⁾ pojęcie nadrzędnego interesu dziecka ma trzy wymiary.

a) Prawo materialne: prawo dziecka do tego, by jego najlepiej pojęty interes był oceniany i uwzględniany w pierwszej kolejności, gdy rozważa się różne interesy, aby podjąć decyzję w danej kwestii, oraz gwarancja, że to prawo będzie realizowane zawsze wtedy, gdy ma zostać podjęta decyzja dotycząca dziecka, grupy zidentyfikowanych bądź niezidentyfikowanych dzieci czy też dzieci w ogóle.

b) Podstawowa zasada interpretacji prawa: jeżeli przepis prawny ma więcej niż jedną możliwą wykładnię, należy wybrać tę, która najlepiej zabezpiecza nadrzędny interes dziecka.

c) Zasada proceduralna: w każdym przypadku, gdy ma być podjęta decyzja, która będzie miała wpływ na konkretne dziecko, grupę zidentyfikowanych bądź niezidentyfikowanych dzieci czy też dzieci w ogóle, proces decyzyjny musi uwzględniać ocenę potencjalnego wpływu (pozytywnego lub negatywnego) takiej decyzji na dziecko/dzieci, których ona dotyczy.

Ocena i ustalanie nadrzędnego interesu dziecka wymaga gwarancji proceduralnych. Co więcej, w uzasadnieniu decyzji należy wykazać, że nadrzędny interes dziecka został wyraźnie uwzględniony. Oznacza to, że organy muszą wyjaśnić, jak to prawo zostało uwzględnione w decyzji, tj. co zostało uznane za najlepiej pojęty interes dziecka i na podstawie jakich kryteriów oraz jak interesy dziecka zostały porównane z innymi względami, czy to szeroko pojętymi kwestiami polityki, czy też okolicznościami danego przypadku.

W związku z tym zgodnie z komentarzem ogólnym Komitetu Praw Dziecka decyzja o przeprowadzeniu oceny wieku oraz wybór metody oceny także powinny przede wszystkim uwzględnić nadrzędny interes dziecka.

⁽¹⁴⁾ Art. 3 Konwencji o prawach dziecka, art. 24 Karty praw podstawowych; *dobroek prawny* UE w zakresie prawa azylowego: art. 23 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona), art. 11 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona), art. 25 ust. 6 dyrektywy w sprawie procedur azylowych, art. 20 ust. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania oraz art. 6 rozporządzenia Dublin III (wersja przekształcona).

⁽¹⁵⁾ Komentarz ogólny nr 14 (2013 r.) dotyczący prawa dziecka do uznawania jego najlepiej pojętego interesu za sprawę nadrzędną (art. 3 ust. 1), dostępna na stronie: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf.

Ocena nadrzędnego interesu dziecka w celu oceny wieku

Ocena nadrzędnego interesu dziecka polega na sprawdzeniu, czy proces oceny wieku leży w najlepiej pojętym interesie dziecka, czy zastosowano wymagane gwarancje proceduralne, czy prawa dziecka są chronione oraz czy wyniki rozwieją wątpliwości co do wieku wnioskodawcy. Taka ocena nadrzędnego interesu dziecka powinna uwzględniać szczególne okoliczności dziecka oraz zagwarantować, że nadrzędny interes dziecka będzie brany pod uwagę w pierwszym rzędzie przy podejmowaniu decyzji, czy wiek dziecka powinien być oceniony i jeśli tak, to w jaki sposób. Dlatego to dziecko powinno być w centrum procesu oceny wieku, w ramach którego należy uwzględnić szczególne okoliczności i potrzeby.

W świetle powyższego ocenę nadrzędnego interesu dziecka należy przeprowadzić, zanim zostanie podjęta jakakolwiek decyzja mająca wpływ na dziecko, to znaczy przed podjęciem decyzji o przeprowadzeniu procesu oceny wieku.

Jeżeli konieczne okaże się podjęcie dalszych działań, ocena nadrzędnego interesu dziecka wymaga sprawdzenia, czy uwzględniono najlepiej pojęty interes dziecka. W decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku należy wziąć pod uwagę wynik przesłuchania przeprowadzonego w celu oceny nadrzędnego interesu dziecka oraz wszelkie informacje zawarte w dokumentacji dotyczącej dziecka. Jeżeli zostanie uznane, że ze względu na spodziewane wyniki ocena wieku nie jest konieczna i przydatna, **nie należy jej przeprowadzać**.

Przy uwzględnianiu nadrzędnego interesu dziecka w konkretnym celu oceny wieku w kontekście ochrony międzynarodowej szczególne znaczenie mają także poniższe czynniki.

- **Względy bezpieczeństwa i ochrony⁽¹⁶⁾**: po przybyciu lub na późniejszym etapie dzieci czasami utrzymują, że są osobami dorosłymi po to, by uniknąć zakwaterowania w ośrodku przeznaczonym dla dzieci. W takim miejscu obowiązują większe środki ochronne, np. ograniczenia swobody przemieszczania się oraz personel wyznaczony do opieki nad dziećmi. Niechęć do takiego zakwaterowania może mieć kilka przyczyn, np. chęć dziecka do pozostania poza systemem po to, by dalej migrować do wybranego kraju przeznaczenia. Są też sytuacje, gdy twierdzenia o rzekomej dorosłości mogą być częścią historii, którą kazano im opowiadać organom lub innym osobom w przypadku pytań o wiek. Przyczyny opowiadania takich historii mogą być bardzo różne. Mogło być to nakazane przez krewnych lub dorosłych podróżujących z dziećmi, aby uniknąć rozdzielenia, albo przez osoby dokonujące przerzutu przez granicę. Takie historie mogą też pochodzić od członków sieci handlarzy ludźmi, którzy chcą zachować kontrolę nad dzieckiem i łatwy dostęp do niego podczas jego pobytu na terytorium danego kraju. Z tego względu tak ważne jest pamiętanie, że podawanie się za dorosłego, które budzi wątpliwości, może wskazywać, iż wnioskodawca jest potencjalną ofiarą handlu ludźmi, i organy powinny podjąć odpowiednie działania (odpowiednie oznaczenie przypadku i skierowanie do właściwych krajowych służb, włączając w to możliwość oceny osoby jako ofiary handlu ludźmi).
- **Dobrostan dziecka⁽¹⁷⁾**: jeżeli ocena wieku jest uzasadniona, należy stosować metody, które muszą w jak najmniejszym stopniu naruszać prywatność dziecka, umożliwiać najdokładniejszą ocenę zakresu wieku, muszą być przejrzyste i zdefiniowane zgodnie z zatwierdzonymi normami, a także w przypadku których musi być możliwe poddanie ich audytowi i przeglądowi. W celu zapewnienia realistycznych oczekiwań co do wyników metody należy określić i udokumentować margines błędu. Należy uwzględnić wątpliwości i obawy dziecka, a także przeanalizować przyczyny odmowy poddania się ocenie. W miarę możliwości należy zapewnić zastosowanie innej metody. Aby zapewnić dobro dziecka oraz zmniejszyć stres związany z badaniami, należy w maksymalnym stopniu uwzględnić prośby dziecka lub jego opiekuna/przedstawiciela (np. zmniejszenie liczby osób obecnych przy badaniu lub przesłuchaniu, zapewnienie obecności opiekuna/przedstawiciela, jeśli dziecko sobie tego życzy itp.).

⁽¹⁶⁾ Art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania, art. 6 i motyw 13 rozporządzenia Dublin III oraz motyw 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

⁽¹⁷⁾ Zgodnie z art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie przyjmowania, art. 6 rozporządzenia Dublin III oraz motywem 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, motywem 33 dyrektywy w sprawie procedur azylowych, motywem 13 rozporządzenia Dublin III oraz motywem 20 APR.

- **Pochodzenie dziecka** ⁽¹⁸⁾: ważne jest także dostosowanie procesu do norm kultury, z której pochodzi dziecko (np. preferowana płeć osoby badającej i tłumacza), oraz uwzględnienie ich doświadczeń (ucieczka i migracja do Europy mogły spowodować lub pogłębić ich podatność na zagrożenia).
- **Szczególne okoliczności**: organy muszą uwzględnić szczególne okoliczności wnioskodawcy (zakres spornego wieku, płeć itp.) oraz jego potrzeby, potencjalne pozytywne i negatywne skutki, poglądy takiej osoby, a w szczególności, czy określone stosowane metody są w danym przypadku odpowiednie.

Odzwierciedleniem powyższych zasad w prawie międzynarodowym i europejskim są następujące normy i gwarancje, które muszą być stosowane podczas oceny wieku.

Rozstrzygnięcie wątpliwości na korzyść wnioskodawcy to zasada, która powinna mieć tak szerokie zastosowanie, jak to tylko możliwe w przypadku dzieci bez opieki, gdy jest mniej prawdopodobne, że będą posiadały dokumenty.

Natychmiastowy dostęp do wykwalifikowanego, niezależnego **przedstawiciela lub opiekuna**, który działa w najlepiej pojętym interesie dziecka oraz zabezpiecza dobrostan dziecka i dokonuje w jego imieniu czynności prawnych.

Prawo do otrzymania dostosowanych do wieku **informacji** w zrozumiałym dla dziecka języku.

Prawo do udziału oraz prawo do **bycia wysłuchanym** i uwzględnienia poglądów dziecka, stosownie do jego wieku i dojrzałości.

Prawo do świadomej zgody oraz **prawo do odmowy** poddania się badaniom lekarskim.

Poufność, ochrona danych oraz względy bezpieczeństwa.

Procedury przyjazne dziecku przeprowadzane przez **wykwalifikowane osoby** rozumiejące uwarunkowania kulturalne i etniczne.

Metoda w najmniejszym stopniu naruszająca prywatność, proces w najmniejszym stopniu naruszający prywatność (stopniowe przeprowadzanie procesu), dostosowany do płci i kultury dziecka.

Kwestie dokładności i margines błędu rozstrzygane na korzyść wnioskodawcy.

Prawo do **skutecznego środka prawnego**, jeśli ma to zastosowanie.

W sytuacji, gdy proces i dostępne zasoby nie zapewniają przestrzegania powyższych gwarancji, np. w sytuacji dużego napływu migrantów lub opuszczenia pokładu przez wielu migrantów, ocena wieku może być przeprowadzona później albo może przebiegać dwuetapowo (wstępna ocena przesiewowa po przybyciu oraz pełna ocena wieku, gdy pozwolą na to warunki). W tym scenariuszu zasada rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy nadal ma pełne zastosowanie i należy przyjąć podawany przez niego wiek, dopóki nie będzie warunków do przeprowadzenia bezpiecznej i skutecznej oceny wieku ⁽¹⁹⁾.

Warto zauważyć, że choć wskazówki i narzędzia zawarte w tej publikacji koncentrują się na procesie oceny wieku, to po jego zakończeniu ocenę nadrzędnego interesu dziecka należy nadal prowadzić do momentu znalezienia trwałego rozwiązania sytuacji dziecka. Co więcej, ocena nadrzędnego interesu dziecka nie ma na celu zastąpienia ustalenia nadrzędnego interesu dziecka, które jest wymagane, gdy rozważa się trwałe rozwiązania dotyczące sytuacji dziecka.

⁽¹⁸⁾ Art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie przyjmowania oraz motyw 33 dyrektywy w sprawie procedur azylowych, motyw 13 rozporządzenia Dublin III oraz motyw 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

⁽¹⁹⁾ Dalsze wskazówki i praktyczne zalecenia znajdują się w rozdziale 4 i załączniku 2 (narzędzia do zapewnienia nadrzędnego interesu dziecka).

Stosowanie zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy

Rozstrzygnięcie wątpliwości na korzyść wnioskodawcy to jedna z kluczowych zasad i gwarancji podczas oceny wieku, ponieważ żadna z obecnych metod oceny wieku nie daje pewności co do ustalonego wieku.

Ze względu na swoją wagę ta zasada wciąż jawi się jako kluczowa gwarancja proceduralna w kwestiach dotyczących dzieci oraz procesu oceny wieku w dorobku prawnym UE w zakresie prawa azylowego (art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)). W dyrektywie w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi ⁽²⁰⁾ także wyraźnie stwierdzono, że w przypadku niepewności co do wieku należy stosować zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy.

„Państwa członkowskie zapewniają, by w przypadku, gdy nie ma pewności co do wieku osoby będącej ofiarą handlu ludźmi, a istnieją powody, aby sądzić, że osoba ta jest dzieckiem, przyjmowane było założenie, że dana osoba jest dzieckiem, tak by można było niezwłocznie zapewnić jej dostęp do pomocy, wsparcia i ochrony” (art. 13 ust. 2 dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi).

Kwestię komplikuje dodatkowo fakt, że często wątpliwości co do wieku wnioskodawcy wynikają z braku dowodów w postaci dokumentu. W przypadku dzieci jest to szczególnie częste. Jednak ze względu na ograniczenia obecnie stosowanych metod nawet wyniki procesu oceny wieku mogą nie rozwiązać wszystkich wątpliwości (oszacowany wiek to często 1 rok lub 2 lata powyżej lub poniżej 18 lat).

Ocena wieku nie może być rutynowym działaniem. Konieczność przeprowadzenia oceny wieku powinna być **należyście uzasadniona** na podstawie **uzasadnionych wątpliwości** co do podawanego wieku, a ocena powinna być przeprowadzana tylko wtedy, gdy brak jest dowodów, lub w przypadkach, gdy kilka dowodów wskazuje, że wiek takiej osoby jest inny niż ona podaje. Jeżeli dostępne dowody nie wskazują, że wiek osoby może być inny niż ona podaje, albo jeżeli potwierdzają one podawany wiek, wówczas taki wiek należy przyjąć.

W sytuacjach, gdy brak jest dowodów w postaci dokumentu (np. paszportu, dowodów osobistych, karty pobytovej lub dokumentów podróży takich jak te wydawane przez Biuro UNHCR, dokumentów wydawanych przez inne kraje, dokumentów wydawanych przez instytucje religijne lub aktów stanu cywilnego potwierdzających stan cywilny osoby (akt małżeństwa, akt urodzenia) czy też książeczki rodziny wnioskodawcy lub członka jego rodziny zawierającej jakiegokolwiek informacje o jego wieku), organy mogą nie mieć pewności lub mieć **zwykle wątpliwości** co do wieku danej osoby.

Zwykle wątpliwości

Jeżeli wnioskodawca nie posiada ważnych dokumentów, a wiek przez niego podawany jest potwierdzony przez przynajmniej jeden z następujących dowodów zgromadzonych przez organy, wówczas podawany wiek należy przyjąć jako prawdziwy bez potrzeby przeprowadzania oceny wieku.

- Informacje z baz danych.
- Oświadczenia innych członków rodziny, krewnych lub opiekuna dziecka.
- Wstępna ocena wieku na podstawie wyglądu fizycznego.

Tym elementom należy przypisać różną wagę, w zależności od wiarygodności danego elementu w porównaniu z innymi.

W innych przypadkach, gdy brak dokumentów, a dowody zgromadzone przez organy nie potwierdzają wieku podawanego przez daną osobę albo wskazują na inny wiek, wątpliwości uznaje się za **uzasadnione**. Jeżeli nieprawidłowe uznanie kogoś za osobę dorosłą lub dziecko mogłoby mieć negatywne skutki, należy uznać, że ocena wieku jest konieczna, pod warunkiem że leży ona w najlepiej pojmowanym interesie dziecka.

⁽²⁰⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW., dostępna pod adresem: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:PL:PDF>.

Uzasadnione wątpliwości

Jeżeli wnioskodawca nie posiada ważnych dokumentów, a kilka z dowodów zgromadzonych przez organy nie potwierdza wieku przez niego podawanego albo wskazuje na inny wiek, wówczas podawanego wieku nie należy przyjmować za prawdziwy i konieczne będzie przeprowadzenie oceny wieku.

- Informacje z baz danych.
- Oświadczenia innych członków rodziny, krewnych lub opiekuna dziecka.
- Wstępna ocena wieku na podstawie wyglądu fizycznego (należy uwzględnić tylko w połączeniu z poprzednimi elementami, a nie osobno).

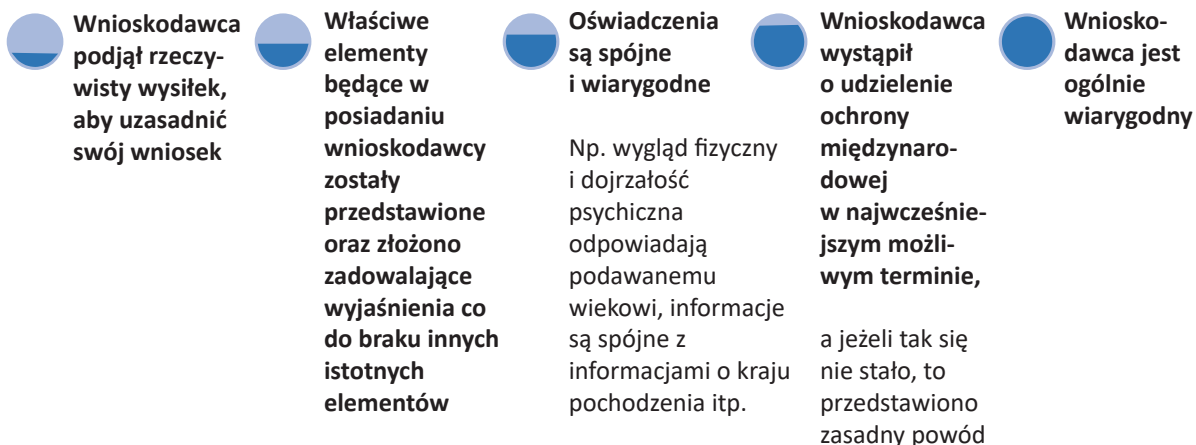
Tym elementom należy przypisać różną wagę, w zależności od wiarygodności danego elementu w porównaniu z innymi.

Po analizie elementów organy mogą mieć uzasadnione wątpliwości co do podawanego wieku i stąd do oszacowania wieku wnioskodawcy może być konieczny proces oceny wieku.

Wiek wnioskodawcy jako istotny fakt

W pewnych określonych przypadkach, np. gdy zachodzą przesłanki udzielenia ochrony międzynarodowej w sprawach szczególnych dla dzieci (przymusowe małżeństwo, dziecko-żołnierz itp.), wiek wnioskodawcy stanowi istotny fakt ⁽²¹⁾ i z tego względu ma znaczenie podczas rozpatrywania wniosku o udzielenie takiej ochrony. W takich przypadkach, nawet jeśli oświadczenia wnioskodawcy co do jego wieku nie znajdują poparcia w dokumentach lub innych dowodach, zostaną one uznane za wiarygodne i będą przyjęte bez konieczności dalszej oceny (wieku), jeżeli zostały spełnione następujące warunki (określone w art. 4 ust. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania).

Warunki konieczne do uznania oświadczeń wnioskodawcy za wiarygodne, nawet jeśli nie są one poparte dowodami

Jest to szczególnie ważne w przypadku dzieci bez opieki, w przypadku których istnieje mniejsze prawdopodobieństwo, że będą miały dowody w postaci dokumentu, a zwłaszcza w przypadku wnioskodawców występujących o ochronę międzynarodową.

Informacje powinny być oceniane przez urzędników zajmujących się migracją lub sprawami azylu, a podczas analizy należy uwzględnić indywidualną sytuację wnioskodawcy i cały kontekst złożenia wniosku. W przypadku dzieci lub osób, co do których istnieje przypuszczenie, że są dziećmi, szczególnie gdy są one bez opieki, oczekiwania względem dostępnych dowodów i spójności wyjaśnień powinny być mniejsze.

⁽²¹⁾ Zgodnie z definicją z „Poradnika praktycznego EASO: Ocena materiału dowodowego”, istotne fakty są (rzekomymi) faktami powiązаныmi z jednym lub kilkoma wymogami zawartymi w definicji uchodzący lub osoby kwalifikującej się do otrzymania ochrony uzupełniającej.

Zasada rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy przez cały czas trwania procesu oceny

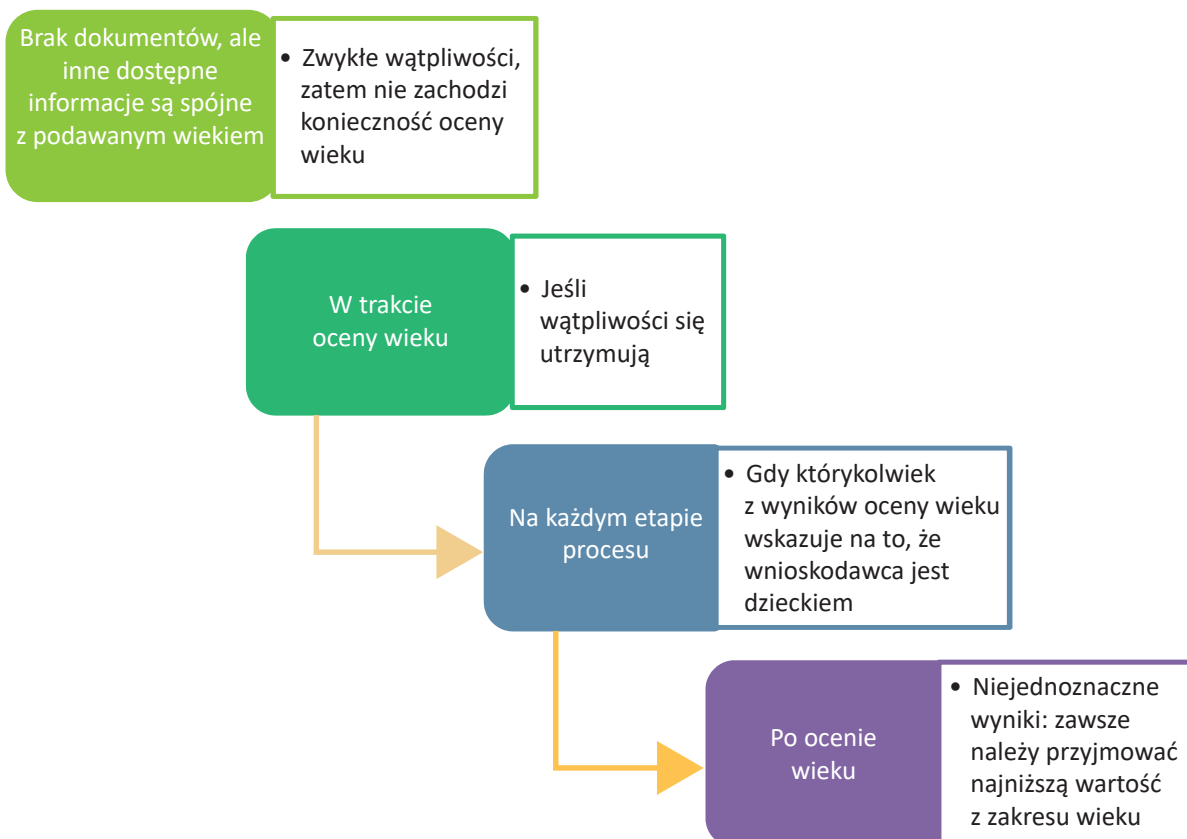
Ze względu na niedokładność i charakter obecnie stosowanych metod potencjalnie naruszających prywatność, szczególne znaczenie ma przestrzeganie zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy przez cały czas trwania procesu oceny. Należy uznać i ustalić margines błędu obecnie stosowanych metod w całym procesie oraz jego wpływ na wyniki. Niedoskonałości metod nie powinny mieć negatywnego wpływu na prawa lub oświadczenia wnioskodawcy. Wręcz przeciwnie, właściwa realizacja zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy powinna dać gwarancję, że organy będą rozstrzygać niejednoznaczne wyniki na jego korzyść, *in dubio pro refugio* albo *in dubio pro minore*.

„Państwa członkowskie mogą przeprowadzać w ramach rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej badania lekarskie mające na celu ustalenie wieku małoletnich bez opieki w przypadku, gdy na podstawie ogólnych oświadczeń lub innych stosownych oznak państwa członkowskie mają wątpliwości co do wieku wnioskodawcy. Jednakże jeśli państwa członkowskie nadal mają takie wątpliwości po badaniach lekarskich, przyjmują, że wnioskodawca jest małoletni” (art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych).

W ostatecznym rozrachunku największą korzyścią stosowania tej zasady na etapie identyfikacji dzieci jest to, że umożliwia ona natychmiastowe rozwianie wszelkich wątpliwości bez stosowania kosztownego i przedłużającego się procesu. Co więcej, tę zasadę można i należy stosować przed dowolnym etapem procesu oceny lub w jego trakcie, jeżeli zaangażowani w proces eksperci będą mieli wątpliwości (podczas przeprowadzania oceny wieku albo interpretacji wyników). Ma to szczególne znaczenie w sytuacji dużego napływu migrantów, gdy organy muszą szybko podejmować decyzje przy niewystarczających zasobach. Jeżeli istnieje jednak prawdopodobieństwo, że mamy do czynienia z dzieckiem, nie wolno go uznać za dorosłego i nie wolno go umieszczać razem z dorosłymi ani w ośrodku detencyjnym zarówno przed oceną, jak i w jej trakcie.

Wnioskodawca powinien być uznawany za dziecko i tak traktowany na wszystkich poniższych etapach:

Stosowanie w praktyce zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy

Stąd **zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy** stosuje się w następujących sytuacjach:

Kiedy dokumentacja nie potwierdza wieku podawanego przez wnioskodawcę (według jego oświadczenia), ale podawany wiek jest spójny z innymi dowodami zgromadzonymi przez organy, zasadę tę stosuje się bezpośrednio, co oznacza, że przeprowadzenie oceny wieku nie jest konieczne.

- W przypadkach, gdy ocena wieku jest podejmowana, wątpliwości powinny być rozstrzygane na korzyść tej osoby i powinna być ona traktowana jako dziecko **przez cały czas trwania procesu oceny oraz tak długo, jak długo utrzymują się wątpliwości**.
- Jeżeli wynik którejkolwiek z metod stosowanych **podczas oceny wieku** wskazuje, że osoba jest dzieckiem, należy przerwać proces oceny, a za ustalony wiek należy przyjąć **najniższą wartość ustalonego zakresu wieku**.
- Ponadto, jeżeli **po zakończeniu procesu** wyniki są wciąż **niejednoznaczne**, za wynik oceny wieku i ustalony wiek należy przyjąć **najniższą wartość ustalonego zakresu** ⁽²²⁾.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

W 17 państwach UE+ w trakcie procesu oceny wieku wnioskodawca jest uznawany za dziecko.

Jedno państwo członkowskie po otrzymaniu wyników stosuje margines błędu równy 2 latom na korzyść wnioskodawcy.

Dwa państwa UE+ nie stosują zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

Opiekun/przedstawiciel

Jedną z kluczowych gwarancji dla dzieci bez opieki jest **przydzielenie osobom, co do których istnieje przypuszczenie, że są dziećmi, niezależnego i wykwalifikowanego opiekuna/przedstawiciela w najszybszym możliwym terminie** (zob. art. 25 ust. 1 dyrektywy w sprawie procedur azylowych).

Przedstawiciel oznacza osobę lub organizację wyznaczoną przez właściwe organy w celu udzielenia pomocy małoletniemu bez opieki i reprezentowania go w trakcie procedur. Przedstawiciel zapewnia najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka oraz w razie potrzeby dokonuje w jego imieniu czynności prawnych ⁽²³⁾. Przedstawiciel powinien zostać ustanowiony tak szybko, jak to możliwe, jeszcze przed rozpoczęciem jakichkolwiek badań w ramach oceny wieku. Przedstawiciel musi być także **niezależny**, aby uniknąć konfliktu interesów, co gwarantuje, że będzie on działał w najlepiej pojętym interesie dziecka, zgodnie z art. 24 ust. 1 i art. 25 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) oraz art. 24 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona). W sytuacji gdy ze względów praktycznych nie jest możliwe szybkie ustanowienie stałego opiekuna, powinna istnieć możliwość wyznaczenia osoby, która będzie tymczasowo wykonywała zadania opiekuna. W takich przypadkach tymczasowi opiekunowie muszą spełniać takie same warunki (co do kwalifikacji i niezależności) jak opiekunowie na stałe. Przedstawicielowi należy **przekazywać informacje** o wszystkich aspektach procesu oceny wieku i **konsultować** z nim te aspekty. Powinien on też mieć możliwość towarzyszenia dziecku podczas badań, jeżeli dziecko tego sobie życzy. Jeżeli uznaje się, że ocena wieku jest w najlepszym interesie dziecka, ale dziecko nie wyraża na to zgody, opiekun/przedstawiciel ma możliwość **wyrażenia zgody** na ocenę. Jest jednak bardzo ważne, żeby tę informację odpowiednio przekazać dziecku i jego przedstawicielowi, by nie zagroziło to ich relacji wzajemnego zaufania.

Jeśli to możliwe, opiekun/przedstawiciel powinien być także obecny w trakcie przesłuchania w sprawie oceny nadrzędnego interesu dziecka. Należy także skontaktować się z adwokatem dziecka, jeśli jest dostępny, aby miał on możliwość udziału w przesłuchaniu w sprawie oceny nadrzędnego interesu dziecka ⁽²⁴⁾.

⁽²²⁾ Zob. art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) oraz komentarz ogólny nr 6 komitetu ONZ.

⁽²³⁾ Art. 2 lit. n) dyrektywy w sprawie procedur azylowych.

⁽²⁴⁾ W tym celu można wykorzystać listę kontrolną oceny nadrzędnego interesu dziecka, znajdującą się w załączniku 2.

Opiekun/przedstawiciel powinien być także obecny podczas dalszych etapów procesu, chyba że dziecko sobie tego nie życzy. W każdym razie opiekun/przedstawiciel powinien ściśle monitorować proces, by móc doradzić dziecku, gdy będzie ono potrzebowało porady.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

23 państwa UE+ zezwalają na obecność niezależnej osoby wspierającej wnioskodawcę w trakcie badań. W 12 z tych państw rolę tę pełni opiekun albo przedstawiciel.

Jedno państwo UE+ pozwala na obecność niezależnej osoby tylko w przypadkach objętych rozporządzeniem Dublin.

Jedno państwo UE+ pozwala na obecność wspierającej osoby podczas badania sądowego.

Jedno państwo UE+ na to nie pozwala.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

Dalsze wskazówki dotyczące roli opiekuna w procesie oceny wieku znajdują się w podręczniku FRA *Opieka nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej* ⁽²⁵⁾, który zawiera między innymi następujące wskazówki:

Działania, które może podejmować opiekun w związku z oceną wieku:

- sprawdzić, czy istnieje **uzasadniony powód** przeprowadzenia oceny wieku, oraz domagać się, by dzieci, które wyraźnie są małoletnie, nie były poddawane takiej procedurze;
- zapewnić, aby dziecko otrzymało wszystkie **istotne informacje** o procedurze oceny wieku, w tym jasne informacje o jej celu, przebiegu i możliwych konsekwencjach; informacje należy przedstawić w sposób przyjazny dla dziecka oraz w języku dla niego zrozumiałym;
- upewnić się, że ocena wieku jest przeprowadzana po uzyskaniu **świadomej zgody** dziecka i jego opiekuna;
- sprawdzić, czy ocena wieku jest przeprowadzana przez niezależnych specjalistów posiadających **odpowiednią wiedzę fachową** oraz zaznajomionych ze środowiskiem etnicznym i kulturowym dziecka; oraz czy ta ocena jest przeprowadzana w sposób bezpieczny, uwzględniając wiek i płeć dziecka oraz z należyтым poszanowaniem jego godności;
- jeżeli po zakończeniu oceny wieku nadal występują wątpliwości co do wieku dziecka, należy nalegać na to, aby dana osoba została uznana za **dziecko**;
- upewnić się, czy **wynik** procedury został dziecku wyjaśniony w sposób przyjazny dla dziecka i w języku dla niego zrozumiałym;
- domagać się, żeby **wyniki** procedury oceny zostały udostępnione opiekunowi i dołączone do akt osobowych dziecka;
- omówić z dzieckiem **możliwość odwołania się** od decyzji w sprawie oceny wieku zgodnie z prawodawstwem krajowym;
- za zgodą dziecka **być obecnym** podczas procedury oceny wieku.

Przykłady praktyk

DK — W przypadku dzieci bez opieki opóźnienie w ustanowieniu opiekuna może wynikać ze sporu co do wieku dziecka. Może się to zdarzyć, jeżeli procedury oceny wieku muszą być ukończone przed ustanowieniem opiekuna. Aby zapobiegać takim opóźnieniom, wyznaczono duński Czerwony Krzyż jako organizację, która może ustanowić obserwatora zwanego „bisidder”.

UK — Organizacja Scottish Guardianship Service (założona nie na mocy ustawy) pracuje z dziećmi i młodzieżą, które przyjechały do Szkocji bez opieki i zostały oddzielone od swoich rodzin. Organizacja

⁽²⁵⁾ Poradnik dostępny jest na stronie: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship_pl.pdf.

wspiera młodzież poniżej 18 roku życia ubiegającą się o azyl lub przywiezioną spoza UE jako ofiary handlu ludźmi. Organizacja pracuje także z osobami, które są traktowane jako osoby poniżej 18 roku życia, ale których wiek jest sporny i w odniesieniu do których jest prowadzona ocena wieku. Dzieci i młodzież mają przydzielonego opiekuna, który pomaga im zrozumieć skomplikowane procesy migracyjne, prawne i związane z opieką społeczną, by mogły w nich uczestniczyć i umiały się w nich odnaleźć.

Prawo do informacji

Zanim wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej zostanie rozpatrzony, dziecku należy przekazać wszystkie **istotne informacje w sposób przyjazny dziecku** i w języku dla niego zrozumiałym. Przed dalszymi etapami oceny należy się upewnić, czy dziecko zrozumiało te informacje. Informacje powinny być przekazywane nieodpłatnie. Należy też odpowiedzieć na pytania wnioskodawcy lub jego opiekuna/przedstawiciela. Niezwykle istotne jest upewnienie się, że wnioskodawca rozumie cały proces, jego cele i skutki (np. sprawdzając, czy potrafi to opowiedzieć własnymi słowami). Niektórzy wnioskodawcy mogą bać się zadawać pytania ze względu na wiek, kulturę, z której pochodzą, lub stan psychiczny. Zrozumienie procesu można ułatwić poprzez wykorzystanie materiałów przyjaznych dziecku albo dostosowanych do potrzeb danej osoby, w praktyce jednak kluczowe znaczenie dla powodzenia tego procesu mają umiejętności osoby przekazującej informacje oraz jej empatyczne i wspierające podejście. Informacje należy przekazywać systematycznie w trakcie całego procesu, a samo przekazywanie informacji należy udokumentować (kiedy i kto przekazał informacje). Najważniejsze informacje, które należy przekazać, są następujące:

- istnienie wątpliwości co do wieku i powody tych wątpliwości;
- możliwość oceny wieku w procesie oceny wieku, który może obejmować badanie lekarskie, jeśli wnioskodawca wyrazi na to zgodę;
- informacje o metodzie i procesie (jakie metody są stosowane, dlaczego określone metody są preferowane, dokładność i charakter metody naruszający prywatność, wpływ określonej metody itp.);
- należy odpowiadać na wątpliwości i obawy – systematyczne przekazywanie informacji i dobre zrozumienie procesu oraz jego celów są kluczowe dla ułatwienia procesu uzyskiwania zgody;
- jakie prawa i obowiązki są związane z procesem (przedstawione konsekwencje nie mogą być zbyt negatywne, bo mogłyby to mieć niekorzystny wpływ na zgodę wnioskodawcy);
- prawo od odmowy poddania się badaniom lekarskim i konsekwencje takiej odmowy;
- możliwość odwołania się od wyników oceny wieku;
- następne kroki, jakie należy podjąć.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

Większość z ankietowanych państw (15 państw UE+) informuje o wszystkich metodach stosowanych w procesie oceny wieku, podczas gdy dziewięć państw informuje tylko wtedy, gdy stosowane są metody medyczne.

22 państwa UE+ przekazują informacje w języku zrozumiałym dla wnioskodawcy lub języku uznawanym za zrozumiały dla niego.

Jedno państwo UE+ informuje o wynikach tylko wtedy, gdy wnioskodawca zostaje uznany za starszego niż twierdził.

Jedno państwo UE+ gwarantuje objaśnienie urzędowej decyzji przez pracowników opieki społecznej.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

Prawo do wyrażania swoich poglądów i do bycia wysłuchanym

Zgodnie z Konwencją o prawach dziecka (art. 12) oraz analizą przedstawioną w komentarzu ogólnym nr 12 Komitetu ONZ, prawo do bycia wysłuchanym stosuje się do każdego dziecka, które jest w stanie formułować własne poglądy. Właściwe przekazanie informacji i zapewnienie wsparcia odgrywają decydującą rolę w rozwijaniu zdolności dziecka do sformułowania jego własnych poglądów.

Po tym, jak informacje zostały przekazane i zrozumiane, należy pytać dziecko o jego poglądy i uwzględniać je we wszystkich kwestiach dotyczących dziecka, stosownie do jego dojrzałości. To prawo powinno być systematycznie stosowane w trakcie całej procedury, a przynajmniej w momentach wskazanych poniżej.

- O poglądy należy zapytać zawsze, gdy organy mają **wątpliwości** co do oświadczeń lub dowodów przedstawionych przez wnioskodawcę. Zwykła próba wymiany poglądów i konstruktywnego wyjaśnienia, z jakich powodów podawany wiek nie może być zaakceptowany albo dlaczego podane informacje nie są wystarczające, może pomóc wnioskodawcy zrozumieć cały proces i zwiększyć jego chęć współpracy.
- W przypadkach, gdy są pewne **niespójności** w informacjach o wieku wnioskodawcy, należy mu dać możliwość przedstawienia wyjaśnień, ustnie bądź pisemnie, oraz czas na uczynienie tego.
- Czasami wnioskodawca będzie w stanie **udowodnić, że ma tyle lat, ile podaje**, przedstawiając dodatkowe dokumenty, dowody lub wiarygodne wyjaśnienia. W takich sytuacjach dzięki wyjaśnieniom i spełnieniu określonych warunków ocena wieku może okazać się niepotrzebna.
- Jeżeli wnioskodawca **odmawia poddania się** badaniu lekarskiemu, powód tej odmowy należy zbadać i także z tego względu poglądy wnioskodawcy powinny być wysłuchane. Czasem niechęć do badania można pokonać dzięki przekazaniu bardziej szczegółowych informacji albo przez dostosowanie procesu do potrzeb wnioskodawcy, np. decydując się na inną metodę.
- Ponieważ konsekwencje uznania kogoś za dziecko albo za osobę dorosłą są poważne, wnioskodawca powinien mieć możliwość szybkiego i łatwo dostępnego **odwołania się od wyników oceny**, jeżeli wyniki oceny wieku odbiegają od wieku podawanego przez wnioskodawcę.
- Ciągłe zaangażowanie i uczestnictwo w procesie oceny pomagają zmniejszyć uczucie niepewności i stresu oraz budować zaufanie między wnioskodawcą a organami państw UE+ będących gospodarzami. Dzieci, które są przesłuchiwane, często denerwują się, że mogą zostać uznane za „kłamców”. Mogą się one także znajdować w sytuacji, która przywołuje traumatyczne wspomnienia. Obecność przedstawiciela jest gwarancją, że poglądy wnioskodawcy zostaną **wysłuchane i uwzględnione**, stosownie do jego dojrzałości, dzięki czemu dziecko otrzyma wsparcie przy podejmowaniu świadomej decyzji o poddaniu się badaniom z zastosowaniem określonych metod.

Zachęcenie dziecka do otwartości podczas ujawniania informacji o jego wieku jest niezwykle ważne dla ustalenia konieczności przeprowadzenia oceny wieku. Z tego względu urzędnicy mający bezpośredni kontakt z dzieckiem powinni być przeszkoleni w stosowaniu **przyjaznych dziecku technik przesłuchiwania**. Z tego samego powodu powinni oni także mieć odpowiednie informacje i wiedzę (w tym o kwestiach dotyczących konkretnie dzieci) o kraju pochodzenia dziecka ⁽²⁶⁾ potrzebną do właściwej oceny informacji o wieku podawanych przez dziecko. W miarę możliwości tłumacz ustny także powinien mieć wiedzę na temat przesłuchiwania dzieci.

Świadoma zgoda i prawo do odmowy

Świadoma zgoda oznacza, że decyzja została podjęta swobodnie, dobrowolnie i świadomie. Zgodnie z art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) wnioskodawca lub jego przedstawiciele muszą wyrazić zgodę na badanie lekarskie. W przypadku stosowania metod niemedycznych uzyskanie zgody nie jest wymogiem prawnym, ale państwa są zachęcane do stosowania tej praktyki.

⁽²⁶⁾ EASO gromadzi i opracowuje informacje o kraju pochodzenia, które są dostępne na stronie: <https://www.easo.europa.eu/information-analysis/country-origin-information/country-reports>.

Świadomą zgodę można uzyskać dzięki systematycznemu i skutecznemu informowaniu i dobremu zrozumieniu procesu oraz jego celów.

Świadomą zgodę powinno się uzyskać od wnioskodawcy lub jego przedstawiciela przed rozpoczęciem oceny wieku i po przekazaniu wszystkich istotnych informacji tak, by wnioskodawca mógł podjąć **świadomą decyzję**. W szczególności należy dobrze wyjaśnić możliwy wpływ badania lekarskiego, prawo do odmowy i konsekwencje skorzystania z tego prawa przez wnioskodawcę oraz upewnić się, że te informacje zostały dobrze zrozumiane.

Jak już wcześniej wspomniano, wnioskodawca ma prawo odmówić poddania się badaniom lekarskim. W niektórych przypadkach tę niechęć można pokonać dzięki przekazaniu bardziej szczegółowych informacji albo przez dostosowanie procesu do potrzeb wnioskodawcy, np. decydując się na inną metodę. Odmowa poddania się badaniu lekarskiemu przez wnioskodawcę nie powinna uniemożliwić organowi rozstrzygającemu podjęcia decyzji w sprawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej (art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych). Co więcej, wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej nie należy odrzucać tylko na podstawie odmowy poddania się badaniom lekarskim. Odmowa nie powinna też prowadzić do automatycznego przyjęcia jakichkolwiek założeń ani nie powinna automatycznie rodzić jakichkolwiek konsekwencji. Ponadto w przypadku odmowy wnioskodawca nie powinien być automatycznie uznawany za dorosłego, ale należy zbadać powody takiej odmowy. Sytuację wnioskodawcy należy rozpatrywać indywidualnie, a konsekwencje odmowy nie powinny być nadmiernie negatywne, bo mogłyby to skłaniać wnioskodawcę do wyrażenia zgody na przeprowadzenie badania. Jeżeli wnioskodawca zdecyduje się nie poddawać ocenie wieku, nie podając uzasadnienia swojej odmowy, ocenę należy prowadzić dalej, w miarę możliwości z wykorzystaniem innych dostępnych metod.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

- 11 państw UE+ uzyskuje świadomą zgodę wnioskodawcy niezależnie od stosowanej metody oceny wieku.
- 12 państw UE+ uzyskuje zgodę tylko w przypadku stosowania metod medycznych.
- Cztery państwa UE+ nie wymagają zgody na żadną metodę (dwa z nich nie wymagają zgody także z tego względu, że nie stosują metod medycznych).
- Z drugiej strony sześć państw UE+ wymaga zgody przedstawiciela we wszystkich przypadkach.
- Siedem państw UE+ wymagałoby zgody przedstawiciela tylko wtedy, gdyby miały być stosowane metody medyczne.
- Jedno państwo UE+ wymaga zgody przedstawiciela, jeśli wydaje się, że wnioskodawca ma mniej niż 14 lat.
- Pięć państw UE+ nie wymaga zgody przedstawiciela w żadnym przypadku.
- 15 państw UE+ daje wnioskodawcy możliwość odmowy poddania się ocenie wieku niezależnie od stosowanej metody.
- Siedem państw UE+ daje taką możliwość, ale tylko w odniesieniu do badań lekarskich.
- Trzy państwa UE+ nie dają takiej możliwości.
- Jeżeli chodzi o konsekwencje odmowy poddania się medycznej ocenie wieku:
  - 15 państw UE+ nie uznałoby automatycznie wnioskodawcy za dorosłego;
  - sześć państw UE+ uznałoby wnioskodawcę za dorosłego, jeżeli odmowa nie byłaby uzasadniona albo jeśli nie byłoby żadnych dodatkowych oznak, że wnioskodawca jest dzieckiem;
  - sześć państw UE+ automatycznie uznałoby wnioskodawcę za dorosłego w przypadku odmowy poddania się ocenie wieku.
- Siedem państw UE+ nie brałoby pod uwagę odmowy przy wydawaniu decyzji w sprawie wniosku o ochronę międzynarodową, podczas gdy 14 państw UE+ wzięłoby to pod uwagę.

- Jedno państwo UE+ podało, że bierze odmowę pod uwagę, tylko jeżeli małeństwo ma znaczenie dla istoty wniosku (podstawy prześladowania lub ryzyko wystąpienia znacznej szkody są powiązane z małeństwem).

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

Poufność i ochrona danych ze względów bezpieczeństwa

Poufność odnosi się do sposobu traktowania informacji. Kiedy informacje są przekazywane w sekrecie i z tego względu stanowią informacje poufne, można je udostępniać wyłącznie za zgodą osoby, której one dotyczą, albo upoważnionym stronom, jeśli tak stanowi prawo krajowe. Zakres udostępnianych informacji jest ograniczony wyłącznie do informacji potrzebnych tym stronom, aby mogły wypełniać swoje funkcje. Jeżeli prawo na to nie zezwala, osoba posiadająca informacje będzie potrzebowała zgody właściciela informacji na ich udostępnienie innym stronom. Przed ujawnieniem informacji szczególnie chronionych należy uzyskać zgodę dziecka (w sposób odpowiedni do jego wieku) na ich udostępnienie. Wszystkie osoby zaangażowane w proces oceny wieku powinny rozumieć wymogi związane z ochroną danych i ich przestrzegać. Przed dalszym udostępnieniem informacji przekazanych przez daną osobę należy od niej uzyskać świadomą zgodę. Informacje należy gromadzić i wykorzystywać wyłącznie w celach związanych z oceną wieku.

Zasada poufności jest ściśle powiązana ze względami bezpieczeństwa. Gwarancje bezpieczeństwa i poufności muszą być zapewnione jako ważne gwarancje w procesie oceny wieku. Jest to szczególnie ważne w przypadku dzieci bez opieki, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej.

Te względy nabierają szczególnego znaczenia przy uzyskiwaniu informacji o kraju pochodzenia dziecka będącego wnioskodawcą.

Jeśli wnioskodawca nie ma dokumentów potwierdzających jego wiek, a jego oświadczenia nie są uważane za wystarczające do potwierdzenia wieku, organy powinny aktywnie starać się zdobyć te informacje w inny sposób. Sposoby te są bardzo różnorodne, np. przeszukiwanie baz danych (krajowych bądź innych państw UE+), kontakt z członkami rodziny, którzy mogą posiadać dodatkowe dokumenty, albo z ambasadami innych państw.

Jak zostało to jednak podkreślone w komentarzu ogólnym nr 6 Komitetu Praw Dziecka ⁽²⁷⁾, podczas przeprowadzania procesu oceny wieku nie należy czynić żadnych odniesień do statusu dziecka jako osoby ubiegającej się o azyl albo uchodźcy (pkt 80). Jeżeli zasada poufności nie będzie przestrzegana, zagrożone może być bezpieczeństwo rodziny dziecka pozostałej w kraju pochodzenia. Poza tym dziecko może stać się uchodźcą *sur place* (pkt 23), czyli może wystąpić sytuacja, gdy ujawnienie organom w kraju pochodzenia informacji o tym, że dziecko stara się o ochronę międzynarodową, może oznaczać, że po powrocie do kraju wnioskodawca może być prześladowany lub ponieść ciężkie szkody.

Negatywne konsekwencje naruszenia zasady poufności w odniesieniu do informacji zebranych podczas procedury udzielania ochrony międzynarodowej, w tym informacji zebranych do celów związanych z oceną wieku, mogą mieć poważny wpływ nie tylko dziecko i jego rodzinę, ale także na integralność całego systemu azylowego.

Wykwalifikowani specjaliści z doświadczeniem w pracy z dziećmi

Wszystkim osobom pracującym z dziećmi powinno się zapewnić odpowiednie szkolenie wstępne, a następnie także bieżące szkolenia na temat praw i potrzeb dzieci. Takie osoby powinny być albo biegłe w swojej dziedzinie i wykorzystywać tę wiedzę w konkretnych celach związanych z oceną wieku, albo otrzymać odpowiednie szkolenie.

⁽²⁷⁾ Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6 (2005) w sprawie traktowania dzieci pozbawionych opieki i odseparowanych, przebywających poza krajem pochodzenia.

Metoda w najmniejszym stopniu naruszająca prywatność

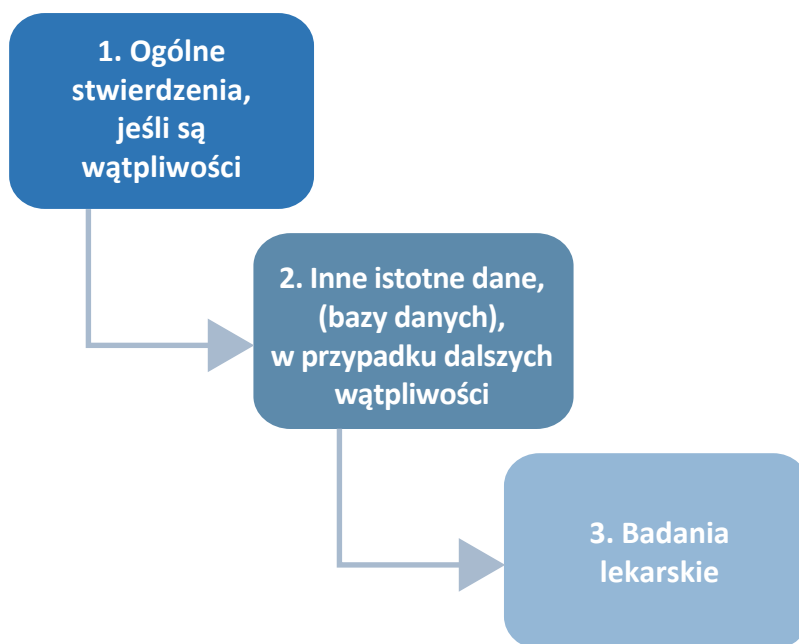
Zgodnie z dyrektywą w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) ocena wieku powinna być przeprowadzona z wykorzystaniem najmniej inwazyjnych badań w porównaniu z wymaganym stopniem pewności. Badanie należy przeprowadzić z pełnym poszanowaniem godności osoby.

Termin „**inwazyjny**” jest często stosowany w odniesieniu do procedur medycznych, podczas których instrumenty lekarskie lub inne przedmioty są wprowadzane do ciała albo do jam ciała. Obejmuje to także nacinanie tkanek. Termin ten może być stosowany jako synonim słowa „**naruszający prywatność**” i w tym kontekście oba te terminy można stosować zamiennie. Jednak z uwagi na fakt, że negatywne skutki metod oceny wieku nie zawsze mają wymiar wyłącznie fizyczny, ale mogą się też wiązać z naruszeniem prywatności, termin **naruszenie prywatności** jest preferowany ze względu na jego szersze **spektrum znaczeniowe**.

Stopień naruszenia prywatności może zależeć od wpływu danej metody na prywatność dziecka (przesłuchanie), co różni się od wpływu metody na jego zdrowie (np. wpływ promieniowania) albo stan psychiczny (np. przywołanie traumatycznych wspomnień). Ze względu na te indywidualne uwarunkowania niezwykle trudno jest osiągnąć porozumienie co do tego, które metody naruszają prywatność w większym stopniu niż inne i dlatego też trudno je pod tym kątem obiektywnie ocenić. Z tego powodu stopień naruszenia prywatności należy oceniać indywidualnie w każdym przypadku, w zależności od sytuacji konkretnego wnioskodawcy. Na przykład z perspektywy niektórych wnioskodawców, którzy mają za sobą traumatyczne doświadczenia, prześwietlenie nadgarstka może nie być postrzegane jako naruszające prywatność, ale już przesłuchanie mocno ingerujące w sferę psychiczną (np. wymagające przywołania przeszłych zdarzeń) może być źródłem stresu. W przypadku innych wnioskodawców stosowanie konkretnej cewki do badania rezonansem magnetycznym (RM) może prowadzić do klaustrofobii i z tego względu być nieodpowiednie.

Dlatego wybór metody w najmniejszym stopniu naruszającej prywatność oraz przeprowadzenie oceny wieku w sposób dostosowany do potrzeb konkretnego wnioskodawcy wciąż stanowi wyzwanie dla organów. Przydatne wskazówki w tym zakresie można znaleźć w art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

„Państwa członkowskie mogą przeprowadzać [...] badania lekarskie mające na celu ustalenie wieku małoletnich bez opieki w przypadku, gdy na podstawie ogólnych oświadczeń lub innych stosownych oznak, państwa członkowskie mają wątpliwości co do wieku wnioskodawcy” (art. 25 ust. 5 wersji przekształconej dyrektywy w sprawie procedur azylowych).

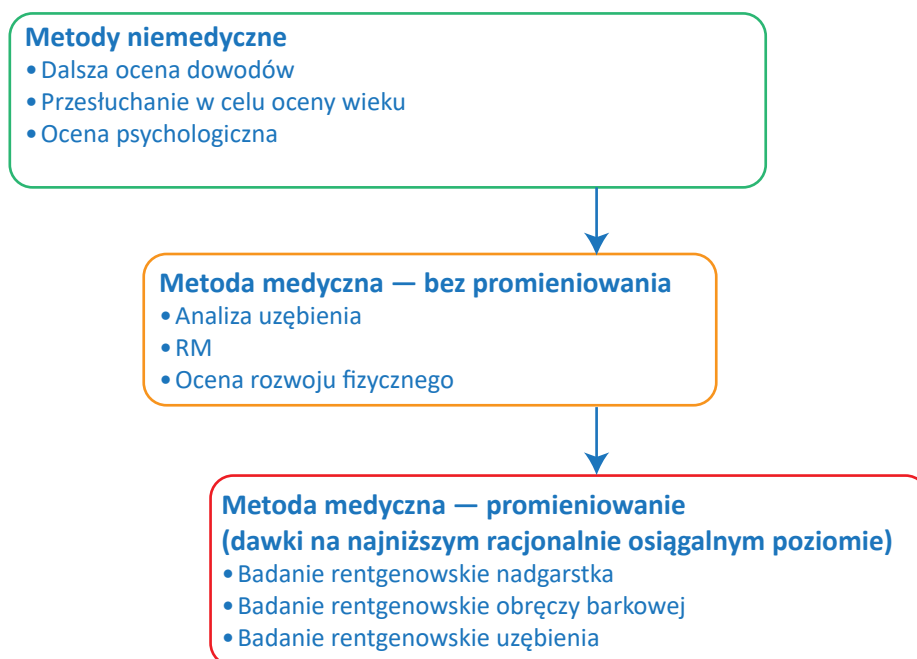
W rezultacie, zanim organy podejmą decyzję o konieczności dalszych ocen, muszą najpierw zbadać wszelkie istniejące dowody, w tym oświadczenia i inne istotne oznaki.

Stąd zachęca się organy do aktywnego podejścia do **gromadzenia i analizy wszystkich istniejących dowodów**, które mają do dyspozycji. Obejmuje to nie tylko dokumenty danej osoby, ale także informacje od innych członków rodziny, którzy mogą mieć wiedzę i dowody na wiek danej osoby (np. starsze rodzeństwo posiadające dokumenty potwierdzające jego wiek), inne bazy danych itp. Te informacje można gromadzić, pod warunkiem że nie rodzi to zagrożenia ani dla wnioskodawcy, ani jego rodziny. Zbieranie takich informacji nie jest równoznaczne z przeprowadzaniem oceny wieku. Jest to natomiast uważane za zwykłą analizę dowodów w ramach pracy organów ds. azylu lub migracji.

Jeżeli dostępne dokumenty albo dowody nie dają bezpośrednich informacji o wieku, wymagana jest głębsza analiza lub dochodzenie, po których należy przeprowadzić **dalszą analizę dowodów**. Ta dalsza analiza dowodów jest już uznawana za metodę oceny wieku inną niż zwykłe zbieranie informacji, o którym mowa w poprzednim akapicie. Tę metodę przedstawiono bardziej szczegółowo w rozdziale 4, gdzie opisano wszystkie metody oraz zalety i ograniczenia każdej z nich.

W niektórych metodach medycznych stosowanych w celach związanych z oceną wieku wykorzystuje się promieniowanie (badanie rentgenowskie nadgarstka, obręczy barkowej, miednicy lub uzębienia). Stosowanie tych metod wiąże się z ryzykiem wystąpienia szkodliwego wpływu promieniowania na zdrowie wnioskodawcy. Z tego względu najpierw należy zastosować metody w mniejszym stopniu naruszające prywatność, a jeżeli wykorzystanie metod medycznych okaże się konieczne, w pierwszej kolejności należy stosować metody niewymagające użycia promieniowania. Na poniższej ilustracji przedstawiono preferowaną kolejność wykorzystywania różnych metod.

Preferowana kolejność stosowania metod oceny wieku

Stosowanie metod wykorzystujących promieniowanie powinno być zawsze uznawane za ostateczność. Jeżeli konieczne jest zastosowanie tych metod, należy przedsięwziąć wszelkie środki ostrożności niezbędne do zapobiegania cierpieniu albo jakimkolwiek negatywnym skutkom. Dawka narażenia wnioskodawcy na promieniowanie różni się w praktyce w zależności od obszaru poddawanego działaniu promieniowania, sprzętu oraz przepisów krajowych. W tym względzie kluczowe jest stosowanie zasady ALARA (stosowanie dawki na najniższym racjonalnie osiągalnym poziomie). ALARA to zasada bezpieczeństwa radiacyjnego polegająca na maksymalnym zmniejszaniu dawek promieniowania oraz ograniczeniu uwalniania materiałów promieniotwórczych do środowiska poprzez stosowanie wszystkich „rozsądnych metod”. ALARA jest nie tylko dobrą zasadą bezpieczeństwa radiacyjnego, ale także wymogiem prawnym dla wszystkich programów ochrony przed promieniowaniem. Trzy główne czynniki umożliwiające osiągnięcie dawki na najniższym racjonalnie osiągalnym poziomie to czas, odległość i osłona:

1. Czas: ograniczenie czasu narażenia oznacza mniejszą dawkę promieniowania.
2. Odległość: większa odległość między osobą badaną a źródłem promieniowania to mniejsze narażenie (narażenie maleje z kwadratem odległości). Podwojenie odległości między ciałem a źródłem promieniowania oznacza czterokrotne zmniejszenie narażenia.
3. Osłony: do zmniejszania narażenia stosuje się różne rodzaje osłon, w tym fartuchy z ołowiu, ruchome osłony z ołowiu, okulary i barierki z ołowiu. Przy pracy w obszarach, w przypadku których występuje duże promieniowanie, należy stosować osłony, kiedy tylko jest to możliwe.

Kolejna kwestia związana z naruszeniem prywatności, którą należy uwzględnić, dotyczy nie tylko wyboru metody, ale samego sposobu przeprowadzenia badania.

- Badania nigdy nie powinny być narzucane siłą ani być niezgodne z wartościami kultury wnioskodawcy, a specjaliści powinni mieć odpowiednie kwalifikacje i wiedzę na temat wrażliwych kwestii dotyczących płci lub kultury.
- Wewnętrzne wytyczne dotyczące przeprowadzania badania powinny uwzględniać niezbędne środki gwarantujące w razie potrzeby obecność badającego lub tłumacza płci preferowanej przez wnioskodawcę albo zmniejszenie liczby osób badających do dwóch, aby sytuacja była dla wnioskodawcy mniej onieśmialająca.

- Lokal, w którym stosowane są dane metody/praktyki, powinien zapewniać odpowiednie warunki dające maksymalną prywatność dla zachowania poufności i zagwarantowania przestrzegania praw dziecka, w tym przysługujących mu gwarancji.
- Należy wykluczyć badania, które wymagają rozbierania się do naga, obserwacji albo antropometrycznych pomiarów genitaliów lub części intymnych, ponieważ w bardzo wysokim stopniu naruszają one prywatność badanego, w szczególności w przypadku osób z innego środowiska oraz osób, które mogły być ofiarami nadużyć.

Z tego względu do oceny wieku nie należy stosować żadnych metod wymagających rozbierania się do naga albo badania genitaliów w celu oceny dojrzałości płciowej.

Przykłady praktyk

FR — Zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 2016 r. o ochronie dziecka stosowanie badań rentgenowskich jest obecnie ograniczone, a ocena dojrzałości płciowej przez obserwację jest wyraźnie zabroniona jako metoda oceny wieku osoby twierdzącej, że ma mniej niż 18 lat.

UK — Urzędnicy imigracyjni na granicy mogą przeprowadzić wstępną ocenę wieku przy pierwszym kontakcie z młodą osobą bez opieki na podstawie jej oświadczeń, dostępnych dokumentów oraz oceny przez urzędnika wyglądu fizycznego i zachowania takiej osoby. Taka ocena nie jest wiążąca i dana osoba może się od niej odwołać. Urzędnik imigracyjny może także domagać się dalszych wyjaśnień związanych ze wstępną oceną wieku danej osoby. W obu tych sytuacjach, jeżeli osoba odwoła się od oceny urzędnika albo urzędnik imigracyjny podejrzewa, że dana osoba ma mniej niż 18 lat, stosuje się zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy i dana osoba jest traktowana jako dziecko. Oznacza to przekazanie jej pod opiekę wydziału władz lokalnych zajmującego się opieką nad dziećmi, który zostanie poproszony o przeprowadzenie oceny wieku. Środki oceny wieku stosowane przez lokalne władze nie są uregulowane prawnie, ale wypracowano praktykę polegającą na ocenie osoby przez dwóch pracowników służby społecznej, którzy następnie na podstawie obu ocen ustalają wiek. Do wyciągnięcia wniosków wykorzystują oni wiedzę ze szkoleń oraz doświadczenie z pracy z młodzieżą.

CY — Stosowana procedura opiera się na podejściu całościowym i obejmuje badania medyczne i niemedyczne.

Badania niemedyczne:

1. dokumenty złożone przez wnioskodawcę;
2. notatka sporządzona przez lokalny urząd ds. opieki społecznej;
3. przesłuchanie w celu oceny wieku przeprowadzone przez służby azylowe.

Jeżeli po zastosowaniu wszystkich niemedycznych sposobów oceny (1–3) służby azylowe wciąż kwestionują wiek podawany przez wnioskodawcę, można zastosować metody medyczne do ustalenia wieku zgodnie z art. 10 ust. 1 lit. G) krajowych przepisów o uchodźcach.

Podczas wszystkich badań lekarskich obecny jest tłumacz oraz opiekun małoletniego dziecka.

Dokładność i margines błędu

Termin „dokładność” jest definiowany jako „cecha lub stan bycia poprawnym i precyzyjnym”. W przypadku oceny wieku dokładność metody jest kwestią fundamentalną. Jak dotąd nie opracowano metody oceny wieku, która dawałaby dokładne wyniki oceny wieku chronologicznego. Obecne metody pozwalają jedynie na szacowanie wieku, stąd wyrażenia „ocena wieku” albo „szacowanie wieku” są lepszym wyborem niż „ustalenie wieku”. Ponieważ we wszystkich metodach występuje margines błędu, należy go zawsze udokumentować, szczególnie w tych przypadkach, gdy wyniki są niejednoznaczne. Nie wszystkie metody pozwalają na oszacowanie wieku dla wszystkich zakresów wieku, zatem wybór metody powinien zależeć

od zakresu podejrzewanego wieku (niektóre metody są bardziej dokładne przy jednych zakresach wieku niż inne). Płeć wnioskodawcy, którego wiek ma być oceniany, to kolejny czynnik, który należy uwzględnić, ponieważ dana metoda może mieć inny margines błędu w zależności od płci osoby badanej⁽²⁸⁾.

Zgodnie z wytycznymi zaproponowanymi przez Ritz-Timme et al. (29) akceptowalna metoda oceny wieku musi spełniać następujące kryteria:

1. metoda musi być zrozumiała, jej działanie możliwe do udowodnienia, a także być znana społeczności naukowej poprzez publikację w czasopiśmie recenzowanym;
2. powinny być dostępne jasne informacje o dokładności metody oceny wieku;
3. metoda musi być wystarczająco dokładna, by rozstrzygnąć sporne kwestie i odpowiadać potrzebom określonego przypadku;
4. w przypadku oceny wieku osób żyjących, należy uwzględnić zasady etyki medycznej oraz uregulowania prawne, zwłaszcza gdy metoda obejmuje interwencję lekarską.

Według Schmeling et al. 2011 (30), aby można było uznać metodę za **dokładną**, wszelkie wartości referencyjne muszą spełnić pewne kryteria (Solari, A. C. i Abramovitch, K., „The accuracy and precision of third molar development as an indicator of chronological age in Hispanics”, *Journal of Forensic Science*, (2002), t. 47, nr 3, s. 531–535):

- odpowiednia liczebność próby,
- potwierdzony wiek osób badanych,
- równomierny rozkład wieku,
- podział według płci,
- szczegółowe informacje o dacie badania,
- jasna definicja badanych cech,
- dokładny opis metod,
- szczegółowe informacje o populacji odniesienia dla danego pochodzenia genetycznego i geograficznego,
- status społeczno-ekonomiczny,
- stan zdrowia,
- szczegółowe informacje o wielkości grupy, wartości średniej arytmetycznej lub mediany oraz miary wariancji dla każdej badanej cechy.

Margines błędu oceny należy udokumentować i opisać w sprawozdaniu w sposób przyjazny czytelnikowi. Ma to na celu zapewnienie poprawnej interpretacji wyników oraz zrozumienia tych kwestii przez innych specjalistów niemających wiedzy medycznej, np. służby wymiaru sprawiedliwości, sędziów, prokuratorów, opiekunów/przedstawicieli albo urzędników zajmujących się azylem i migracją.

DE — Jeżeli po pierwszym badaniu nie uzyskano jednoznacznych wyników, stosuje się nadal zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy, a w trakcie dalszego procesu oceny wieku stopniowo stosuje się inne metody. W ten sposób decyzja będzie oparta na większej liczbie dowodów, a tym samym bardziej wiarygodna. Kraje związkowe (*landy*) ponoszą odpowiedzialność za ustalenie wieku dzieci bez opieki, co ma miejsce w momencie gdy są „oddawane w opiekę” (*Inobhutnahme*), jak tylko wejdą w kontakt z niemieckimi organami. Ich decyzja stanowi także podstawę procedury azylowej.

(28) Tscholl, P.M, Junge, A., Dvorak, J. i Zubler, V., „MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions”, *Scand J Med Sci Sports*, 2015, doi:10.1111/sms.12461.

(29) Ritz-Timme, S., Cattaneo, C., Collins, M.J. et al., „Age estimation: the state of the art in relation to the specific demands of forensic practice”, *Int J Legal Med*, 2000, 113(3), s. 129–136.

(30) Schmeling, A., Garamendi, P. M., Prieto, J. L. i Landa, M. I., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults”, *Forensic medicine – From old problems to new challenges*, Vieira, D. N. (red.), InTech, (2001), publikacja dostępna na stronie <https://www.intechopen.com/books/forensic-medicine-from-old-problems-to-new-challenges/forensic-age-estimation-in-unaccompanied-minors-and-young-living-adult>.

W preambule do ustawy z 2015 r. zmieniającej kodeks społeczny znalazło się odniesienie do zaleceń Grupy Roboczej Federalnej Opieki Społecznej dla Młodzieży (*Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter*; http://www.bagljae.de/downloads/118_handlungsempfehlungen-umf_2014.pdf).

Sąd w art. 42 Kodeksu prawa socjalnego określił podstawy do przeprowadzenia procesu oceny wieku, wprowadzając procedurę stopniową. Grupa Robocza Federalnej Opieki Społecznej dla Młodzieży zaleca korzystanie z zaleceń Grupy ds. Sądowej Oceny Wieków (*Arbeitsgemeinschaft für Forensische Altersdiagnostik, AGFAD*; http://campus.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlungen_ausserhalb_strafverfahren.pdf) podczas procesu oceny wieku.

NO — W Departamencie Medycyny Sądowej Szpitala Uniwersyteckiego w Oslo opracowano nową metodę interpretowania wyników badań rentgenowskich rąk oraz zębów mądrości. Metoda opiera się na statystycznym modelu łączącym dane z dwóch metod radiologicznych: metody Demirjiana (ocena radiologiczna stadia rozwoju zębów mądrości) oraz oceny wieku kostnego dłoni i nadgarstka (zgodnie z atlasem Greulich'a i Pyle). W sumie w modelu wykorzystano dane pochodzące od ponad 14 000 osób (obu płci). Model statystyczny opiera się na dopasowaniu modelu przejścia do kilku połączonych zbiorów danych (dla każdej płci) oraz zastosowaniu twierdzenia Bayesa w celu uzyskania rozkładu wieku chronologicznego dla różnych stadiów. Wyniki są podawane jako 95 % i 75 % przedziały predykcji oraz jako odsetek przypadków osób poniżej 18 i poniżej 16 roku życia. Ze względu na znaczne zróżnicowanie biologiczne, które wykracza poza dane z materiału odniesienia, wyników nie można uznać za całkowicie jednoznaczne. Jasne wyniki mogą jednak mieć względnie dużą wagę podczas ogólnej oceny. Szpital Uniwersytecki w Oslo niedawno opublikował obszerny podręcznik do tej metody oceny (nazywanej BioAlder).

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

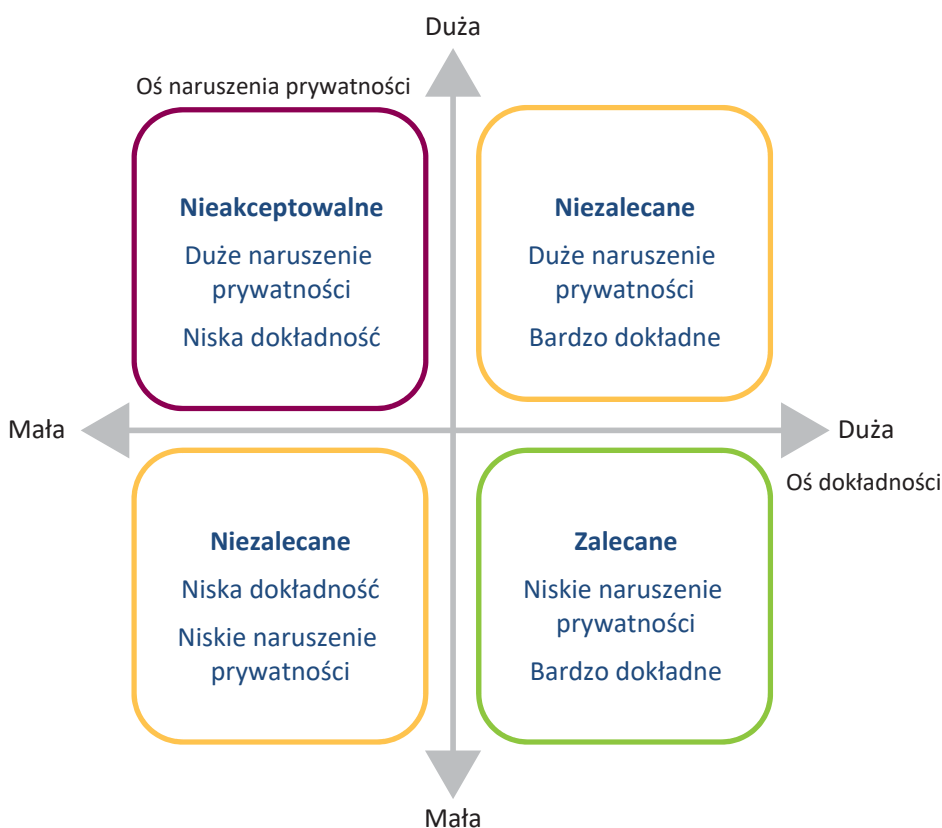
Jeśli wyniki oceny wieku są niejednoznaczne, 16 państw UE+ stosuje zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy, a sześć państw UE+ jej nie stosuje i uwzględnia tylko dostępne dowody lub informacje.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

Naruszenie prywatności a dokładność

Metody oceny wieku należy wybrać po uwzględnieniu stopnia, w jakim naruszają prywatność, oraz ich dokładności. W pierwszej kolejności powinno się wybierać metody, które mniej naruszają prywatność i są dokładniejsze, podczas gdy metody, które także zbytnio nie naruszają prywatności, ale są mniej dokładne powinny być na ostatnim miejscu. Ocenę należy przerwać w momencie, gdy metoda zaczyna w bardzo wysokim stopniu naruszać prywatność, niezależnie od jej potencjalnej dokładności. Dla każdej osoby rozbieranie się do naga albo pokazywanie genitaliów są niezmiernie stresujące, jednak dla dzieci, które mogły być ofiarami nadużyć podczas prześladowań w ich kraju pochodzenia lub podczas migracji, takie sytuacje są szczególnie traumatyczne. Wysoki stopień naruszenia prywatności oraz zwiększone ryzyko traumy na skutek stosowania takich metod sprawiają, że takie badania są nieakceptowalne w celu oceny wieku.

Analiza naruszenia prywatności i dokładności

Prawo do skutecznego środka prawnego

W przypadku decyzji negatywnej (ustalono wiek inny niż podawany przez wnioskodawcę) organy powinny wyjaśnić powody wydania takiej decyzji i poinformować wnioskodawcę, jak można się od tej decyzji odwołać. Ponieważ decyzja o małoletniości/petnoletniości wnioskodawcy może mieć wpływ na to, jak będzie przebiegać procedura udzielania ochrony międzynarodowej (priorytetowe traktowanie, gwarancje itp.), decyzja dotycząca oceny wieku powinna być wydawana niezależnie od decyzji o udzieleniu ochrony międzynarodowej i jeszcze przed wydaniem decyzji o ochronie. Jeżeli nie istnieje odrębne prawo do odwołania się od samej decyzji o wynikach oceny wieku, należy zapewnić możliwość odwołania się od tego wyniku w procesie kontroli sądowej albo w ramach rozpatrywania ogólnego wniosku o ochronę. Dana osoba powinna mieć zapewniony dostęp do przedstawiciela lub pomocy prawnej, którzy będą ją wspierać w całym procesie. Jeśli wydawana jest osobna decyzja, powinno się nieodpłatnie przekazać informacje o możliwościach odwołania w sposób dostosowany do możliwości pojmowania wnioskodawcy. W tym momencie wnioskodawca powinien mieć możliwość przedstawienia swoich poglądów.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

Jeśli chodzi o środki odwoławcze wobec decyzji o wieku będące do dyspozycji wnioskodawcy:

- Osiem państw UE+ oferuje możliwość osobnego odwołania się od decyzji o wieku.
- Dziewięć państw UE+ oferuje możliwość odwołania się od decyzji o wieku w ramach odwołania od decyzji w sprawie ochrony międzynarodowej albo w tym samym czasie.
- Dwa państwa UE+ nie zapewniają środków prawnych umożliwiających odwołanie się od wyników oceny wieku.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

Rozdział 3 Proces oceny wieku: zastosowanie multidyscyplinarnego i całościowego podejścia

Zastosowanie całościowego i multidyscyplinarnego podejścia do procesu oceny wieku

Całościowe podejście bierze pod uwagę całość czegoś albo cały system zamiast uwzględnienia tylko jego części. W przeciwieństwie do zwykłej oceny wieku, w której głównym celem jest ocena wieku chronologicznego, ocena wieku oparta na podejściu całościowym nie koncentruje się tylko na wieku, ale uwzględnia szerszy zakres czynników. Stosowanie tego podejścia oznacza uwzględnianie podczas oceny wieku chronologicznego potrzeb dzieci i młodzieży w procesie migracji. Z tego względu takie podejście daje większą elastyczność i możliwość indywidualnego traktowania, dzięki czemu w całym procesie bierze się pod uwagę szczególne okoliczności i potrzeby wnioskodawcy (np. przy podejmowaniu decyzji, czy w ogóle taką ocenę przeprowadzić, czy nie, jakie metody wybrać, kto będzie przeprowadzał badania itp.).

W efekcie proces oceny wieku zaplanowany w sposób całościowy pomaga zoperacjonalizować zasadę nadrzędnego interesu dziecka przez cały czas trwania procesu. Systematyczne i ciągłe przestrzeganie tej zasady powinno być widoczne we wszystkich działaniach dotyczących dzieci. Dlatego w każdym procesie oceny wieku jednym z najważniejszych względów powinno być wdrożenie właściwej i priorytetowej identyfikacji dziecka (zwłaszcza dziecka bez opieki). Aby uzyskać pełny obraz potrzeb dziecka, należy zastosować pewne środki, na przykład:

- osoby mające kontakt z dzieckiem (w tym nauczyciele, opiekunowie/przedstawiciele, pracownicy służby zdrowia, urzędnicy zajmujący się przyjmowaniem wnioskodawców, organy ds. azylu i migracji oraz organy egzekwowania prawa) powinny aktywnie gromadzić wszystkie informacje konieczne do ustalenia pewnych okoliczności, które mogą budzić troskę lub zainteresowanie (np. prawdopodobieństwo, że dziecko było ofiarą nadużyć lub ma traumatyczne doświadczenia); dlatego w trakcie całego procesu należy słuchać tego, co mają do powiedzenia dzieci, nie tylko odnośnie do ich wieku, ale też ich potrzeb i obaw;
- w celu ograniczenia liczby przesłuchań i powtarzania tych samych pytań przez cały czas trwania procesu zebrane informacje należy udostępniać innym podmiotom biorącym w nim udział (opiekunom/przedstawicielom, pracownikom służby zdrowia, urzędnikom zajmującym się przyjmowaniem wnioskodawców, organom ds. azylu i migracji oraz organom ścigania), w miarę możliwości z poszanowaniem zasad ochrony danych;
- wyżej wymienieni wysoko wykwalifikowani pracownicy powinni także mieć możliwość wyrażenia swojej opinii na podstawie posiadanej przez nich wiedzy i doświadczenia, a w razie konieczności możliwość wymiany tych poglądów z innymi uczestnikami procesu;
- proces, który ma być zrealizowany, powinien być opracowany w porozumieniu z wszystkimi zainteresowanymi podmiotami; w tym punkcie podejście całościowe łączy się z podejściem multidyscyplinarnym w określony poniżej sposób.

Podejście multidyscyplinarne polega na podejściu do zagadnienia lub problemu opierającym się na kilku dziedzinach nauki lub wiedzy z kilku specjalizacji.

W kontekście oceny wieku podejście multidyscyplinarne oznaczałoby badanie różnych aspektów lub czynników, np. fizycznych, psychologicznych, rozwojowych, środowiskowych i kulturowych⁽³¹⁾. Stąd ocena wieku opierającej się wyłącznie na metodach medycznych nie można uznać za multidyscyplinarną.

⁽³¹⁾ Zob. np. program „Dzieci bez opieki w Europie”, Statement of good practice, (2009), dostępne na stronie <http://www.scepenetwork.org/p/1/69>.

Ponieważ żadna metoda stosowana osobno nie daje całkowitej pewności co do wieku osoby, należy ocenić wiele czynników, stosując różne metody. Jest to gwarancją, że decyzja będzie oparta na większej liczbie dowodów, co zwiększy wiarygodność wyników oceny. W tym względzie ocena multidyscyplinarna wymaga udziału w procesie wykwalifikowanych specjalistów z odpowiednimi umiejętnościami w zakresie szacowania wieku w swojej dziedzinie: podczas samych badań oraz podczas podejmowania decyzji po otrzymaniu wyników innych badań. W zależności od zastosowanej metody tymi specjalistami mogą być pracownicy opieki społecznej, lekarze, radiolodzy, psychologowie (dziecięcy), pediatrzy albo inne osoby posiadające umiejętności i wiedzę w dziedzinie rozwoju dziecka i szacowania wieku. Praktyczna realizacja podejścia multidyscyplinarnego wymaga zapewnienia mechanizmu koordynacji umożliwiającego zintegrowanie informacji od różnych ekspertów.

Podobnie jak we wszystkich sprawach dotyczących rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i zgodnie z art. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), należy uwzględnić wszystkie dostępne dowody. Decyzję o tym, którzy specjaliści powinni brać udział w ocenie wieku, należy podjąć, mając na względzie zwiększenie ogólnej dokładności oceny w największym możliwym stopniu przy jednoczesnym jak najmniejszym naruszeniu prywatności wnioskodawcy.

Przy podejmowaniu decyzji o wyborze metody oceny wieku głównym kryterium powinien być nadrzędny interes dziecka. W dyrektywie w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) wyraźnie określono, że jeżeli po analizie ogólnych oświadczeń lub innych stosownych oznak państwa członkowskie mają wątpliwości co do wieku wnioskodawcy, mogą przeprowadzać w ramach rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej badania lekarskie mające na celu ustalenie wieku małoletnich bez opieki. Ponieważ kluczowymi aspektami podlegającymi ocenie w trakcie procesu jest rozwój psychiczny i dojrzałość wnioskodawcy, ocena dojrzałości psychospołecznej powinna mieć pierwszeństwo przed innymi metodami.

Jeśli jednak po przeprowadzeniu multidyscyplinarnej oceny państwa członkowskie nadal mają wątpliwości co do wieku wnioskodawcy, powinny przyjąć, że wnioskodawca jest małoletni.

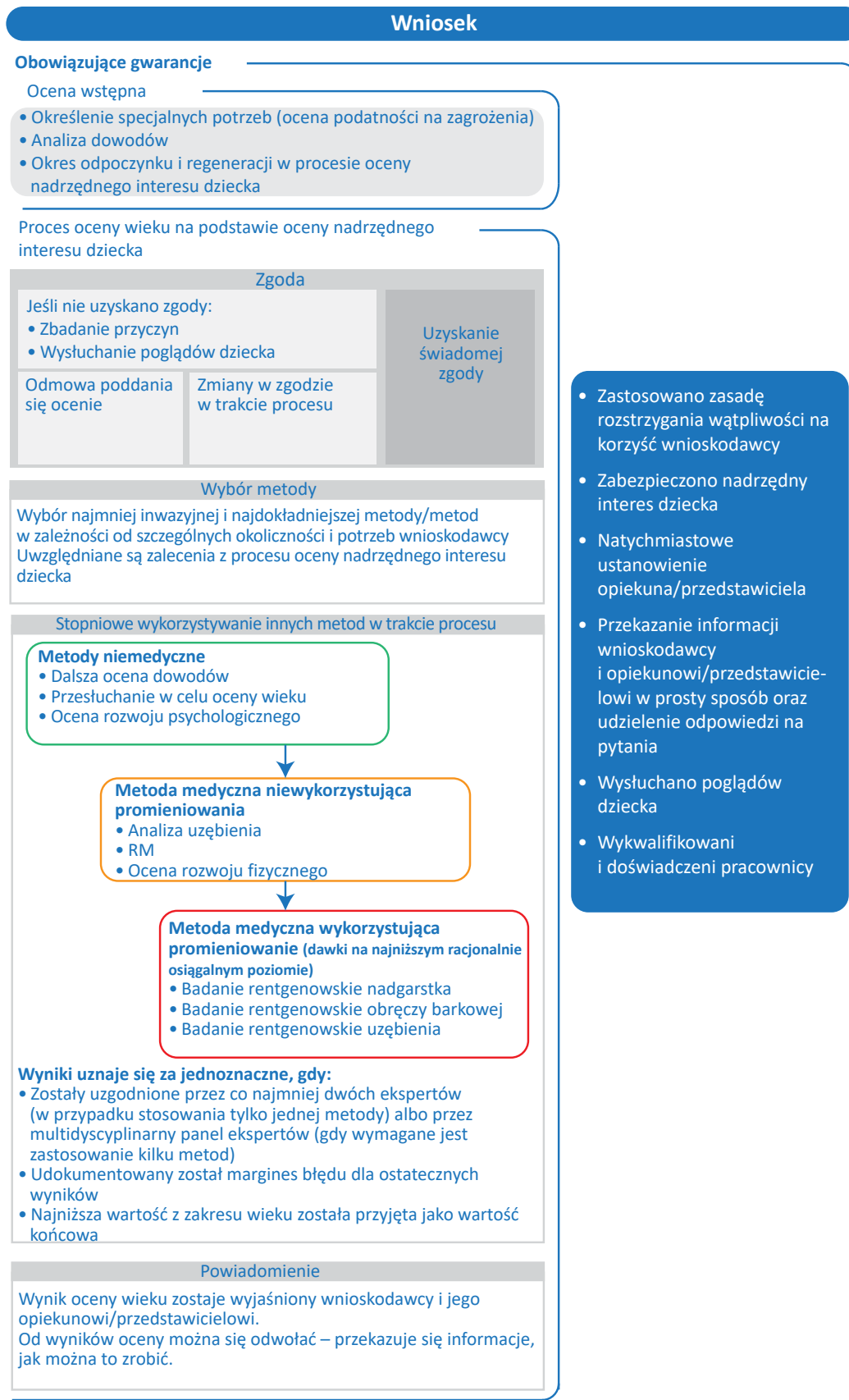
Według IOM⁽³²⁾ obecnie funkcjonują trzy główne podejścia do oceny wieku:

- pierwsze podejście, którego najlepszym określeniem jest **niemedyczne**, obejmuje ocenę istniejących dokumentów, wzrokową ocenę wieku na podstawie wyglądu fizycznego oraz przesłuchania, podczas którego osoba oceniana opowiada o swoim życiu i sytuacji;
- podejście drugie jest co do zasady **medyczne** i obejmuje badanie fizykalne oraz prześwietlenie radiograficzne kości lub zębów;
- podejście trzecie stara się łączyć dane uzyskane dzięki podejściu niemedycznemu i medycznemu, zakładając, że **współpraca multidyscyplinarna** jest warunkiem koniecznym, aby zapewnić dobry wynik procesu w przypadku dzieci i młodzieży wymagających szczególnego traktowania.

⁽³²⁾ Grupa robocza EASO ds. oceny wieku, wrzesień 2016 r.

Diagram procesu oceny wieku

Na poniższej ilustracji przedstawiono proces oceny wieku opisany w poprzednim punkcie, wraz z działaniami i gwarancjami koniecznymi do przeprowadzenia skutecznej i bezpiecznej oceny wieku.

Wskazówki dotyczące procesu oceny wieku

Przy ustalaniu, czy ocena wieku jest konieczna, czy nie

Przed podjęciem decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku i przed samym procesem powinno się zapewnić przestrzeganie pewnych warunków wstępnych i gwarancji.

- Wnioskodawca złożył wniosek o **udzielenie ochrony międzynarodowej** i zarejestrowano informacje o tożsamości, wieku i powiązaniach rodzinnych.
- Wiek podawany przez wnioskodawcę (niezależnie od tego, czy podaje się on za dorosłego, czy za dziecko) **nie jest poparty** dokumentami i nie przedstawiono żadnych innych dowodów umożliwiających potwierdzenie podawanego wieku.
- Istnieją **wątpliwości** co do wieku podawanego przez wnioskodawcę.
- Od wnioskodawcy można pobrać tymczasowo **odciski palców**, jeżeli zakres kwestionowanego wieku jest ewidentnie powyżej granicy wieku przewidzianej w tym celu w prawie UE lub krajowym, oraz przekazać te odciski do unijnej bazy daktyloskopijnej (Eurodac) ⁽³³⁾.
- Stosowanie **zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy** oznacza, że wnioskodawca będzie uznany za osobę poniżej 18 roku życia, a jeśli jest to dziecko bez opieki, zostanie mu natychmiast przydzielony **opiekun/przedstawiciel**.
- Zasada **nadrzędnego interesu dziecka** będzie przestrzegana od tego momentu do momentu otrzymania jednoznacznych wyników potwierdzających, że wnioskodawca jest osobą dorosłą.

Wiek danej osoby to czynnik, który może sprawiać, że wymaga ona szczególnego traktowania (dziecko, osoba starsza), albo może dodatkowo pogłębiać istniejącą już podatność (wynikającą z płci, tożsamości płciowej, niepełnosprawności, poważnej choroby albo bycia ofiarą tortur lub innych form poważnej przemocy). Biorąc pod uwagę, że taka podatność może mieć negatywny wpływ na zdolność wnioskodawcy do przedstawienia i uzasadnienia swojego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, dorobek prawny UE w zakresie prawa azylowego przewiduje dodatkowe gwarancje w celu zapewnienia sprawiedliwych procedur azylowych wnioskodawcom o specjalnych potrzebach. Aby jednak zagwarantować wnioskodawcom o specjalnych potrzebach możliwość pełnego przedstawienia i uzasadnienia ich wniosków, należy zastosować **mechanizm identyfikacji takich osób**, a następnie w razie konieczności zapewnić ocenę podatności na zagrożenia. Organy muszą jednak zachować czujność, żeby szybko wychwycić oznaki podatności na zagrożenia, które mogą pojawić się na późniejszych etapach procedury, i zapewnić odpowiednie reagowanie. Taki mechanizm musi być dostępny przez cały czas trwania procedury, by zagwarantować możliwość identyfikacji podatności na późniejszych etapach oraz szybkie zapewnienie odpowiedniego wsparcia.

Szczególne potrzeby wnioskodawcy wymagającego szczególnego traktowania odgrywają kluczową rolę przy podejmowaniu decyzji o tym, jakie metody zastosować, jak przeprowadzić ocenę i czy w przypadku konkretnego wnioskodawcy taka ocena może mieć negatywny wpływ. Niektóre informacje zgromadzone podczas oceny specjalnych potrzeb można wykorzystać do oceny wieku. Dzięki temu można uniknąć opóźnień w procedurach i dublowania tych procedur. Ocena wieku przeprowadzona z wykorzystaniem podejścia całościowego i multidyscyplinarnego może także pomóc w identyfikacji innych potrzeb i podatności danej osoby, które nie zostały ujawnione w poprzednich ocenach podatności na zagrożenia.

Na tym etapie, jeżeli podawanego wieku nie można zweryfikować, po upewnieniu się, że dochodzenie nie narazi wnioskodawcy ani jego rodziny na niebezpieczeństwo, urzędnicy powinni aktywnie gromadzić informacje z innych źródeł. Podczas tego etapu wstępnego, nazywanego **analizą dowodów**, uwzględnia się wszystkie dowody dostępne organom (dokumenty, oświadczenia wnioskodawcy i członków jego rodziny dotyczące jego wieku i tożsamości, oświadczenia opiekuna, informacje z innych baz danych oraz pierwsze oszacowanie wieku na podstawie wyglądu fizycznego). W przypadku spraw dotyczących dzieci ubiegających się

⁽³³⁾ Obecnie rozporządzenie Eurodac przewiduje pobieranie odcisków palców od osób powyżej 14 roku życia, we wniosku dotyczącym wersji przekształconej proponuje się obniżenie wieku do 6 roku życia.

o azyl, zwłaszcza gdy są to dzieci bez opieki, oczekuje się, że postawa urzędników będzie szczególnie proaktywna i empatyczna.

Na podstawie wyników wyżej wspomnianej analizy odpowiedzialne organy powinny być w stanie odróżnić przypadki, gdy podawany wiek budzi wątpliwości, od tych, gdy takich wątpliwości nie ma.

Jeśli tylko pojawiają się wątpliwości co do wieku, od razu należy zacząć stosować **zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy**. Dlatego do momentu otrzymania jednoznacznych wyników po przeprowadzeniu dalszych badań wnioskodawcę należy uznawać za dziecko.

Jako że wnioskodawca jest uznawany za dziecko, należy natychmiast ustanowić dla niego **opiekuna/przedstawiciela**, który będzie pilnował, by nadrzędny interes dziecka był uwzględniany w każdej decyzji mającej na dziecko wpływ. Dotyczy to także decyzji o konieczności przeprowadzenia oceny wieku.

Choć głównym celem oceny wieku jest ocena stopnia dojrzałości wnioskodawcy, a zatem taka ocena powinna uwzględniać wszystkie czynniki z tym związane, należy także wziąć pod uwagę dobrostan dziecka. Z tego względu ważne jest zapewnienie **okresu odpoczynku i regeneracji** między pierwszą analizą dowodów, która mogła mieć miejsce tuż po przybyciu, a kompletną oceną wieku. Stąd dwuetapowy proces oceny wieku jest uznawany za najodpowiedniejszy sposób przeprowadzenia oceny wieku. Jest to szczególnie istotne w sytuacji dużego napływu osób, kiedy konieczność zapewnienia wydajnego procesu identyfikacji i rejestracji ma ogromne znaczenie.

Okres odpoczynku i regeneracji może ułatwić budowanie zaufania między dzieckiem a jego opiekunem/przedstawicielem. Umożliwia on także dziecku zyskanie poczucia bezpieczeństwa i podzielenie się informacjami potrzebnymi do oceny jego potrzeb. W tym okresie należy nadal prowadzić **ocenę nadrzędnego interesu dziecka** ⁽³⁴⁾, by upewnić się, że rozważany konkretny proces oceny wieku odpowiada indywidualnej sytuacji wnioskodawcy oraz że spodziewany wynik będzie korzystny dla całego procesu i nie będzie szkodził dziecku.

Proces oceny powinien gwarantować **systematyczne wysłuchiwanie poglądów dziecka**, albo pochodzących bezpośrednio od dziecka, albo przekazywanych za pośrednictwem jego opiekuna/przedstawiciela. To prawo musi być stosowane regularnie – nie tylko w trakcie procedury oceny wieku, ale także na wcześniejszym etapie, jeszcze przed podjęciem decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku.

- O poglądy należy zapytać zawsze, gdy organy mają **wątpliwości** co do oświadczeń lub dowodów przedstawionych przez wnioskodawcę. Zwykła próba wymiany poglądów i konstruktywnego wyjaśnienia, z jakich powodów podawany wiek nie może być zaakceptowany albo dlaczego podane informacje nie są wystarczające do potwierdzenia oświadczeń, może pomóc wnioskodawcy zrozumieć cały proces i zwiększyć jego chęć współpracy.
- W przypadkach potencjalnych **niespójności** w informacjach o wieku wnioskodawcy, musi on mieć możliwość przedstawienia wyjaśnień, ustnie bądź pisemnie, oraz czas na uczynienie tego.
- Czasami wnioskodawca przedstawi dodatkowe dokumenty lub inne dowody albo wiarygodne wyjaśnienia, dzięki czemu będzie w stanie poprzeć swoje twierdzenia co do wieku. Takie dodatkowe **wyjaśnienia i elementy** mogą sprawić, że ocena wieku okaże się zatem niepotrzebna.

Po ocenie wszystkich dowodów, stwierdzeniu, że wątpliwości co do wieku wnioskodawcy są uzasadnione, po wysłuchaniu jego poglądów i wypełnieniu formularza dotyczącego oceny nadrzędnego interesu dziecka można podjąć decyzję, czy zapoczątkować proces oceny wieku, czy nie.

⁽³⁴⁾ Zob. np. program „dzieci bez opieki w Europie”, „Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe”, (2012), dostępny na stronie <http://www.scepnetwork.org/images/16/163.pdf>.

Podczas przeprowadzania oceny wieku

Jeżeli uznano, że **ocena wieku jest konieczna i że jest to zalecenie wynikające z oceny nadrzędnego interesu dziecka**, należy bez zbędnej zwłoki rozpocząć proces oceny. Organy muszą się upewnić, że wnioskodawca i jego opiekun/przedstawiciel otrzymali wymagane **informacje** oraz że zostały one przekazane prostym językiem i zostały zrozumiane. Należy odpowiedzieć na wszystkie pytania, jakie mogą się nasunąć wnioskodawcy lub jego opiekunowi/przedstawicielowi oraz udzielić wszelkich potrzebnych wyjaśnień.

Dzięki temu wnioskodawca lub jego opiekun/przedstawiciel będą lepiej przygotowani do wyrażenia **świadomej zgody** na proces. Jeżeli ze względu na uzasadnioną przeszkodę wnioskodawca nie może wyrazić zgody, wystarczy świadoma zgoda wyrażona przez opiekuna/przedstawiciela. Jeżeli pojawiają się jakiegokolwiek zastrzeżenia co do procesu, muszą być one wyjaśniane na każdym etapie. **Odmowa poddania się** ocenie wieku nie powinna oznaczać automatycznego uznania wnioskodawcy za osobę pełnoletnią. W takich przypadkach wnioskodawcy należy jeszcze raz **wysłuchać** i zbadać przyczyny odmowy. Niechęć do poddania się ocenie można przełamać dzięki przekazaniu wnioskodawcy lub jego opiekunowi/przedstawicielowi bardziej szczegółowych informacji albo przez dostosowanie procesu do potrzeb wnioskodawcy, np. decydując się na inną metodę.

W każdym razie odmowa poddania się ocenie wieku nie może być wyłącznym powodem odrzucenia wniosku (art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych).

Po uzyskaniu **świadomej zgody** należy udostępnić proces, włącznie ze wszystkimi koniecznymi gwarancjami, a jeśli zajdzie taka konieczność, dostosować go do specjalnych potrzeb lub sytuacji dziecka zgodnie z praktyką krajową oraz zgodnie z dorobkiem prawnym UE.

Wybór metod powinien być jak najbardziej zindywidualizowany. Należy preferować metody jak najmniej naruszające prywatność i zapewniające jak największą dokładność. Przy podejmowaniu decyzji o tym, która metoda w **najmniejszym stopniu narusza prywatność**, należy uwzględnić nie tylko wpływ fizyczny metody na wnioskodawcę, ale także wpływ psychologiczny (zob. art. 25 ust. 5 akapit drugi dyrektywy w sprawie procedur azylowych). Pod uwagę należy wziąć także czynniki środowiskowe oraz kulturowe.

Badania należy przeprowadzać stopniowo, a pierwszeństwo powinny mieć metody niemedyczne. Jeżeli te metody nie dadzą jednoznacznych wyników, należy zastosować metody medyczne niewymagające wykorzystania promieniowania. Metody medyczne wymagające wykorzystania promieniowania powinny być stosowane w ostateczności, a ponadto, zgodnie z tym, co napisano powyżej, powinno się stosować najmniejszą możliwą dawkę. Wyniki badań oceniających dojrzałość psychiczną powinny mieć co najmniej taką samą wagę, jak wyniki oceny rozwoju fizycznego. Takie podejście gwarantuje, że po otrzymaniu jednoznacznych wyników przy użyciu jednej metody uniknie się dodatkowych niepotrzebnych badań.

Badania nigdy nie powinny być narzucane siłą ani niezgodne z wartościami kultury wnioskodawcy, a specjaliści powinni mieć odpowiednie **kwalifikacje** i wiedzę o wrażliwych kwestiach dotyczących płci lub kultury oraz wykazywać się znajomością obowiązujących protokołów lub wytycznych⁽³⁵⁾. Badania wymagające rozbierania się do naga, obserwacji lub pomiarów genitaliów lub części intymnych należy wykluczyć, ponieważ w bardzo wysokim stopniu naruszają one prywatność badanego.

Jeżeli którakolwiek z metod stosowanych do oceny wieku wskazuje, że dana osoba ma mniej niż 18 lat, ocenę należy przerwać. W takim przypadku, jeżeli podawany wiek mieści się w podanym przedziale, należy go uznać za obowiązujący. Jeśli jednak tak nie jest, za obowiązujący przyjmuje się **najniższy wiek z marginesu**.

- Jeżeli ze względu na niejednoznaczność wyników konieczne jest przeprowadzenie kilku badań, końcowe wyniki powinien przeanalizować **panel ekspertów**. Powinni to być eksperci z różnych dziedzin, ale mający wspólną wiedzę lub doświadczenie w pracy z dziećmi. W takim multidyscyplinarnym panelu powinni znaleźć się pracownicy opieki społecznej, eksperci z praktyką sądową, specjaliści z zakresu ochrony dzieci oraz opiekunowie społeczni posiadający wiedzę na temat dzieci.

⁽³⁵⁾ Zob. np. program „Dzieci bez opieki w Europie”, Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe, (2012), dostępny na stronie <http://www.scepnetwork.org/images/16/163.pdf> albo <http://www.scepnetwork.org/p/1/76/position-papers>.

- Jeśli nie jest to możliwe albo jeśli zastosowano tylko jedną metodę, ocenę powinno przeprowadzać co najmniej **dwóch ekspertów**. Muszą istnieć gwarancje, że obaj eksperci prześlą swoje opinie i wspólnie uzgodnią, jaką należy podjąć decyzję. Jeżeli eksperci nie mogą osiągnąć porozumienia co do ostatecznej decyzji, można zalecić przekazanie sprawy do organu wyższego szczebla i podjęcie jej przez bardziej doświadczonego i wykwalifikowanego eksperta.

Jeżeli nie da się osiągnąć porozumienia, należy uznać, że wyniki oceny wieku są niejednoznaczne. Stosuje się wtedy zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy. W takich przypadkach wnioskodawcę należy uznać za dziecko.

Decyzja o wieku powinna być umotywowana, wydania na piśmie i objaśniona ustnie. W decyzji należy podać kwalifikacje zawodowe i doświadczenie ekspertów oraz ukończone przez nich szkolenia z tej dziedziny, a także margines błędów i zastosowane metody. Wnioskodawca powinien zostać poinformowany o możliwości odwołania się od tej decyzji i, jeśli ma to zastosowanie, otrzymać w tym celu pomoc prawną.

Ponieważ konsekwencje uznania kogoś za dziecko albo za osobę dorosłą są poważne, wnioskodawca powinien mieć możliwość szybkiego i łatwo dostępnego **odwołania się od wyników oceny**. Możliwe drogi odwołania się od decyzji o wieku to odwołanie albo kontrola sądowa.

W procesie należy także uwzględnić możliwość pojawienia się nowych informacji po zakończeniu oceny, i dlatego musi istnieć możliwość późniejszej **zmiany** ustalonego wieku.

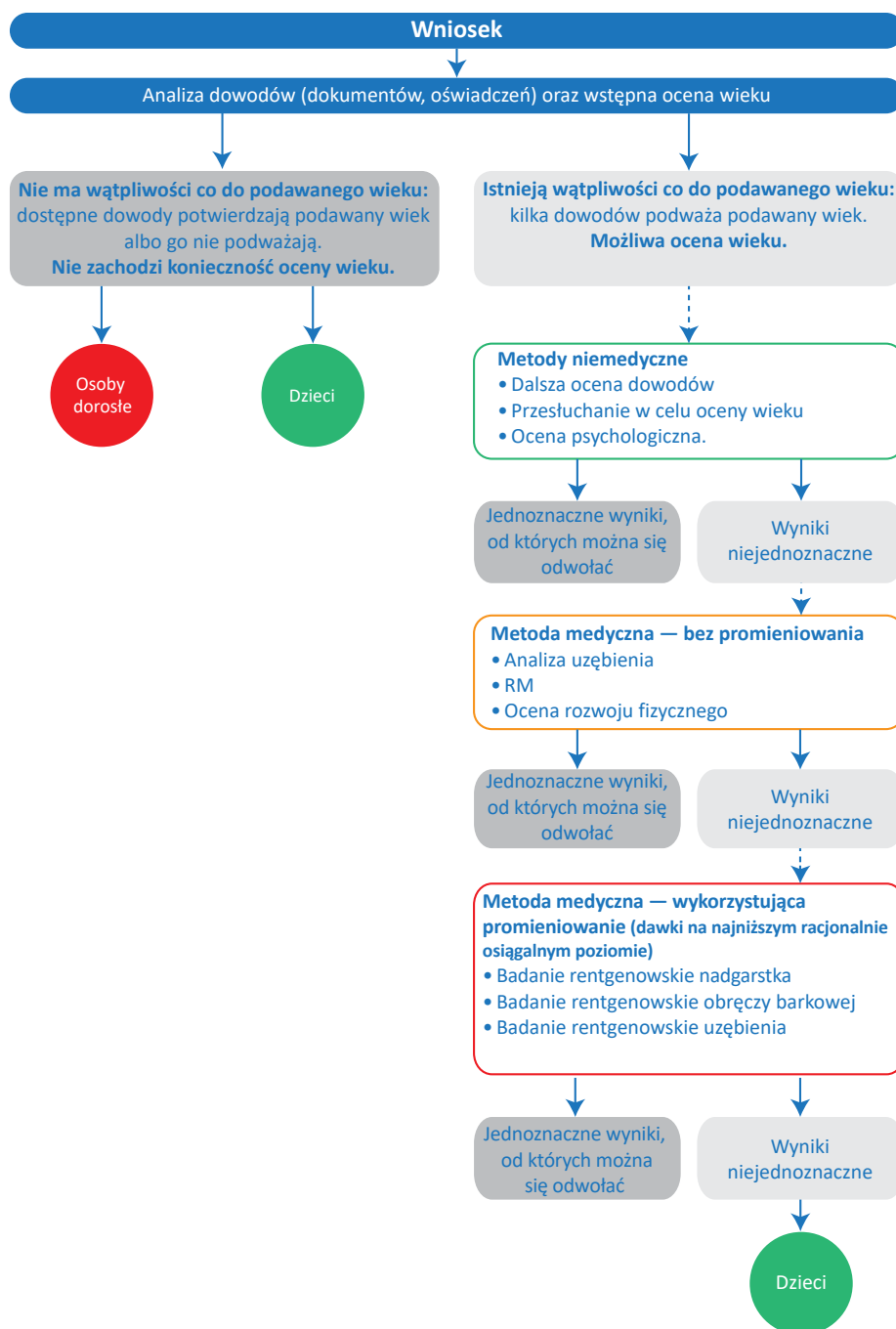
W przypadku nieprawidłowego oszacowania wieku należy natychmiast podjąć działania w celu szybkiego i skutecznego naprawienia tej sytuacji, a wszelkie poprawki powinny zostać także poczynione w odpowiednich bazach danych.

Rozdział 4 Przegląd metod oceny wieku

Obecnie stosowane metody oceny wieku dzieli się na medyczne i niemedyczne w zależności od tego, czy wymagany jest udział lekarza. Metody medyczne dzieli się dalej na metody niewymagające bądź wymagające użycia promieniowania.

Na poniższym wykresie przedstawiono klasyfikację metod oraz model stopniowego ich stosowania w celu uniknięcia wykonywania niepotrzebnych badań. Nie zawarto tu odniesień do gwarancji ani praw przysługujących w trakcie procesu, ponieważ zostały one przeanalizowane w poprzednim rozdziale i uwzględnione w schemacie przedstawiającym proces oceny wieku.

Schemat metod oceny wieku

Wskazówki dotyczące stopniowego stosowania metod

W momencie, gdy wnioskodawca wyrazi chęć ubiegania się o ochronę międzynarodową, uzyskuje on pewne prawa (prawo do pozostania na danym terytorium, prawo do podstawowych istotnych warunków przyjmowania, prawo do określenia lub oceny specjalnych potrzeb wnioskodawcy). Jeżeli istnieje możliwość, że wnioskodawca jest dzieckiem, wówczas ze względu na szczególną podatność dzieci na zagrożenia priorytetem staje się określenie specjalnych potrzeb co do procedury oraz zapewnienie specjalnych warunków przyjmowania. Zgodnie z art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) wszystkie uzyskane dowody mogą być pomocne w ustaleniu wieku dziecka lub w wyeliminowaniu lub ograniczeniu konieczności przeprowadzania dalszej oceny wieku. Dlatego analiza dowodów powinna być punktem wyjścia w procesie podejmowania decyzji, czy ocena wieku jest konieczna, czy nie.

Analiza dostępnych dowodów oraz wstępna ocena wieku

Zgodnie z art. 24 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz art. 7 Konwencji o prawach dziecka:

„Niezwłocznie po urodzeniu dziecka zostanie sporządzony jego akt urodzenia, a dziecko od momentu urodzenia będzie miało prawo do uzyskania obywatelstwa”.

Akt urodzenia to dokument poświadczający fakt urodzenia danej osoby, datę i miejsce urodzenia oraz płeć tej osoby i tożsamość jej rodziców. Głównym celem rejestracji jest utworzenie dokumentu prawnego, który może być wykorzystywany do ustalenia i ochrony praw osoby.

Jak już wcześniej wspomniano, niektóre kraje nie prowadzą systematycznej rejestracji istotnych zdarzeń z życia ich obywateli albo rezydentów (takich jak urodzenia, zawarcie związku małżeńskiego i zgonu), a niektóre robią to bardzo rzadko albo z dużym opóźnieniem. Z tego względu taka rejestracja może nie spełniać norm dotyczących prowadzenia ewidencji ludności obowiązujących w państwach UE+ (zapobiegających między innymi podwójnej rejestracji tego samego zdarzenia, brakom albo niespójnościom w rejestracji). Co więcej, w wyniku wydarzeń, które miały miejsce w kraju pochodzenia, albo okoliczności ucieczki (konflikt zbrojny, prześladowanie albo dyskryminacja ze strony organów krajowych itp.) dana osoba potrzebująca ochrony międzynarodowej może nie posiadać tych dokumentów, przez co nie będzie w stanie przedstawić ważnych dowodów albo wiarygodnych dokumentów potwierdzających jej tożsamość.

Uwzględniając powyższe okoliczności oraz starania wnioskodawcy podjęte w celu przekazania wszystkich dostępnych mu informacji, organy powinny przyjąć jako potwierdzające dowody między innymi następujące dokumenty:

- paszporty,
- dokumenty tożsamości,
- karty pobytu,
- dokumenty podróży, takie jak te wydawane przez Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców,
- dokumenty wydawane przez inne kraje (przez instytucje religijne lub świeckie) potwierdzające stan cywilny (akt małżeństwa, akt urodzenia, książeczka rodzinna) wnioskodawcy lub członka jego rodziny zawierająca jakiegokolwiek informacje o jego wieku.

Poza wyżej wymienionymi dokumentami informacje o wieku wnioskodawcy można także znaleźć w takich źródłach, jak wspólne bazy danych (np. system informacyjny Schengen ⁽³⁶⁾, Eurodac czy też baza danych Interpolu z informacjami o skradzionych i zagubionych dokumentach podróży ⁽³⁷⁾).

⁽³⁶⁾ System informacyjny Schengen: wielkoskalowy system informatyczny służący do kontroli granic zewnętrznych i ułatwiający współpracę w obszarze Schengen.

⁽³⁷⁾ SLTD: baza danych zawierająca informacje o skradzionych, zagubionych lub cofniętych dokumentach podróży, takich jak paszporty, dowody tożsamości, dokumenty ONZ *laissez-passer* lub wizy.

Podobnie oświadczenia lub dokumenty dostępne w dokumentacji członków rodziny wnioskodawcy lub jego krewnych można wykorzystać do wyjaśnienia lub potwierdzenia kwestii wieku wnioskodawcy, unikając tym samym konieczności przeprowadzenia dalszych ocen. Przy gromadzeniu takich danych należy zachować szczególną ostrożność, aby nie narazić dziecka ani jego rodziny na niebezpieczeństwo. Jest to szczególnie istotne w kontekście udzielania ochrony międzynarodowej.

Jeśli wstępna ocena wieku na podstawie wyglądu fizycznego jest przeprowadzana przez osoby z doświadczeniem w pracy z dziećmi, wyniki takiej oceny mogą stanowić dodatkowe potwierdzenie wyników analizy dokumentów. W połączeniu z innymi dostępnymi informacjami te wyniki mogą zostać wykorzystane do potwierdzenia wyników wstępnej oceny.

Jednak ze względu na to, że takie szacowanie wieku opiera się wyłącznie na cechach wyglądu fizycznego, co może prowadzić do oceny, które będzie arbitralna, subiektywna i niedokładna, należy zachować daleko posuniętą ostrożność, przypisując wagę takiej ocenie. Z tego powodu obserwacja wyglądu fizycznego sama w sobie nie może być uznana za metodę oceny wieku ani nie może być stosowana jako jedyna metoda, ponieważ nie można w jej ramach określić wieku chronologicznego z wymaganym poziomem pewności.

Wygląd fizyczny można uwzględnić podczas oddzielania lub rozróżniania w oczywistych przypadkach (osoby, których cechy charakterystyczne nie budzą żadnych wątpliwości co do tego, czy są one dorosłym czy dzieckiem). Jednak nie powinno się stosować oceny wyglądu w przypadku starszych nastolatków lub młodych dorosłych. W takich przypadkach do momentu uzyskania jednoznacznych wyników należy stosować zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy (potwierdzenie podawanego wieku albo przeprowadzenie właściwej oceny wieku).

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji oraz inni eksperci ostrzegają, że doświadczenia, przez jakie przeszły dzieci, mogły wpłynąć na ich rozwój. Oznacza to, że ich rozwój pod pewnymi względami może być opóźniony, a pod innymi przyspieszony. Badania wykazały, że zespół stresu pourazowego może wywoływać przedwczesne dojrzewanie biologiczne u dzieci w wieku od 5 do 10 lat ⁽³⁸⁾.

Ponieważ ograniczenia obecnie stosowanych metod mogą skutkować nieprawidłową oceną lub oszacowaniem wieku, należy zapewnić mechanizm umożliwiający poprawienie w systemie nieprawidłowo wprowadzonego wieku. Konieczne jest podjęcie odpowiednich działań niezwłocznie po ustaleniu, że wyniki oceny wieku były nieprawidłowe (zmiana zakwaterowania, ustanowienie opiekuna, jeśli wnioskodawca okazał się dzieckiem itp.).

DE — Obowiązujące wytyczne:

1. sprawdzenie dokumentów osobistych, poszukiwanie dodatkowych informacji;
2. przesłuchanie (przeprowadzane przez dwóch wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników), ogólna ocena rozwoju, w tym ocena wzrokowa;
3. jeśli są wątpliwości, badanie lekarskie z wykorzystaniem metody o najmniejszym wpływie na zdrowie dziecka.

NO — We wszystkich przypadkach, gdy dziecko bez opieki notorycznie nie posiada ważnych dokumentów tożsamości, należy przeprowadzić dalsze dochodzenie w sprawie tożsamości wnioskodawcy, w tym między innymi ocenę wieku. Podstawą oceny wieku są informacje na temat wieku wnioskodawcy uzyskane w trakcie procedury azylowej, tj.:

- informacje o wieku pochodzące od samego wnioskodawcy;
- dokumenty tożsamości;
- informacje o tożsamości uzyskane od innych państw członkowskich (jeśli w którymkolwiek z tych państw wnioskodawca został zidentyfikowany);

⁽³⁸⁾ Ladwig, K-H., Brockhaus, A. C., Baumert, J. et al., „Post-traumatic stress disorder and not depression is associated with shorter leukocyte telomere length: findings from 3 000 participants in the population-based KORA F4 study”, Ouellette, M. M. (red.), PLOS ONE, 2013, 8(7), e64762. doi:10.1371/journal.pone.0064762.

- weryfikacja tożsamości wnioskodawcy w jego kraju pochodzenia;
- oświadczenie lub uwaga dotyczące wieku wnioskodawcy uzyskane od innych podmiotów, np. opiekuna, prawnika, pracowników opieki społecznej albo służby zdrowia;
- oświadczenie lub uwaga dotyczące wieku wnioskodawcy uzyskane od policji imigracyjnej (organu przeprowadzającego rejestrację wnioskodawców) albo osoby prowadzącej dany przypadek i w związku z tym przeprowadzającej przesłuchanie w sprawie udzielenia azylu;
- badanie lekarskie oceniające wiek;
- medyczna ocena wieku.

W przypadku przeprowadzania badania lekarskiego oceniającego wiek medyczna ocena wieku musi uwzględniać inne informacje zebrane w danym przypadku. Wytyczne dotyczące polityki zawierają wskazówki, jak przypisać odpowiednią wagę opisanym powyżej elementom.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

27 państw UE+ uwzględnia przedstawione dokumenty jako dowód na wiek wnioskodawcy.

Ponadto w 19 państwach UE+ poza analizą dokumentów przeprowadza się wstępne szacowanie wieku na podstawie wyglądu fizycznego.

Istnieją wątpliwości co do podawanego wieku: możliwa konieczność przeprowadzenia oceny wieku

Jeżeli istnieją uzasadnione wątpliwości co do podawanego wieku (mogą to być zwykłe wątpliwości albo sytuacja, gdy dostępne dowody nie potwierdzają podawanego wieku bądź go podważają), może okazać się konieczne przeprowadzenie oceny wieku. W takich przypadkach organy muszą dokonać wyboru metody lub metod, które będą w tym celu stosowane.

W następnej części rozdziału znajduje się ogólny przegląd obecnie stosowanych metod wraz z krótkim opisem przebiegu całego procesu. Metody dzieli się na medyczne i niemedyczne w zależności od tego, czy w badanie zaangażowany jest lekarz, czy nie. Metody medyczne można dalej podzielić na kategorie w zależności od tego, czy wykorzystuje się w nich promieniowanie, czy nie.

W komentarzu ogólnym Komitetu Praw Dziecka nr 6 stwierdzono, że identyfikacja dziecka jako dziecka bez opieki albo odseparowanego obejmuje ocenę wieku, która powinna uwzględniać wygląd fizyczny, ale także dojrzałość psychiczną.

A. Metody niemedyczne

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

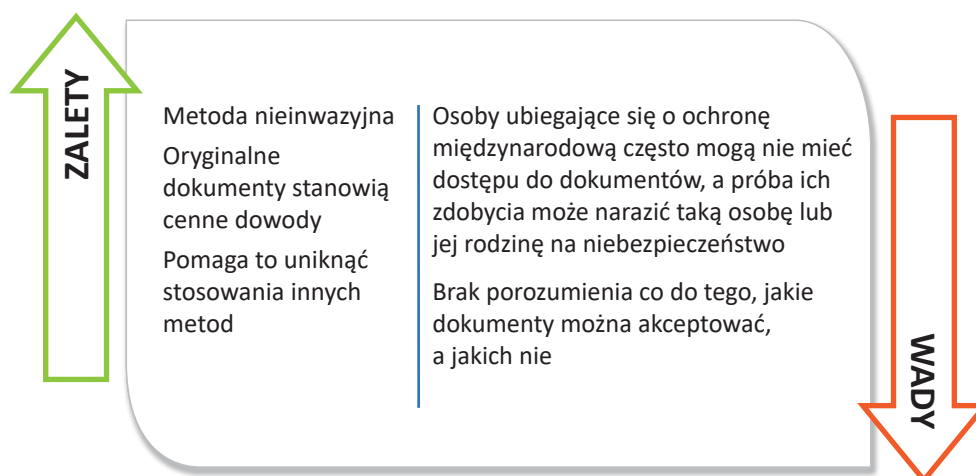
Trzy państwa UE+ stosują wyłącznie metody niemedyczne w celu oceny wieku wnioskodawców.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

1. Dalsza ocena dowodów

Jeśli dokumenty zgromadzone na początku albo dostępne informacje nie zawierają żadnych danych dotyczących wieku wnioskodawcy, może okazać się konieczne przeprowadzenie przez urzędników zajmujących się azylem lub migracją dalszej oceny innych dokumentów. Niektóre dokumenty mogą dostarczyć informacji na temat przybliżonego wieku dziecka, nawet jeśli nie zawierają bezpośrednich danych na temat jego wieku. Są to świadectwa szkolne, karty szczepień albo inna dokumentacja medyczna.

Na przykład, jeśli wiadomo, że pewne szczepionki są podawane niemowlętom w określonym wieku albo przedziale wiekowym, a czas wydania karty jest znany, można na tej podstawie w przybliżeniu ocenić wiek posiadacza karty.

2. Przesłuchanie w celu oceny wieku

Ta metoda polega na gromadzeniu i ocenie informacji na podstawie relacji osoby, której wiek jest kwestionowany.

Główną różnicą między wspomnianą metodą a metodami oceny dojrzałości psychospołecznej jest wykształcenie i wiedza osób przeprowadzających ocenę oraz inne punkty ciężkości. Ocena psychologiczna byłaby przeprowadzana przez ekspertów z dziedziny psychologii dziecięcej albo rozwoju dziecka, natomiast przesłuchanie w celu oceny wieku byłoby przeprowadzane głównie przez urzędników pracujących w organach ds. azylu lub migracji, mających doświadczenie w przesłuchiowaniu dzieci w trakcie procedury azylowej.

Podczas przesłuchania w sprawie oceny wieku osoba, która je przeprowadza, próbuje odtworzyć kolejność wydarzeń z życia danej osoby, na podstawie których można wywnioskować lub oszacować jej wiek. Narzędziami, które mogą pomóc urzędnikom, wnioskodawcy lub członkom jego rodziny oszacować w przybliżeniu wiek wnioskodawcy, są lokalny kalendarz zdarzeń⁽³⁹⁾ (kalendarz z datami ważnych zdarzeń, które miały miejsce w danym obszarze geograficznym) w połączeniu z pytaniami „przed czy po”⁽⁴⁰⁾ (których celem jest znalezienie dwóch znanych zdarzeń, z których jedno miało miejsce przed urodzeniem dziecka, a drugie po, takie pytania są także określane jako „pytania kanapkowe”).

- W celu zebrania informacji w sposób przyjazny dziecku oraz zachęcenia go do dzielenia się informacjami, urzędnicy mający bezpośredni kontakt z dzieckiem powinni zostać przeszkoleni w **przyjaznych dziecku technikach przesłuchiwania**⁽⁴¹⁾. Tam, gdzie jest to możliwe, tłumacz ustny także powinien mieć wiedzę o przesłuchiowaniu dzieci.
- Przekazanie wnioskodawcy właściwych informacji przed rozpoczęciem przesłuchania jest kluczowe dla zagwarantowania udziału danej osoby, podejścia nastawionego na współpracę oraz budowania zaufania między uczestnikami rozmowy. Osoba przeprowadzająca przesłuchanie musi prostymi słowami przekazać istotne informacje (cel przesłuchania, role osób zaangażowanych i uczestniczących w rozmowie oraz powody kwestionowania podawanego wieku). Musi także upewnić się, czy wnioskodawca rozumie zarówno te informacje, jak i samego tłumacza ustnego, oraz musi się upewnić, czy potrzeby wnioskodawcy zostały uwzględnione w największym

⁽³⁹⁾ Dalsze informacje można znaleźć w wytycznych Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa, „Guidelines for estimating the month and the year of birth of young children”, 2008.

⁽⁴⁰⁾ Dalsze informacje można znaleźć w wytycznych Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa, „Guidelines for estimating the month and the year of birth of young children”, 2008.

⁽⁴¹⁾ Dalsze informacje o module szkoleniowym EASO „Przesłuchiwanie dzieci” są dostępne na stronie <https://www.easo.europa.eu/training>.

możliwym stopniu (płeć osoby przeprowadzającej rozmowę i tłumacza, konieczne uzgodnienia co do przebiegu przesłuchania itp.). Tak samo ważne jest umożliwienie wnioskodawcy wyjaśnienia wszelkich niespójności w trakcie przesłuchania.

- Przy podejmowaniu decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku należy zagwarantować, że w przypadku spraw dotyczących dzieci ciężar dowodu będzie spoczywał na organach. Dzieci nie są w stanie wyjaśnić pewnych kwestii tak, jak dorośli i to ograniczenie jest szczególnie widoczne podczas rozmów z dziećmi z innej kultury, w której wiek może nie mieć takiego znaczenia, jak w kulturze Zachodu (np. ze względu na stosowanie różnych kalendarzy w różnych kulturach). Co więcej, dzieci mogą uważać się za osoby dorosłe albo mogą być uważane za dorosłych przez swoją społeczność.
- Osoba przeprowadzająca przesłuchanie musi mieć wiedzę o kraju pochodzenia, aby w trakcie rozmowy móc zidentyfikować istotne kwestie z tym związane⁽⁴²⁾.
- Ponadto, jeżeli wyniki oceny będą niekorzystne dla wnioskodawcy, należy dokładnie wyjaśnić przyczyny takiej decyzji, za pośrednictwem tłumacza i w obecności przedstawiciela/opiekuna/prawnika dziecka. Wnioskodawca powinien zostać poinformowany ustnie i pisemnie o możliwości odwołania się od tej decyzji i o tym, jak wygląda procedura, jeśli będzie chciał z tej możliwości skorzystać.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

17 państw UE+ przeprowadza przesłuchanie w celu oceny wieku, aby ocenić wiek wnioskodawców.

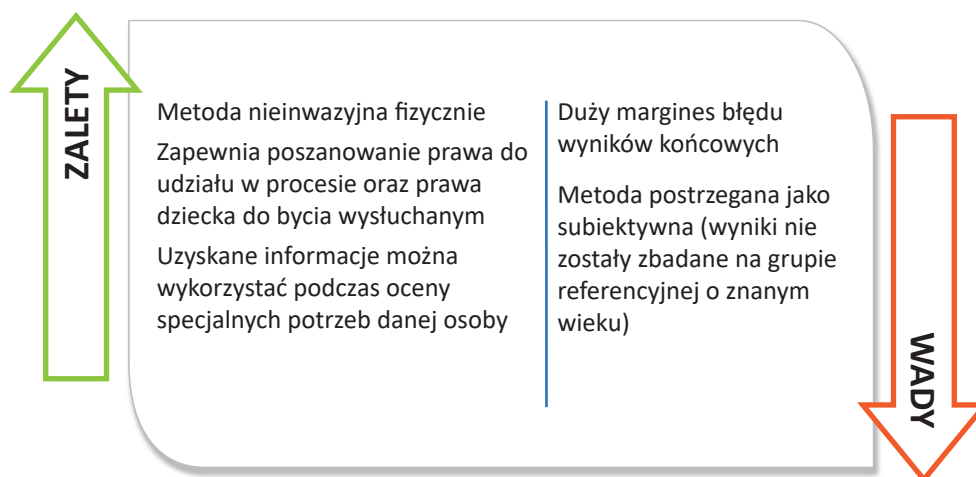
Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

Przykłady praktyk

IE — Jeśli dana osoba twierdzi, że ma mniej niż 18 lat, ale wydaje się starsza, doświadczony pracownik Biura ds. Ochrony Międzynarodowej (w razie konieczności przy pomocy tłumacza) przeprowadza nieformalne przesłuchanie, próbując na tej podstawie sformułować uzasadnioną opinię, czy dana osoba jest małoletnia i czy potrzebuje skierowania do agencji zajmującej się dziećmi i rodzinami (TUSLA). Podczas przesłuchania zadawane są pytania o szczegóły z wczesnego dzieciństwa, o edukację oraz o wiek członków rodziny. Jeżeli po przeprowadzeniu przesłuchania wątpliwości nadal się utrzymują, są one rozstrzygane na korzyść wnioskodawcy i zostaje on skierowany do agencji TUSLA.

MT — Pierwszym etapem jest przesłuchanie przeprowadzane przez panel oceniający w ciągu 10 dni roboczych. Jeśli wiek danej osoby nadal jest sporny, wówczas w sprawę zaangażowani są inni wysoko wykwalifikowani specjaliści, co obejmuje także skierowanie wnioskodawcy do oddziału radiologicznego w celu wykonania badania rentgenowskiego dłoni i nadgarstka. Obecna procedura zapewnia podejście multidyscyplinarne dzięki zaangażowaniu organów policji oraz wysoko wykwalifikowanych specjalistów z dziedziny opieki i medycyny. Przesłuchanie, będące jednym z głównych narzędzi oceny, można uznać za zgodne z podejściem całościowym w tym sensie, że jego celem jest stworzenie tak kompletnego profilu osoby podającej się za małoletnią, jak to tylko możliwe. Wyniki uzyskane dzięki zastosowaniu metod wybranych przez zespół ds. oceny wieku są oceniane łącznie.

⁽⁴²⁾ EASO gromadzi i opracowuje informacje o kraju pochodzenia, które są dostępne na stronie <https://www.easo.europa.eu/information-analysis/country-origin-information/country-reports> oraz na portalu EASO COI, do którego dostęp jest ograniczony.

3. Ocena dojrzałości psychospołecznej

Celem metody jest raczej ocena dojrzałości umysłowej niż dojrzenia fizycznego. W ramach technik oceny wykorzystuje się narzędzia oceny poznawczej i behawioralnej oraz oceny psychologicznej wnioskodawcy, by ustalić jego wiek. Stąd osoba oceniająca musi mieć szczegółową wiedzę z dziedziny psychologii oraz etapów rozwoju dzieci i młodzieży.

Metoda ta obejmuje wywiad częściowo oparty na kwestionariuszu, podczas którego doświadczona i odpowiednio przeszkolona osoba oceniająca (zazwyczaj pracownik opieki społecznej albo psycholog) analizuje historię życia danej osoby. W trakcie wywiadu albo wywiadów osoba oceniająca ocenia dojrzałość psychiczną danej osoby oraz przeprowadza ocenę zachowania. Wyniki mogą także uwzględniać pewne szacunki co do wieku na podstawie wyglądu fizycznego.

Skuteczność metody zależy od zaufania, jakie powstanie między osobą badaną a badającą. Z tego względu ocena powinna być rozłożona w czasie i powinna także uwzględniać opinie innych specjalistów, którzy mają albo mieli kontakt z osobą ocenianą, np. pracowników, którzy zajmują się przyjmowaniem migrantów, albo nauczycieli. Ważne wskazówki w tej kwestii można znaleźć w precedensowym orzecznictwie sądu wyższej instancji ze Zjednoczonego Królestwa w sprawie Merton ⁽⁴³⁾. W wyroku znalazły się „wskazówki, jakie wymagania muszą być spełnione, aby przeprowadzana przez organy lokalne ocena wieku młodej osoby ubiegającej się o azyl, która twierdzi, że ma mniej niż 18 lat, mogła być uznana za zgodną z prawem”. Po wyroku w sprawie Merton wszystkie (lokalne) organy muszą zagwarantować, że przeprowadzane przez nie oceny są pełne i kompleksowe oraz że proces oceny wieku jest jasny, przejrzysty i sprawiedliwy.

Ocena wieku zgodna z wymaganiami określonymi w wyroku w sprawie Merton zazwyczaj obejmuje bezpośrednie spotkanie z młodą osobą w celu ogólnego poznania jej przeszłości i pochodzenia, prowadzone zgodnie z zasadami sprawiedliwości ⁽⁴⁴⁾. Należy uwzględnić poniższą kwestię.

Ważne jest, aby pamiętać o „treningu”, jaki przed przesłuchaniem mogła przejść osoba ubiegająca się o azyl, dotyczącym tego, jak ma się zachowywać i co ma mówić. Po wyjaśnieniu roli opieki społecznej istotne jest, by nawiązać i utrzymać dobry kontakt z daną osobą – na tyle dobry, na ile pozwalają okoliczności. Ten proces czasem określa się mianem „budowania relacji”.

W orzecznictwie podkreślono niektóre ważne aspekty, które należy uwzględnić podczas przeprowadzania oceny wieku:

- w miarę możliwości w procesie powinny brać udział dwie osoby oceniające;

⁽⁴³⁾ Sprawa B przeciwko dzielnicy Londynu Merton (2003) EWHC 1689 (admin), w której wyrok został wydany 14 lipca 2003 r. przez sędziego Stanleya Burtona zasiadającego w sądzie wyższej instancji.

⁽⁴⁴⁾ Sprawa Merton jest często przywoływana w celu sprawdzenia, czy proces oceny wieku jest zgodny z prawem. Nie ma z góry narzuconego sposobu, w jaki lokalne organy byłyby zobowiązane do przeprowadzenia oceny wieku, jednak sądy dały im wskazówki w sprawie dotyczącej rady dzielnicy Merton (B przeciwko dzielnicy Londynu Merton (2003) EW HC 1689 (admin)). Wszystkie oceny wieku przeprowadzane przez lokalne organy muszą być zgodne ze wskazówkami zawartymi w orzecznictwie dotyczącym sprawy Merton oraz orzecznictwie po dacie tego wyroku.

- informacje o roli osoby oceniającej / osób oceniających oraz tłumacza ustnego należy przekazać w sposób dostosowany do poziomu edukacji i dojrzałości danej osoby;
- należy zwracać uwagę na poziom zmęczenia, traumy, konfuzji i niepokoju osoby ocenianej;
- w trakcie całego procesu oceny należy brać pod uwagę pochodzenie etniczne, kulturę oraz zwyczaje osoby ocenianej; pomocne mogą tu być informacje o kraju pochodzenia, dzięki którym wiadomo, jakie tematy można poruszyć, a jakich nie należy;
- podczas przeprowadzania oceny osoba oceniająca powinna zadawać pytania otwarte i nienaprowadzające;
- osoba oceniająca może stosować różne narzędzia w celu ułatwienia osobie ocenianej przekazania swojej relacji (rysunki, inne narzędzia ułatwiające wyrażanie treści).

Podczas przesłuchania informacje przydatne do szacowania wieku można uzyskać na podstawie następujących cech:

- wygląd fizyczny wnioskodawcy oraz jego zachowanie, obserwacja dynamiki grupy (interakcje z rówieśnikami);
- sposób, w jaki wnioskodawca wchodzi w interakcję z osobą oceniającą;
- wywiad obejmujący kwestie społeczne oraz skład rodziny;
- kwestie rozwojowe (np. informacje, czym zajmowała się dana osoba przed przybyciem do Europy);
- edukacja, poziom samodzielności oraz umiejętność zadbania o siebie;
- zdrowie oraz ocena medyczna;
- doświadczenie życiowe oraz traumatyczne wydarzenia, które mogły mieć wpływ na proces dojrzewania.

Te informacje należy analizować w połączeniu z informacjami zgromadzonymi podczas analizy innych dowodów, aby na ich podstawie wyciągnąć wnioski co do wieku osoby badanej. Wnioski z oceny muszą być przekazane na piśmie, a sprawozdanie z oceny powinno obejmować wspomniane aspekty wraz z dodatkowymi kwestiami, które należy uwzględnić, albo informacjami, które należy sprawdzić. Jest niezwykle ważne, by osoby oceniające miały odpowiednią wiedzę i doświadczenie z zakresu dobrostanu młodzieży.

Jeżeli wyniki oceny będą niekorzystne dla wnioskodawcy, należy dokładnie wyjaśnić przyczyny takiej decyzji za pośrednictwem tłumacza i w obecności przedstawiciela/opiekuna/prawnika. Wnioskodawca powinien zostać poinformowany ustnie i na piśmie o możliwości odwołania się od tej decyzji i o tym, jak wygląda procedura, jeśli będzie chciał z tej możliwości skorzystać.

UK — Wytyczne dotyczące sposobu przeprowadzania oceny wieku zgodnie z ogólnymi orzeczeniami. Osoby oceniające wiek muszą:

1. wyjaśnić wnioskodawcy cel przesłuchania, zgodnie z punktem 55 wyroku w sprawie Merton;
2. dążyć do uzyskania ogólnych informacji o pochodzeniu i przeszłości wnioskodawcy, w tym sytuacji rodzinnej, historii oraz wykształceniu, a także o tym, czym wnioskodawca się zajmował w ciągu ostatnich kilku lat, informacje o pochodzeniu etnicznym i kulturze także mogą być istotne, zgodnie z punktem 37 wyroku w sprawie Merton;
3. dokonać oceny wiarygodności wnioskodawcy i zadawać pytania w celu sprawdzenia tej wiarygodności, jeśli są powody do wątpliwości co do twierdzeń wnioskodawcy na temat jego wieku, zgodnie z punktem 37 wyroku w sprawie Merton;
4. umożliwić wnioskodawcy wyjaśnienie wszelkich niespójności w jego relacji oraz wszelkich kwestii, które mogą mieć negatywny wpływ na ocenę jego wiarygodności; najlepiej zrobić to tak szybko, jak to możliwe, kiedy sprawy są jeszcze „świeże w pamięci”, zgodnie z:
  - punktem 55 wyroku w sprawie Merton,

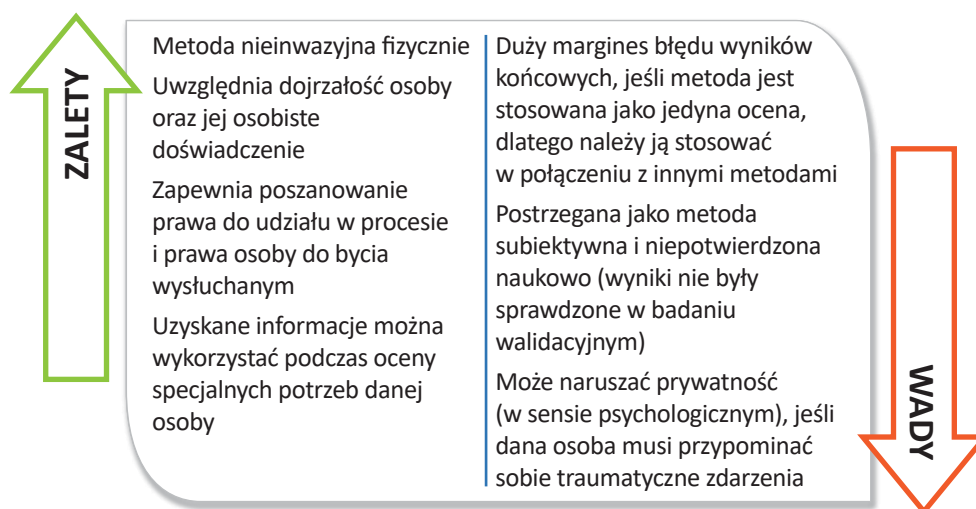
- orzeczeniem w sprawie *R (FZ) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon* [2011] EWCA Civ 59, pkt 20,
- orzeczeniem w sprawie *(NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon* [2009] EWCA Civ 2357 (admin.), pkt 52;

5. pamiętać, że poszczególne przypadki różnią się od siebie i że forma oceny wymagana w jednym przypadku może nie być konieczna w innym, zgodnie z punktem 50 wyroku w sprawie Merton.

Stowarzyszenie Dyrektorów Instytucji Opiekuńczych dla Dzieci (ADCS) w Zjednoczonym Królestwie przyjęło następujące wytyczne dla pracowników opieki społecznej dotyczące przeprowadzania oceny wieku:

http://adcs.org.uk/assets/documentation/Age_Assessment_Guidance_2015_Final.pdf

http://adcs.org.uk/assets/documentation/information_sharing_proforma_april_2015.doc.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

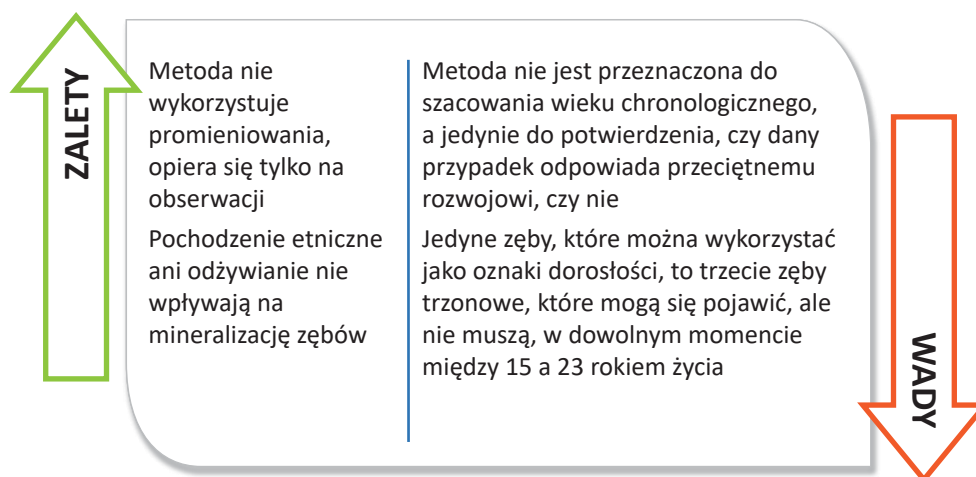
11 państw UE+ może korzystać z wiedzy pracowników opieki społecznej, aby ocenić wiek wnioskodawców. Wyniki ankiety pokazują także, że sześć państw UE+ przeprowadza ocenę psychologiczną w celu oceny wieku, co zostało opisane w poprzednim wydaniu (jedno państwo stosuje tę metodę przy ocenie wieku ofiar handlu ludźmi).

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

B. Metody medyczne (niewykorzystujące promieniowania)

1. Analiza uzębienia

Ta metoda polega na ocenie wzrokowej uzębienia w celu określenia stopnia dojrzałości zębów. Badanie rentgenowskie nie jest stosowane. Wykwalifikowany dentysta porównuje rozwój uzębienia z ustalonymi etapami rozwoju na podstawie kart wyrzynania się zębów albo wartości referencyjnych i określa możliwy zakres wieku. Dostępne badania zazwyczaj opisują rozwój uzębienia dzieci między 3 a 16 rokiem życia albo rozwój zębów mądrości w grupie wiekowej 15–23 lata ⁽⁴⁵⁾.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

16 państw UE+ stosuje analizę uzębienia jako metodę oceny wieku.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

2. Rezonans magnetyczny

Rezonans magnetyczny (RM albo z angielskiego MRI) opiera się na wykorzystaniu mocnego pola magnetycznego i zaawansowanych systemów komputerowych oraz fal radiowych do uzyskiwania dokładnych i szczegółowych obrazów narządów, tkanek, kości oraz innych wewnętrznych struktur organizmu. W przeciwieństwie do promieni Roentgena albo tomografii komputerowej (w tym osiowej) urządzenia do rezonansu magnetycznego nie emitują promieniowania.

Moc magnesu w rezonansie jest nazywana natężeniem pola i mierzy się ją w jednostkach zwanych teslami (T). Istnieją dwa rodzaje skanerów do rezonansu: aparaty o mocy 1 T i 1,5 T (zazwyczaj szeroko dostępne i tańsze) oraz aparaty o mocy 3 T (droższe, i z tego względu trudniej dostępne). Wyższe natężenie pola oznacza, że skaner ma silniejszy magnes i dzięki temu może dawać bardziej szczegółowe obrazy w krótszym czasie. Badanie rezonansem może trwać od mniej niż 10 minut do 1 godziny w zależności od wielu czynników, takich jak rodzaj uzyskiwanych obrazów (przekroje lub warstwy), rodzaj zastosowanej technologii (rezonans wysoko polowy a rezonans otwarty w pozycji leżącej lub stojącej), planowany rezultat badania albo to, czy pacjent poruszył się w trakcie badania.

⁽⁴⁵⁾ Więcej informacji: Unicef, *Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography*, dokument dostępny na stronie <https://www.unescap.org/resources/age-assessment-practices-literature-review-and-annotated-bibliography-unicef>; SCEP, *Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe* (2012), dokument dostępny na stronie <http://www.scepnetwork.org/images/16/163.pdf>; Norwegian Computing Centre, *Age estimation in youths and young adults* (2012), dokument dostępny na stronie http://publications.nr.no/1355995517/Age_estimation_methods-Eikvil.pdf; Baccetti, T., Franchi, L. i McNamara, J.A. (Jr), „The cervical vertebral maturation (CVM) method for the assessment of optimal treatment timing in Dentofacial orthopaedics”, *ScienceDirect*, (2005), t. 11, nr 3, s. 119–129; Cameriere, R., Ferrante, L. i Cingolani, M., „Age estimation in children by measurement of open apices in teeth”, *PubMed*, (2005), t. 120, nr 1, s. 49–52.

Według George et al. ⁽⁴⁶⁾, stopień zrośnięcia kości wydaje się bardziej zaawansowany na zdjęciach rentgenowskich niż na obrazach z rezonansu magnetycznego. W związku z tym wyniki z badania RM będą wskazywały na nieco niższy wiek niż wyniki zwykłego badania radiograficznego. Jest to akceptowalne, ponieważ zaniżenie wieku nie będzie na szkodę wnioskodawcy.

Przed badaniem RM należy dokonać wstępnej oceny przesiewowej. Badanie rezonansem może nie być odpowiednie dla wszystkich pacjentów, np. w przypadku wnioskodawców z rozrusznikami serca, tatuażami oraz metalowymi implantami albo wnioskodawców, którzy wymagają specjalnych środków ostrożności ze względu na pole magnetyczne.

Podczas badania pacjenci muszą przez pewien czas leżeć nieruchomo na twardej powierzchni, a aparat wydaje głośne stukanie, co zazwyczaj powoduje niepokój u pacjentów z klaustrofobią i u dzieci, jeśli do badania wykorzystywany jest tradycyjny skaner z wąskim otworem. Można temu zaradzić, stosując otwarte aparaty do rezonansu.

Dłoń/nadgarstek: tradycyjne podejście opiera się na ocenie wieku na podstawie zdjęć rentgenowskich; przeprowadzono także badania nad innymi rodzajami obrazowania, np. rezonansem nadgarstka (przy szacowaniu wieku zawodników grających w piłkę nożną w turniejach dla określonych grup wiekowych). Opracowano system sześciu stopni zrośnięcia kości (Dvorak, 2007) ⁽⁴⁷⁾. W innym badaniu graczy w piłkę nożną, przeprowadzonym przez Międzynarodową Federację Piłki Nożnej, porównano zdjęcia rentgenowskie nadgarstka z obrazami nadgarstka wykonanymi metodą rezonansu magnetycznego wykonane tego samego dnia u tej samej osoby ⁽⁴⁸⁾.

Niedawno przeprowadzone badania potwierdziły wartość takich badań dla oceny wieku i wykazały silną korelację między etapami uwidocznionymi na obrazach RM a wiekiem chronologicznym. Jednak w celu zwiększenia dokładności wyników zaleca się łączenie wyników badań RM z wynikami uzyskanymi z użyciem innych technik ⁽⁴⁹⁾.

Płeć osoby poddawanej ocenie może mieć wpływ na margines błędu danej metody ⁽⁵⁰⁾, dlatego też jest to czynnik, który należy uwzględnić podczas wybierania metody.

Ostatnie badania skupiają się na zastosowaniu automatycznego określania wieku na podstawie analizy kości. Taki sposób określania metody wieku wykorzystuje programy komputerowe do analizy obrazu i uczenie się maszyn. Dzięki tym badaniom klasyfikacja uzyskanych obrazów według etapu rozwoju stała się łatwiejsza, a niezgodności *pomiarów przeprowadzonych przez dwóch badających oraz pomiarów przeprowadzonych przez tego samego badającego* uległy zmniejszeniu (definicje pojęć znajdują się w załączniku 1 (Glosariusz)).

Kolano: na podstawie skostnienia płytki nasadowej w procesie dojrzewania kolana.

Opracowano system określania etapów kostnienia dla kości kolana (Dedouit, 2012) ⁽⁵¹⁾. Rzetelność i trafność tego systemu zostały ocenione na grupie wiekowej od 10 do 30 lat. System obejmuje pięć etapów. Badanie wskazuje na wysoką korelację tych etapów z wiekiem oraz dobrą zgodność *pomiarów przeprowadzonych przez dwóch badających oraz kolejnych pomiarów przeprowadzonych przez tego samego badającego*, jednak potrzebne są dalsze badania w celu weryfikacji tego podejścia.

⁽⁴⁶⁾ George, J., Nagendran, J. i Azmi, K., „Comparison study of growth plate fusion using MRI versus plain radiographs as used in age determination for exclusion of overaged football players”, *Br J Sports Med*, (2012), t. 46, nr 4, s. 273–278, doi:10.1136/bjism.2010.074948.

⁽⁴⁷⁾ Dvorak, J. i George, J., „Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players”, *British Journal of Sports Medicine*, (2007), t. 41, nr 1, s. 45–52.

⁽⁴⁸⁾ Tamże.

⁽⁴⁹⁾ Serin, J., Rérolle, C., Pucheux, J., Dedouit, F., Telmon, N., Savall, F., i Saint-Martin, P., „Contribution of magnetic resonance imaging of the wrist and hand to forensic age assessment”, *International Journal of Legal Medicine*, (2016).

⁽⁵⁰⁾ Tscholl, P.M., Junge, A., Dvorak, J. i Zubler, V., „MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions”, *Scand J Med Sci Sports*, (2015), doi:10.1111/sms.12461.

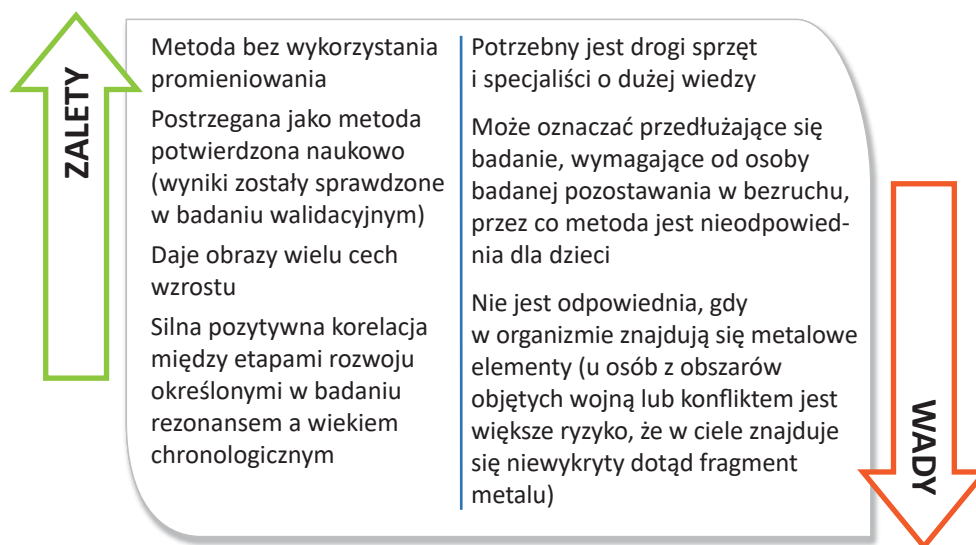
⁽⁵¹⁾ Dedouit, F. i Aurilio, „Age assessment by magnetic resonance imaging of the knee: a preliminary study”, *Forensic Science International*, (2012), s. 217–232.

Przykłady praktyk

SE — W Szwecji obecnie stosuje się badanie RM stawów kolanowych, razem ze zdjęciami rentgenowskimi zębów mądrości w celu oceny wieku dzieci bez opieki. Medyczna ocena wieku jest przeprowadzana przez Szwedzką Narodową Radę ds. Medycyny Sądowej i obejmuje dwa różne badania. Pierwsze z nich to panoramiczne zdjęcie zębów mądrości, a drugie to badanie RM kolana. Oba badania mają na celu ustalenie granicy 18 lat. Obrazy są analizowane przez dwóch niezależnych dentystów albo radiologów, którzy muszą się zgodzić co do stopnia dojrzałości w strefie wzrostu, aby analiza mogła być uznana za wystarczającą podstawę do ostatecznej oceny wieku przez lekarza sądowego. Takie podejście zapewnia zintegrowany mechanizm ochrony oraz jest spójne z zasadą rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy.

Aby móc uznać, że wnioskodawca ma więcej niż 18 lat, korzeń zęba musi osiągnąć ostatni etap dojrzałości, mimo że ma to miejsce zazwyczaj rok lub dwa po przekroczeniu 18 roku życia. Ten sam stopień dojrzałości w strefie wzrostu (1 do 2 lat po przekroczeniu 18 roku życia) jest badany podczas rezonansu magnetycznego kolana. Stanowi to dodatkowe zabezpieczenie gwarantujące stosowanie zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy, kiedy zajdzie taka potrzeba.

Obojczyk: przeprowadzono eksperymenty z wykorzystaniem czteroetapowej skali dojrzałości obojczyka. Wykazały one, że ocena wieku na tej podstawie jest możliwa, ale konieczne są badania referencyjne konkretnie dla rezonansu magnetycznego. Ostatnie badania wykazały istnienie pozytywnej korelacji między etapami rozwoju określonymi w badaniu rezonansem a wiekiem chronologicznym⁽⁵²⁾. W przypadku tej metody obserwacja wymaga jednak większego doświadczenia ze strony badacza niż w innych metodach, ponieważ odróżnienie pierwszych i ostatnich etapów kostnienia może być trudne.

3. Badanie USG

Badania ultrasonograficzne (znane także jako sonografia diagnostyczna albo USG) to technika obrazowania diagnostycznego wykorzystująca ultradźwięki do uzyskiwania obrazów wewnętrznych struktur ciała, takich jak ścięgna, mięśnie, stawy, naczynia oraz narządy wewnętrzne.

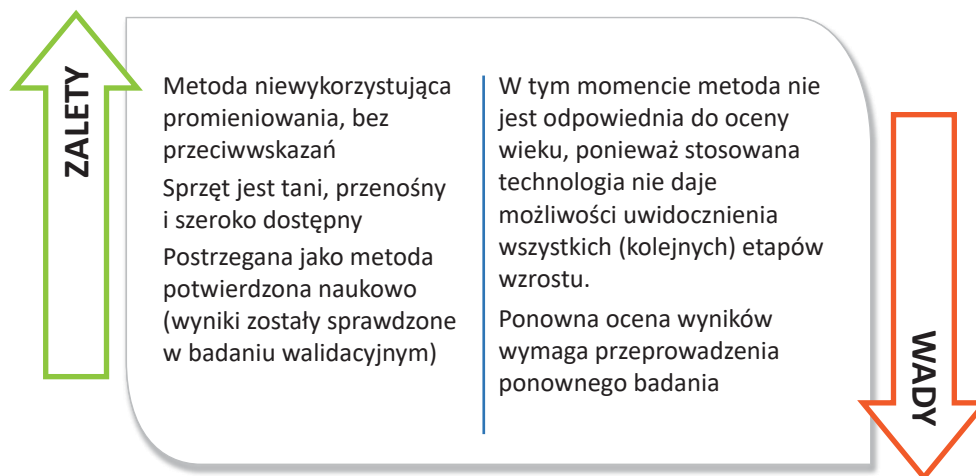
Ultradźwięk to fala dźwiękowa o częstotliwości wyższej niż częstotliwości słyszalne dla ludzi (> 20 000 Hz). Zdjęcia USG, nazywane także *sonogramami*, uzyskuje się dzięki wysłaniu ultradźwięków do tkanek za pomocą głowicy. Dźwięki odbijają się od tkanek, przy czym różne tkanki odbijają te dźwięki w różnym stopniu. Odbite fale są rejestrowane i następnie wyświetlane jako obraz na ekranie operatora.

⁽⁵²⁾ 1. Hillewig, E., Degroote, J., Van der Paelt, T., Visscher, A., Vandemaele, P., Lutin, B., D'Hooghe, L., Vandriessche, V., Piette, M. i Verstraete, K., „Magnetic resonance imaging of the sternal extremity of the clavicle in forensic age estimation: towards more sound age estimates”, *Int J Legal Med.*, (2013), t. 127, nr 3, s. 677–689, doi:10.1007/s00414-012-0798-z.

2. Hillewig, E., De Tobel, J., Cuhe, O., Vandemaele, P., Piette, M. i Verstraete, K., „Magnetic resonance imaging of the medial extremity of the clavicle in forensic bone age determination: a new four-minute approach”, *Eur Radiol.*, (2011), t. 21, nr 4, s. 757–767, doi:10.1007/s00330-010-1978-1.

Przydatność tej niewykorzystującej promieniowania metody do oceny wieku zbadano dla dłoni i nadgarstka⁽⁵³⁾, obojczyka⁽⁵⁴⁾ oraz grzebienia kości biodrowej⁽⁵⁵⁾.

Wyniki tych badań wskazują, że ocena wieku za pomocą badania USG **nie może jeszcze zastąpić oceny wieku kostnego**, ponieważ etapy wzrostu nie zawsze są widoczne na obrazie USG.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

Żadne państwo UE+ nie zgłosiło stosowania USG w celu oceny wieku.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

4. Ocena rozwoju fizycznego

Ocena rozwoju fizycznego obejmuje porównanie wzrostu, wagi i stanu skóry poszczególnych osób lub populacji z wartościami referencyjnymi. W zależności od praktyki stosowanej w danym państwie UE+ ocena rozwoju fizycznego może obejmować ogólne badanie fizykalne przeprowadzone w celu identyfikacji wszelkich oznak schorzeń, które mogą zaburzać tempo dojrzewania⁽⁵⁶⁾.

Jeżeli taka ocena obejmuje pomiar i ocenę widocznych oznak dojrzałości płciowej, nazywa się to także **oceną dojrzałości płciowej**.

- U chłopców bada się rozwój penisa i jąder, owłosienia łonowego, owłosienia pod pachami i zarostu oraz wyniosłości krtaniowej.
- U dziewcząt badanie obejmuje ocenę piersi, owłosienia łonowego, owłosienia pod pachami oraz kształtu bioder. Dziewczęta średnio osiągają dojrzałość płciową w wieku 16 lat, a chłopcy w wieku 17 lat⁽⁵⁷⁾.

⁽⁵³⁾ Mentzel, H.J., Vilsler, C., Eulenstein, M., Schwartz, T., Vogt, S., Böttcher, J., Yaniv, I., Tsoref, L., Kauf, E. i Kaiser, W.A., „Assessment of skeletal age at the wrist in children with a new ultrasound device”, *Pediatr Radiol*, (2005), t. 35, nr 4, s. 429–433; Khan, K.M., Miller, B.S., Hoggard, E., Somani, A. i Sarafoglou, K., „Application of ultrasound for bone age estimation in clinical practice”, *J Pediatr*, (2009), t. 152, nr 2, s. 243–247, doi:10.1016/j.jpeds.2008.08.018.

⁽⁵⁴⁾ Quirnbach, F., Ramsthaler, F. i Verhoff, M.A., „Evaluation of the ossification of the medial clavicular epiphysis with a digital ultrasonic system to determine the age threshold of 21 years”, *Int J Legal Med.*, (2009), t. 123, nr 3, s. 241–245, doi: 10.1007/s00414-009-0335-x.; Schulz, R., Zwiesigk, P., Schiborr, M., Schmidt, S. i Schmeling, A., „Ultrasound studies on the time course of clavicular ossification”, *Int J Legal Med.*, (2008), t. 122, nr 2, s. 163–167, doi: 10.1007/s00414-007-0220-4.

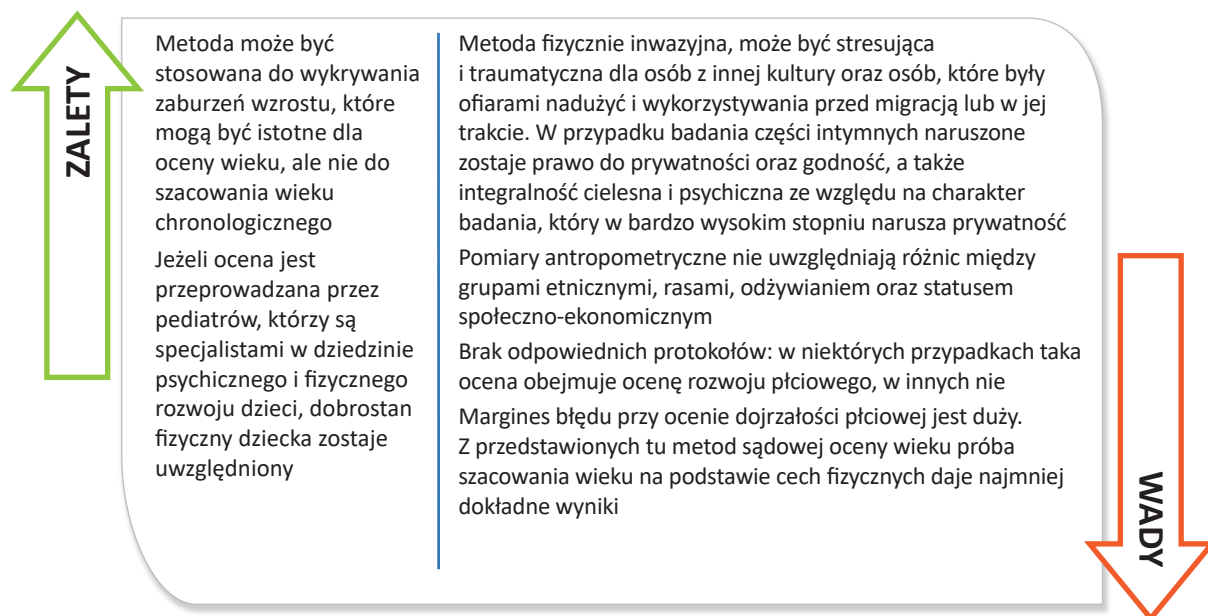
⁽⁵⁵⁾ Schmidt, S., Schmeling, A., Zwiesigk, P., Pfeiffer, H. i Schulz, R., „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals”, *Int J Legal Med.*, (2011), t. 125, nr 2, s. 271–276, doi: 10.1007/s00414-011-0554-9.

⁽⁵⁶⁾ Więcej informacji: Unicef, *Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography* (2011), dokument dostępny na stronie <https://www.unescap.org/resources/age-assessment-practices-literature-review-and-annotated-bibliography-unicef>; SCEP, *Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe* (2012), dokument dostępny na stronie <http://www.scepnetwork.org/images/16/163.pdf>; Norwegian Computing Centre, *Age estimation in youths and young adults* (2012), dokument dostępny na stronie http://publications.nr.no/135595517/Age_estimation_methods-Eikvil.pdf; Prof. Sir Al Aynsley-Green Kt., *The assessment of age in undocumented migrants*, (2011), dostępne na stronie [https://humanrights.gov.au/sites/default/files/content/ageassessment/submissions/Sir%20Al%20Aynsley-Green%20Kt%20\(Submission%2038\).pdf](https://humanrights.gov.au/sites/default/files/content/ageassessment/submissions/Sir%20Al%20Aynsley-Green%20Kt%20(Submission%2038).pdf).

⁽⁵⁷⁾ Więcej informacji: SCEP, *Position paper on age assessment in the context of separated children in Europe* (2012); Unicef, *Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography*; Schmeling et al., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults” w: *Forensic medicine — From old problems to new challenges* (2011); Schmeling et al., „Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations” *Forensic Science International*, (2006). Królewskie Kolegium Pediatrii i Zdrowia Dziecka (Royal College of Pediatrics and Child Health) podsumowuje: „co do zasady nie jest możliwe właściwe określenie wieku osoby na podstawie jakichkolwiek pomiarów antropometrycznych i nie należy się tego podejmować (The King’s Fund and the Royal College of Paediatrics and Child Health, 1999: 40).

W zależności od praktyki i rodzaju badań przeprowadzanych w konkretnych państwach UE+ w taką ocenę poza pediatrą mogą być zaangażowani lekarze innych specjalności, np. ginekolog.

i Zgodnie z zaleceniami końcowymi i podawanymi wskazówkami stanowisko EASO jest następujące: metody wymagające rozbierania się do naga albo badania genitaliów w ramach oceny dojrzałości płciowej nie powinny być stosowane w żadnych okolicznościach.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

11 państw UE+ potwierdziło, że stosuje ocenę rozwoju fizycznego w celu oceny wieku wnioskodawcy. Siedem państw UE+ w celu oceny wieku stosuje także ocenę dojrzałości płciowej danej osoby.

Dalsze informacje znajdują się w załączniku 4 do tego poradnika.

C. Metody medyczne (wykorzystujące promieniowanie)

1. Badanie rentgenowskie

Badanie rentgenowskie, zwane także badaniem radiograficznym, polega na wykorzystaniu ograniczonego promieniowania (fal elektromagnetycznych) w celu uzyskania czarno-białych obrazów, przedstawiających wnętrze organizmu w różnych odcieniach szarości. Wynika to z tego, że różne tkanki pochłaniają różne ilości promieniowania. Wapń obecny w kościach pochłania najwięcej promieni rentgenowskich, więc na zdjęciu kości są białe. Tłuszcz i inne tkanki miękkie pochłaniają mniej promieniowania i na zdjęciu mają kolor szary. Najmniej promieniowania pochłania powietrze, więc na zdjęciu płuca będą czarne.

Wiek szkieletowy jest określany na podstawie etapów rozwoju kości. Polega to na oszacowaniu etapu rozwoju na podstawie skostnienia/dojrzałości określonych kości. Najczęściej wykonuje się zdjęcie rentgenowskie nadgarstka, obręczy barkowej, zębów lub biodra. Choć wiele państw UE+ stosuje te metody, nie są one stosowane w taki sam sposób, a często ich kombinacja i kolejność są różne. Różnorodność praktyk wynika głównie z faktu, że procedury oceny wieku w dużej mierze są regulowane przez prawodawstwo krajowe, a procedury są wypracowywane w toku praktyki sądowej.

Badanie rentgenowskie dłoni/nadgarstka

To badanie polega na ocenie kształtu i wielkości elementów kostnych oraz stopnia skostnienia chrząstki nasadowej na podstawie zdjęć dłoni. Otrzymany obraz jest porównywany z jednym z poniższych punktów odniesienia.

- a) Atlas radiograficzny, w którym znajdują się zdjęcia tych struktur typowe dla danego wieku i płci, co pozwala określić etap rozwoju. Standardowym punktem odniesienia w tym podejściu jest atlas autorstwa Greulich'a i Pyle'a. Ta metoda opiera się na badaniu z 1935 r., którego celem była ocena dojrzałości kostnej, a nie wieku, i która nie uwzględniała różnic między rasami i osobami o różnym statusie społeczno-ekonomicznym.
- b) Zdjęcia pojedynczych kości (metoda pojedynczych kości), w przypadku których ustala się stopień dojrzałości dla pojedynczych kości, a następnie otrzymane wartości sumuje, by określić ogólny stopień dojrzałości. W tym podejściu głównym punktem odniesienia jest system Tannera i Whitehouse'a (są trzy wydania). Wydanie drugie jest oparte na ocenie dojrzałości szkieletu i przewidywaniu wzrostu osoby dorosłej. Każda z 20 kości dłoni jest osobno porównywana z zestawem zdjęć obrazujących kolejne etapy rozwoju danej kości. Normy odniesienia zostały ustalone w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku. Przeciętnie rozwój kości dłoni kończy się około 17 roku życia u dziewcząt i 18 roku życia u chłopców⁽⁵⁸⁾.

Pochodzenie etniczne nie ma większego wpływu na tempo kostnienia, natomiast status społeczno-ekonomiczny jest kluczowym czynnikiem wpływającym na to tempo. Wysoki status społeczno-ekonomiczny przyspiesza tempo kostnienia, podczas gdy niski status je spowalnia. W związku z tym stosowanie norm z badań rentgenowskich do osób o niższym statusie społeczno-ekonomicznym skutkuje zaniżeniem wieku takiej osoby. Uznaje się to za akceptowalne, ponieważ zaniżenie wieku nie będzie miało negatywnego wpływu na osobę badaną⁽⁵⁹⁾.

Badanie rentgenowskie obręczy barkowej

Ta metoda polega na ocenie stopnia zrośnięcia obojczyków. Aby osoba oceniana została uznana za dorosłego, oba jej obojczyki muszą być zrośnięte. W tradycyjnych systemach klasyfikacji wyróżnia się cztery etapy rozwoju, z czego dwa ostatnie są obecnie dzielone na dwa dodatkowe etapy. (Jeśli zrośnięcie jest pełne, a bliźna kostna jest widoczna, można założyć w przypadku kobiet, że taka osoba ma co najmniej 20 lat, a w przypadku mężczyzn – że ma co najmniej 21 lat). Pełne zrośnięcie obojczyków, kiedy bliźny już nie widać, po raz pierwszy zaobserwowano u obu płci najwcześniej w 26 roku życia⁽⁶⁰⁾.

Zdjęcie rentgenowskie uzębienia

Ta metoda polega na wykonaniu zdjęcia rentgenowskiego zębów, zwanego *ortopantomogramem*. Rozwój szkieletowy mierzy się na podstawie kolejnych zmian w wyrzynaniu się i strukturze zębów w okresie dzieciństwa. Wszystkie zęby poza trzecimi zębami trzonowymi (zębami mądrości) są w pełni ukształtowane przed ukończeniem 16–20 lat. Na tym etapie zęby mądrości wykazują duże zróżnicowanie pod względem rozwoju korony i korzenia.

Dwie główne metody tej analizy są następujące:

- a) Gleiser i Hunt (1955)⁽⁶¹⁾ opisują 15 etapów rozwoju zębów;
- b) Demirjian (1973)⁽⁶²⁾ opisuje osiem etapów rozwoju zębów, a każdy etap ma przypisaną określoną liczbę punktów na podstawie modelu statystycznego⁽⁶³⁾.

⁽⁵⁸⁾ Więcej informacji: Tanner, J. M. et al., „Reliability and validity of computer-assisted estimates of Tanner-Whitehouse skeletal maturity (CASAS): comparison with the manual method”, *Karger*, (1994), t. 42, nr 6; Frisch, H. et al., „Computer-aided estimation of skeletal age and comparison with bone age evaluations by the method of Greulich-Pyle and Tanner-Whitehouse”, *Pediatric Radiology*, (1996), t. 26, nr 3, s. 226–231; Gertych, A. et al., „Bone age assessment of children using a digital hand atlas”, *Computerised Medical Imaging and Graphics*, (2007), t. 31, nr 4–5, s. 322–331.

⁽⁵⁹⁾ Schmeling, A., Garamendi, P. M., Prieto, J.L. i Landa, M. I., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults”, w: *Forensic medicine – From old problems to new challenges*, Prof. Duarte Nuno Vieira (red.), *InTech*, (2011), dostępne na stronie: https://cdn.intechopen.com/pdfs/19163/InTech-Forensic_age_estimation_in_unaccompanied_minors_and_young_living_adults.pdf.

⁽⁶⁰⁾ Więcej informacji: Schmeling, A. et al., „Studies on the time-frame for ossification of the medial clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography”, *International Journal of Legal Medicine*, (2004), t. 118, nr 1, s. 5–8.

⁽⁶¹⁾ Gleiser, I. i Hunt, E. E., „The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay”, *Am. J. Phys. Anthropol.*, (1955), t. 13, s. 253–283, doi:10.1002/ajpa.1330130206.

⁽⁶²⁾ Demirjian, A., Goldstein, H. i Tanner, J. M., „A new system of dental age assessment”, *Human Biology*, (1973), t. 45, nr 2, s. 211–227, dostępne na stronie <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmm/migrated/documents/dental-age-assessment.pdf>.

⁽⁶³⁾ Więcej informacji: (al n.d.), „Assessment of dental maturity of Brazilian children age 6 to 14 years using Demirjian's method”, *Int J Paediatr Dent*, (2002), t. 12, nr 6, s. 423–428; Liversidge, H.M., „The assessment and interpretation of Demirjian, Goldstein and Tanner's dental maturity”, *Ann Hum Biol.*, (2012), t. 39, nr 5, s. 412–431, doi:10.3109/03014460.2012.716080.

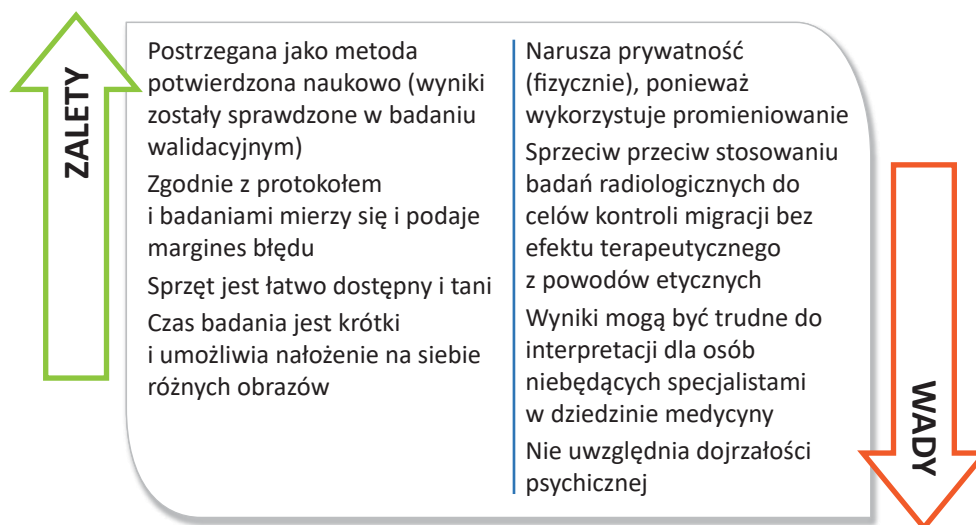

Jeżeli chodzi o wyrzynanie się i mineralizację trzecich zębów trzonowych ustalono, że u czarnoskórych Afrykańczyków rozwój tych zębów jest przyspieszony w porównaniu z Europejczykami; z kolei u Azjatów zaobserwowano pewne opóźnienie w ich rozwoju. Z tego względu w ocenie rozwoju trzecich zębów trzonowych w celu oceny wieku należy stosować badania referencyjne dla konkretnych populacji ⁽⁶⁴⁾.

Mimo dużych różnic w rozwoju trzecich zębów trzonowych różne badania wykazały, że ocena rozwoju tych zębów jest najprawdopodobniej najlepszym sposobem odróżnienia osoby dorosłej od dziecka i powinna być ona jedną z najczęściej stosowanych procedur oceny wieku w przypadku starszych nastolatków.

Zdjęcie rentgenowskie miednicy

Ponieważ ustawienie kości zmienia się w miarę, jak dana osoba zbliża się do dorosłości ⁽⁶⁵⁾, wiek szkieletowy można oceniać na podstawie wyglądu niektórych kości miednicy.

Kluczowe ustalenia dotyczące praktyk w państwach UE+

Zdjęcie rentgenowskie nadgarstka to jedna z najczęściej stosowanych metod medycznych w państwach UE+. 23 respondentów potwierdziło, że stosuje tę metodę.

Drugą najczęściej stosowaną przez respondentów metodą (19 państw) jest zdjęcie rentgenowskie zębów. Trzecią najczęstszą metodą (12 państw UE+) jest zdjęcie rentgenowskie obręczy barkowej.

Wreszcie trzy państwa UE+ podały zdjęcie rentgenowskie miednicy jako metodę alternatywną, stosowaną okazjonalnie w procesie oceny wieku.

Przykłady praktyk

FI — Medyczna ocena wieku w celu ustalenia wieku wnioskodawcy jest przeprowadzana przez Departament Medycyny Sądowej na uniwersytecie w Helsinkach na wniosek policji, straży granicznej albo fińskich służb imigracyjnych. Stosuje się analizę uzębienia, badanie rentgenowskie nadgarstka i uzębienia. Ocena jest przeprowadzana wspólnie przez dwóch ekspertów. Przynajmniej jeden z nich jest pracownikiem Departamentu Medycyny Sądowej na uniwersytecie w Helsinkach. Ekspertem może być też zatwierdzony przez kompetentne władze przedstawiciel zawodu medycznego albo dentysta posiadający wymagane kompetencje.

⁽⁶⁴⁾ Olze, A., Schmeling, A., Taniguchi, M., Maeda, H., van Niekerk, P., Wernecke, K-D. i Geserick, G., „Forensic age estimation in living subjects: the ethnic factor in wisdom tooth mineralization”, *Int J Legal Med*, (2004), t. 118, s. 170–173; Olze, A., van Niekerk, P., Ishikawa, T., Zhu, B. L., Schulz, R., Maeda, H. i Schmeling, A., „Comparative study on the effect of ethnicity on wisdom tooth eruption”, *Int J Legal Med*, (2007), t. 121, s. 445–448.

⁽⁶⁵⁾ Więcej informacji: Schmeling, A. et al., „Age estimation of unaccompanied minors — Part 1. General considerations”, *Forensic Science International*, (2006); Schmidt, S. et al., „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals”, *International Journal of Legal Medicine*, (2011).

NL — Podczas medycznej oceny wieku nie próbuje się ustalić wieku wnioskodawcy, ale jedynie ustalić, czy wnioskodawca jest osobą dorosłą, czy małoletnią. Zdjęcia rentgenowskie dłoni/nadgarstka są analizowane właśnie pod tym kątem. Jeżeli kości nadgarstka nie zrosły się całkowicie, badanie jest zakończone, a wnioskodawca zostaje uznany za osobę małoletnią. Jeżeli kości są całkowicie zrosnięte, wykonuje się dodatkowo (trzy) zdjęcia rentgenowskie obojczyka. Dwoje niezależnych radiologów analizuje zdjęcia i każdy z nich osobno musi zdecydować, że oba obojczyki są zrosnięte. Następnie wnioski radiologów są przekazywane do następnego eksperta (antropologa sądowego), który podejmuje decyzję na podstawie uzyskanych przez nich wyników. Jeśli wyniki nie są jednoznaczne albo opinie radiologów się różnią, wnioskodawcę uznaje się za małoletniego. Od decyzji można się odwołać.

Dodatkowe kwestie do uwzględnienia

Rezonans magnetyczny, badanie rentgenowskie oraz tomografia komputerowa (TK) to różne techniki uzyskiwania obrazów rozwoju kości. Uzyskane w ten sposób obrazy porównuje się z obrazami z badań referencyjnych, aby ustalić etap wzrostu na danym zdjęciu i ostatecznie ustalić zakres wieku, któremu ten etap wzrostu odpowiada.

MRI albo RM

- Opiera się na wykorzystaniu mocnego magnezu i zaawansowanych systemów komputerowych oraz fal radiowych do uzyskiwania dokładnych i szczegółowych obrazów narządów, tkanek, kości oraz innych wewnętrznych struktur organizmu. W rezonansie magnetycznym do uzyskiwania obrazów przekroju ciała używa się pola magnetycznego i częstotliwości radiowych.
- Ta technika jest odpowiednia do uzyskiwania obrazów narządów, tkanek miękkich i wewnętrznych struktur organizmu.
- Nie wykorzystuje promieniowania.

X-Badanie rentgenowskie

- W badaniu rentgenowskim stosuje się ograniczone promieniowanie. Promienie przechodzą przez ciało i umożliwiają uzyskanie pojedynczego obrazu struktury anatomicznej osoby badanej.
- Struktury o dużej gęstości, np. kości, blokują promieniowanie i na zdjęciu rentgenowskim mają kolor biały.
- Technika wykorzystuje promieniowanie.

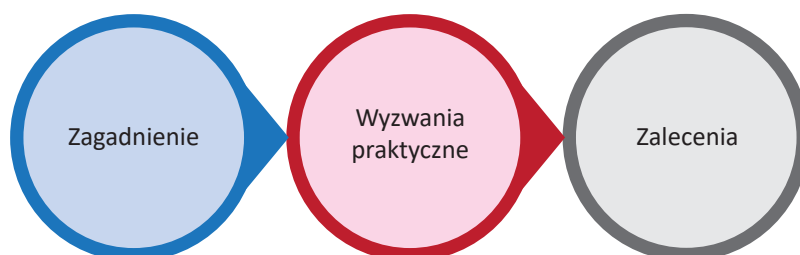
TK/CAT

- Ta technika łączy wykorzystanie promieni rentgenowskich z przetwarzaniem danych przez komputer, umożliwiając uzyskiwanie przekrojów organizmu w projekcji z 360 stopni dzięki temu, że zdjęcia są wykonywane pod różnymi kątami.
- Ta technika jest odpowiednia do uzyskiwania obrazów kości, tkanek miękkich i naczyń krwionośnych w tym samym czasie. Radiolog uzyskuje szczegółowy obraz struktur kostnych lub urazów. Ze względu na narażenie na działanie promieniowania nie zaleca się wykonywania tomografii u kobiet w ciąży ani dzieci, chyba że jest to absolutnie konieczne.

Kolejnym czynnikiem, który warto uwzględnić, są najnowsze wyniki badań nad stosowaniem wspomaganiej komputerowo interpretacji zdjęć rentgenowskich i obrazów uzyskanych w wyniku rezonansu. Celem stosowania takiego oprogramowania jest zmniejszenie niespójności w ponownej ocenie tego samego zdjęcia przez tę samą osobę oceniającą i ocenie tego samego zdjęcia przez dwóch oceniających tak, aby dany obraz był tak samo klasyfikowany, bez względu na możliwe błędy w ocenie.

Rozdział 5 Zalecenia końcowe

Celem niniejszych zaleceń końcowych nie jest podsumowanie wytycznych dotyczących gwarancji proceduralnych opisanych w rozdziale 2 i 3, ale przedstawienie konkretnych rozwiązań praktycznych wyzwań, które pojawiają się podczas procesu oceny wieku. Dlatego zalecenia zostały pogrupowane według zagadnień i praktycznych wyzwań, których dotyczą, w następujący sposób:

Najważniejsze zalecenia EASO

A.	Zagadnienie	Przestrzeganie zasady nadrzędnego interesu dziecka w praktyce
	Wyzwanie praktyczne	Niespójne stosowanie tej zasady w państwach UE+
	EASO zaleca	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ocenę nadrzędnego interesu dziecka należy przeprowadzić, aby upewnić się, czy rozważany konkretny proces oceny wieku odpowiada indywidualnej sytuacji wnioskodawcy oraz czy spodziewany wynik będzie korzystny dla całego procesu i nie będzie szkodził dziecku. 2. Podczas przeprowadzania tej oceny należy sprawdzić, czy zastosowano wszystkie gwarancje i czy uwzględniono nadrzędny interes dziecka: <ul style="list-style-type: none"> ■ ustanowiono wykwalifikowanego, niezależnego przedstawiciela lub opiekuna, który działa w najlepiej pojętym interesie dziecka oraz dokonuje w jego imieniu czynności prawnych; ■ procedury są przyjazne dziecku i przeprowadzane przez wysoko wykwalifikowanych specjalistów; ■ wnioskodawca regularnie otrzymuje informacje dotyczące procesu w sposób dostosowany do wieku oraz informacje o jego implikacjach i prawie do odmowy przekazane prostymi słowami i w sposób uwzględniający kwestie kulturowe — pod odpowiednim nadzorem, można także wykorzystać mediację kulturową; ■ wnioskodawca jest pytany o poglądy i są one uwzględniane odpowiednio do jego wieku i dojrzałości; ■ zasada rozstrzygania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy jest stosowana przed procesem, w jego trakcie i po jego zakończeniu do momentu uzyskania jednoznacznych wyników; ■ uzyskuje się świadomą zgodę przynajmniej na badania lekarskie, prawo do odmowy poddania się badaniom lekarskim jest szanowane, a powody odmowy są badane; zaleca się w szczególności, aby zgodę została uzyskana od dziecka i jego opiekuna, stosownie do przypadku, oraz udokumentowano (pisemnie i w innej formie dowodowej); ■ przestrzegane są zasady dotyczące poufności, ochrony danych oraz bezpieczeństwa; ■ wybiera się metodę, która w najmniejszym stopniu narusza prywatność, tak aby cały proces miał taki charakter, oraz zapewnia się stopniowe stosowanie metod; ■ wybiera się najdokładniejszą metodę, a margines błędu zostaje udokumentowany; ■ zostaje zapewniony skuteczny środek odwoławczy.

B.	Zagadnienie	Motywacja do przeprowadzenia oceny / konieczność przeprowadzenia oceny
	Wyzwanie praktyczne	Konieczność przeprowadzenia oceny powinna być uzasadniona i powinna wynikać z poważnych wątpliwości
	<i>EASO zaleca</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ocena wieku nie powinna być przeprowadzana jako rutynowe działanie. Należy ocenić i udokumentować konieczność przeprowadzenia danego procesu oceny wieku i wynikające z niego korzyści. 2. Przed podjęciem decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku należy wykorzystać wszystkie dostępne źródła informacji. 3. Należy uwzględnić wszystkie dowody w połączeniu z szeregiem innych czynników (fizycznych, psychologicznych, rozwojowych, środowiskowych oraz kulturowych, w tym także z uwzględnieniem płci) w celu uniknięcia konieczności późniejszej oceny wieku. 4. W okresie, gdy istnieją wątpliwości co do wieku wnioskodawcy, należy założyć, że wnioskodawca jest dzieckiem (zasada rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy). 5. Wnioskodawcy nie powinni być obciążani kosztami przeprowadzenia oceny.
C	Zagadnienie	Wysoko wykwalifikowani specjaliści
	Wyzwanie praktyczne	Specjalizacja w ocenie wieku nie zawsze jest dostępna.
	<i>EASO zaleca</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysoko wykwalifikowani specjaliści powinni być specjalistami nie tylko w danej metodzie, ale także w zakresie jej zastosowania w procesie oceny wieku. Specjaliści powinni ciągle się szkolić z zakresu najnowszych informacji dotyczących danej metody, z praw dziecka oraz sposobu przeprowadzania badań w sposób uwzględniający kwestie płci i kwestie kulturowe. 2. W kwestiach spornych osoby badające powinny mieć możliwość przekazania sprawy do osoby nadzorującej albo do multidyscyplinarnego panelu koordynującego badania. 3. Personel odpowiedzialny za ustalenie wieku powinien być właściwie przeszkolony tak, aby potrafił zrozumieć wyniki i margines błędu, jakim są one obarczone.
D.	Zagadnienie	Naruszenie prywatności
	Wyzwanie praktyczne	Brak konsensusu co do stopnia, w jakim różne metody naruszają prywatność Niektóre stosowane metody stanowią fizyczne lub psychologiczne naruszenie prywatności
	<i>EASO zaleca</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przed podjęciem decyzji o dalszej ocenie należy najpierw przeanalizować wszelkie dostępne dowody. 2. Jeżeli przeprowadzenie oceny wieku okaże się konieczne, należy najpierw zastosować metody niemedyczne, a metody medyczne dopiero wtedy, gdy wątpliwości co do wieku nadal się utrzymują. W takich przypadkach najpierw należy stosować metody niewymagające stosowania promieniowania, a metody wykorzystujące promieniowanie należy rozważyć w ostateczności. 3. Wybór metody powinien być podyktowany szczególnymi okolicznościami i potrzebami konkretnego przypadku (płeć, zakładany zakres wieku), a proces powinien być przeprowadzany z poszanowaniem etnicznych i kulturowych uwarunkowań dziecka. 4. W celu oceny wieku nie powinno się stosować żadnych metod wymagających rozbierania się do naga ani badania, obserwacji lub pomiarów genitaliów lub części intymnych.

E.	Zagadnienie	Dokładność metod lub procesu
	Wyzwanie praktyczne	Obecnie żadna z metod nie daje możliwości ustalenia dokładnego wieku osoby Dokumentowanie i interpretacja marginesu błędu
	<i>EASO zaleca</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Należy stosować zasadę rozstrzygania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy i uznawać wnioskodawcę za dziecko od momentu, gdy tylko pojawią się wątpliwości co do jego wieku, do momentu uzyskania jednoznacznych wyników. 2. W celu zwiększenia dokładności w ramach procesu należy badać różne aspekty, w tym rozwój psychiczny i fizyczny, tak by decyzja była oparta na większej liczbie dowodów. 3. Wysoko wykwalifikowani i doświadczeni specjaliści powinni wykazywać się biegłością w swojej dziedzinie i przejść specjalne szkolenie z różnorodności kulturowej i specjalnych potrzeb dzieci. 4. Jeśli to tylko możliwe, trudne przypadki powinny być przekazywane do właściwego ośrodka w celu dalszych konsultacji. 5. Jeżeli wiek podawany przez wnioskodawcę mieści się w przedziale wieku ustalonym w procesie oceny wieku, należy taki wiek przyjąć. W innych przypadkach jako wiek dziecka należy przyjąć najniższy wiek z ustalonego przedziału. 6. Należy uznać istnienie marginesu błędu i zastosować zasadę rozstrzygania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy. 7. Margines błędu powinien być udokumentowany i dołączony do wyników przekazywanych organowi ustalającemu wiek oraz powinien być przez odbiorcę wyników zrozumiany.
F.	Zagadnienie	Podejście multidyscyplinarne i całościowe
	Wyzwanie praktyczne	Podejście multidyscyplinarne i całościowe nie jest powszechnie stosowane
	<i>EASO zaleca</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. W ramach procesu multidyscyplinarnego należy przeanalizować różne aspekty (zarówno rozwój psychiczny, jak i fizyczny, nie uciekając się tylko do metod medycznych) w celu zwiększenia dokładności wyników, aby decyzja była oparta na większej liczbie dowodów. 2. W ocenę należy zaangażować ekspertów zajmujących się różnymi aspektami rozwoju i sposobami oceny wieku. 3. Jeżeli zastosowano kilka metod, decyzja powinna być oparta na wnioskach panelu ekspertów ze specjalizacjami z wielu dziedzin. 4. W celu praktycznego zastosowania podejścia multidyscyplinarnego należy stworzyć odpowiedni mechanizm koordynacji.
G.	Zagadnienie	Ponowna ocena tego samego wnioskodawcy w różnych państwach UE+
	Wyzwanie praktyczne	Oceny wieku przeprowadzone w różnych państwach UE+ nie zawsze są wzajemnie uznawane
	<i>EASO zaleca</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jeżeli są dostępne wyniki oceny wieku przeprowadzonej w innych państwach UE+, powinno się je uznawać, aby uniknąć zbędnej ponownej oceny, zwłaszcza w przypadkach objętych rozporządzeniem Dublin. 2. Informacje o ocenie wieku przekazane do innego państwa UE+ powinny być kompletne i zawierać informację o zastosowanych metodach oraz argumentację uzasadniającą ostateczny wynik oceny.

H.	Zagadnienie	Odmowa poddania się ocenie wieku
	Wyzwanie praktyczne	Ryzyko automatycznego uznania takiej osoby za dorosłego
	EASO zaleca	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przyczyny odmowy należy zbadać, a proces oceny odpowiednio dostosować, w miarę możliwości, tak, aby można było uzyskać zgodę. 2. Odmowa nie powinna automatycznie prowadzić do wniosku, że dana osoba jest dorosła.
I.	Zagadnienie	Skuteczny środek prawny
	Wyzwanie praktyczne	Nie w każdym przypadku istnieje możliwość poddania wyników oceny wieku kontroli administracyjnej/sądowej
	EASO zaleca	<ol style="list-style-type: none"> 1. Decyzja o ocenie wieku powinna być wydawana przed decyzją o udzieleniu ochrony międzynarodowej, ponieważ uznanie wnioskodawcy za osobę dorosłą albo za dziecko może mieć wpływ na przebieg procedury azylowej. 2. Powinna istnieć możliwość poddania decyzji kontroli administracyjnej/sądowej.

Załącznik 1 Glosariusz

Celem tego glosariusza jest określenie najważniejszych terminów stosowanych w odniesieniu do procesu oceny wieku oraz zapewnienie takiego samego rozumienia tych terminów. Uwzględniono tu także terminy, które pojawiały się w treści przewodnika, ale nie zostały w nim szerzej omówione (np. ustalenie nadrzędnego interesu dziecka, ciężar dowodu itp.). Definicje podane w tym glosariuszu mają służyć jako źródło odniesienia dla podmiotów zaangażowanych w ocenę wieku, np. decydentów z państw UE+, ekspertów przeprowadzających badania, urzędników oraz panele ekspertów oceniające wyniki badań przeprowadzonych przez innych praktyków.

Termin	Definicja	Źródło
Badania lekarskie	Do celów tego narzędzia badania lekarskie obejmują badania, kontrole lub oceny przeprowadzane przez pracowników służby zdrowia (lekarzy, radiologów, lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej albo pediatrów itp.).	Definicja EASO
Badanie walidacyjne	Prace obejmujące prowadzenie badań z wykorzystaniem procesów umożliwiających ustalenie wiarygodności i istotności procedury stosowanej w określonym celu.	Encyclopaedia of medical concepts http://www.reference.md/files/D023/mD023361.html
Ciężar dowodu albo obowiązek uzasadnienia	<p>W kontekście ochrony międzynarodowej ciężar dowodu to pojęcie, które obejmuje z jednej strony spoczywający na wnioskodawcy obowiązek udokumentowania swojego wniosku, a z drugiej obowiązek zbadania sprawy przez organ azylowy. W tym sensie ciężar dowodu jest dzielony, a zasada współpracy leży u podstaw obu tych elementów.</p> <p>W zależności od konkretnych okoliczności i od kontekstu sprawy organy mogą przyjąć na siebie większy zakres obowiązków związanych ze zbadaniem sprawy.</p>	<p>Moduł EASO dotyczący oceny materiału dowodowego</p> <p>Motyw 25, art. 12 lit. a) i 13 lit. a) oraz art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych; art. 4 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania</p>

Termin	Definicja	Źródło
	<p>Informacje dodatkowe</p> <p>Chociaż w sprawach dotyczących dorosłych ciężar dowodu zazwyczaj spoczywa zarówno na osobie przeprowadzającej badanie, jak i wnioskodawcy, w przypadku spraw dotyczących dzieci może się okazać, że osoba przeprowadzająca badanie musi przejść na siebie większą część tego ciężaru, zwłaszcza, gdy dane dziecko jest bez opieki. Jeśli nie ma możliwości ustalenia okoliczności sprawy, lub dziecko nie jest w stanie w pełni wyartykułować swoich twierdzeń, osoba przeprowadzająca badanie musi podjąć decyzję na podstawie wszystkich znanych okoliczności, co może wymagać liberalnego zastosowania zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy. Podobnie należy zastosować tę zasadę, jeśli pojawiają się obawy co do wiarygodności części twierdzeń dziecka.</p>	<p>UNHCR: Note on Burden and Standard of Proof in Refugee Claims, 16 grudnia 1998 r. Zob. także UNHCR, The Heart of the Matter — Assessing Credibility when Children Apply for Asylum in the European Union, grudzień 2014 r.: http://www.refworld.org/docid/55014f434.html [dostęp 2 lipca 2017 r.]</p>
Dokładność	<p>Cecha lub stan bycia poprawnym i precyzyjnym</p> <p>Stopień, w jakim pomiar albo szacunek oparty na pomiarach, odzwierciedla prawdziwą wartość mierzonej cechy.</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Nie istnieje metoda oceny wieku, która dawałaby dokładne wyniki oceny wieku chronologicznego. Z tego względu preferowany jest termin „ocena wieku”, a nie „ustalenie wieku”.</p> <p>W przypadku stosowania badań lekarskich jako metody oceny wieku badania referencyjne muszą spełnić określone wymagania, aby można było uznać taką ocenę za dokładną:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odpowiednia liczebność próby, – potwierdzony wiek osób badanych, – równomierny rozkład wieku, – podział według płci, – szczegółowe informacje o dacie badania, – jasna definicja badanych cech, – dokładny opis metod, – szczegółowe informacje dotyczące populacji odniesienia dla danego pochodzenia genetycznego i geograficznego, – status społeczno-ekonomiczny, stan zdrowia, 	<p>Internetowy słownik Oxford https://en.oxforddictionaries.com/definition/accuracy</p> <p>Internetowy słownik medyczny http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/accuracy</p> <p>Schmeling et al., 2011.</p>

Termin	Definicja	Źródło
	<ul style="list-style-type: none"> – szczegółowe informacje o wielkości grupy, wartości średniej arytmetycznej lub mediany oraz miary wartości dla każdej – badanej cechy. 	
Dzieci odseparowane od rodziców	Dzieci, które zostały odseparowane od obydwojga rodziców lub od swoich poprzednich opiekunów prawnych lub zwyczajowych, jednak niekoniecznie od innych krewnych. Termin ten może więc obejmować także dzieci będące pod opieką innych dorosłych członków swojej rodziny.	Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6 (2005) UNHCR, Safe and Sound, s. 22.
Dziecko/małoletni	To każda osoba, która nie ukończyła 18 lat.	<p>Art. 2 ust. 6 dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi</p> <p>Art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania</p> <p>Art. 2 lit. l) dyrektywy w sprawie procedur azylowych</p> <p>Art. 2 lit. k) dyrektywy w sprawie kwalifikowania</p> <p>Art. 2 lit. i) rozporządzenia Dublin III</p> <p>Art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie łączenia rodzin</p> <p>Na podstawie art. 1 Konwencji o prawach dziecka (Komitet Praw Dziecka), 1989 r.</p>
Dziecko albo małoletni bez opieki	<p>Dziecko/małoletni, które/który przybywa na terytorium państw członkowskich bez opieki osoby dorosłej, odpowiedzialnej za nie/niego zgodnie z prawem lub z praktyką danego państwa członkowskiego, dopóki nie zostanie skutecznie objęte/objęty opieką takiej osoby;</p> <p>termin ten obejmuje także dziecko/małoletniego, które zostało pozostawione / który został pozostawiony bez opieki po przybyciu na terytorium państw członkowskich.</p>	<p>Art. 2 lit. e) dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania</p> <p>Art. 2 lit. m) dyrektywy w sprawie procedur azylowych Art. 2 lit. l) dyrektywy w sprawie kwalifikowania</p> <p>Art. 2 ust. j) rozporządzenia Dublin III</p> <p>Art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie łączenia rodzin</p> <p>Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6 (2005) UNHCR, Safe and Sound, s. 22, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html</p>

Termin	Definicja	Źródło
Handel dziećmi	<p>Handel dziećmi to proceder obejmujący werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dzieci, w tym ich wymianę lub przekazanie kontroli nad tymi dziećmi w celu wyzysku.</p> <p>W przeciwieństwie do wyzysku dorosłych, jeżeli wyzysk dotyczy dzieci, jest to czyn podlegający karze, nawet jeśli nie zastosowano groźby lub przemocy bądź innych form przymusu, uprowadzenia, oszustwa, podstępu, poprzez nadużycie uprawnień lub wykorzystanie sytuacji bezbronności, lub też wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby.</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Choć przemyt dzieci jest do pewnego stopnia podobny do handlu dziećmi, nie należy mylić tych dwóch rodzajów działalności przestępczej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przemyt dzieci to przestępca działalność polegająca na ułatwieniu niedozwolonego przekraczania granicy kraju (często za opłatą). Celem handlu ludźmi jest wyzysk dziecka i uznaje się go za przestępstwo przeciwko osobie. • Co do zasady w handlu ludźmi stosuje się przymus lub oszustwo itp., podczas gdy w przypadku przemytu sytuacja jest odwrotna. • Handel ludźmi wiąże się z zamiarem wyzysku dziecka będącego ofiarą po przybyciu do państwa, natomiast rola przemytnika kończy się zwykle, gdy dziecko dociera do kraju docelowego. • Handel ludźmi może odbywać się zarówno w ramach granic krajowych, jak i poza nimi, natomiast w przypadku przemytu chodzi o przemieszczanie na poziomie transgranicznym. 	<p>Art. 2 ust. 5 dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi</p> <p>Frontex, VEGA Handbook: Children at Airports, 2015 http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf</p>

Termin	Definicja	Źródło
	<ul style="list-style-type: none"> W przypadku handlu ludźmi wjazd dziecka do danego państwa może mieć charakter legalny lub nielegalny, natomiast przemyt zwykle wiąże się z wjazdem nielegalnym. <p>Handel dziećmi nie jest przestępstwem o charakterze wyłącznie transgranicznym: ponieważ jego celem jest wyzysk dzieci, handel dziećmi może się odbywać wewnątrz jednego kraju.</p>	
Informacje o kraju pochodzenia (COI)	Informacje wykorzystywane przez organy państw członkowskich do analizy społeczno-politycznej sytuacji w kraju pochodzenia osób ubiegających się o ochronę międzynarodową (a w razie konieczności także krajów tranzytu) podczas indywidualnego rozpatrywania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.	Metodologia sprawozdania EASO o krajach pochodzenia Glosariusz ESM
Mediatorzy kulturowi	Wysoko wykwalifikowani specjaliści posiadający dogłębną wiedzę na temat tradycji danej społeczności, którzy sprawiają, że interwencje są przeprowadzane w sposób możliwie dopasowany do danej kultury i pomagają zmniejszać różnice między normami danej kultury a normami obowiązującymi w świecie specjalistów.	Na podstawie Al-Krenawi, A. i Graham J. R., 2001 r.
Nadrzędny interes dziecka (najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka, najlepszy interes dziecka, interes dziecka)	<p>a) To pojęcie mające trzy wymiary: jest to prawo materialne, fundamentalna zasada wykładni prawa oraz zasada proceduralna, których celem jest zapewnienie całkowitej i skutecznej możliwości korzystania z wszystkich praw przyznanych dzieciom w Konwencji o prawach dziecka oraz zapewnienie możliwości całościowego rozwoju dziecka.</p> <p>b) To dobrostan dziecka: w ogólnym sensie obejmuje jego podstawowe materialne, fizyczne i emocjonalne potrzeby oraz potrzebę uczenia się, uczuć i bezpieczeństwa.</p>	<p>a) Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 14, 2013 r. http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html</p> <p>b) UNHCR, Guidelines on Determining the Best Interests of the Child, http://www.unhcr.org/4566b16b2.pdf</p>

Termin	Definicja	Źródło
<p>Naruszający prywatność/ inwazyjny</p>	<p>Termin „inwazyjny” jest często stosowany w odniesieniu do procedur medycznych, podczas których instrumenty lekarskie lub inne przedmioty są wprowadzane do ciała albo do jam ciała, co może także obejmować nacinanie tkanek.</p> <p>Termin „naruszający prywatność” może odnosić się do zachowania, działania, stanu albo skłonności do naruszania prywatności (narzucania się komuś albo stawiania go w niezręcznej sytuacji), przerywania i przeszkadzania innym, naruszania ich przestrzeni osobistej albo wtrącania się w czyjeś prywatne życie.</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Termin „inwazyjność” może być stosowany jako synonim słowa „naruszenie prywatności” i w tym kontekście oba te terminy można stosować zamiennie.</p> <p>Jednak z tego względu, że negatywne skutki metod oceny wieku nie zawsze mają wyłącznie wyżej wspomniany wymiar fizyczny związany z inwazyjnością badania (wprowadzanie instrumentów lekarskich lub innych przedmiotów do ciała albo jam ciała, w tym także nacinanie tkanek), ale mogą się także wiązać z naruszeniem prywatności, termin „naruszenie prywatności” jest preferowany w tej publikacji z uwagi na jego szersze spektrum znaczeniowe.</p>	<p>Definicja z internetowego słownika Oxford</p> <p>https://en.oxforddictionaries.com/definition/us/invasive</p>

Termin	Definicja	Źródło
<p>Ocena nadrzędnego interesu dziecka</p>	<p>a) Niepowtarzalne działania, które należy podjąć w każdym poszczególnym przypadku w świetle szczególnych okoliczności każdego dziecka albo grupy dzieci bądź dzieci w ogóle. Te okoliczności odnoszą się do indywidualnych cech dziecka lub dzieci, których dana sprawa dotyczy.</p> <p>b) Składa się z oceny i właściwego uwzględnienia wagi wszystkich elementów koniecznych do podjęcia decyzji w konkretnej sytuacji określonego dziecka albo grupy dzieci.</p> <p>c) Bieżąca procedura podejmowania decyzji o tym, jakie natychmiastowe działania są zgodne z nadrzędnym interesem dziecka, np. interwencje w sprawie ochrony i opieki. Są to działania całościowe przeprowadzane przez personel mający odpowiednią wiedzę ekspercką.</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Zgodnie z dorobkiem prawnym UE w zakresie prawa azylowego, oceniając nadrzędny interes dziecka, państwa członkowskie powinny w szczególności należycie uwzględnić następujące aspekty:</p> <p>a) możliwość połączenia rodziny;</p> <p>b) dobrostan małoletniego i jego rozwój społeczny, szczególnie biorąc pod uwagę pochodzenie małoletniego;</p> <p>c) względy bezpieczeństwa i ochrony, w szczególności jeżeli istnieje ryzyko, że małoletni jest ofiarą handlu ludźmi;</p> <p>d) zdanie małoletniego, odpowiednio do jego wieku i dojrzałości.</p> <p>Pojęcie oceny nadrzędnego interesu dziecka i ustalenia nadrzędnego interesu dziecka powinny być rozumiane jako części tego samego procesu, który co do zasady rozpoczyna się w momencie zidentyfikowania dziecka bez opieki albo dziecka odseparowanego od rodziców, a kończy się w momencie, gdy znaleziono trwałe rozwiązanie sytuacji dziecka związanej z jego odseparowaniem i przymusowym wysiedleniem z kraju pochodzenia albo miejsca zwykłego pobytu.</p>	<p>a) i b) Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 14, 2013, http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html</p> <p>c) UNHCR, Safe and Sound, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html</p> <p>Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6, pkt 31</p> <p>Art. 3 i art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka</p> <p>Motyw 9 i 22, art. 2 lit. j) oraz art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania</p> <p>Motyw 33 i art. 25 ust. 6 dyrektywy w sprawie procedur azylowych</p> <p>Motyw 18, 19 i 38 oraz art. 20 ust. 5 i art. 31 dyrektywy w sprawie kwalifikowania</p> <p>Motyw 35 rozporządzenia Eurodac</p> <p>Motyw 13 i art. 6 rozporządzenia Dublin</p> <p>Art. 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej</p> <p>UNHCR, Safe and Sound, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html</p>

Termin	Definicja	Źródło
Ocena wieku	Proces, podczas którego organy starają się ustalić wiek chronologiczny lub zakres wieku danej osoby w celu ustalenia, czy dana osoba jest dzieckiem, czy dorosłym.	Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6 Glosariusz ESM
Opiekun	<p>a) Opieka odnosi się do wyznaczenia osoby albo organizacji, która będzie odpowiedzialna za reprezentowanie dziecka w celu zapewnienia przestrzegania jego nadrzędnego interesu.</p> <p>b) Za opiekuna uznaje się niezależną osobę, która pilnuje przestrzegania nadrzędnego interesu dziecka i zapewnia jego ogólny dobrostan i w tym celu w razie konieczności niejako uzupełnia ograniczoną zdolność prawną dziecka w taki sam sposób, jak robią to rodzice (definicja Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej).</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Instytucja opiekuna to kluczowa gwarancja proceduralna mająca na celu zapewnienie przestrzegania nadrzędnego interesu dziecka bez opieki albo odseparowanego od rodziny.</p>	<p>a) Międzyagencyjna grupa robocza ds. dzieci bez opieki i dzieci odseparowanych od rodziców [Inter-agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children], <i>Inter-agency guiding principles on unaccompanied and separated children</i>, 2004 r., http://www.refworld.org/docid/4113abc14.html</p> <p>b) Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6 (2005)</p> <p>c) Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Opieka nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej, 2014 r., http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship</p>
Przedstawiciel	<p>Osoba lub organizacja, która udziela pomocy osobie małoletniej bez opieki i ją reprezentuje w czasie procedury azylowej, zabezpieczając interesy dziecka i wykonując w razie potrzeby czynności prawne na rzecz dziecka.</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Przedstawiciele albo przedstawiciele prawni różnią się od dyplomowanych prawników albo innych przedstawicieli zawodów prawniczych, którzy świadczą pomoc prawną, występują w imieniu dziecka oraz zapewniają dziecku przedstawicielstwo ustawowe przy składaniu pisemnych oświadczeń oraz przed organami administracyjnymi i sądowymi w postępowaniu karnym, azylowym lub innego rodzaju, zgodnie z przepisami prawa krajowego.</p>	<p>Na podstawie art. 24 ust. 1 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) oraz art. 25 ust. 1 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).</p> <p>Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Opieka nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej, 2014 r.</p> <p>http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship</p>

Termin	Definicja	Źródło
Tomografia komputerowa / komputerowa tomografia osiowa (TK/CTA)	Procedura obrazowania wykorzystująca specjalny sprzęt emitujący promieniowanie rentgenowskie w celu uzyskania szczegółowych obrazów (skanów) wnętrza organizmu	Radiology Info https://www.radiologyinfo.org , ogólnodostępne źródło informacji opracowane przez lekarzy ze Stowarzyszenia Radiologów Ameryki Północnej (RSNA) i Amerykańskiego Kolegium Radiologów (ACR)
Ustalenie nadrzędnego interesu dziecka	Jest to oficjalny proces przebiegający przy ścisłym zachowaniu gwarancji proceduralnych, którego celem jest ustalenie nadrzędnego interesu dziecka na potrzeby szczególnie ważnych decyzji dotyczących dziecka, które będą miały ogromny wpływ na jego przyszłość (np. decyzja o trwałym rozwiązaniu), w tym także znalezienie takiego rozwiązania. Ze względu na ogromną wagę tej decyzji ustalenie nadrzędnego interesu dziecka wymaga pozyskania szczegółowych informacji podczas procesu oceny tego interesu.	Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 14, 2013, http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html UNHCR Safe and Sound, http://www.refworld.org/docid/5423da264.html
Wiek	<p>Odcinek czasu, przez jaki osoba żyła do tej pory albo przez jaki określony przedmiot istniał.</p> <p>Dodatkowe informacje: na potrzeby tego narzędzia wiek jest uznawany za istotny element tożsamości dziecka, ponieważ w Konwencji o prawach dziecka dzieciństwo jest definiowane w odniesieniu do wieku.</p> <p>Wiek chronologiczny to wiek mierzony w latach, miesiącach i dniach od momentu narodzin danej osoby.</p> <p>Wiek biologiczny jest określany przez obecną sytuację danej osoby w odniesieniu do potencjalnej długości jej życia, co oznacza, że dana osoba może wydawać się młodsza lub starsza niż wskazuje na to jej wiek chronologiczny.</p> <p>Wiek społeczny jest definiowany przez role, obowiązki i nawyki danej osoby w odniesieniu do innych członków jej społeczności. Stąd dana osoba może być starsza lub młodsza w zależności od stopnia, w jakim przejawia zachowania przypisywane danemu wiekowi w jej społeczeństwie lub kulturze.</p>	<p>https://en.oxforddictionaries.com/definition/age</p> <p>Settersen et al., 1997:240</p> <p>Smith, T. i Brownlees, L., Unicef, 2011, s. 7–8.</p>

Termin	Definicja	Źródło
	<p>Wiek psychologiczny jest określany na podstawie behawioralnych zdolności osób do dostosowania się do zmieniających się wymagań, co obejmuje wykorzystanie zdolności adaptacyjnych powiązanych z pamięcią, uczeniem się, inteligencją, umiejętnościami, uczuciami, motywacją oraz emocjami w celu kontroli zachowania i samoregulacji.</p>	
(Minimalny) Wiek odpowiedzialności karnej	Minimalna granica wieku, poniżej której dzieci będą posiadały domniemanie niezdolności do naruszenia prawa karnego.	Art. 40 ust. 3 Konwencji o prawach dziecka
Zasada rozstrzygania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy	<p>Zasada prawna, która umożliwia organom w przypadku niepewności przyjęcie oświadczeń wnioskodawcy jako materialnych faktów, chyba że dowody wskazują na inny stan faktyczny.</p> <p>Jeżeli istnieje możliwość, że dana osoba jest dzieckiem, powinna ona być traktowana jak dziecko.</p> <p>Jeśli jednak po przeprowadzeniu oceny wieku państwa członkowskie nadal mają wątpliwości, przyjmują, że wnioskodawca jest małoletni.</p>	<p>Definicja EASO</p> <p>Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6</p> <p>Art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azytowych</p>
Zgoda	Świadome, swobodne i dobrowolne zezwolenie. W celu przeprowadzenia oceny wieku wymagana jest zgoda na badanie lekarskie wyrażona przez dziecko, a w przypadku dzieci bez opieki albo odseparowanych od rodziny także zgoda jego przedstawiciela prawnego albo opiekuna.	<p>Art. 25 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azytowych</p> <p>Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR),</p> <p><i>Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines</i>, listopad 2011 r., dostępne na stronie: http://www.refworld.org/docid/4e4a57d02.html</p>

Termin	Definicja	Źródło
Zgodność pomiarów przeprowadzonych przez dwóch badających	<p>Termin odnosi się do analizy statystycznej określającej stopień podobieństwa danych zgromadzonych przez różnych badających.</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Ważne jest, aby obserwacje różnych badających były tak podobne do siebie, jak to możliwe — gwarantuje to trafność eksperymentu. Jeżeli obserwacje różnych badających znacznie się różnią, oznacza to, że albo pomiary albo metodyka nie są prawidłowe i należy je poprawić.</p>	<p>Na podstawie książki Russella K. Schutta, <i>Investigating the social world: the process and practice of research</i>, University of Massachusetts Boston, wydanie ósme, 2015 r.</p>
Zgodność kolejnych pomiarów przeprowadzonych przez tego samego badającego	<p>Otrzymywanie takich samych wyników przy przeprowadzaniu obserwacji przez tego samego badającego w różnych punktach czasowych.</p> <p>Informacje dodatkowe</p> <p>Na przykład lekarz mający takie umiejętności po kilku tygodniach interpretowałby zdjęcie rentgenowskie albo wyniki badania diagnostycznego tak samo, jak za pierwszym razem. Stosuje się także termin „powtarzalność oceny”.</p>	<p>Na podstawie książki Russella K. Schutta, <i>Investigating the social world: the process and practice of research</i>, University of Massachusetts Boston, wydanie ósme, 2015 r.</p>

Załącznik 2 Nadrzędny interes dziecka i ocena wieku: praktyczne narzędzia

Ponieważ ta publikacja kładzie nacisk na uwzględnienie w pierwszej kolejności nadrzędnego interesu dziecka przy podejmowaniu decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku konkretnego dziecka oraz na to, jak bezpiecznie taki proces przeprowadzić, jeśli okaże się on konieczny, EASO opracował następujące praktyczne narzędzia mające służyć jako pomoc osobom odpowiedzialnym za ocenę, czy proces jest przeprowadzany z poszanowaniem nadrzędnego interesu dziecka.

A. **Formularz oceny nadrzędnego interesu dziecka** został przygotowany w taki sposób, aby zapewnić realizację wszystkich kluczowych etapów przez organy za to odpowiedzialne albo przez podmiot do tego wyznaczony przez te organy oraz właściwe uwzględnienie wszystkich aspektów podczas ustalania, czy ocena wieku jest konieczna. W tym sensie formularz oceny nadrzędnego interesu dziecka ma służyć jako dokument pomocniczy umożliwiający osobie oceniającej zweryfikowanie, czy przed podjęciem decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku uwzględniono wszystkie istotne informacje i gwarancje.

Formularz oceny nadrzędnego interesu dziecka ma następującą strukturę:

- Zgromadzone informacje.
  - Warunki wstępne przeprowadzenia procesu.
  - Lista czynników, którym należy przypisać należną wagę przy podejmowaniu decyzji o tym, czy proces jest odpowiedni w przypadku danego dziecka albo czy trzeba dokonać pewnych dostosowań.
  - Wynik oceny nadrzędnego interesu dziecka: wynik oceny potencjalnego procesu oceny wieku w świetle nadrzędnego interesu dziecka (należy przeprowadzić ocenę wieku, nie należy jej przeprowadzać, albo należy ją wstrzymać).
- B. Drugie narzędzie, czyli **lista kontrolna oceny nadrzędnego interesu dziecka podczas oceny wieku**, zostało przygotowane po to, by zagwarantować przestrzeganie i wdrożenie gwarancji proceduralnych przez cały proces oceny wieku. W związku z tym druga lista kontrolna powinna być używana w trakcie procesu oceny wieku.
- Lista kontrolna oceny nadrzędnego interesu dziecka podczas oceny wieku** to zestawienie gwarancji i istotnych aspektów, które powinny być uwzględnione, aby zapewnić przestrzeganie nadrzędnego interesu dziecka oraz innych praw dziecka podczas oceny wieku.

Narzędzia te zostały przygotowane z założeniem, że oceny będą przeprowadzane przez przeszkolonych urzędników ds. azylu posiadających wiedzę ekspercką o dzieciach albo inne przeszkolone osoby wyznaczone przez organ ustalający wiek lub inny właściwy organ. Narzędzia powinno się stosować i interpretować w połączeniu z prawodawstwem UE, prawodawstwem międzynarodowym i krajowym.

Warto zauważyć, że choć narzędzia dotyczące nadrzędnego interesu dziecka oraz wskazówki zawarte w tej publikacji ograniczają się do procesu oceny wieku, to nadal należy uwzględniać ocenę nadrzędnego interesu dziecka do momentu znalezienia trwałego rozwiązania sytuacji dziecka. W związku z tym ocena nadrzędnego interesu dziecka nie ma na celu zastąpienia procesu ustalenia nadrzędnego interesu dziecka, które będzie wymagane, gdy rozważy się trwałe rozwiązanie sytuacji dziecka.

WAŻNE KWESTIE DO UWZGLĘDNIENIA PODCZAS OCENY NADRZĘDNEGO INTERESU DZIECKA NA POTRZEBY OCENY WIEKU

Dziecko ma prawo do bycia wysłuchanym w przypadku podejmowania wszystkich decyzji, które mają wpływ na jego życie. Podczas przeprowadzania oceny nadrzędного interesu dziecka ważne jest uwzględnienie jego opinii, uczuć i myśli. Opiekun/przedstawiciel odgrywa kluczową rolę w zagwarantowaniu, że dziecko otrzymuje odpowiednie informacje i że rozumie, na czym polegają procedury, procesy i ich możliwe wyniki. Poniżej przedstawiono niektóre istotne aspekty, które należy wziąć pod uwagę.

- Informacje powinny być przekazywane w sposób prosty, jasny i zrozumiały. Należy sprawdzić, czy dziecko je rozumie, ponieważ niektóre dzieci mogą bać się autorytetów i nie mieć śmiałości, by zadawać pytania albo by się przyznać, że czegoś nie rozumieją ze względu na wiek, kulturę, z której pochodzą, lub stan psychiczny.
- Osoba oceniająca powinna starać się **aktywnie pozyskać informacje** z istotnych źródeł do celów oceny, zwłaszcza od osób mających wiedzę na temat sytuacji dziecka (np. opiekuna/ przedstawiciela, obecnego opiekuna, pracowników opieki społecznej w ośrodkach recepcyjnych, innych przedstawicieli, członków rodziny itp.), w związku z czym dane kontaktowe tych osób należy zgromadzić zgodnie z wymaganiami przed oceną nadrzędного interesu dziecka.
- Ocena nadrzędного interesu dziecka powinna także uwzględnić wszelkie istniejące dokumenty dotyczące dziecka, np. dokumentację medyczną, oceny podatności na zagrożenia czy też inne dokumenty, które są dostępne na dowolnym etapie procesu, przed rozpoczęciem oceny nadrzędного interesu dziecka.
- Ocena nadrzędного interesu dziecka to ocena indywidualna i powinna być przeprowadzana oddzielnie dla każdego dziecka. Powinno się to odbywać w **przyjaznym dziecku otoczeniu zapewniającym poufność**, co pomoże wzbudzić zaufanie dziecka. Urzędnicy i tłumacze ustni są zobowiązani do zachowania poufności, co powinno zostać dziecku wyjaśnione tak, by to zrozumiało.
- Dziecko powinno czuć się swobodnie. Zachowanie właściwego urzędnika i tłumacza ustnego powinno być tak nieformalne i **empatyczne**, jak to tylko możliwe.
- Jeśli takie jest życzenie dziecka i jeśli jest to możliwe, ocena nadrzędного interesu dziecka powinna być przeprowadzana przez urzędnika i tłumacza **ptci preferowanej** przez dziecko.
- Jeżeli taka ocena miałaby być dla dziecka traumą, może ono nie chcieć wyrażać swoich uczuć albo opinii. W celu przeprowadzenia oceny z wykorzystaniem **alternatywnych metod przeprowadzania przesłuchania** należy pozyskać osoby będące ekspertami w danej dziedzinie, które mogą także zapewnić doradztwo.
- Ważne jest wyjaśnienie dziecku, że nie wszystkie jego życzenia da się spełnić, ale jeśli to możliwe będą one brane pod uwagę w trakcie procesu, podczas gdy ostateczna decyzja będzie zależała od okoliczności sprawy.

A. Formularz oceny nadrzędnego interesu dziecka

Formularz oceny nadrzędnego interesu dziecka	
PODSTAWOWE INFORMACJE	
Numer sprawy/akt	
Wnioskodawca	
Opiekun/przedstawiciel	
Osoba oceniająca	
Tłumacz ustny	
Data	
ZGROMADZONE INFORMACJE	
Zgromadzone dane personalizacyjne (narodowość, grupa etniczna, edukacja, język, stan zdrowia, historia rodziny)	☐
Informacje o wieku dziecka uzyskane od innych członków rodziny lub z innych źródeł	☐
Załączone dokumenty i ekspertyzy (dokumentacja medyczna, sprawozdania administracyjne itp.)	☐
Jeżeli którakolwiek z powyższych informacji nie jest dostępna albo nie została zgromadzona, proszę podać powód:	
Dodatkowe lub nowe informacje:	
WARUNKI WSTĘPNE PROCESU OCENY WIEKU	
Osoba złożyła wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej.	☐
Nie ustalono wieku wnioskodawcy.	☐
Zgromadzono i uwzględniono wszystkie dostępne dowody, w tym wyniki identyfikacji oraz w razie konieczności oceny podatności, informacje dotyczące kwestii zdrowotnych, wpływu na ocenę, zdolności prawnej/umysłowej oraz zdolności dziecka do poddania się ocenie wieku.	☐
Zapewniono okres odpoczynku i regeneracji, zwłaszcza w przypadkach, gdy u wnioskodawcy występują objawy traumy albo wcześniejszego stosowania przemocy.	☐
Jest stosowana zasada rozstrzygania korzyści na korzyść wnioskodawcy.	☐
Istnieją uzasadnione wątpliwości co do wieku podawanego przez wnioskodawcę.	☐
Proszę podać, jakie:	
Został ustanowiony wykwalifikowany, niezależny przedstawiciel lub opiekun, który jest zaangażowany w proces.	☐
Wnioskodawca regularnie otrzymuje informacje dotyczące procesu w sposób dostosowany do wieku oraz informacje o jego skutkach i prawie do odmowy przekazane prostymi słowami i w sposób uwzględniający kwestie kulturowe.	☐
Wnioskodawca jest pytany o poglądy i są one uwzględniane odpowiednio do jego wieku i dojrzałości.	☐
Tłumaczenie ustne jest zapewnione przez cały czas trwania procesu.	☐
Jeżeli którykolwiek z powyższych warunków wstępnych nie został spełniony, proszę podać powód:	
Działania następcze, jeśli są wymagane:	
ISTOTNE CZYNNIKI, KTÓRE NALEŻY UWZGLĘDNIĆ PODCZAS OCENY, CZY OCENA WIEKU JEST ZGODNA Z NADRZĘDNYM INTERESEM DZIECKA	
Ustalona praktyka oceny wieku opiera się na podejściu całościowym i multidyscyplinarnym, umożliwiającym dostosowanie procesu do potrzeb i konkretnych okoliczności wnioskodawcy, jego płci, kultury oraz podatności na zagrożenia.	☐
Uzyskiwana jest świadoma zgoda dotycząca przynajmniej badań lekarskich, która zostaje udokumentowana (pisemnie i w innej formie dowodowej, od dziecka i jego opiekuna, stosownie do przypadku); prawo do odmowy poddania się badaniom lekarskim zostaje uszanowane, a przyczyny odmowy zostają zbadane.	☐
Wybiera się metodę, która w najmniejszym stopniu narusza prywatność, oraz zapewnia się stopniowe wdrażanie metod.	☐
Przestrzegane są zasady dotyczące poufności, ochrony danych oraz bezpieczeństwa.	☐
Uczestniczący w procesie urzędnicy i eksperci posiadają doświadczenie w pracy z dziećmi oraz przeszli odpowiednie przeszkolenie.	☐
Wybrana zostanie metoda w najmniejszym stopniu naruszająca prywatność.	☐
Wybrana zostanie metoda najdokładniejsza, a margines błędu jest akceptowalny dla danego wnioskodawcy (zakres kwestionowanego wieku, płeć itp.).	☐
Spodziewany wynik będzie korzystny dla całego procesu i nie będzie szkodził dziecku.	☐
Zostaje zapewniony skuteczny środek odwoławczy.	☐

OPCJA 1 ☐	Poddanie się ocenie wieku jest zgodne z nadrzędnym interesem dziecka Szczegółowe informacje: (podać powód)
OPCJA 2 ☐	Poddanie się ocenie wieku nie jest zgodne z nadrzędnym interesem dziecka Szczegółowe informacje: (podać powód)
OPCJA 3 ☐	Ocena wieku wnioskodawcy powinna zostać czasowo wstrzymana ze względu na Szczegółowe informacje: (podać powód)
Imię i nazwisko	
Organizacja	
Data	
Podpis	
OCENA ZATWIERDZONA PRZEZ	
Imię i nazwisko	
Organizacja	
Decyzja o przeprowadzeniu lub nieprzeprowadzeniu oceny wieku jest uwarunkowana wynikiem oceny nadrzędnego interesu dziecka (opcja 1, 2 lub 3), w związku z tym te wyniki należy wpisać w aktach. Jeżeli po analizie wątpliwości uzna się, że ocena wieku jest konieczna, musi ona zostać przeprowadzona z zachowaniem właściwych gwarancji, uwzględniając indywidualną sytuację wnioskodawcy oraz zalecenia EASO.	

B. Lista kontrolna nadrzędnego interesu dziecka w celu oceny wieku

Lista kontrolna oceny nadrzędnego interesu dziecka	
Przeprowadzenie oceny wieku jest zgodne z nadrzędnym interesem dziecka (opcja 1 z poprzedniego formularza oceny nadrzędnego interesu dziecka)	
ZASADA ROZSTRZYGANIA WĄTPLIWOŚCI NA KORZYŚĆ WNIOSKODAWCY	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Od momentu pojawienia się podstaw do przypuszczeń, że dana osoba może być dzieckiem, wnioskodawcę traktuje się jako dziecko w trakcie całej procedury azylowej i procesu oceny wieku. ■ Jeśli wyniki badań są niejednoznaczne, wnioskodawcę uznaje się za dziecko. 	☐ ☐
PRZEDSTAWICIE/OPIEKUN	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Przed rozpoczęciem oceny wieku ustanowiono wykwalifikowanego i niezależnego przedstawiciela lub opiekuna, który jest obecny podczas czynności za zgodą wnioskodawcy i który jest zaangażowany w cały proces. ■ Przedstawicielowi/opiekunowi i wnioskodawcy wyjaśniono role i obowiązki (pilnowanie przestrzegania nadrzędnego interesu wnioskodawcy oraz dokonywania określonych czynności prawnych), a oni te informacje zrozumieli. ■ Przedstawiciel/opiekun jest obecny podczas przesłuchania w sprawie oceny nadrzędnego interesu dziecka, jeżeli wnioskodawca tego sobie życzy. ■ Przedstawiciel/opiekun jest należycie informowany, dobrze rozumie proces oceny wieku i otrzymuje odpowiedzi na zadane pytania. ■ Przedstawiciel/opiekun może przerwać ocenę wieku, jeśli uważa, że jest ona nieodpowiednia i że nie jest zgodna z nadrzędnym interesem wnioskodawcy. ■ Przedstawiciel/opiekun jest informowany o wynikach i wie, jak można się od nich odwołać. 	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
JEŻELI U WNIOSKODAWCY WYSTĘPUJĄ OBJAWY TRAUMY ALBO BYCIA OFIARĄ PRZEMOCY	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Po ocenie stanu psychicznego i fizycznego wnioskodawcę uznano za zdolnego do poddania się ocenie wieku po wprowadzeniu koniecznych dostosowań. ■ Przy ustalaniu przebiegu konkretnej oceny wieku bierze się pod uwagę następujące aspekty. <ul style="list-style-type: none"> • Całkowicie wykluczone są badania wymagające pokazywania, obserwacji lub pomiarów części intymnych. • Zapisywanie przeszłych zdarzeń albo rekonstrukcja historii życia wnioskodawcy mogą nie być skuteczne ze względu na luki w pamięci; poza tym może to być dla wnioskodawcy bardzo stresujące. • Metody oceny wieku oparte na ocenie rozwoju psychicznego mogą nie być właściwe, jeżeli nie przeprowadza ich odpowiednio przeszkolony i doświadczony specjalista. • Dla ofiar przemocy metody oceny wieku oparte na ocenie rozwoju fizycznego mogą być stresujące i mogą naruszać prywatność w szczególnie wysokim stopniu. ■ Są dostępne alternatywne metody lub techniki dostosowane do specjalnych potrzeb wnioskodawcy. ■ W dużej mierze stosuje się zasadę rozstrzygania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy. ■ Zagwarantowany jest okres odpoczynku i regeneracji, który w razie konieczności można przedłużyć. ■ Przed ustaleniem, czy dana osoba jest zdolna do poddania się ocenie wieku, w procesie może jej towarzyszyć zaufana osoba. ■ Do przeprowadzenia procesu wybierani są urzędnicy i eksperci specjalnie przeszkoleni do pracy z osobami wymagającymi szczególnego traktowania. 	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
INFORMOWANIE	
<p>Wnioskodawca i przedstawiciel/opiekun są informowani o następujących aspektach.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Istnienie i powód powstania wątpliwości oraz kto jest osobą odpowiedzialną za przekazywanie informacji w sposób przyjazny dziecku, ustnie i na piśmie, w języku dla dziecka zrozumiałym. ■ Możliwość oceny wieku w procesie oceny wieku (oraz co to oznacza w praktyce, w tym także opis różnych badań, medycznych czy też niemiedycznych). ■ Informacje o metodzie i procesie (jakie metody są stosowane, dlaczego określone metody są preferowane, dokładność i charakter metody naruszający prywatność, wpływ określonej metody na zdrowie oraz potencjalne ryzyko dla zdrowia, a także role wysoko wykwalifikowanych specjalistów zaangażowanych w proces). ■ Prawa i obowiązki związane z procesem, a w szczególności: <ul style="list-style-type: none"> • Prawo od odmowy poddania się badaniom lekarskim i konsekwencje takiej odmowy. • Możliwość odwołania się od wyników oceny wieku oraz procedura takiego odwołania. • Możliwe konsekwencje wyników badań dla procedury ubiegania się o ochronę międzynarodową. <p>Wnioskodawca i przedstawiciel/opiekun rozumieją przekazane informacje, a ich przekazanie zostało udokumentowane w aktach.</p>	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Lista kontrolna nadrzędnego interesu dziecka w celu oceny wieku (strona 2 z 3)	
<p>POGLĄDY WNIOSKODAWCY SĄ WYSŁUCHANE</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Po wyjaśnieniu w sposób konstruktywny i empatyczny powodów kwestionowania podawanego wieku: <ul style="list-style-type: none"> • w przypadku niespójności danych o wieku; • w przypadku pojawienia się nowych dokumentów lub dowodów mających znaczenie dla oceny wieku; • w przypadku odmowy poddania się badaniu lekarskiemu; • po zakończeniu procesu oceny wieku, jeżeli ustalony wiek odbiega od wieku podawanego przez wnioskodawcę; ■ wnioskodawca ma możliwość i środki odwołania się od decyzji, z czym wiąże się prawo do bycia wysłuchanym. 	☐ ☐
<p>ŚWIADOMA ZGODA — wnioskodawcy lub opiekuna/przedstawiciela</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Wnioskodawca jest w stanie wyrazić świadomą zgodę, biorąc pod uwagę stan zdrowia/edukację/dojrzałość wnioskodawcy. ■ Wnioskodawca jest zaangażowany w proces podejmowania decyzji o przeprowadzeniu oceny wieku odpowiednio do jego dojrzałości, co obejmuje wysłuchanie poglądów jego oraz jego opiekuna/przedstawiciela. ■ Jeżeli częścią oceny wieku będzie badanie lekarskie, należy uzyskać zgodę na takie badanie. ■ Istnieje możliwość wstrzymania wyrażenia zgody, jeżeli proces jest uważany za niezgodny z nadrzędnym interesem wnioskodawcy. 	☐ ☐ ☐ ☐
<p>KONSEKWENCJE ODMOWY</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Wnioskodawca ma możliwość odmowy wzięcia udziału w procesie, a powody takiej odmowy są badane. ■ Opiekun/przedstawiciel popiera decyzję o odmowie. ■ Wyraźnie ustalono, że decyzja o odrzuceniu wniosku o udzielenie azylu/udzielenie ochrony międzynarodowej nie jest motywowana wyłącznie odmową poddania się ocenie wieku przez wnioskodawcę. ■ Odmowa nie prowadzi do automatycznego uznania wnioskodawcy za osobę dorosłą. 	☐ ☐ ☐ ☐
<p>CAŁOŚCIOWE I MULTIDYSCYPLINARNE PODEJŚCIE</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Podczas procesu bierze się pod uwagę potrzeby i szczególne okoliczności wnioskodawcy, a w razie konieczności proces jest odpowiednio dostosowywany (w zależności od zakresu wieku, płci, grupy etnicznej, kultury, z której dana osoba pochodzi, podatności na zagrożenia i innych potrzeb). ■ Podczas procesu unika się zbędnych badań. Jeżeli wątpliwości się utrzymują, metody medyczne są stosowane dopiero po wyczerpaniu możliwości oferowanych przez metody niemedyczne. ■ Jeśli konieczna jest ocena wieku, w procesie łączy się metody oceniające różne aspekty rozwoju (dojrzałość, rozwój psychiczny i fizyczny, zachowanie itp.). ■ Ocena jest przeprowadzana przez ekspertów z multidyscyplinarną znajomością różnych metod, jeśli to konieczne, oraz uwzględnia się informacje uzyskane od osób mających kontakt z wnioskodawcą. 	☐ ☐ ☐ ☐
<p>NAJDOKŁADNIEJSZA METODA W NAJMNIJSZYM STOPNIU NARUSZAJĄCA PRYWATNOŚĆ</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Ustala się, jaka metoda będzie najdokładniejsza i w najmniejszym stopniu naruszająca prywatność, biorąc pod uwagę zakres wieku do oceny, płeć, grupę etniczną, kulturę, specjalne potrzeby oraz okoliczności danego przypadku. ■ Badania są przeprowadzane z poszanowaniem integralności cielesnej i godności wnioskodawcy. ■ Osoby zaangażowane w badanie rozumieją uwarunkowania kulturowe i etniczne wnioskodawcy i wykorzystują tę wiedzę podczas procesu. ■ Wykluczone są badania wymagające rozebrania się do naga oraz badania rozwoju genitaliów i piersi. ■ Metody wymagające użycia promieniowania są wykorzystywane w ostateczności, a ich stosowanie jest w danym przypadku właściwie uzasadnione. ■ Udokumentowany został margines błędów, a eksperci albo panel ekspertów ustalający ostateczne wyniki potrafią go odpowiednio zinterpretować. ■ Ocena przeprowadzana jest z poszanowaniem prywatności wnioskodawcy i z zachowaniem poufności. 	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
<p>OCHRONA DANYCH</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Na potrzeby oceny wieku informacje o złożeniu wniosku o udzielenie azylu lub fakt, że wnioskodawca stara się o azyl nie są ujawniane podmiotom podejrzewanym o prześladowanie wnioskodawcy ani organom w kraju pochodzenia wnioskodawcy, urzędnikom państwowym czy też ich przedstawicielom (np. podczas starań o uzyskanie aktów urodzenia lub innych dokumentów potwierdzających wiek wnioskodawcy). ■ Informacje są gromadzone zgodnie z prawem i zasadami uczciwości oraz w konkretnym celu oceny wieku. ■ Rejestracja i udostępnianie informacji i dowodów związanych z oceną wieku przebiega zgodnie z rozporządzeniem o ochronie danych. 	☐ ☐ ☐

Lista kontrolna nadrzędnego interesu dziecka w celu oceny wieku (strona 3 z 3)	
<p>WYSOKO WYKWALIFIKOWANI SPECJALIŚCI</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Wysoko wykwalifikowani specjaliści zaangażowani w proces oceny przeszli odpowiednie szkolenie z praw i potrzeb dzieci, w tym także z nadrzędnego interesu dziecka i rozwoju dziecka. ☐ ■ Między osobami zaangażowanymi w proces, w tym osobami przeprowadzającymi ocenę wieku, a opiekunem/przedstawicielem nie ma konfliktu interesów. ☐ ■ Zweryfikowano, czy osoby mające kontakt z wnioskodawcą (tłumacze ustni, przedstawiciele, osoby przeprowadzające ocenę wieku) posiadają odpowiednią wiedzę ekspercką. ☐ ■ Uzyskano informację na temat preferencji wnioskodawcy co do płci i przygotowania osób przeprowadzających ocenę i te preferencje uszanowano. ☐ ■ W przypadku jednego badania wyniki zostały uzgodnione przez dwóch ekspertów. ☐ ■ Jeżeli uznano, że konieczne są różne badania, panel ekspertów odpowiedzialny za interpretację różnych wyników musi mieć multidyscyplinarne wykształcenie. ☐ 	
<p>PRZYPADKI OBJĘTE ROZPORZĄDZENIEM DUBLIN</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ W przypadkach spornego wieku wnioskodawców objętych rozporządzeniem Dublin stosuje się zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy. ☐ ■ W przypadku przekazania wnioskodawcy do państwa odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku przekazuje się także wszystkie informacje i dowody, w tym informacje o metodach stosowanych do oceny wieku, zgodnie z rozporządzeniem o ochronie danych osobowych. ☐ ■ Jeśli wnioski co do wieku wnioskodawcy uzyskane przez poszczególne państwa są różne, przed podjęciem ostatecznej decyzji uwzględnia się wszystkie dostępne dowody. ☐ ■ Zgodnie z prawodawstwem UE za wiek osoby uznaje się najniższy wiek ustalony w wyniku różnych badań w poszczególnych państwach członkowskich. ☐ ■ Podczas oceny dowodów w celu podjęcia ostatecznej decyzji państwo odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku bierze pod uwagę: <ul style="list-style-type: none"> – zasoby i metody wykorzystane do ustalenia wieku, – ich wiarygodność i wskazany margines błędu, – kwalifikacje osób odpowiedzialnych za analizę lub ocenę wieku, – wszelkie dostępne dodatkowe informacje o wieku, – wszelkie powody lub wyjaśnienia dotyczące różnic w ocenie wieku, – poglądy wnioskodawcy, w szczególności jeżeli różnice w ocenie wieku wynikają z tego, że wnioskodawca podaje inny wiek. <p>Jeżeli po uwzględnieniu powyższego wątpliwości cały czas się utrzymują, wnioskodawcę traktuje się jak dziecko, zgodnie z zasadą rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy.</p>	
<p>MOŻLIWOŚCI ODWOŁANIA SIĘ OD DECYZJI</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Decyzja o ocenie wieku jest wyjaśniana wnioskodawcy ustnie i na piśmie. ☐ ■ Wyniki oceny i ustalony wiek można poddać ponownej ocenie, jeśli pojawią się nowe dowody. ☐ ■ Wnioskodawca ma możliwość odwołania się od dotyczącej go decyzji o ocenie wieku albo poddania jej kontroli i zarówno on, jaki i jego przedstawiciel/opiekun zostają o tym poinformowani. ☐ ■ Jeśli decyzja nie potwierdza podawanego wieku, wnioskodawca i jego przedstawiciel/opiekun otrzymują informacje o powodach takiej decyzji. ☐ ■ W przypadku decyzji negatywnej przekazuje się informacje, jak można się od tej decyzji odwołać. ☐ ■ Jeżeli decyzja zostaje zakwestionowana lub złożono od niej odwołanie, wnioskodawca ma możliwość wyrażenia swoich poglądów, które należy uwzględnić. ☐ ■ Podczas tego procesu wnioskodawca ma wsparcie przedstawiciela. ☐ <p>Jeżeli którakolwiek z wyżej wymienionych gwarancji nie została wdrożona, w sprawozdaniu z oceny nadrzędnego interesu dziecka należy zawrzeć dodatkowe informacje na ten temat oraz następujące informacje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ewentualne wymagane działania następcze; – uwagi lub obawy zgłoszone przez osoby oceniające albo panel ekspertów podczas oceny wyników badań; – wszelkie inne obawy albo kwestie związane z dobrostanem dziecka; – dodatkowe lub nowe informacje. 	

Załącznik 3 Ramy prawne i ramy polityki

W tym załączniku zawarto najistotniejsze przepisy dotyczące dzieci przewidziane w międzynarodowych i europejskich instrumentach prawnych oraz krajowe ramy prawne i praktykę sądową opisane przez organy krajowe w kwestionariuszu przeprowadzonym w roku 2016. Treść tego załącznika nie powinna być jednak traktowana jako wyczerpujące omówienie tematu. Przedstawiono tu także odniesienia do instrumentów „miękkiego prawa” oraz materiałów istotnych do celów oceny wieku oraz dostępne hiperłącza, aby ułatwić czytelnikom korzystanie z tych materiałów. Ponadto część załącznika to puste miejsca do wypełnienia przez użytkownika narzędzia informacjami o przepisach i instrumentach opracowanych na szczeblu krajowym.

1. Prawodawstwo międzynarodowe

Instrument prawny	Prawa i gwarancje	Właściwy artykuł
Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.	Rodzina	Preambuła
	Definicja dziecka	Art. 1
	Zasada niedyskryminacji	Art. 2
	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka	Art. 3 ust. 1, art. 9 ust. 3, art. 18 ust. 1, art. 20
	Prawo do życia, warunków życia i rozwoju	Art. 6
	Rejestracja, imię i nazwisko, narodowość i opieka rodzicielska	Art. 7
	Zachowanie tożsamości i związków rodzinnych	Art. 8
	Prawo do utrzymywania stosunków osobistych i kontaktów	Art. 9
	Przywrócenie więzi rodzinnych	Art. 10, art. 22 ust. 2
	Poszanowanie poglądów dziecka: prawo do bycia wysłuchanym	Art. 12
	Ochrona przed wszelkimi formami przemocy	Art. 19
	Opieka i zakwaterowanie	Art. 20
	Dzieci-uchodźcy i poszukiwanie rodzin	Art. 22
	Prawo do edukacji	Art. 28
	Ochrona przed pracą dzieci	Art. 32
	Zakaz stosowania tortur, zatrzymanie jako ostateczność	Art. 37
	Wojna i konflikty zbrojne	Art. 38
Wymiar sprawiedliwości dla nieletnich	Art. 40	
Konwencja genewska dotycząca statusu uchodźców z 1951 r. oraz protokół dotyczący statusu uchodźców z 1967 r.	Uchodźcy Dzieci bez opieki	Lit. B (2) Aktu Końcowego numer 2545 Konferencji ONZ Konferencji pełnomocników w sprawie statusu uchodźców i bezpaństwowców.

2. Dorobek prawny UE

Instrument prawny	Prawa i gwarancje	Właściwy artykuł	
Traktat o Unii Europejskiej Karta praw podstawowych Unii Europejskiej Kodeks graniczny Schengen (rozporządzenie nr 562/2006) Dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (dyrektywa 2013/33/UE) wersja przekształcona	Prawa dziecka	Art. 3 ust. 5	
	Prawo do azylu	Art. 18	
	Prawa dziecka	Art. 24	
	Szczególne zasady postępowania z małoletnimi	Art. 19 ust. 1 lit. f) załącznik VII	
	Małoletni	Art. 2 lit. d)	
	Małoletni bez opieki	Art. 2 lit. e)	
	Członkowie rodziny	Art. 2 lit. c)	
	Przedstawiciel	Art. 2 lit. j)	
	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka oraz jedność rodziny	Motyw 9	
	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka	Motyw 22, art. 2 lit. j), art. 11 ust. 2, art. 23 i 24	
	Osoby szczególnej troski	Art. 21 i 22	
	Rejestracja i dokumentacja	Art. 6	
	Poszukiwanie rodzin	Art. 24 ust. 3	
	Dyrektywa w sprawie procedur azylowych (dyrektywa 2013/32/UE) wersja przekształcona	Małoletni	Art. 2 lit. l)
		Małoletni bez opieki	Art. 2 lit. m)
Przedstawiciel		Art. 2 lit. n) oraz art. 25	
Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka		Motyw 33, art. 2 lit. n), art. 25 ust. 1 lit. a), art. 25 ust. 6	
Prawo do informacji		Art. 25 ust. 4	
Ocena wieku		Art. 25 ust. 5	
Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (dyrektywa 2011/95/UE) wersja przekształcona		Małoletni	art. 2 lit. k)
		Członkowie rodziny	Art. 2 lit. j)
		Małoletni bez opieki	Art. 2 lit. l)
		Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka oraz jedność rodziny	Motyw 18
	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka	Motyw 19, 27, 38, art. 20 ust. 5, art. 31 ust. 4–5	
	Prawo do bycia wysłuchanym/ prawo do udziału, prawo do informacji	Art. 22, 31	
	Utrzymanie jedności rodziny	Art. 23	
	Poszukiwanie rodzin	Art. 31 ust. 5	
Rozporządzenie Dublin (rozporządzenie UE nr 604/2013) wersja przekształcona	Małoletni	art. 2 lit. i)	
	Małoletni bez opieki	Art. 2 lit. j)	
	Członkowie rodziny	art. 2 lit. g)	
	Krewny	art. 2 lit. h)	
	Przedstawiciel	art. 2 lit. k)	
	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka oraz jedność rodziny	Motyw 16	
	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka	Motyw 13, 24, 35, art. 2 lit. k), 6, 8, 20(3)	
	Prawo do informacji	Motyw 4 i załącznik XI do rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 118/2004	
	Identyfikacja członków rodziny i krewnych	Motyw 35	
	Poszukiwanie rodzin, identyfikacja członków rodziny i krewnych	Art. 6 ust. 4, art. 8	
	Wymiana informacji o dziecku	Załącznik VII do rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 118/2004	

Rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 118/2014	Poszukiwanie rodzin, identyfikacja członków rodziny i krewnych	Art. 1 ust. 7 załącznik II LISTA A(I) LISTA B(I)
	Wymiana informacji o dziecku	Załącznik VII
	Informacje dla dzieci bez opieki o procedurze dublińskiej	Załącznik XI
Rozporządzenie Eurodac (rozporządzenie nr 603/2013) wersja przekształcona Dyrektywa w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi (dyrektywa 2011/36/UE)	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka	Motyw 35
	Identyfikacja dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi i zapewnienie mu ochrony	Motyw 23
	Dziecko	Art. 2 ust. 6
	Bezbronność	Art. 2 ust. 2
	Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka	Motyw 8, 22, 23, art. 13, art. 16 ust. 2
	Gwarancje proceduralne podczas postępowania przygotowawczego	Art. 15
	Ochrona pozostających bez opieki dzieci będących ofiarami handlu ludźmi	Art. 16
Dyrektywa w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego osobom będącym ofiarami handlu ludźmi (dyrektywa 2004/81/WE)	Małoletni bez opieki	Art. 2 lit. f)
	Interes dziecka	Art. 10 lit. a)
	Identyfikacja dziecka jako dziecka bez opieki	Art. 10 lit. c)
	Poszukiwanie rodzin	Art. 10 lit. c)
Dyrektywa w sprawie łączenia rodzin (dyrektywa 2003/86/WE)	Osoba nieletnia pozbawiona opieki	Art. 2 lit. f)
	Łączenie rodziny	Art. 2 lit. d)
	Członkowie rodziny	Art. 4
	Interes dziecka	Art. 5 ust. 5
	Przywracanie więzi rodzinnych	Art. 4 i 10
	Osoby wymagające szczególnego traktowania / podatność	Art. 3 ust. 9
	Wiek przyzwolenia	Motyw 8
Dyrektywa 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępującą decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW		Motyw 8 Art. 2 lit. b) i art. 3 ust. 2

3. Przepisy i orzecznictwo krajowe

	Stosowne przepisy	Przepisy i orzecznictwo krajowe	Stosowne orzecznictwo
<p>Kraj</p> <p>Austria</p>	<p>Zgodnie z art. 13 ust. 3 federalnej ustawy o ogólnych zasadach i procedurach stosowanych w Federalnym Biurze ds. Imigracji i Azylu, Federalne Biuro ds. Imigracji i Azylu albo Federalny Sąd Administracyjny mogą w celu ustalenia wieku osoby nakazać przeprowadzenie, w ramach metody obejmującej wiele badań (art. 2 ust. 1 pkt 25 austriackiej ustawy azylowej z 2005 r.), także badania radiologiczne, a w szczególności badania rentgenowskiego. Może to mieć miejsce w sytuacji, gdy obywatel państwa trzeciego nie przedstawił niepodważalnych dokumentów albo innych właściwych i równoważnych dowodów na poparcie swoich twierdzeń o małoletności albo w celu rozwiania wątpliwości co do małoletności wynikających ze wstępnego postępowania. Badanie z wykorzystaniem każdej metody powinno być przeprowadzone przy jak najmniejszym stopniu interwencji. Nie można zmusić obywatela państwa trzeciego do współpracy w celu przeprowadzenia badania radiologicznego. Jeżeli po badaniu w celu ustalenia wieku nadal istnieją uzasadnione wątpliwości, wydaje się decyzję na korzyść obywatela państwa trzeciego i zostaje on uznany za małoletniego. Ten przepis prawny został pierwotnie uchwalony w roku 2009 w art. 15 ust. 1 pkt 6 poprzedniej austriackiej ustawy azylowej z 2005 r. Od roku 2014 kwestia ta jest uregulowana w federalnej ustawie o ogólnych zasadach i procedurach stosowanych w Federalnym Biurze ds. Imigracji i Azylu.</p> <p>W art. 2 ust. 1 pkt 25 austriackiej ustawy azylowej z 2005 r. metoda obejmująca wiele badań jest definiowana jako nowoczesny model oceny wieku oparty na trzech osobnych badaniach lekarskich (konkretnie badaniu fizykalnym, analizie uzębienia oraz badaniu rentgenowskim). Przepis ten wszedł w życie w roku 2009.</p> <p>Art. 29 ust. 6 pkt 2 austriackiej ustawy azylowej z 2005 r. stanowi, że jeżeli ocena wieku jest konieczna, stosuje się metodę obejmującą wiele badań (art. 2 ust. 1 pkt 25 austriackiej ustawy azylowej z 2005, art. 13 ust. 3 federalnej ustawy o ogólnych zasadach i procedurach stosowanych w Federalnym Biurze ds. Imigracji i Azylu). Ocenę należy przeprowadzić bez zbędnej zwłoki na początku procedury przyjmowania. Ten przepis prawny wszedł w życie w roku 2015.</p>	<p>Austriacki Trybunał Administracyjny orzekł, że jeżeli nie ma wystarczających dowodów na małoletność wnioskodawcy, sąd pierwszej instancji musi zlecić ocenę wieku. Założenie co do wieku przyjęte przez urzędnika wyłącznie na podstawie wyglądu nie jest wystarczające (VwGH 16.4.2007, Ra 2005/01/0463; www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vwgh&Dokumentnummer=JWT_2005010463_20070416X00).</p> <p>Austriacki Trybunał Administracyjny orzekł, że jeżeli wyniki procedury wyjaśniającej uzasadniają założenie co do pełnoletności wnioskodawcy, Federalne Biuro ds. Imigracji i Azylu nie ma obowiązku zlecenia oceny wieku z wykorzystaniem metody obejmującej wiele badań w celu ustalenia wieku wnioskodawcy, a zasada rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy nie ma zastosowania w takich przypadkach. (VwGH 25.2.2015, Ra 2014/20/0045, www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Vwgh/JWR_2014200045_20150225L02/JWR_2014200045_20150225L02.pdf).</p> <p>Austriacki Trybunał Administracyjny orzekł, że wyniki uzyskane metodą obejmującą wiele badań w celu ustalenia wieku wnioskodawcy powinny być postrzegane jako część całej procedury ustalania okoliczności sprawy w celu podjęcia decyzji. Brak właściwego postępowania wyjaśniającego albo błędne rozumowanie w decyzji odnoszącej się do oceny wieku wnioskodawcy skutkują tym, że decyzja jest bezprawna (VwGH 25.2.2016, Ra 2016/19/0007, www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=Vwgh&Dokumentnummer=JWT_2016190007_20160225L00).</p>	

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Belgia	<p>Ustawa o opiece z dnia 24 grudnia 2002 r.: utworzenie instytucji Służby Opiekuńczej, odpowiedzialnej za opiekę nad dziećmi bez opieki i ustanawianie opiekunów.</p> <p>Art. 7 ustawy o opiece stanowi:</p> <p>§ 1. Jeżeli Służba Opiekuńcza albo organy właściwe w sprawach azylu, dostępu do terytorium, pobytu oraz wydalenia mają uzasadnione wątpliwości co do wieku danej osoby, Służba Opiekuńcza niezwłocznie zleca przeprowadzenie badania lekarskiego w celu weryfikacji, czy dana osoba ma mniej niż 18 lat, czy więcej. Badanie lekarskie jest przeprowadzane pod nadzorem Służby Opiekuńczej.</p> <p>Koszty badania lekarskiego ponosi organ występujący o jego przeprowadzenie. Jeśli Służba Opiekuńcza zleca przeprowadzenie badania z własnej inicjatywy, ponosi ona koszty badania.</p> <p>§ 2. Jeżeli badanie lekarskie wykazuje, że dana osoba ma mniej niż 18 lat, stosuje się przepisy art. 8. Jeżeli badanie lekarskie wykazuje, że dana osoba ma więcej niż 18 lat, piecza nad taką osobą sprawowana przez Służbę Opiekuńczą wygasa z mocy prawa. Służba Opiekuńcza niezwłocznie powiadamia o tym fakcie osobę, której to dotyczy, oraz organy właściwe w sprawach azylu, dostępu do terytorium, pobytu oraz wydalenia, a także wszelkie inne właściwe organy.</p> <p>§ 3. Jeśli istnieją wątpliwości co do wyników badania lekarskiego, bierze się pod uwagę niższy wiek.</p>
Bułgaria	<p>USTAWA O AZYLU I UCHODŹCACH obowiązuje od dnia 1 grudnia 2002 r.</p> <p>Art. 61 ust. 3 (uzupełniony — SG 101/ 2015). Jeżeli pojawią się uzasadnione wątpliwości, że obywatel państwa trzeciego nie jest małoletni albo osiągnął już wiek, gdy nabywa pewne prawa, organ przeprowadzający przesłuchanie zleca sporządzenie ekspertyzy dotyczącej wieku takiej osoby.</p>
Chorwacja	<p>Ustawa o ochronie międzynarodowej i tymczasowej (Dziennik Urzędowy Republiki Chorwackiej nr 70/2015)</p>
	<p>Należy także wspomnieć, że w dniu 18 lipca 2013 r. Sąd Konstytucyjny uznał, że ocena wieku w celu możliwego ustanowienia opiekuńczego to kwestia z dziedziny prawa policyjnego i bezpieczeństwa. Służba Opiekuńcza w żadnych okolicznościach nie może ustalać statusu małoletniego ani rozstrzygać sporów dotyczących prawa obywatelskiego. Zgodnie z art. 144 konstytucji jedynie sądy są właściwe w takich sprawach. W związku z tym, jeżeli młoda osoba chce uzyskać autorytatywne poświadczenie swojego imienia i nazwiska oraz daty urodzenia (dla Służby Opiekuńczej i organów imigracyjnych), musi ona wszczęć postępowanie prawne przed właściwym sądem zgodnie z art. 46 Kodeksu cywilnego lub art. 27 belgijskiego Kodeksu międzynarodowego prawa prywatnego.</p>
	<p>Brak orzeczeń w tej kwestii.</p>
	<p>Brak danych.</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Cypr	<p>Proces oceny wieku jest uruchamiany na podstawie następujących przepisów prawa:</p> <p>- Zgodnie z art. 10 ust. 1 lit. G) cypryjskiej ustawy o uchodźcach Służby Azylowe mogą wykorzystywać badania lekarskie do ustalenia wieku dziecka bez opieki w ramach rozpatrywania wniosku danej osoby o udzielenie ochrony międzynarodowej.</p> <p>- W odniesieniu do dzieci bez opieki z państw trzecich art. 4 ust. 3 lit. a) i b) rozporządzenia Rady z dnia 26 czerwca 1997 r. stanowi „a) Osoby bez opieki ubiegające się o ochronę międzynarodową, które twierdzą, że są małoletnie, muszą udowodnić swój wiek. b) Jeśli brak jest takich dowodów albo jeśli wciąż istnieją poważne wątpliwości, państwa członkowskie mogą obiektywnie oszacować wiek osób ubiegających się o ochronę międzynarodową. W tym celu państwo członkowskie może skierować małoletniego, za jego zgodą albo za zgodą ustanowionego dla niego przedstawiciela, na medyczną ocenę wieku, przeprowadzaną przez wyspecjalizowany personel medyczny”.</p> <p>Ustawa nr 325/1999, art. 89 Ustawa nr 326/1999, art. 124 Ustawa nr 109/2002, art. 23</p>
Republika Czeska	Orzeczenie sądowe są nieliczne.
Dania	Brak danych.
Estonia	Jak dotąd nie odnotowano spraw sądowych dotyczących kwestii związanych z oceną wieku.
Finlandia	Brak jest też istotnych orzeczeń sądowych. Co do zasady wyniki ocen wieku były podtrzymywane przez Sąd Administracyjny, ale w pojedynczych przypadkach zostały uchylone.

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Francja	<p>Ustawa z dnia 14 marca 2016 r. o ochronie dzieci. Stosowanie badań rentgenowskich jest obecnie ograniczone, a ocena dojrzałości płciowej przez obserwację jest wyraźnie zabroniona jako metoda oceny wieku osoby twierdzącej, że ma mniej niż 18 lat.</p>
<p>Ustawa z dnia 14 marca 2016 r. dopełnia art. 388 Kodeksu cywilnego. Od czasu wprowadzenia nowego prawa nie było żadnych spraw związanych z tą kwestią. Ostatnia decyzja dotycząca tego tematu to decyzja Sądu Apelacyjnego w Rennes z dnia 13 stycznia 2015 r. (https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000030123464&fastReqId=1477313596&fastPos=2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Opis sytuacji: osoba, której sprawa dotyczy, utrzymywała, że urodziła się 26 października 1996 r. w Kinszasie, czyli była wtedy osobą małoletnią. W celu potwierdzenia tożsamości przedstawiono odpis akt urodzenia wydany dnia 9 sierpnia 2012 r. przez burmistrza gminy Bumbu (Demokratyczna Republika Konga). Rozpoczęto procedurę ustanowienia opiekuna, a prezes rady głównej (<i>departament</i>) złożył wniosek o zaprzestanie nadzoru. – Analiza potwierdziła autentyczność dokumentów, ale jednocześnie stwierdzono, że akt urodzenia był wydany na podstawie zwykłych ustnych oświadczeń rodziców i jako taki nie ma wartości w postępowaniu sądowym. Dokument ten nie wystarczył także do ustalenia wieku tej osoby ze względu na brak mocy dowodowej. Nie mógł on więc potwierdzić wieku. Ocenę wieku uzyskano dzięki badaniu rentgenowskiemu (nadgarstka i lewej dłoni), badaniom fizykalnym oraz analizie płytki nasadowej. – We wszystkich działaniach stosuje się odniesienie do sprawozdania Krajowej Akademii Medycyny z dnia 16 stycznia 2007 r., w którym stwierdzono, że „badanie wieku kostnego z wykorzystaniem badania rentgenowskiego nadgarstka i lewej dłoni” według metody opartej na atlasie Greulich’a i Pyle’a wciąż jest najprostszą i najbardziej wiarygodną metodą. Jest ona powszechnie stosowana. Co ważne, jak dotąd nie wykazano różnic między rasami. Akademia stwierdziła, że „niezwykle rzadko zdarza się, że rozwój kostny nie odzwierciadla rzeczywistego wieku; jeżeli jednak taka sytuacja ma miejsce, w większości przypadków prowadzi to do ustalenia wieku niższego niż wiek rzeczywisty”. – Wszystkie elementy przedstawione sądowi do rozpatrzenia stanowią dowody i mogą potwierdzać wiek danej osoby.
<p>Inne decyzje oparte na takiej samej argumentacji:</p>	<p>Sąd apelacyjny w Rennes — 28 października 2014 r. https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000029685707&fastReqId=698863264&fastPos=3</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>Niemcy</p>	<p>W art. 42f księgi VIII Kodeksu prawa socjalnego opisano zasady ustalania wieku w procesie obejmowania dziecka opieką przez Opiekę Społeczną dla Młodzieży (instytucję działającą od dnia 1 listopada 2016 r.)</p> <p>https://www.bgb1.de/xaver/bgb1/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI#__bgb1__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgl115s1802.pdf%27%5D__1598600518608</p>
<p>Sąd Apelacyjny w Rennes — 28 października 2014 r. https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000029685066&fastReqId=1179022326&fastPos=4</p> <p>Sąd Apelacyjny w Limoges — 3 marca 2014 r. https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000028708995&fastReqId=1179022326&fastPos=9</p> <p>Warto zauważyć, że ustawa z dnia 14 marca 2016 r. reguluje następujące kwestie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Badanie rentgenowskie stosuje się jako alternatywną metodę oraz w przypadkach, gdy brak jest dokumentów tożsamości oraz gdy nie ma pewności co do podawanego wieku. – Procedura jest przeprowadzana przez organy sądowe po uzyskaniu zgody danej osoby. – Badania należy stosować z ostrożnością (a wątpliwości powinny być rozstrzygane na korzyść wnioskodawcy, z uwzględnieniem innych danych medycznych i społecznych). 	<p>a) Decyzja Wyższego Sądu Krajowego (Oberlandesgericht) w Karlsruhe z dnia 26 sierpnia 2015 r. — 18 UF 92/15</p> <p>Uwaga</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przeprowadzenie dalszych badań wynikających z obowiązku ustalenia wieku z urzędu jest uwarunkowane istnieniem wątpliwości co do wieku danej osoby. Jeżeli twierdzenie danej osoby o byciu małoletnim jest ewidentnie nieprawdziwe albo jeśli dana osoba nie wytłumaczy w sposób wiarygodny okoliczności, które rzekomo udowadniają jej małoletniość, obowiązek zbadania wieku z urzędu nie oznacza, że badania mają być „bezkrytyczne”. (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 25). 2. Choć istnieje zasada rozstrzygania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy oznaczająca, że jeśli nie da się w pełni rozwiązać wątpliwości co do wieku, to należy przyjąć, że wnioskodawca jest małoletni, to jednak ta zasada ma zastosowanie tylko wtedy, jeżeli sąd nie może uzyskać uzasadnionej pewności co do rzeczywistego wieku danej osoby po wyczerpaniu wszystkich opcji zbadania wieku możliwych proceduralnie i dopuszczalnych w danych okolicznościach. (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 33). 3. Opinia sądu w sprawie obowiązku danej osoby do współpracy w procesie ustalania jej wieku zgodnie z art. 27 ustawy od postępowaniu w sprawach rodzinnych oraz sprawach w postępowaniach niespornych. (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 24). 4. O znaczeniu i trafności badania radiograficznego kości dłoni. (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 31) (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 32).

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>Pozostałe ważne kwestie</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Co do zasady obowiązek danej osoby dotyczący współpracy w procesie ustalania jej wieku przewidziany w art. 27 ustawy od postępowaniu w sprawach rodzinnych oraz sprawach w postępowaniach niespornych obejmuje poddanie się badaniu lekarskiemu w celu weryfikacji podawanego wieku w zakresie, w jakim to badanie nie jest upokarzające i jest uzasadnione (podobnie w orzeczeniu sądu OLG w Hamburgu z dnia 25 lutego 2014, 1 UF 213/13). (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 24). 2. Badanie lekarskie wymagane do ustalenia małoletności wnioskodawcy będącej warunkiem wstępnym objęcia go opieką zgodnie z art. 42 księgi VIII Kodeksu prawa socjalnego (art. 62 par. 1 księgi I Kodeksu prawa socjalnego) może obejmować badanie radiograficzne. Dopuszczalne jest również wykorzystanie wyników wcześniejszych badań radiograficznych w celu ustalenia wieku wnioskodawcy (podobnie w orzeczeniu Wyższego Sądu Administracyjnego w Hamburgu z dnia 9 lutego 2011 r., 4 Bs 9/11JAmt 2011, 472). (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 32). 3. Nie jest możliwe wiarygodne ustalenie, czy dana osoba osiągnęła pełnoletność wyłącznie na podstawie badania radiograficznego dojrzałości kości dłoni. (Wzmianka na marginesie oryginału wyroku nr 31). https://www.juris.de/jportal/?quelle=jlink&docid=KORE221492015&psml=jurisw.psm1&max=true <p>b) Wyższy Sąd Administracyjny, Brema, decyzja z dnia 22 lutego 2016 r., — 1 B 303/15</p> <p>Główne punkty decyzji istotne dla tego kwestionariusza</p> <ul style="list-style-type: none"> • Małoletniość została wyraźnie zdefiniowana w przepisach prawnych, gdy w dniu 1 listopada 2015 r. wszedł w życie art. 42f księgi VIII Kodeksu prawa socjalnego. • Małoletniość należy ustalić poprzez badanie dokumentów tożsamości (zdjęcie musi potwierdzać tożsamość z wystarczającą wiarygodnością). W przypadku braku dokumentów należy opierać się na informacjach przekazanych przez wnioskodawcę. Jeżeli podawane informacje budzą wątpliwości, należy przeprowadzić we właściwy sposób ocenę wzrokową w celu oszacowania i ustalenia wieku (na podstawie wyglądu zewnętrznego, rozmowy z udziałem tłumacza, badania innych dokumentów, jeśli są dostępne). W takich przypadkach zawsze obowiązuje zasada dwóch par oczu (badanie przeprowadza dwóch doświadczonych pracowników opieki społecznej dla młodzieży). Jeżeli po ocenie wzrokowej nadal utrzymują się pewne wątpliwości co do informacji podawanych przez wnioskodawcę, ale ogólnie można przyjąć z wystarczającym prawdopodobieństwem, że wnioskodawca jest małoletni, oznacza to, że wymagania właściwych przepisów prawa zostały spełnione. 	

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
	<ul style="list-style-type: none"> • Wynikiem oceny wzrokowej może także być przyjęcie pełnoletniości wnioskodawcy, ponieważ jego wygląd zewnętrzny wyraźnie wskazuje, że wnioskodawca jest pełnoletni. Podobnie do takiego wniosku może prowadzić ocena informacji uzyskanych podczas przesłuchania, jeśli oświadczenia wnioskodawcy nie stanowią jednoznacznych i wiarygodnych dowodów na etap procesu rozwoju. Ogólne twierdzenia oraz niespójności w połączeniu z oceną wyglądu zewnętrznego mogą prowadzić do takiego samego wniosku (Wyższy Sąd Administracyjny w Bremie, decyzja z dnia 18 listopada 2015 r. — 2 B 221/15). • Właściwa ocena wzrokowa, uwzględniająca więcej aspektów niż tylko cechy zewnętrzne, może być odpowiednią metodą szacowania i ustalenia wieku osoby (Sąd Administracyjny w Monachium, decyzja z dnia 23 września 2014 r. — 12 CE 14.1833). • Jeżeli właściwie przeprowadzona ocena wzrokowa nie da wystarczająco wiarygodnych wyników, należy zlecić przeprowadzenie badania lekarskiego. W uzasadnieniu do art. 42f księgi VIII Kodeksu prawa socjalnego (publikacja Bundestagu 18/6392) wyszczególniono kryteria takiego badania, wskazując, że należy wybrać najdelikatniejszą i w największym stopniu wiarygodną metodę. • Taka procedura przebiegająca etapami jest zgodna z właściwymi wytycznymi (Zalecenia Grupy Roboczej Biura Federalnej Opieki Społecznej dla Młodzieży), do których odniesienie znalazło się także w uzasadnieniu do art. 42 księgi VIII Kodeksu prawa socjalnego. <p>https://www.juris.de/jportal/?quelle=jlink&docid=JURE160008628&psml=jurisw.psm1&max=true</p>
Grecja	Art. 13 ust. 4, 5, 6, 7
Węgry	Ustawa LXXX o azylu z 2007 r., dekret rządowy 301/2007. (XI. 9) dotyczący wykonania ustawy LXXX o azylu z 2007 r. Ustawa XXIX o biegłych sądowych z 2016 r.

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>Irlandia</p>	<p>Ustawa o uchodźcach z 1996 r.</p> <p>Art. 8 ust. 5 lit. a) ustawy o uchodźcach stanowi, że jeżeli upoważnionemu urzędnikowi Komisarza albo urzędnikowi imigracyjnemu wydaje się, że osoba, która przybyła do państwa, ma mniej niż 18 lat, musi ona zostać skierowana do Agencji ds. Dzieci i Rodzin (TUSLA), gdzie zostanie podjęta decyzja o złożeniu w jej imieniu wniosku o udzielenie azylu lub decyzja o nieskładaniu takiego wniosku. Jeżeli wniosek zostanie złożony, Agencja ds. Dzieci i Rodzin (TUSLA) oraz przedstawiciel prawny ze służby pomocy prawnej dla uchodźców (ang. Refugee Legal Service) pomagają małoletniemu przejść przez procedurę azylową, co obejmuje także towarzyszenie mu podczas rozmów.</p> <p>Ustawa o ochronie międzynarodowej z 2015 r. (nie rozpoczęta).</p> <p>Zgodnie z art. 14, jeżeli urzędnikowi, o którym mowa w art. 13, wydaje się, że osoba pragnąca złożyć wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej albo osoba biorąca udział we wstępnym przesłuchaniu, nie ma jeszcze 18 lat i nie towarzyszy jej osoba dorosła odpowiedzialna za sprawowanie opieki nad tym małoletnim, urzędnik najszybciej, jak to możliwe, powiadamia o tym fakcie Agencję ds. Dzieci i Rodzin.</p> <p>Art. 15 ust. 4 stanowi, że jeżeli Agencja ds. Dzieci i Rodzin przypuszcza na podstawie dostępnych informacji, w tym porad prawnych, że należy złożyć wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w imieniu osoby, która ma mniej niż 18 lat (w tym punkcie określonej jako „dziecko”), a którą Agencja ma w swojej pieczy, Agencja organizuje powołanie pracownika Agencji albo innej osoby, która uzna za właściwą i która złoży taki wniosek w imieniu dziecka oraz będzie dziecko reprezentować i udzielać mu wsparcia w procesie rozpatrywania wniosku.</p> <p>Art. 24 ust. 1 stanowi, że właściwy minister albo urzędnik ds. ochrony międzynarodowej, jeżeli z uzasadnionych przyczyn uzna to za konieczne w celu ustalenia, czy wnioskodawca, o którym mowa w art. 15 ust. 4 nie ukończył 18 lat, może, z zastrzeżeniem postanowień tego artykułu, zlecić przeprowadzenie badania w celu ustalenia wieku wnioskodawcy.</p> <p>AM przeciwko Komisarzowi ds. Wniiosków Uchodźców Skarżący/Powód: A.M. Pozwany/Oskarżony: Komisarz ds. Wniiosków Uchodźców Cytowanie: [2005] IEHC 317 URL: http://www.courts.ie/Judgments.nsf/bce24a8184816f1580256ef30048ca50/2bfff9bfdfc1...</p> <p>Azylant twierdził, że w momencie składania wniosku o udzielenie azylu był małoletni. Komisarz ds. Wniiosków Uchodźców przeprowadził przesłuchanie w celu oceny wieku i uznał, że wnioskodawca nie jest osobą poniżej 18 roku życia. W przeprowadzonym następnie przez Komisarza postępowaniu wnioskodawca był traktowany jak dorosły, a decyzja w sprawie udzielenia azylu była negatywna. Wnioskodawca zakwestionował zarówno ocenę wieku, jak i wynik postępowania w sprawie nadania statusu uchodźcy. Sąd uchylił decyzję o ocenie wieku wnioskodawcy, orzekając, że w przypadku takiej procedury minimalne wymogi proceduralne są następujące:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. wnioskodawcy należy prostymi słowami wyjaśnić cel przesłuchania, 2. wnioskodawca ma prawo poznania – w prostych słowach – przyczyny lub podstaw kwestionowania jego twierdzeń przez osobę przeprowadzającą przesłuchanie i musi mieć możliwość ustosunkowania się do tego, 3. wnioskodawca ma prawo do poznania wszelkich wątpliwości, jakie osoba prowadząca przesłuchanie ma co do dokumentów tożsamości, i musi mieć możliwość ustosunkowania się do tego, 4. jeśli decyzja jest dla wnioskodawcy niekorzystna, musi on zostać szybko i w prostych słowach poinformowany o decyzji i jej uzasadnieniu oraz 5. informacje o możliwości i procedurze ponownej oceny muszą być przekazane ustnie i na piśmie.

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>Art. 24 ust. 2 stanowi, że „badanie przeprowadzane zgodnie z ust. 1 jest: a) przeprowadzane z pełnym poszanowaniem godności wnioskodawcy, b) dostosowane do wymogu osiągnięcia wiarygodnych wyników, najmniej inwazyjne, na ile jest to możliwe, oraz c) jeżeli badanie jest badaniem lekarskim, jest ono przeprowadzane przez licencjonowanego lekarza albo innego przedstawiciela zawodu medycznego o właściwych kwalifikacjach zgodnych z obowiązującymi wymaganiami”.</p> <p>Art. 24 ust. 7 stanowi, że uzasadniona przyczyna może się pojawić w wyniku „ogólnych oświadczeń lub innych istotnych wskazań, że istnieją powody, by wątpić w wiek podawany przez wnioskodawcę”.</p> <p>Zgodnie z art. 24 ust. 3, przed badaniem lekarskim należy uzyskać zgodę od a) wnioskodawcy; b) osoby dorosłej odpowiedzialnej za opiekę nad wnioskodawcą i zapewnianie mu ochrony; albo c) pracownika Agencji ds. Dzieci i Rodzin bądź osobę przez Agencję wyznaczoną, która w imieniu dziecka złożyła wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej.</p> <p>Zgodnie z art. 24 ust. 4 dziecko musi otrzymywać następujące informacje w języku, co do którego istnieje uzasadnione przypuszczenie, że go rozumie: a) informacje o możliwości ustalenia jego wieku w drodze badań, b) informacje o metodzie/metodach badań, c) informacje o możliwych konsekwencjach wyników badań dla rozpatrzenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, oraz d) informacje o konsekwencjach odmowy poddania się badaniom przez dziecko.</p> <p>Te konsekwencje są określone w art. 24 ust. 5: w przypadku odmowy poddania się badaniom właściwy minister albo urzędnik ds. ochrony międzynarodowej może dalej prowadzić postępowanie w celu ustalenia, czy wnioskodawca skończył 18 lat.</p> <p>Konkretne przepisy dotyczące badań medycznych w kontekście zatrzymania w przypadku osób, których wiek jest sporny, są opisane w art. 25 w sposób podobny, jak w art. 24.</p> <p>Art. 25 stanowi między innymi, że do celów art. 20 ust. 7 lit. b) minister może zorganizować przeprowadzenie badania w celu ustalenia wieku osoby.</p>	<p>Sąd uznał, że w rozpatrywanym przypadku wymagania te nie zostały spełnione.</p> <p>Zasady: Minimalne wymogi proceduralne dla oceny wieku małoletnich w procedurze azylowej są następujące: (i) wnioskodawcy należy prostymi słowami wyjaśnić cel przesłuchania; (ii) wnioskodawca ma prawo poznać przyczyny lub podstaw kwestionowania jego twierdzeń przez osobę prowadzącą przesłuchanie, wyjaśnione prostymi słowami, i musi mieć możliwość ustosunkowania się do tego; (iii) wnioskodawca ma prawo do poznania wszelkich wątpliwości, jakie osoba prowadząca przesłuchanie ma co do dokumentów tożsamości i musi mieć możliwość ustosunkowania się do tego; (iv) jeśli decyzja jest dla wnioskodawcy niekorzystna, musi on zostać szybko i w prostych słowach poinformowany o decyzji i jej uzasadnieniu; oraz (v) informacje o możliwości i procedurze ponownej oceny muszą być przekazane ustnie i na piśmie.</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Włochy	
<p>Dekret legislacyjny nr 142/2015, art. 17, 18 and 19 (wprowadzające rozporządzenie (UE) 2013/33)</p> <p>Rozporządzenie (obecnie rozpatrywane przez Radę Ministrów): „regolamento recante definizione dei meccanismi per la determinazione dell'età dei minori stranieri non accompagnati vittime di tratta, in attuazione dell'art. 4, comma 2, del decreto legislativo 4 marzo 2014, n. 24”.</p> <p>Art. 8, DPR 22.9.1988, n. 448 (nei processi penali, in caso di incertezza sulla minore età il giudice dispone, anche d'ufficio, una perizia), art. 28, co. 3, D.Lgs. 286/98 (BIC), art. 19, co. 2, lett. a), D.Lgs. 286/98 (divieto espulsione minori stranieri), art. 19, D.Lgs. 25/2008 wdrażająca dyrektywę (UE) 2005/85 (ocena wieku może mieć miejsce na dowolnym etapie procedury). L'art. 4, co. 2, D.Lgs. 4.3.2014, n. 24, wdrażająca dyrektywę (UE) 2011/36 (określenie procedury całościowej w ocenie wieku, założenie małoletniości w przypadku wątpliwości).</p> <p>W roku 2017 przyjęto nowe rozporządzenie określające procedurę, której należy przestrzegać podczas oceny wieku dziecka bez opieki, co do którego istnieje podejrzenie, że mogło być ofiarą handlu ludźmi.</p> <p>http://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2016/12/22/16G00248/sg</p>	<p>W dniu 27 stycznia 2014 Tribunale di Torino orzekł, że przy radiologicznej ocenie wieku nie można wykluczyć, iż w danym przypadku wystąpił margines błędu. W razie wątpliwości przyjmuje się, że dana osoba jest małoletnia.</p> <p>https://www.questionegiustizia.it/articolo/i-metodi-di-accertamento-dell-eta-cronologica-dei_05-03-2015.php</p>
Łotwa	
<p>W dniu 19 stycznia 2016 r. na lotwie weszła w życie nowa ustawa azylowa. Zgodnie z jej przepisami łotewska Państwowa Straż Graniczna odpowiada za przyjmowanie wniosków azylantów oraz wykonywanie powiązanych czynności wstępnych, między innymi ustalenie tożsamości azylanta.</p> <p>Zgodnie z drugą częścią art. 7 ustawy azylowej podczas identyfikacji azylanta i ustalania jego narodowości pracownik Państwowej Straży Granicznej ma prawo przeprowadzić kontrolę azylanta i posiadanych przez niego przedmiotów, także w celu konfiskaty przedmiotów i dokumentów, jeżeli mogą mieć one znaczenie dla rozpatrywania wniosku albo jeżeli mogą one stanowić zagrożenie dla azylanta lub jego otoczenia.</p>	<p>Zgodnie z art. 182 ustawy o procedurze administracyjnej „Ocena ekspertyzy” sąd ocenia ekspertyzę zgodnie z przepisami art. 154 tej ustawy, „Ocena dowodów”. Art. 154 stanowi, że sąd ocenia materiał dowodowy zgodnie ze swoim przekonaniem na podstawie dowodów, które zostały kompleksowo, w pełni i obiektywnie zweryfikowane oraz zgodnie z rozeznananiem sądu opartym na prawach logiki, ustaleniach naukowych oraz zasadach sprawiedliwości; żaden dowód nie będzie wiążał sądu przed analizą całego materiału, a w orzeczeniu sąd wyjaśnia, dlaczego uwzględnił pewne dowody przed innymi oraz dlaczego pewne fakty zostały uznane za udowodnione, a inne nie.</p> <p>Jeżeli ekspertyza nie jest wystarczająco jasna albo jest niepełna, sąd może zlecić sporządzenie dodatkowej ekspertyzy przez tego samego biegłego.</p> <p>Jeżeli ekspertyza nie jest odpowiednio uzasadniona lub uargumentowana albo jeżeli ekspertyzy sporządzone przez kilku biegłych różnią się, sąd może zlecić ponowne przeprowadzenie ekspertyzy, zlecając to zadanie innemu biegłemu lub kilku biegłym.</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>Przy ustalaniu badania przez lekarza sądowego Państwowa Straż Graniczna informuje dziecko bez opieki, bezwzględnie i w obecności jego przedstawiciela, w języku, który dziecko rozumie albo istnieje uzasadnione przypuszczenie, że go zrozumie, o możliwości ustalenia jego wieku poprzez badanie przez lekarza sądowego, o przebiegu takiego badania oraz możliwym wpływem wyników takiego badania na rozpatrzenie jego wniosku, a także o tym, jakie są konsekwencje, gdy przedstawiciel dziecka bez opieki odmówi poddania dziecka badaniu.</p> <p>Jeżeli podczas procedury oceny wieku wiek badanej osoby nie zostanie ustalony z wystarczającą pewnością, wątpliwości rozstrzyga się na korzyść osoby badanej i zostaje ona uznana za małoletniego.</p> <p>Odmówienie przez przedstawiciela dziecka bez opieki poddania dziecka badaniem lekarskim w celu ustalenia wieku nie może być jedyną podstawą do odmowy rozpatrzenia wniosku takiego dziecka ani odmowy przyznania mu statusu uchodźcy albo innego statusu. Zgodnie z art. 3 rozporządzenia nr 776 Rady Ministrów Łotwy z dnia 7 września 2004 r. o regulaminie Państwowego Centrum Medycyny Sądowej, Państwowa Straż Graniczna składa wniosek do Państwowego Centrum Medycyny Sądowej o przeprowadzenie sądowego badania lekarskiego w celu ustalenia wieku osoby, a Centrum przeprowadza takie badanie z wykorzystaniem metodyki przyjętej zgodnie z właściwymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi („Metodyka oceny wieku” nr 2-20/VTMEC-1/336, przyjęta w dniu 7 lutego 2013 r.).</p> <p>Zgodnie z art. 11 wewnętrznego rozporządzenia Państwowej Straży Granicznej nr 1 z dnia 16 stycznia 2015 r. „Regulamin postępowania urzędników Państwowej Straży Granicznej w przypadkach wystąpienia przez cudzoziemca o azyl”, jeżeli azylant jest poddawany badaniom w celu oceny wieku, przygotowana ekspertyza zostaje wystana do sądu w celu oceny zgodnie z art. 182 ustawy o procedurze administracyjnej.</p>	<p>Jak dotąd sądy krajowe nie wydały orzeczenia o ocenie wieku.</p>
<p>Litwa</p> <p>Art. 123 ustawy o statusie prawnym obywateli państw trzecich oraz rozdział 2 (paragrafy 104–114) rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej o udzieleniu i odmawianiu przyznawania azylu w Republice Litewskiej.</p>	

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Luksemburg	<p>Zgodnie z art. 12 ust. 3 zmienionej ustawy o azylu i innych formach ochrony z dnia 5 maja 2006 r. minister może zlecić przeprowadzenie badań medycznych w celu ustalenia wieku azylanta. Należy wspomnieć, że ustalenie wieku ma wpływ na procedurę przyznawania ochrony międzynarodowej. W tym względzie należy przywołać art. 9 ust. 2 ww. ustawy, zgodnie z którym każdy wnioskodawca jest obowiązany przekazać wszystkie informacje konieczne do identyfikacji słuszności jego wniosku, w tym informacje o wieku. Jeżeli wnioskodawca odmówi poddania się badaniom medycznym, nie stawi się na badanie albo okaże się, że jest pełnoletni, zostaje on poinformowany, że te okoliczności negatywnie wpłyną na podejmowanie decyzji w sprawie jego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. W takim przypadku wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej może być rozpatrywany w trybie przyspieszonym zgodnie z art. 20 ww. ustawy. Od tej pory w celach związanych z rozpatrywaniem wniosku wnioskodawcę uznaje się za pełnoletniego. Odmowa wyrażenia zgody na badanie lekarskie nie uniemożliwia ministrowi wydania decyzji w sprawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Taka decyzja nie może jednak być oparta wyłącznie na fakcie odmowy.</p>
Malta	<p>Obwieszczenie nr 243 z 2008 r. Obwieszczenie nr 320 z 2005 r., art. 14</p>
Niderlandy	<p>Właściwe przepisy są zawarte w art. 3 ust. 109 lit. d) rozporządzenia o obywatelach państw trzecich (<i>vreemdelingenbesluit</i>), które weszło w życie w dniu 20 lipca 2015 r.</p>
	<p>Brak danych.</p>
	<p>23 października 2003 r., ABRS 200304904/1 Minister jest obowiązany zagwarantować, aby ocena była przeprowadzana w sposób wiarygodny i uczynny, tak by mogła zostać wykorzystana na poparcie wniosków. Minister jest obowiązany zapewnić udział eksperta z wymaganą wiedzą. W celu zagwarantowania, że ocena została wykonana w sposób wiarygodny i dokładny, minister ma otrzymać obszerny sprawozdanie, za które biegły przyjmuje odpowiedzialność, nawet jeśli nie chce on ujawnić swego imienia i nazwiska. 3 marca 2004 r., ABRS 200307415/1 Sprawozdanie z oceny wieku jest uznawane za opinię biegłego. Odrzucono argument, że tradycyjne badanie rentgenowskie nie może być stosowane w celu uzyskania odpowiednich zdjęć obręczy barkowej. Metoda zastosowana podczas oceny jest prawidłowa.</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>3) Nie ma konieczności ustanawiania przedstawiciela prawnego dla azylanta będącego dzieckiem bez opieki, jeżeli osiągnie on pełnoletniość w ciągu 15 dni od złożenia wniosku.</p> <p>4) Główny Inspektorat ds. Imigracji:</p> <p>a) zapewnia, aby przedstawiciel prawny małoletniego bez opieki miał możliwość poinformowania go o znaczeniu i możliwych skutkach przesłuchania oraz o sposobie przygotowania się do przesłuchania;</p> <p>b) przekazuje informacje prawne o procedurach, o których mowa w art. 17 (prawa azylantów), oraz informacje o procedurach w przypadku wycofania ochrony międzynarodowej – zarówno małoletniemu, jak i jego przedstawicielowi prawnemu;</p> <p>c) informuje przedstawiciela prawnego i małoletniego azylanta bez opieki, w języku zrozumiałym dla tego drugiego albo co do którego można zasadnie przypuszczać, że jest on dla niego zrozumiały, o możliwości przeprowadzenia przez biegłego sądowego badań w celu oceny wieku. Informacje te muszą obejmować informacje o metodach stosowanych w badaniach medycznych, możliwych konsekwencjach wyników takiego badania oraz o skutkach ewentualnej odmowy poddania się badaniu sądowemu.</p> <p>4) Sądowe badanie w celu oceny wieku jest przeprowadzane z pełnym poszanowaniem godności małoletniego, z wykorzystaniem jak najmniej inwazyjnych metod, które umożliwiają uzyskanie możliwie najbardziej wiarygodnych wyników.</p> <p>5) W celu zastosowania przepisów tego artykułu Generalny Inspektorat ds. Imigracji współpracuje z organami administracji lokalnej odpowiedzialnymi za zapewnianie i ochronę praw dzieci oraz z organami sądowymi na porzeby wyjaśnienia sytuacji prawnej małoletniego albo w przypadku objęcia małoletniego specjalnymi środkami ochrony.</p> <p>Art. 41 „Ustalenie wieku małoletniego azylanta będącego obywatelem państwa trzeciego”</p> <p>1) Jeżeli azylant oświadczył, że jest małoletni i nie ma co do jego wieku żadnych poważnych wątpliwości, zostaje on uznany za małoletniego.</p> <p>2) Jeżeli dziecko bez opieki nie jest w stanie udowodnić swego wieku i jeżeli istnieją jakiegokolwiek poważne wątpliwości co do jego małoletniości, jednostka Generalnego Inspektoratu ds. Imigracji specjalizująca się w kwestiach azylowych składa wniosek, jeszcze przed rozpatrzeniem wniosku azylowego na etapie postępowania administracyjnego, o przeprowadzenie badania sądowego w celu oceny wieku wnioskodawcy, po uprzednim uzyskaniu pisemnej zgody małoletniego oraz jego przedstawiciela prawnego.</p>	

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
	<p>3) Jeżeli asylant odmawia poddania się badaniom prawnomedycznym w celu ustalenia wieku (lub jego przedstawiciel prawny odmawia tego w jego imieniu) i nie przedstawił przekonujących dowodów na potwierdzenie podawanego wieku, zostaje on uznany za dorosłego.</p> <p>4) W przypadkach, o których mowa w ust. 3, uznaje się, że dana osoba ukończyła 18 rok życia w dniu złożenia wniosku azylowego.</p> <p>5) Przepisów ust. 3 nie stosuje się w przypadkach, gdy odmowa poddania się badaniom sądowym w celu ustalenia wieku wynika z uzasadnionych przyczyn, które zostały ujawnione po ocenie wnioskodawcy przez psychologa z Generalnego Inspektoratu ds. Imigracji.</p> <p>6) Interpretacja wyników badania sądowego w celu oceny wieku wnioskodawcy uwzględnia zasadę nadrzędnego interesu małoletniego.</p> <p>7) Odmowa małoletniego wnioskodawcy bez opieki poddania się badaniu sądowemu w celu oceny wieku nie może być wyłącznym powodem odrzucenia wniosku azylowego wnioskodawcy i nie uniemożliwia właściwym organom wydania decyzji w sprawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.</p> <p>Art. 49 „Badanie sądowe”</p> <p>1) Jeżeli uznano, że badanie lekarskie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego przez wnioskodawcę i jeżeli wnioskodawca wyraził na to zgodę, wnioskodawca przechodzi badanie sądowe w kierunku oznak wcześniejszego przesładowania albo narażenia na poważne ryzyko.</p> <p>2) Odmowa wnioskodawcy poddania się badaniu sądowemu, o którym mowa w ust. 1, nie uniemożliwia Głównemu Inspektoratowi ds. Imigracji podjęcia decyzji w sprawie wniosku azylowego.</p> <p>3) Badania sądowe, o których mowa w ust. 1, są przeprowadzane przez instytucje sądowe, a ich wyniki są niezwłocznie przekazywane do Głównego Inspektoratu ds. Imigracji. Koszty badania są pokrywane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych z budżetu przydzielonego na ten cel Głównemu Inspektoratowi ds. Imigracji.</p> <p>4) Jeżeli badanie sądowe nie jest przeprowadzane zgodnie z ust. 1, Główny Inspektorat ds. Imigracji informuje wnioskodawcę na piśmie, że może się na własny koszt poddać badaniu sądowemu w kierunku oznak wcześniejszego przesładowania albo narażenia na poważne ryzyko.</p> <p>5) Wyniki badania sądowego, o których mowa w ust. 1 i 4, są uwzględniane przez Główny Inspektorat ds. Imigracji w połączeniu z innymi elementami wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej w celu wydania decyzji.</p> <p>Obecnie nie toczą się żadne procesy zmian legislacyjnych dotyczących oceny wieku.</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Słowacja	<p>Ustawa o azylu nr 480/2002, z późn. zm., art. 23 ust. 7.</p> <p>Jeżeli ministerstwo ma wątpliwości co do wieku wnioskodawcy, wnioskodawca jest obowiązany poddać się badaniu lekarskiemu, a w przypadku obywatela państwa trzeciego, o którym mowa w art. 16 ust. 2, konieczne jest uzyskanie zgody jego przedstawiciela prawnego albo opiekuna. Jeżeli po przeprowadzeniu badań lekarskich ustalono, że wnioskodawca jest pełnoletni, ministerstwo przeprowadza postępowanie tak jak dla osoby pełnoletniej i niezwłocznie informuje przedstawiciela prawnego lub opiekuna wnioskodawcy oraz właściwy sąd o wynikach badania lekarskiego. Jeżeli obywatel państwa trzeciego odmawia poddania się badaniu lekarskiemu albo jeżeli jego przedstawiciel prawny lub opiekun nie zgadza się na takie badanie, zgodnie z ustawą do celów tej procedury wnioskodawca zostaje uznany za osobę pełnoletnią. Jeżeli po przeprowadzeniu badania lekarskiego nie można ustalić, czy wnioskodawca jest osobą małoletnią czy dorosłą, zgodnie z tą ustawą zostaje on uznany za małoletniego do celów tej procedury, a przedstawiciel prawny i opiekun informują o tym wnioskodawcę bez zbędnej zwłoki. Zgodnie z wytycznymi w sekcji 4 ust. 2 ministerstwo informuje wnioskodawcę o możliwości przeprowadzenia badania lekarskiego w celu ustalenia jego wieku, sposobach jego przeprowadzenia oraz konsekwencjach wyników badania dla rozpatrzenia wniosku od udzielenie azylu oraz o konsekwencjach odmowy poddania się badaniu.</p> <p>* Art. 4 ust. 2: Przed wypełnieniem kwestionariusza, ale nie później niż 15 dni po rozpoczęciu procedury, upoważniony pracownik ministerstwa informuje wnioskodawcę o jego prawach i obowiązkach podczas procedury azylowej, o możliwych konsekwencjach niewykonywania lub naruszenia tych obowiązków na mocy tej ustawy, o możliwości ustanowienia dla niego przedstawiciela w procedurze na mocy tej ustawy oraz o dostępie do pomocy prawnej. Ministerstwo przekazuje także wnioskodawcy informacje o organizacjach pozarządowych zajmujących się opieką nad osobami ubiegającymi się o azyl albo którym przyznano azyl; w miarę możliwości te informacje przekazywane są na piśmie i w języku, co do którego przypuszcza się, że wnioskodawca go zrozumie.</p> <p>* Art. 16 ust. 2: Czynnności prawne w imieniu obywatela państwa trzeciego, który nie osiągnął pełnoletniości, są wykonywane przez jego przedstawiciela ustawowego. Jeżeli obywatel państwa trzeciego przebywa na terytorium Republiki Słowackiej bez przedstawiciela ustawowego, sąd ustanawia dla niego opiekuna.</p>
Słowenia	<p>Ustawa o ochronie międzynarodowej (ZMZ-1), uchwalona w roku 2016.</p>
	Brak danych

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Hiszpania	<p>Konstytucja Hiszpanii z 1978 r.</p> <p>Ustawa z dnia 11 grudnia, zmieniająca ustawę organiczną 4/2000 o prawach i obowiązkach obywateli państw trzecich w Hiszpanii i o integracji społecznej.</p> <p>Dekret królewski 557/2011 z dnia 20 kwietnia, zatwierdzający rozporządzenie zmieniające ustawę organiczną 4/2000 o prawach i obowiązkach obywateli państw trzecich w Hiszpanii i o integracji społecznej po reformie wprowadzonej ustawą organiczną 2/2009.</p> <p>Hiszpańskie prawo o ochronie sądowej małoletnich 1/1996 z dnia 15 stycznia, częściowo zmieniające Kodeks procedury cywilnej.</p> <p>Kodeks cywilny</p>
Szwecja	<p>Wnioski o udzielenie azylu są składane zgodnie z ustawą o obywatelach państw trzecich z 2005 r. (SFS 2005: 716). W ustawie rozróżniono między procedurą dla dorosłych a procedurą dla dzieci, przy czym kilka uregulowań jest bardziej korzystnych dla dzieci. Dlatego ocena wieku jest konieczna jako istotna część rozpatrywania wniosku o udzielenie azylu zgodnie z tą ustawą.</p> <p>W dniu 20 lipca 2016 r. weszło w życie prawotymczasowe zastępujące niektóre części ustawy o obywatelach państw trzecich i będzie ono obowiązywało przez 3 lata, do dnia 19 lipca 2019 r. Celem tego tymczasowego prawa jest ograniczenie możliwości otrzymania dokumentu pobytowego w Szwecji. Oznacza to między innymi, że uchodźcom oraz osobom wymagającym ochrony uzupełniającej będą przyznawane tylko zezwolenia na pobyt czasowy. Małoletni oraz rodziny z dziećmi, które złożyły wniosek przed 24 listopada 2015 r., nie są objęci tym prawem.</p>
	<p>Orzeczenie sądu Audiencia Provincial de Madrid (sekcja 22) z dnia 2 lutego 2012 r. o kryteriach oceny wieku. W orzeczeniu stwierdzono, że Regionalna Samorządowa Komisja ds. Opieki nad Małoletnimi w Madrycie uznała jako jedyny dowód wyniki badania lekarskiego w celu oceny wieku, a takiej oceny nie można uznać jako dowodu dającego dokładne wyniki. Dlatego do wyciągnięcia wniosku o wieku małoletniego potrzebna jest większa liczba dowodów.</p> <p>Najnowszym i najbardziej znaczącym precedensowym orzeczeniem Najwyższego Sądu ds. Migracji w kwestii oceny wieku jest decyzja z dnia 11 lutego 2014 r. (MIG 2014:1), w której sąd podkreślił między innymi, że to na wnioskodawcy spoczywa ciężar udowodnienia podawanego przez siebie wieku i że obowiązkiem Agencji ds. Migracji nie jest proponowanie badania lekarskiego, tylko informowanie o możliwości poddania się takiemu badaniu.</p> <p>Brak hiperłącza do tego orzeczenia, ale treść decyzji jest dostępna na stronie internetowej Sądu Administracyjnego (tylko w języku szwedzkim) http://www.rattsinfosok.dom.se/lagrummet/index.jsp</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Szwajcaria	<p>W dniu 1 maja 2017 r. weszły w życie zmiany w ustawie o obywatelach państw trzecich oraz rozporządzeniu w sprawie obywateli państw trzecich, regulujące kwestie oceny wieku w przypadkach, gdy wnioskodawca złożył wniosek o azyl po dniu 1 lutego 2017 r. Nowe przepisy oznaczają, że szwedzka Agencja ds. Migracji będzie przeprowadzała ocenę wieku w tych przypadkach, gdy dana osoba deklaruje, że nie ukończyła 18 lat, a są powody, by kwestionować to oświadczenie. Ocena wieku będzie miała miejsce na wczesnych etapach procesu azylowego. Agencja wyda tymczasową decyzję o wieku, od której można się odwołać i która jest wydawana niezależnie od ostatecznej decyzji w sprawie przyznania dokumentu pobytoowego. Obecnie wnioskodawcom, którzy nie przedstawili wystarczających dowodów na potwierdzenie swojego wieku, również z mocy prawa należy zaproponować możliwość poddania się medycznej ocenie wieku. Taka ocena może mieć miejsce tylko pod warunkiem, że wnioskodawca wyraził pisemną zgodę. Medyczna ocena wieku jest przeprowadzana przed wydaniem tymczasowej decyzji. Agencja podejmuje ostateczną decyzję o wieku wnioskodawcy jednocześnie z wydawaniem ostatecznej decyzji w sprawie o przyznanie dokumentu pobytoowego.</p> <p>W odniesieniu do przypadków, gdy wniosek o azyl został złożony przed dniem 1 lutego 2017 r., nie ma żadnego konkretnego prawa krajowego regulującego kwestie oceny wieku albo moment przeprowadzenia takiej oceny w trakcie procedury azylowej. Ocena wieku co do zasady polega na ocenie dowodów i jest przeprowadzana zgodnie z ogólnymi zasadami prawa, zasadami dotyczącymi ciężaru dowodu itp. Ocena wieku jest ostatecznie przeprowadzana, gdy agencja podejmuje końcową decyzję o przyznaniu dokumentu pobytoowego, od której można się odwołać.</p> <p>W Szwecji stosuje się swobodną ocenę dowodów, co oznacza, że nie ma wcześniej ustalonych zasad co do wagi określonych rodzajów dowodów oraz nie ma żadnych zasad, jakie rodzaje dowodów można przedstawić na potwierdzenie wieku (jednak powinno to być w granicach zdrowego rozsądku). Warto także wspomnieć, że w prawie krajowym Szwecji nie ma prawnej definicji tożsamości (obejmującej np. wiek). Tożsamość była definiowana tylko w orzeczeniach sądowych.</p>
	Jurisprudence du Tribunal administratif fédéral (JICRA 2004/30 et JICRA 2005/16)

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
Zjednoczone Królestwo	<p>W Zjednoczonym Królestwie nie ma ustawodawstwa, które bezpośrednio stanowiłoby, kiedy ocena wieku jest wymagana czy też kiedy jest istotna albo jak należy ją przeprowadzić.</p> <p>Urzednicy imigracyjni na granicy mogą przeprowadzić wstępną ocenę wieku przy pierwszym kontakcie z młodą osobą bez opieki na podstawie jej oświadczeń, dostępnych dokumentów oraz oceny przez urzędnika wyglądu fizycznego i zachowania takiej osoby. Taka ocena nie jest wiążąca i dana osoba może ją w tym momencie zakwestionować. Urzędnik imigracyjny może także domagać się dalszych wyjaśnień związanych ze wstępną oceną wieku danej osoby. W obu tych sytuacjach, jeżeli osoba zakwestionuje ocenę urzędnika albo urzędnik imigracyjny podejrzewa, że dana osoba ma mniej niż 18 lat, wówczas stosuje się zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy i dana osoba jest traktowana jako dziecko. Oznacza to przekazanie jej do wydziału władz lokalnych zajmującego się opieką nad dziećmi, który zostanie poproszony o przeprowadzenie oceny wieku.</p>
	<p>Orzeczenia sądowe dotyczą następujących kwestii: Podstawowe wymagania przed rozpoczęciem przesłuchania</p> <p>1) Ocena musi być przeprowadzana przez dwóch odpowiednio przeszkolonych pracowników opieki społecznej, zgodnie z orzeczeniami w sprawach: Sprawa AS przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2011] EWHC 2091, pkt 19 Sprawa R (FZ) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2011] EWCA Civ 59, pkt 2 Sprawa J przeciwko Ministrowi Spraw Wewnętrznych [2001] EWHC 3073 (Admin), pkt 13</p> <p>2) Jeżeli jest to konieczne, należy zapewnić obecność tłumacza ustnego, zgodnie z orzeczeniem w sprawie R (FZ) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2011] EWCA Civ 59.</p> <p>3) Osobie badanej należy zaferować możliwość obecności podczas przesłuchania niezależnej odpowiedniej osoby dorosłej, zgodnie z orzeczeniami w sprawach: Sprawa A przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 939 (Admin) Sprawa R (NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), pkt 50 Sprawa R (FZ) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2011] EWCA Civ 59, pkt 25</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>Zgodnie z prawodawstwem Zjednoczonego Królestwa dotyczącym dzieci dziecko jest definiowane jako osoba poniżej 18 roku życia i stąd wynika pośrednio kompetencja organów lokalnych do ustalenia wieku w celu uzyskania pewności, że opieka przeznaczona dla dzieci jest rzeczywiście świadczona osobie poniżej 18 roku życia. Środki oceny wieku stosowane przez lokalne władze nie są uregulowane prawnie, ale wypracowano praktykę polegającą na ocenie osoby przez dwóch pracowników służby społecznej, którzy następnie na podstawie swoich ocen ustalają wiek osoby badanej. Do wyciągnięcia wniosków wykorzystują oni wiedzę ze szkoleń oraz doświadczenie z pracy z młodzieżą. Mimo że nie ma żadnego wcześniej ustalonego sposobu, w jaki organy lokalne są obowiązane przeprowadzić ocenę wieku, sądy określiły pewne wskazówki i minimalne standardy, których te organy muszą przestrzegać. Kluczowym orzeczeniem w tej kwestii była decyzja w sprawie dotyczącej dzielnicy Londynu Merton (B przeciwko dzielnicy Londynu Merton [2003] EWHC 1689 (<i>Admin</i>)). Od tamtego orzeczenia sądy dalej uszczegółowiły swoje stanowisko i wymagania określone w poszczególnych orzeczeniach muszą być łącznie spełnione, by ocena wieku mogła być uznana za zgodną z prawem. Jest to także nazywane oceną wieku „zgodną z wytycznymi w sprawie Merton” albo oceną wieku „zgodną z orzecznictwem”.</p>	<p>4) Organy lokalne muszą przestrzegać własnych wskázówek podczas przeprowadzania oceny wieku, zgodnie z orzeczeniami w sprawach:</p> <p>Sprawa A przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 939 (<i>Admin</i>)</p> <p>Sprawa R (NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 2357 (<i>Admin</i>)</p> <p>5) Jeżeli okoliczności sprawy wymagają, by dana osoba została poddana ponownej ocenie (np. przechodzi ona drugą ocenę wieku), lepiej jest, aby osoby przeprowadzające pierwszą ocenę nie brały udziału w drugiej ocenie, zgodnie z orzeczeniem w Sprawie R (NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 2357 (<i>Admin</i>), pkt 50 i 69.</p> <p>6) Z wyjątkiem przypadków niebudzących wątpliwości (gdzie jest oczywiste, że dana osoba ma mniej lub więcej niż 18 lat i w normalnych warunkach nie ma konieczności przedłużającej się oceny), osoby oceniające wiek nie mogą go ustalić wyłącznie na podstawie wyglądu wnioskodawcy, zgodnie z orzeczeniami w sprawach:</p> <p>Sprawa Merton, pkt 27, 37 i 38</p> <p>Sprawa R (FZ) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2011] EWCA Civ 59, pkt 3 Przesłuchanie.</p> <p>Osoby oceniające wiek muszą:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Wyjaśnić wnioskodawcy cel przesłuchania, zgodnie z orzeczeniem w sprawie Merton, pkt 55. 2) Dążyć do uzyskania ogólnych informacji o pochodzeniu i przeszłości wnioskodawcy, w tym sytuacji i historii rodzinnej oraz wykształceniu, a także o tym, czym wnioskodawca się zajmował w ciągu ostatnich kilku lat, informacje o pochodzeniu etnicznym i kulturze także mogą być istotne, zgodnie z orzeczeniem w sprawie Merton, pkt 37. 3) Dokonać oceny wiarygodności wnioskodawcy i zadawać pytania w celu sprawdzenia tej wiarygodności, jeśli są powody, żeby wątpić w twierdzenia wnioskodawcy na temat jego wieku, zgodnie z orzeczeniem w sprawie Merton, pkt 37. 4) Umożliwić wnioskodawcy wyjaśnienie wszelkich niespójności w jego relacji oraz wszelkich kwestii, które mogą mieć negatywny wpływ na ocenę jego wiarygodności; najlepiej zrobić to tak szybko, jak to możliwe, kiedy sprawy są jeszcze „świeże w pamięci”, zgodnie z orzeczeniem w sprawie: Sprawa Merton, pkt 55 <p>Sprawa R (FZ) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2011] EWCA Civ 59, pkt 20</p> <p>Sprawa R (NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 2357 (<i>Admin</i>), pkt 52.</p>

Przepisy i orzecznictwo krajowe	
<p>5) Pamiętać, że poszczególne przypadki różnią się od siebie i że forma oceny wymagana w jednym przypadku może nie być konieczna w innym, zgodnie z orzeczeniem w sprawie Merton, pkt 50.</p> <p>Wnioski</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Organ lokalny oceniający wiek może uwzględnić informacje uzyskane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, ale decyzję musi podjąć samodzielnie i z tego powodu musi dysponować odpowiednimi informacjami, zgodnie z orzeczeniem w sprawie Merton, pkt 39. 2) Sprawozdanie z badania lekarskiego nie jest konieczne i organy lokalne nie są zobowiązane do zlecenia takiego badania. Jeżeli powód przedstawił zaświadczenia lekarskie od pediatry, nie mają one większej wagi niż sprawozdania z właściwie przeprowadzonej oceny wieku sporządzone przez doświadczonych pracowników opieki społecznej, ani lokalne organy, ani minister spraw wewnętrznych nie mogą takich zaświadczeń pominąć; takie zaświadczenia muszą być uwzględnione, jeżeli zostały przedstawione, zgodnie z orzeczeniem w następujących sprawach: <ul style="list-style-type: none"> Sprawa Merton, pkt 50 i 51 Sprawa R (NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), pkt 33, 34 i 47. 3) Wnioski i uzasadnienie muszą uwzględniać wszelkie przedłożone dokumenty, zgodnie z orzeczeniem w sprawie R (NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), pkt 61–64. 4) Decyzja stwierdzająca, że powód utrzymujący, że jest dzieckiem, jednak nie jest dzieckiem, musi być odpowiednio uzasadniona (choć uzasadnienie nie musi być długie ani szczegółowe), zgodnie z orzeczeniem w sprawach: <ul style="list-style-type: none"> Sprawa Merton, pkt 45 i 48 Sprawa A przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 939 (Admin). 5) Protokół z przesłuchania musi być sporządzony niezwłocznie po jego przeprowadzeniu oraz musi być dokładny i spójny, zgodnie z orzeczeniem w sprawie R (NA) przeciwko dzielnicy Londynu Croydon [2009] EWHC 2357 (Admin), pkt 50 i 60; w tym orzeczeniu uznano, że sporządzenie protokołu 2 miesiące po przesłuchaniu jest niezgodne z obecną praktyką. 6) Brak informacji w dokumencie oceny o czasierozpoczęcia i zakończenia przesłuchania albo brak informacji o przerwach nie sprawiają, że proces jest wadliwy, niezależnie od tego, jak požądane są takie informacje, zgodnie z orzeczeniem w sprawie ZS (Afganistan) przeciwko ministrowi spraw wewnętrznych [2015] EWCA Civ 1137, pkt 36. 	

3.a) KrajoWE wytyczne dotyczące oceny wieku

Kraj	
AT	-
BE	<p>Kiedy w Departamencie ds. Migracji pojawia się dziecko bez opieki, by ubiegać się o azyl, wypełnia się formularz identyfikacyjny, w którym zapisuje się informacje o tożsamości takiego dziecka, w tym podane przez niego datę i miejsce urodzenia.</p> <p>Jeżeli Służba Opiekuńcza, Urząd ds. Migracji lub Biuro Komisarza Generalnego ds. Uchodźców i Bezpaństwowców mają jakiegokolwiek wątpliwości co do wieku osoby ubiegającej się o azyl, można zlecić medyczną ocenę wieku, której koszty pokrywa organ ją zlecający. Ocenę wieku można przeprowadzić w przypadkach, gdy pojawiają się wątpliwości, np. związane z wyglądem fizycznym małoletniego, jego zachowaniem, sposobem mówienia, albo kiedy nie przedstawiono żadnych dokumentów tożsamości lub gdy nie można potwierdzić autentyczności przedstawionych dokumentów. Małoletni otrzymuje informacje dotyczące badania w jego własnym języku przekazane przez tłumacza ustnego.</p> <p>Ocena wieku jest przeprowadzana w formie badania lekarskiego. Jest to tak zwany test potrójny:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kliniczna ocena przez dentystę, radiologiczna ocena uzębienia (pierwsze badanie), – badanie dłoni i nadgarstka ręki niedominującej, – badanie przyśrodkowych końców obu obojczyków (dwa dodatkowe badania, które są wykonywane po pierwszym badaniu). <p>W celu zwiększenia trafności i wiarygodności Belgia zdecydowała o stosowaniu tych trzech badań (¹). Jeżeli wyniki tych trzech badań się różnią, przyjmuje się najniższy wiek. Co więcej, w celu ustalenia, czy dana osoba ma mniej, czy więcej niż 18 lat jako wiek przyjmuje się wiek minus 1 odchylenie standardowe dla tego konkretnego badania (²). Art. 7 ustawy o opiece stanowi, że w przypadku wątpliwości co do wyniku badań medycznych, należy uwzględnić najniższy otrzymany wiek.</p> <p>Na podstawie informacji zgromadzonych w trakcie różnych badań lekarskich lekarz sporządza sprawozdanie, które jest wysyłane do Służby Opiekuńczej. Służba następnie na tej podstawie podejmuje decyzję. Decyzja jest przesyłana do osoby, której dotyczy, oraz do Urzędu ds. Migracji.</p> <p>Ocena wieku z wykorzystaniem różnych dyscyplin jest zalecana przez specjalistów, np. profesora G. Willemsa (Uniwersytet w Leuven, Wydział Medycyny, Departament Stomatologii, Centrum Stomatologii Sądowej), który przeprowadził liczne badania naukowe w dziedzinie oceny wieku na podstawie uzębienia i jest uznawany na całym świecie ekspertem w tej dziedzinie. Taka praktyka jest także zalecana przez AGFAD (Grupę Badawczą ds. Sądowej Oceny Wieków Niemieckiego Towarzystwa Medycyny Sądowej). Ta grupa badawcza, składająca się z lekarzy sądowych, stomatologów, radiologów i antropologów, opublikowała wytyczne dotyczące tej kwestii, zalecając stosowanie następujących metod:</p> <ul style="list-style-type: none"> • badanie fizykalne, obejmujące sprawdzenie pomiarów antropometrycznych (wzrost i waga, budowa ciała), oznak dojrzewania płciowego oraz możliwych zaburzeń rozwojowych; • badanie radiograficzne lewej dłoni; • badanie stomatologiczne obejmujące ocenę stanu uzębienia i zdjęcia ortopantomograficznego; • jeżeli badanie radiograficzne wykaże, że kości dłoni są w pełni rozwinięte, zaleca się badanie radiograficzne lub tomografię komputerową (TK) obojczyka w celu ustalenia, czy badana osoba ukończyła 21 lat. • Te metody należy łączyć, aby zwiększyć dokładność rozpoznania i wykryć możliwe zaburzenia rozwojowe. We wspomnianych wytycznych określono także warunki, jakie muszą spełnić badania referencyjne, aby mogły być stosowane do szacowania wieku. • Wszystkie szpitale, do których zwraca się Służba Opiekuńcza, przestrzegają tych wytycznych podczas oceny wieku.

(¹) EMIN, BELGIAN CONTACT POINT, Unaccompanied minors in Belgium, Reception, Return and Integration Arrangements, s. 26.

(²) ECRE/BCHV-CBAR, AIDA National Country Report Belgium, 2013, s. 43.

	<p>Čzęsto zgłaszana uwagą jest to, że badania medyczne nie pozwalają na określenie dokładnego wieku osoby. W istocie większość ekspertów, takich jak profesor G. Willems, uznaje, że wyniki badań wieku szkieletowego i zębowego zawsze są tylko hipotezami, które nie pozwalają na dokładne określenie wieku. Badacze podkreślają, że wynikiem badań jest tylko oszacowanie wieku i że zawsze należy uwzględnić margines błędny wynoszący od 1 do 2 lat. Zastosowanie takiego podejścia umożliwia Służbie Opiekuńczej ustalenie w sposób wiarygodny, czy trzeba ustanowić opiekuna, czy nie, zwłaszcza gdy młoda osoba nie jest w stanie przedstawić autentycznych dokumentów albo po prostu nie zna swojej daty urodzenia. (Według danych Unicefu w krajach rozwijających się jedynie połowa dzieci poniżej 5 roku życia została zarejestrowana po urodzeniu. W Afryce Subsaharyjskiej odsetek nierejestrowanych urodzeń wynosi 64 %, a w Azji Południowej nawet 65 %).</p> <p>Jeżeli uznano, że dana osoba ma więcej niż 18 lat, jej wiek jest ustalany przez Urząd ds. Imigracji. W tym celu wykorzystuje się krzywą Gaussa i przyjmuje średni wiek, zakładając że jest mniej prawdopodobne, aby rzeczywisty wiek tej osoby odpowiadał wartościom granicznym na krzywej (np. jeśli w swoim sprawozdaniu lekarz uznał, że wnioskodawca ma 20,6 lat, a margines błędny wynosi 2 lata, wówczas wiek 20,6 jest najbardziej prawdopodobny. Prawdopodobieństwo, że ta osoba ma mniej niż 18,6 lat albo więcej niż 22,6 lat, jest bardzo niskie). Jeżeli zgodnie ze sprawozdaniem lekarza wiek podawany przez małoletniego bez opieki okaże się prawdopodobny, przyjmuje się datę urodzenia podaną przez wnioskodawcę. Jeżeli azylant twierdzi, że ma 15 lat, ale badania wieku wykażą, że jego wiek mieści się w przedziale od 16,6 do 18,6, przyjmuje się, że ta osoba ma 16,6 lat. W takim przypadku Służba Opiekuńcza na podstawie wieku 16,6 lat ustali datę urodzenia oraz datę, do której dziecko będzie objęte opieką.</p> <p>Po ustaleniu wieku wnioskodawcy przez Służbę Opiekuńczą Biuro Komisarza Generalnego ds. Uchodźców i Bezpaństwowców oraz Urząd ds. Imigracji są obowiązane do przyjęcia tej oceny i dokonania odpowiednich korekt w dokumentacji azylowej oraz wszystkich innych dokumentach. W dokumentacji, w której przy rejestracji wpisano wiek podany przez wnioskodawcę, stosuje się pseudonim.</p> <p>Opiekun lub małoletni mogą przedstawić dodatkowe dowody potwierdzające wiek małoletniego (np. urzędowy akt urodzenia otrzymany za pośrednictwem ambasady kraju pochodzenia w Belgii albo w sąsiednich krajach), a opiekun może wyrażać swoje opinie o wieku małoletniego. Jeżeli małoletni lub jego opiekun nie zgadzają się z decyzją Służby Opiekuńczej, mogą z pomocą prawnika złożyć odwołanie do Rady Stanu.</p>
BG	Tak. W ustawie o azylu i uchodźcach znajduje się artykuł przewidujący możliwość przeprowadzenia oceny wieku.
CH	-
CY	Tak. Proces oceny wieku małoletnich bez opieki w ramach procedury azylowej.
CZ	-
DE	<p>Kraje związkowe (landy) ponoszą odpowiedzialność za ustalenie wieku małoletnich bez opieki, co ma miejsce w momencie, gdy są „oddawani w opiekę” (<i>Inobhutnahme</i>), jak tylko wejdą w kontakt z niemieckimi organami. Decyzja krajów związkowych stanowi także podstawę procedury azylowej.</p> <p>W preambule do prawa z 2015 r. zmieniającego Kodeks spofeczny znalazło się odniesienie do zaleceń Grupy Roboczej Federalnej Opieki Spofecznej dla Młodzieży (Bundesarbeitsgemeinschaft der Landesjugendämter; http://www.bagjjae.de/downloads/118_handlungsempfehlungen-umf_2014.pdf)</p> <p>Stąd w §42f Kodeksu spofecznego określono podstawy do procesu oceny wieku, wprowadzając procedurę stopniową:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sprawdzenie dokumentów osobistych, poszukiwanie dodatkowych informacji 2. Przesłuchanie (przeprowadzane przez dwóch wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników), ogólna ocena rozwoju, w tym ocena wzrokowa 3. Jeśli są wątpliwości, badanie lekarskie z wykorzystaniem metody o najmniejszym wpływie na zdrowie dziecka. <p>Grupa Robocza Federalnej Opieki Spofecznej dla Młodzieży zaleca korzystanie z zaleceń Grupy ds. Sądowej Oceny Wieków (Arbeitsgemeinschaft für Forensische, AGFAD) podczas procesu ustalania wieku https://www.medin.uni-muenster.de/fileadmin/einrichtung/agfad/empfehlungen/empfehlungen_ausserhalb_strafverfahren.pdf. wyszukiwanie w internecie: 05/07/2016)</p>
DK	-
EE	-

EL	Protokół postępowania z małoletnimi bez opieki
ES	-
FI	Fińska ustawa o obywatelach państw trzecich stanowi, że do przeprowadzenia badania wymagana jest świadoma zgoda osoby, która ma być badana, wyrażona przez nią dobrowolnie na piśmie. Wymagana jest także zgoda rodzica, opiekuna albo innego przedstawiciela prawnego takiej osoby. Przed uzyskaniem zgody wnioskodawca albo współwnioskodawca oraz rodzic, opiekun albo inny przedstawiciel prawny wnioskodawcy lub współwnioskodawcy powinni otrzymać informacje o znaczeniu oceny wieku, stosowanych metodach, potencjalnych skutkach zdrowotnych oraz o konsekwencjach poddania się badaniu albo odmowy poddania się badaniu. Informacje muszą być przekazane w języku, co do którego istnieje uzasadnione przypuszczenie, że wnioskodawca go rozumie. Medyczna ocena wieku w celu ustalenia wieku wnioskodawcy jest przeprowadzana przez Departament Medycyny Sądowej na Uniwersytecie w Helsinkach na wniosek policji, Straży Granicznej albo fińskich Służb Imigracyjnych. Ocena jest przeprowadzana wspólnie przez dwóch ekspertów. Przynajmniej jeden z nich jest pracownikiem Departamentu Medycyny Sądowej na Uniwersytecie w Helsinkach. Ekspertem może być też zatwierdzony przedstawiciel zawodu medycznego albo dentysta posiadający wymagane kompetencje.
FR	W celu zapewnienia wykonania art. L. 221-2-2 Kodeksu działań socjalnych i rodzinnego w rozporządzeniu z dnia 24 czerwca 2016 r. określono warunki przyjmowania i oceny wieku osób podających się za małoletnie, które tymczasowo lub definitywnie są pozbawione opieki swojej rodziny.
HR	-
HU	-
IE	Nie. Co do zasady, jeżeli Agencja ds. Dzieci i Rodzin (TUSLA) sformułowała profesjonalną opinię, że odesłana do niej osoba jest małoletnia albo dorosła, Urząd Komisarza ds. Wniosków Uchodźców (ORAC) przyjmuje tę opinię. O rezultacie oceny przeprowadzonej przez Agencję TUSLA należy powiadomić Urząd Komisarza ds. Wniosków Uchodźców (w formie szczegółowego sprawozdania). Sprawozdanie należy dołączyć do dokumentacji wnioskodawcy. Kopia sprawozdania jest dołączana do dokumentacji skierowania. Urząd Komisarza ds. Wniosków Uchodźców przyjmuje sprawozdanie, w którym potwierdza, że akceptuje profesjonalną opinię Zarządu Służby Zdrowia (HSE).
IT	Nie, ale istnieją pewne wytyczne regionalne. Zob. np. <i>varie\minori\protocollo_identificazione_mnsna.pdf</i>
LT	Na poziomie krajowym nie ma żadnej oficjalnej polityki ani wytycznych dotyczących oceny wieku.
LU	-
LV	Ustawa azylowa (art. 27) stanowi, że małoletni bez opieki są poddawani badaniom lekarskim w celu ustalenia ich wieku.
MT	-
NL	Wytyczne dotyczące oceny wieku w trakcie procedury azylowej są dokładniej określone w Wytycznych dotyczących wdrożenia ustawy o obywatelach państw trzecich (<i>Vreemdelingencirculaire</i>), art. C1/2.2.
NO	Wytyczne w zakresie polityki: PN 2012-011 Wytyczne w zakresie polityki zawierają wytyczne dotyczące prowadzenia spraw azylowych w przypadku złożenia wniosku przez małoletnich bez opieki. Jedną z głównych kwestii poruszanych w tych wytycznych jest ocena i ustalenie wieku.
PL	Urząd do Spraw Cudzoziemców oraz Straż Graniczna mają swoje wewnętrzne wytyczne określające, w jakich przypadkach należy przeprowadzić ocenę wieku oraz jakie informacje na temat oceny powinno się przekazać wnioskodawcy.
PT	-
RO	Brak danych

SE	<p>Tak. Polityka dotycząca oceny wieku w Agencji ds. Migracji jest obecnie w trakcie przeglądu, ale wskazówki z września 2015 r. nadal obowiązują (SR 35/2015). Polityka zawarta w dokumencie SR 35/2015 została opracowana głównie na podstawie orzeczenia Najwyższego Sądu ds. Migracji, które wspomniano w odpowiedzi na pytanie 2, ale także uwzględniając krytykę Rzecznika Sprawiedliwości w roku 2012 (decyzja nr 4107-2011) oraz 2015 (decyzja nr 6942-2013) dotyczącą konkretnych przypadków oceny wieku przez agencję. Decyzja jest dostępna na stronie http://www.jo.se/en</p>
SI	<p>Na poziomie krajowym nie ma żadnej oficjalnej polityki ani wytycznych dotyczących oceny wieku. Procedura oceny wieku jest przeprowadzana zgodnie z ustawą o ochronie międzynarodowej i jest stosowana tylko do oceny wieku małoletniego bez opieki.</p>
SK	<p>Medyczna ocena wieku jest przeprowadzana przez Department Radiologii z wykorzystaniem badań rentgenowskich dłoni i stawów łokciowych. Następnie w dokumentacji medycznej odnotowuje się, czy obraz kości na zdjęciu rentgenowskim odpowiada etapowi rozwoju i wzrostu osoby powyżej 18 roku życia. Medyczną ocenę wieku przeprowadza się na wniosek policji, decydentów oraz opiekuna.</p>
UK	<p>Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wydało wskazówki dla swoich pracowników, dostępne na stronie https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/257462/assessing-age.pdf</p> <p>Wskazówki są obecnie w trakcie przeglądu.</p> <p>Stowarzyszenie Dyrektorów Instytucji Opiekuńczych dla Dzieci (ADCS) w Zjednoczonym Królestwie przyjęło następujące wytyczne dla pracowników opieki społecznej dotyczące przeprowadzania oceny wieku. http://adcs.org.uk/assets/documentation/Age_Assessment_Guidance_2015_Final.pdf http://adcs.org.uk/assets/documentation/information_sharing_proforma_april_2015.doc</p> <p>Skrócony formularz dostępny jest na stronie http://www.makeitlooknice.co.uk/adcs/age-assessment-guidance/index.html</p> <p>Przygotowano także następujące wytyczne dla pracowników opieki społecznej przeprowadzających oceny wieku. Są one nazywane „Wytycznymi z Hillingdon i Croydon”, ponieważ zostały przygotowane na podstawie doświadczeń lokalnych organów w tych miejscowościach, które mają wiele przypadków migrujących dzieci bez opieki.</p>

Inne krajowe akty prawne
[wstawić odniesienie]

Orzecznictwo krajowe
[wstawić odniesienie]

Krajowe wytyczne
[wstawić odniesienie]

4. Stosowne orzecznictwo ⁽⁶⁶⁾

Sprawa ECLI:EU:C:2013:367 C-648/11 — MA i inni — Nadrzędny interes dziecka	https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:62011CJ0648
<i>Tarakhel</i> przeciwko <i>Szwajcarii</i> , skarga nr 29217/12, Rada Europy: Europejski Trybunał Praw Człowieka, 4 listopada 2014 r.	http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-4923136-6025044#{%22itemid%22:[%22003-4923136-6025044%22]}
<i>Abdullahi Elmi i Aweys Abubakar</i> przeciwko <i>Malcie</i> , skargi nr 25794/13 i 28151/13 Rada Europy: Europejski Trybunał Praw Człowieka, obowiązuje od 22 listopada 2016 r.	https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-168780%22]}
Ostatnio w Zjednoczonym Królestwie Wysoki Trybunał i Sąd Apelacyjny uznały, że polityka Zjednoczonego Królestwa pozwalająca na ocenę wieku małoletnich azylantów bez opieki na podstawie ich wyglądu/zachowania jest bezprawna, zwłaszcza jeśli może prowadzić do zatrzymania.	http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/uk-queen-application-aa-v-secretary-state-home-department-interested-party-wolverhampton#content http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/uk-r-application-aa-sudan-v-secretary-state-home-department-9-march-2017#content https://www.refugeecouncil.org.uk/latest/news/4866_court_confirms_government_s_age_policy_is_unlawful/

5. Instrumenty „prawa miękkiego”

Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 14 (2013) dotyczący prawa dziecka do uznawania jego najlepiej pojętego interesu za sprawę nadrzędną (art. 3 ust. 1), 29 maja 2013 r., CRC/C/GC/14.
Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 6 (2005) w sprawie traktowania dzieci pozbawionych opieki i odseparowanych, przebywających poza krajem pochodzenia, 1 września 2005 r., CRC/GC/2005/6.
Komitet Praw Dziecka ONZ, komentarz ogólny nr 12 (2009) Prawo dziecka do bycia wysłuchanym, 1 lipca 2009 r. CRC/C/GC/12.
KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY – Ochrona migrujących dzieci {SWD(2017) 129 final}, w którym znajduje się bezpośrednie wezwanie EASO do aktualizacji wytycznych dotyczących oceny wieku, dostępny na stronie: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0211&from=PL
Plan działania Rady Europy dotyczący ochrony uchodźców i migrujących dzieci (2017–2019), plan działania dotyczący ochrony dzieci, które migrują, dostępny na stronie https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168071484e

⁽⁶⁶⁾ Biorąc pod uwagę dynamikę i tempo zmian w orzecznictwie i praktyce sądowej w tej dziedzinie, podane poniżej linki do baz danych mogą okazać się pomocne w poszukiwaniu informacji o aktualnych stanowiskach sądów w kwestiach związanych z oceną wieku: Europejska Baza Danych Prawa Azylowego (EDAL) <http://www.asylumlawdatabase.eu/en>, Refworld <http://www.refworld.org/cases.html> oraz instytut informacji o prawie brytyjskim i irlandzkim <http://www.bailii.org>.

Załącznik 4 Przegląd metod i gwarancji proceduralnych stosowanych w procesach oceny wieku ⁽⁶⁷⁾

⁽⁶⁷⁾ Tabele w tym załączniku stanowią sumaryczne przedstawienie wyników kwestionariusza rozprowadzanego przez EASO w latach 2016 i 2017, którego celem było zebranie szczegółowych informacji i określenie różnic w stosowanych praktykach.

Przegląd praktyk i gwarancji proceduralnych stosowanych w procesach oceny wieku ⁽⁶⁸⁾

Państwo UE+	METODY NIEMEDYCZNE					METODY MEDYCZNE							Inne
	Składanie dokumentów	Szacowanie wieku na podstawie wyglądu fizycznego ⁽⁶⁹⁾	Przesłuchanie w celu oceny wieku	Ocena przez opiekę społeczną	Rozmowy z psychologiem	Analiza uzębienia	Ocena rozwoju fizycznego	Ocena dojrzałości płciowej ⁽⁶⁹⁾	Zdjęcie rentgenowskie nadgarstka	Badanie rentgenowskie obręczy barkowej	Zdjęcie rentgenowskie uzębienia		
Austria	✓	✓	✓			✓	✓		✓	✓	✓		
Belgia	✓		✓	✓					✓	✓	✓		
Bułgaria	✓	✓				✓			✓				
Chorwacja	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓		✓		
Cypr	✓		✓	✓					✓		✓		
Republika Czeska	✓								✓		✓		
Dania	✓		✓	✓			✓		✓		✓		
Estonia	✓	✓	✓	✓	✓				✓		✓		
Finlandia	✓					✓			✓		✓		
Francja	✓	✓	✓	✓	✓				✓		✓		
Niemcy	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓					
Grecja	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓		***
Węgry	✓	✓	✓	✓	✓				✓		✓		***
Irlandia	✓	✓	✓	✓					✓		✓		
Włochy	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓		✓		
Łotwa						✓			✓		✓		
Litwa	✓	✓							✓		✓		***
Luksemburg									✓				
Malta	✓		✓						✓				
Niderlandy	✓	✓							✓		✓		
Norwegia	✓	✓	✓						✓		✓		
Polska	✓	✓							✓		✓		
Portugalia	✓	✓							✓		✓		****
Rumunia	✓	✓							✓		✓		****
Słowacja	✓	✓ ⁽⁷⁰⁾							✓		✓		
Słowenia	✓	✓				✓ ⁽⁷¹⁾			✓		✓		
Hiszpania	✓		✓						✓		✓		****
Szwecja	✓		✓	✓					✓		✓		****
Szwajcaria	✓	✓	✓						✓		✓		
Zjednoczone Królestwo	✓	✓	✓	✓					✓		✓		
	27	19	17	11	6	16	11	7	23	12	19	4	

(¹) W przypadku ofiar handlu ludźmi albo osób wymagających szczególnego traktowania

(¹) Ocena wzrokowa

(²) Badanie rentgenowskie kości miednicy

(³) Czwarte żebro (PT)

(⁴) RM kolana (SE) 7071

(⁶⁸) Tabele w tym załączniku stanowią sumaryczne przedstawienie wyników kwestionariusza przeprowadzanego przez EASO w latach 2016 i 2017, którego celem było przygotowanie aktualizacji informacji zebranych w roku 2013.

(⁶⁹) „Szacowanie wieku na podstawie wyglądu fizycznego” oraz „ocena dojrzałości płciowej” zostały uwzględnione w tej tabeli, ponieważ pojawiły się w zestawieniu w poprzedniej publikacji, jednak nie są one już uważane przez EASO za metody oceny wieku.

(⁷⁰) Wstępna ocena wieku ma charakter wyłącznie orientacyjny. Jeżeli wskazuje, że dana osoba jest osobą małoletnią. Badanie lekarskie jest przeprowadzane zawsze wtedy, jeżeli osoba twierdzi, że jest dzieckiem, a istnieje podejrzenie, że może to być osoba dorosła. Zatem podczas wstępnej oceny wieku stosuje się zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy.

(⁷¹) W SK z pracownikami opieki społecznej przeprowadza się tylko w pewnym stopniu konsultacje.

Przegląd gwarancji proceduralnych stosowanych w procesach oceny wieku (I)

Państwo UE+	Nadrzędny interes dziecka zapewniany podczas oceny wieku	Inne podejścia stosowane przed oceną wieku	Niezależna osoba wspiera wnioskodawcę w trakcie procesu	Poglądy wnioskodawcy są wysłuchane i uwzględniane stosownie do jego dojrzałości	Wnioskodawca jest informowany o powodach, metodach, skutkach i wynikach wszystkich rodzajów ocen	Wnioskodawca jest informowany tylko o ocenie lekarskiej	Wymagana świadoma zgoda wnioskodawcy niezależnie od stosowanej metody oceny wieku	Zgoda przedstawiciela wnioskodawcy wymagana we wszystkich przypadkach
Austria	Tak	Tak	Tak	Przez przedstawiciela prawnego	Nie	Tak	Nie	Nie
Belgia	Tak*	Tak	Tylko w złożonych przypadkach**	Tak	Tak	Nie	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Nie
Bułgaria	Tak**	Tak	Tak**	Przez przedstawiciela prawnego	Nie	Tak	Tak	Tak
Chorwacja	Nie określono	Tak	Tak**	Tak**	Tak	Nie	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Tylko dla medycznych metod oceny wieku
Cypr	Tak**	Tak	Tak**	Tak	Tak	Nie	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Tylko dla medycznych metod oceny wieku
Republika Czeska	*	Nie określono	Tak	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Nie określono
Dania	Tak**	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Nie określono
Estonia	*	Nie określono	Tak	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Tylko dla medycznych metod oceny wieku
Finlandia	Nie określono	Tak	Tak**	Nie określono	Tak, strona z informacjami	Nie	Tak	Tak
Francja	Nie określono	Tak	Nie	Tak	Tak	Nie	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Nie określono
Niemcy	Nie określono	Tak	Tak**	Tak	Tak	Nie	Tak	Nie określono
Grecja	*	Tak	Tak	Nie określono	Tak	Nie	Tak	Nie określono
Węgry	Nie określono	Tak	Tak**	Nie określono	Tak	Nie	Tak	Tylko w przypadku wnioskodawców poniżej 14 roku życia
Irlandia	**	Tak	Tak**	Tak	Tak	Nie, stosuje się tylko metody niemedyczne	Nie, stosuje się tylko metody niemedyczne	Nie, stosuje się tylko metody niemedyczne
Włochy	*	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak	Tak
Łotwa	*	Nie określono	Tak	Nie	Nie	Tak	Nie	Nie
Litwa	Tak**	Tak	Tak**	Tak**	Nie	Tak	Tak	Tak
Luksemburg	Nie określono	Nie określono	Tak	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono
Malta	*	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Tak	Nie określono
Niderlandy	Tak**	Tak	Personel IND	Tak	Tak, ulotka o ochronie międzynarodowej zawiera informacje o ocenie wieku	Nie	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Tylko dla medycznych metod oceny wieku
Norwegia	*	Tak	Tak**	Tak	Nie	Tak	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Tylko dla medycznych metod oceny wieku

Państwo UE+	Nadrzędny interes dziecka zapewniany podczas oceny wieku	Inne podejścia stosowane przed oceną wieku	Niezależna osoba wspiera wnioskodawcę w trakcie procesu	Poglądy wnioskodawcy są wysłuchane i uwzględniane stosownie do jego dojrzałości	Wnioskodawca jest informowany o powodach, metodach, skutkach i wynikach wszystkich rodzajów ocen	Wnioskodawca jest informowany tylko o ocenie lekarskiej	Wymagana świadoma zgoda wnioskodawcy niezależnie od stosowanej metody oceny wieku	Zgoda przedstawiciela wnioskodawcy wymagana we wszystkich przypadkach
Polska	Nie określono	Tak	Tak**	Tak	Nie	Tak	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Tylko dla medycznych metod oceny wieku
Portugalia	Nie określono	Nie określono	Tak	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Tak	Nie określono
Rumunia	Tak	Tak	Podczas badania sądowego	Tak	Nie	Tak	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Tylko dla medycznych metod oceny wieku
Słowacja	Tak**	Podczas oceny	Tak** (71)	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak (pisemna zgoda opiekuna lub przedstawiciela)
Słowenia	Tak**	Tak	Tak**	Tak**	Tak	Nie	Tak	Tak
Hiszpania	Tak*	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Tak	Nie określono
Szwecja	Tak	Podczas oceny	Tak	Tak	Tak	Nie	Tylko dla medycznych metod oceny wieku	Nie określono
Szwajcaria	Tak	Tak	Tylko w przypadkach objętych rozporządzeniem Dublin	Tylko, jeżeli ocena wskazuje, że wnioskodawca nie jest dzieckiem	Nie	Nie	Nie określono	Nie określono
Zjednoczone Królestwo	Tak	Tak	Tak**	Tak	Tak	Nie	Nie, ponieważ stosuje się tylko metody niemedyczne	Nie

(*) Podczas oczekiwania na wyniki wnioskodawca jest traktowany jak dziecko.

(**) Opiekun lub przedstawiciel dziecka albo instytucja opiekunicza zapewnia uwzględnienie nadrzędnego interesu dziecka.

Przeгляд gwarancji proceduralnych stosowanych w procesach oceny wieku (II)

Państwo UE+	Zasada rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy stosowana podczas całego procesu	Wnioskodawca może odmówić poddania się ocenie wieku niezależnie od stosowanej metody	Odmowa poddania się ocenie wieku nie oznacza automatycznego uznania za dorosłego	Odmowa poddania się ocenie wieku nie jest brana pod uwagę przy rozpatrywaniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej	Wnioskodawca jest informowany o wynikach w zrozumiałym dla niego języku	Niejednoznaczne wyniki procedury oceny wieku są interpretowane na korzyść wnioskodawcy	Wnioskodawca ma zapewnione wystarczające środki prawne do odwołania się od decyzji o wieku
Austria	Tak, jeśli wyniki są niejednoznaczne	Tak	Nieuznawany automatycznie za dorosłego, powody są analizowane	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Tak	Tak, w ramach odwołania od decyzji o ochronie międzynarodowej
Belgia	Tak	Tak	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Odmowa nie jest brana pod uwagę	Tak (przez asystentów społecznych)	Tak	Tak
Bułgaria	Tylko w przypadku metod medycznych	Tylko w przypadku metod medycznych	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Odmowa nie jest brana pod uwagę	Tak	Nie	Nie określono
Chorwacja	Tak, jeśli wyniki są niejednoznaczne	Tak	Tylko w razie nieuzasadnionej odmowy	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Tak	Tak, w tym samym czasie, co odwołanie od decyzji o ochronie międzynarodowej
Cypr	Tak	Tak	Nie określono	Odmowa nie jest brana pod uwagę, chyba że maletniość ma znaczenie dla wniosku o ochronę	Tak	Nie określono	Nie
Republika Czeska	Tak	Tak	Automatycznie uznawany za dorosłego	Nie określono	Tak	Nie określono	Nie określono
Dania	Nie określono	Tylko w przypadku metod medycznych	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Nie określono	Tylko, jeśli wyniki wskazują, że wnioskodawca jest starszy	Tak	Tak
Estonia	Tak	Tak	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Nie określono	Nie określono
Finlandia	Nie	Tak	Tylko w razie nieuzasadnionej odmowy	Odmowa nie jest brana pod uwagę	Tak	Nie (będą pominięte)	Tak, w tym samym czasie, co odwołanie od decyzji o ochronie międzynarodowej
Francja	Tak	Tylko w przypadku metod medycznych	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Nie określono	Tak	Tak	Tak
Niemcy	Tak	Tak	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Odmowa nie jest brana pod uwagę	Tak	Tak	Tak, w tym samym czasie, co odwołanie od decyzji o ochronie międzynarodowej
Grecja	Tak	Tak	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Nie określono	Tak	Tak	Nie określono
Węgry	Tak	Tak	Automatycznie uznawany za dorosłego	Nie określono	Nie określono	Tak	Tak, w ramach odwołania od decyzji o ochronie międzynarodowej
Irlandia	Tak	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Tak
Włochy	Tak (margines 2 lat na korzyść wnioskodawcy)	Tak	Nieuznawany automatycznie za dorosłego	Odmowa nie jest brana pod uwagę	Tak (za pośrednictwem mediatorów kulturowych i tłumaczy ustnych)	Tak (margines 2 lat na korzyść wnioskodawcy)	Tak

Państwo UE+	Zasada rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy stosowana podczas całego procesu	Wnioskodawca może odmówić poddania się ocenie wieku niezależnie od stosowanej metody	Odmowa poddania się ocenie wieku nie oznacza automatycznego uznania za dorosłego	Odmowa poddania się ocenie wieku nie jest brana pod uwagę przy rozpatrywaniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej	Wnioskodawca jest informowany o wynikach w zrozumiałym dla niego języku	Niejednoznaczne wyniki procedury oceny wieku są interpretowane na korzyść wnioskodawcy	Wnioskodawca ma zapewnione wystarczające środki prawne do odwołania się od decyzji o wieku
Łotwa	Tak	Nie określono	Nie określono	Może mieć wpływ na decyzję, ale wszystkie okoliczności są uwzględniane i oceniane indywidualnie	Nie określono	Nie określono	Nie określono
Litwa	Tak, jeśli wyniki są jednoznaczne	Tylko w przypadku metod medycznych	Tylko w razie niezasadnionej odmowy	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Tak	Tak, w ramach odwołania od decyzji o ochronie międzynarodowej
Luksemburg	Tak	Nie	Automatycznie uznawany za dorosłego	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Nie określono	Nie określono	Nie określono
Malta	Tak	Tak	Nie uznawany automatycznie za dorosłego	Nie określono	Tak	Tak	Tak, jest informowany o prawie do odwołania
Niderlandy	Nie określono	Tak	Automatycznie uznawany za dorosłego	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Nie	Tak, w ramach odwołania od decyzji o ochronie międzynarodowej
Norwegia	Nie określono	Tylko w przypadku metod medycznych	Nie uznawany automatycznie za dorosłego	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Nie	Tak, w ramach odwołania od decyzji o ochronie międzynarodowej
Polska	Tak, jeśli wyniki są jednoznaczne	Tylko w przypadku metod medycznych	Automatycznie uznawany za dorosłego	Tak, ma to wpływ na ocenę wiarygodności	Nie określono	Tak	Nie określono
Portugalia	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono
Rumunia	Nie	Tak	Tylko, jeśli powody odmowy nie są uzasadnione	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Tak	Nie określono
Słowacja	Tak	TAK, ale oznacza to automatyczne uznanie za osobę dorosłą	Automatycznie uznawany za dorosłego	Odmowa nie jest brana pod uwagę	Tak	Tak	Nie
Słowenia	Tak, jeśli wyniki są jednoznaczne	Tak	Tylko, jeśli powody odmowy nie są uzasadnione	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Tak	Nie określono
Hiszpania	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono	Nie określono
Szwecja	Tak	tylko w przypadku metod medycznych	Tylko, jeśli powody odmowy nie są uzasadnione	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Nie	Tak (podczas procedury azylowej może zostać wydana tymczasowa decyzja o wieku i można się od niej odwołać)
Szwajcaria	Tak	Nie określono	Nie uznawany automatycznie za dorosłego	Tak, jeśli ma to wpływ na wniosek o ochronę międzynarodową	Tak	Tak	Tak, w ramach odwołania od decyzji o ochronie międzynarodowej
Zjednoczone Królestwo	Tak	Tak, ale oznacza to zgodę na ustalony wiek	Odmowa oznacza zgodę na ustalony wiek	Odmowa nie jest brana pod uwagę	Tak	Nie	Tak

Podsumowanie najważniejszych ustaleń

1. W trakcie procesu oceny wieku zapewniany jest nadrzędny interes dziecka.
  - Jest to zagwarantowane przez odpowiednie ramy prawne. **AT, CH, RO, SE, UK.**
  - Jest to zagwarantowane dzięki traktowaniu wnioskodawcy jako dziecka w trakcie procesu: **BE, CZ, EE, EL, IT, LV, MT, NO, ES.**
  - Jest to zagwarantowane dzięki zapewnieniu obecności przedstawiciela albo opiekuna: **BG, CY, DK, IE, LT, NL, SK, SI.**
2. Przed rozpoczęciem procedur oceny wieku stosowane są inne sposoby uzyskiwania informacji o wieku wnioskodawcy.
  - 21 państw UE+ zazwyczaj próbuje uzyskać informacje o wieku w inny sposób, zanim zapadnie decyzja o przeprowadzeniu oceny wieku: **AT, BE, BG, HR, CH, CY, DK, FI, FR, DE, EL, HU, IE, IT, LT, NL, NO, PL, RO, SI, UK.**
  - 2 państwa UE+ próbują uzyskać informacje o wieku podczas procesu oceny wieku: **SK, SE.**
3. W trakcie procesu wnioskodawca ma wsparcie niezależnej osoby.
  - W 22 państwach UE+ niezależna osoba może być obecna podczas oceny wieku: **AT, BG, HR, CY, CZ, DK, EE, FI, DE, EL, IE, IT, LV, LT, LU, NO, PL, PT, SK, SI, SE, UK.**
  - 13 z tych państw (**BG, HR, CY, FI, DE, HU, IE, LT, NO, PL, SK, SI, UK**) potwierdziło, że tą osobą jest opiekun lub przedstawiciel.
  - W **BE** opiekun jest obecny tylko w złożonych przypadkach.
  - W **NL** dziecko otrzymuje wsparcie personelu z urzędu ds. migracji/azylu, personel nie jest niezależny.
  - W **CH** niezależna osoba jest obecna tylko w przypadkach objętych rozporządzeniem Dublin.
  - W **RO** niezależna osoba jest obecna tylko podczas badania sądowego.
  - Z kolei w **SK** niezależna osoba jest obecna tylko wtedy, gdy zostało to uzgodnione z opiekunem (albo przedstawicielem prawnym).
  - We **FR** wnioskodawcę wspiera wydział ds. azylu.
4. Poglądy wnioskodawcy są wysłuchane i uwzględniane stosownie do jego dojrzałości.
  - 14 państw UE+ wysłuchuje poglądów wnioskodawcy i uwzględnia je: **BE, CY, DK, FR, DE, IE, IT, NL, NO, PL, RO, SK, SE, UK.**
  - 5 państw UE+ wysłuchuje tych poglądów za pośrednictwem przedstawiciela lub opiekuna: **AT, BG, HR, LT, SI.**
  - **CH**: poglądy są uwzględniane tylko w przypadku, gdy wynik oceny wieku jest negatywny (wnioskodawca okazał się osobą dorosłą).
5. Wnioskodawca jest informowany o powodach przeprowadzenia oceny wieku, rozważanych metodach, skutkach i możliwym wpływie wyników oceny na procedurę azylową oraz konsekwencjach odmowy poddania się takiej ocenie.
  - Wnioskodawca jest informowany o powodach przeprowadzenia oceny wieku, stosowanych metodach, wpływie wyników na procedurę azylową oraz konsekwencjach odmowy poddania się takiej ocenie dla wszystkich metod w 15 państwach UE+: **BE, HR, CY, FI, FR, DE, EL, HU, IE, IT, NL, SK, SI, SE, UK.**
  - 9 państw UE+ przekazuje wnioskodawcy tylko informacje o metodach medycznych: **AT, BG, DK, LV, LT, NO, PL, RO.**
  - W **CH** ma to miejsce tylko w przypadku negatywnej oceny małoletniości.

6. Na przeprowadzenie oceny wieku wymagana jest świadoma zgoda wnioskodawcy albo jego przedstawiciela, niezależnie od stosowanej metody.
  - 11 państw UE+ wymaga zgody wnioskodawcy na wszystkie metody: **BG, FI, DE, EL, HU, IT, LT, MT, PT, SI, ES.**
  - 12 państw UE+ wymaga zgody wnioskodawcy tylko na metody medyczne: **BE, HR, CY, CZ, DK, EE, FR, NL, NO, PL, RO, SE.**
  - 4 państwa nie wymagają zgody: **AT, LV, IE, UK** (**IE** oraz **UK** nie wymagają zgody, ponieważ nie stosują metod medycznych).
  - **SK** nie wymaga zgody wnioskodawcy, ale wymaga zgody jego przedstawiciela albo opiekuna.
  - 6 państw UE+ wymaga zgody przedstawiciela we wszystkich sytuacjach: **BG, FI, IT, LT, SI, SK.**
  - 7 państw UE+ wymaga zgody przedstawiciela tylko w przypadku badań lekarskich: **HR, CY, EE, NL, NO, PL, RO.**
  - **HU** wymaga zgody przedstawiciela, jeśli istnieje podejrzenie, że wnioskodawca ma mniej niż 14 lat.
  - 5 państw UE+ (**AT, BE, IE, LV, UK**) nie wymaga zgody przedstawiciela w żadnym przypadku. **IE** oraz **UK** nie wymagają zgody, ponieważ nie stosują metod medycznych.
7. Zasada rozstrzygania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy jest stosowana podczas procesu oceny wieku.
  - 17 państw UE+ stosuje tę zasadę: **BE, BG, CY, CZ, EE, FR, DE, EL, IE, IT** (z marginesem 2 lat), **LV, LU, MT, SK, SE, CH, UK.**
  - W **FI** i **RO** tej zasady się nie stosuje.
8. Wnioskodawca ma możliwość odmowy poddania się ocenie wieku niezależnie od stosowanej metody.
  - 15 państw UE+ uznaje prawo wnioskodawcy do odmowy poddania się ocenie wieku niezależnie od stosowanej metody: **AT, BE, HR, CY, CZ, EE, FI, DE, EL, HU, IT, MT, NL, RO, SI.**
  - 7 państw UE+ uznaje możliwość odmowy tylko w przypadku badań lekarskich: **BG, DK, FR, LT, NO, PL, SE.**
  - W **UK** odmowa oznacza zgodę na przypisywany danej osobie wiek.
  - **LU** nie uznaje możliwości odmowy poddania się temu procesowi.
9. Odmowa poddania się ocenie wieku nie oznacza automatycznego uznania za dorosłego.
  - 12 państw UE+ **nie** uznaje automatycznie wnioskodawcy za dorosłego w przypadku odmowy: **AT, BE, BG, DK, EE, FR, DE, EL, IT, MT, NO, CH.**
  - 6 państw UE+ uznałoby wnioskodawcę za dorosłego, jeżeli odmowa nie jest uzasadniona albo jeśli nie ma żadnych innych dowodów na małoletniość: **HR, FI, LT, RO, SI, SE.**
  - W **UK** odmowa oznaczałaby, że wnioskodawca akceptuje przypisywany mu wiek.
  - 6 państw UE+ automatycznie uznałoby wnioskodawcę za dorosłego w przypadku odmowy poddania się ocenie wieku: **CZ, HU, LU, NL, PL, SK.**
10. Odmowa poddania się ocenie wieku nie jest brana pod uwagę przy rozpatrywaniu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.
  - 7 państw UE+ nie brałoby pod uwagę odmowy przy wydawaniu decyzji o wniosku o ochronę międzynarodową: **BE, BG, CY** (chyba że małoletniość ma znaczenie dla decyzji w sprawie wniosku), **FI, DE, IT, SK, UK.**
  - 14 państw UE+ wzięłoby odmowę pod uwagę przy rozpatrywaniu wniosku: **AT, HR, EE, HU, LV, LT, LU, NL, NO, PL, RO, SI, SE, CH.**

11. Wnioskodawca jest informowany o wynikach w zrozumiałym dla niego języku lub języku uznawanym za zrozumiały.
  - 23 państwa UE+ zapewniają przekazywanie informacji w języku zrozumiałym dla wnioskodawcy lub języku uznawanym za zrozumiały dla niego: **AT, BE, BG, HR, CY, CZ, EE, FI, FR, DE, EL, HU, IT, LT, MT, NL, NO, RO, SK, SI, SE, CH, UK.**
  - **DK** informuje o wynikach tylko wtedy, gdy wnioskodawca zostaje uznany za starszego niż twierdził.
12. Niejednoznaczne wyniki procedury oceny wieku są interpretowane na korzyść wnioskodawcy.
  - 16 państw UE+ stosuje zasadę rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy, jeżeli wyniki nie są jednoznaczne: **AT, BE, HR, DK, FR, DE, EL, HU, IT, LT, MT, PL, RO, SK, SI, CH.**
  - 6 państw UE+ nie stosuje zasady rozstrzygnięcia wątpliwości na korzyść wnioskodawcy: **BG, FI, NL, NO, SE, UK.**
13. Wnioskodawca ma zapewnione wystarczające środki prawne do odwołania się od decyzji o wieku.
  - 8 państw UE+ oferuje możliwość osobnego odwołania się od decyzji o wieku: **BE, DK, FR, IE, IT, MT, SE, UK.** Brak wystarczających informacji: **BG, CZ, EE, EL, ES, LV, LU, PL, PT, RO, SI.**
  - 9 państw UE+ oferuje możliwość odwołania się od decyzji o wieku jako część odwołania od decyzji w sprawie ochrony międzynarodowej albo w tym samym czasie: **AT, HR, FI, DE, HU, LT, NL, NO, CH.**
  - 2 państwa UE+ nie zapewniają środków ochrony prawnej umożliwiających odwołanie się od wyników oceny wieku: **CY, SK.**

Załącznik 5 Bibliografia

ADCS, *Age assessment joint working guidance*, 2015.

Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, *Opieka nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej*, 2014, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship>.

Al-Krenawi, A. i Graham, J. R., „The cultural mediator: bridging the gap between a non-Western community and professional social work practice”, *British Journal of Social Work*, 2001.

Aynsley-Green, A., *The assessment of age in undocumented migrants*, Aynsley-Green consulting, 2011.

Biurowy Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), *Child protection issue brief: birth registration*, UNHCR, 2013.

Biurowy Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), *Field handbook for the implementation of UNHCR BID guidelines*, 2011, <http://www.refworld.org/docid/4e4a57d02.html>.

Biurowy Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), *Guidelines on international protection No 8: child asylum claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2009.

British Association of Social Workers, *BASW position statement*, 2015.

Busler, D., „Psychosocial age assessments in the UK”, *Forced Migration Review*, 2016.

Cameriere, R., De Luca, S., Cingolani, M. i Ferrante, L., *Are the common age estimation procedures useful for assessing age of unaccompanied children and adolescents?*, 2017.

Dedouit, F., Auriol, J., Rousseau, H., Rougé, D., Crubézy, E. i Telmon, N., „Age assessment by magnetic resonance imaging of the knee: a preliminary study”, *Forensic Science International*, 2012, s. 217–232.

Demirjian, A., Goldstein, H. i Tanner, J. M., „A new system of dental age assessment”, *Human biology*, 1973, s. 211, <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/cmm/migrated/documents/dental-age-assessment.pdf>.

Dvorak, J., George, J., Junge, A. i Hodler, J., „Age determination by magnetic resonance imaging of the wrist in adolescent male football players”, *British Journal of Sports Medicine*, 2007, s. 45–52.

Dyball, K., Mcphie, G. i Tudor, C., *Age assessment practice guidance: an age assessment pathway for social workers in Scotland*, 2012.

Eid, R.M.R., et al., n.d., *Assessment of dental maturity of Brazilian children aged 6 to 14 years using Demirjian's method*.

Europejska Rada ds. Uchodźców i Wypędzonych, *Right to justice: quality legal assistance for unaccompanied children — Comparative report*, ECRE, 2014.

Frontex, *VEGA handbook: children at airports*, 2015, http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf.

Gertych, A., Zhang, A., Sayre, J., Pospiech-Kurkowska, S. i Huang, H. K., „Bone age assessment of children using a digital hand atlas — Computerised medical imaging and graphics”, *The Official Journal of the Computerized Medical Imaging Society*, 2007, s. 322–331.

Gleiser, I. i Hunt, E. E., „The permanent mandibular first molar: its calcification, eruption and decay”, *Am. J. Phys. Anthropol.*, 1955, t. 13, s. 253–283, doi:10.1002/ajpa.1330130206.

Greulich, W. W. i Pyle, S. I., *Radiographic atlas of skeletal development of the hand and wrist*, wydanie drugie, Stanford University Press, Stanford, 1959.

Inter-Agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children, *Inter-agency guiding principles on unaccompanied and separated children*, 2004, <http://www.refworld.org/docid/4113abc14.html>.

- Ladwig, K-H., Brockhaus, A. C., Baumert, J., et al., *Post-traumatic stress disorder and not depression is associated with shorter leukocyte telomere length: findings from 3 000 participants in the population-based, KORA F4 Study*, Ouellette MM, ed. PLoS ONE, 2013.
- Olze, A., Schmeling, A., Taniguchi, M., Maeda, H., van Niekerk, P., Wernecke, K-D. i Geserick, G., „Forensic age estimation in living subjects: the ethnic factor in wisdom tooth mineralisation”, *International Journal of Legal Medicine*, 2004, s. 170–173.
- Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa, *Guidelines for estimating the month and the year of birth of young children*, 2008.
- Program „Dzieci bez opieki w Europie”, *Statement of good practice*, SCEP, 2009.
- Program „Dzieci bez opieki w Europie”, *Review of current laws, policies and practices relating to age*, opracowany przez grupę tematyczną, 2011.
- Ritz-Timme, S., Cattaneo, C., Collins, M. J., et al., „Age estimation: the state of the art in relation to the specific demands of forensic practise”, *International Journal of Legal Medicine*, 2000, s. 29–136.
- Schutt, R. K., *Investigating the social world: the process and practice of research*, University of Massachusetts Boston, wydanie ósme, 2015.
- Serin, J., Rérolle, C., Pucheu, J., Dedouit, F., Telmon, N., Savall, F. i Saint-Martin, P., „Contribution of magnetic resonance imaging of the wrist”, *International Journal of Legal Medicine*, 2016.
- Schmeling, A. et al., „Age estimation of unaccompanied minors”, *Forensic Science International*, Part 1. General considerations, 2006.
- Schmeling, A. et al., „Studies on the time-frame for ossification of the medical clavicular epiphyseal cartilage in conventional radiography” *International Journal of Legal Medicine*, 2004, t. 118, nr 1, s. 5–8.
- Schmeling, A., Dettmeyer, R., Rudolf, E., Vieth, V. i Geserick, G., „Forensic age estimation: methods, certainty, and the law”, *Dtsch Arztebl Int*, 2016, s. 44–50.
- Schmeling, A., Garamendi, P. M., Prieto, J. L. i Landa, M. I., „Forensic age estimation in unaccompanied minors and young living adults”, *Forensic medicine — From old problems to new challenges*, 2011, red. Prof. Duarte Nuno Vieira, InTech, ISBN: 978-953-307-262-3, https://cdn.intechopen.com/pdfs/19163/InTech-Forensic_age_estimation_in_unaccompanied_minors_and_young_living_adults.pdf.
- Schmeling, A., Grundmann, C., Fuhrmann, A., Kaatsch, H-J., Knell, B., Ramsthaler, F., Reisinger, W., Riepert, T., Ritz-Timme, S., Rösing, F. W., Röttscher, K. i Geserick, G., „Criteria for age estimation in living individuals”, *International Journal of Legal Medicine*, 2008, s. 457–460.
- Schmidt, S. et al., „Sonographic evaluation of apophyseal ossification of the iliac crest in forensic age diagnostics in living individuals”, *International Journal of Legal Medicine*, 2011.
- Settersten, R. A., Mayer, J. i Ulrich, K., „The measurement of age, age structuring, and the life course”, *Annual Review of Sociology*, Annual Reviews Stable, t. 23, 1997, s. 233–261, <http://www.jstor.org/stable/2952551>.
- Smith, T. i Brownlees, L., „Age assessment practices: a literature review and annotated bibliography”, *Sekcja ochrony dziecka UNICEF*, 2011, <https://www.unescap.org/resources/age-assessment-practices-literature-review-and-annotated-bibliography-unicef>.
- Solari, A. C. i Abramovitch, K., „The accuracy and precision of third molar development as an indicator of chronological age in Hispanics”, *Journal of Forensic Science*, t. 47, nr 3, 2002, s. 531–535.
- Tanner, J. M., Oshman, D., Lindgren, G., Grunbaum, J. A., Elsouki, R. i Labarthe, D., „Reliability and validity of computer-assisted estimates of Tanner-Whitehouse skeletal maturity (CASAS): comparison with the manual method”, *Journal Hormone Research in Paediatrics*, 1994, s. 288–294.
- Thevissen, P. W., Kvaal, S. I., Dierickx, K. i Willems, G., „Ethics in age estimation of unaccompanied minors”, *Journal of Forensic Odontostomatology*, 2012, s. 85–102.

Tscholl, P. M., Junge, A., Dvorak, J. i Zubler, V., „MRI of the wrist is not recommended for age determination in female football players of U-16/U-17 competitions”, *Scandinavian Journal of Medicine and Science Sports*, 2016, s. 324–328.

UNHCR i UNICEF, *Safe and sound: what states can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe*, UNHCR/UNICEF, 2014.

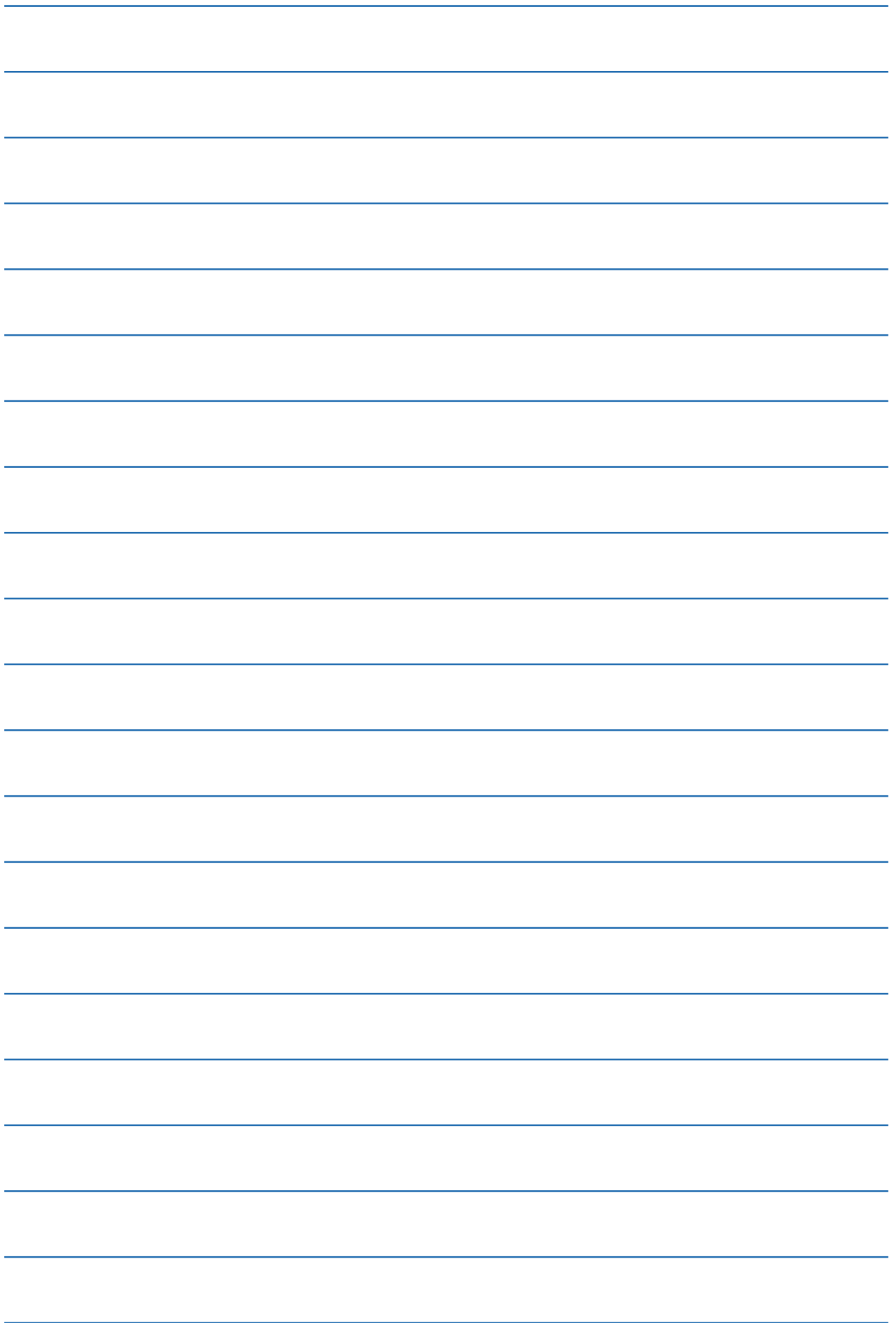
UNHCR, *The heart of the matter: assessing credibility when children apply for asylum in the European Union*, UNHCR, 2014, <http://www.refworld.org/docid/55014f434.html> [dostęp 2 lipca 2017 r.].

UNHCR, *Guidelines on determining the best interests of the child*, 2008, <http://www.unhcr.org/4566b16b2.pdf>

UNHCR, *Note on burden and standard of proof in refugee claims*, 1998.

UNHCR, *Safe and sound*, s. 22, <http://www.refworld.org/docid/5423da264.html>.

Jak skontaktować się z UE

Osobiście

W całej Unii Europejskiej istnieje kilkaset centrów informacyjnych Europe Direct. Adres najbliższego centrum można znaleźć na stronie: https://europa.eu/european-union/contact_pl.

Telefonicznie lub drogą mailową

Europe Direct to serwis informacyjny, który udziela odpowiedzi na pytania na temat Unii Europejskiej. Można się z nim skontaktować:

- dzwoniąc pod bezpłatny numer telefonu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektórzy operatorzy mogą naliczać opłaty za te połączenia),
- dzwoniąc pod standardowy numer telefonu: +32 22999696,
- drogą mailową: https://europa.eu/european-union/contact_pl.

Wyszukiwanie informacji o UE

Online

Informacje o Unii Europejskiej są dostępne we wszystkich językach urzędowych UE w portalu Europa: https://europa.eu/european-union/index_pl.

Publikacje UE

Bezpłatne i odpłatne publikacje UE można pobrać lub zamówić na stronie: <https://op.europa.eu/pl/publications>. Większą liczbę egzemplarzy bezpłatnych publikacji można otrzymać, kontaktując się z serwisem Europe Direct lub z lokalnym centrum informacyjnym (zob. https://europa.eu/european-union/contact_pl).

Prawo UE i powiązane dokumenty

Informacje prawne dotyczące UE, w tym wszystkie unijne akty prawne od 1952 r., są dostępne we wszystkich językach urzędowych UE w portalu EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>.

Portal Otwartych Danych UE

Unijny portal otwartych danych (<http://data.europa.eu/euodp/pl>) umożliwia dostęp do zbiorów danych pochodzących z instytucji i innych organów UE. Dane można pobierać i wykorzystywać bezpłatnie, zarówno do celów komercyjnych, jak i niekomercyjnych.

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej